Michel Houellebecq

PASIDAVIMAS



Michel Houellebecq

Pasidavimas

Iš prancūzų kalbos vertė
Goda Bulybenko

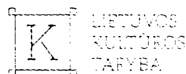


UDK 821.133.1-31
Ho-328

VERSTA IŠ
Michel Houellebecq
Soumission
Flammarion, Paris, 2015



Cet ouvrage, publié dans le cadre du programme d'aide à la publication „Oscar Milosz", bénéficie du soutien de l' Ambassade de France en Lituanie
Knygos leidimą remia Prancūzijos ambasada Lietuvoje (O. Milašiaus programa knygų leidybai remti)



Knygos leidybą dalinai finansavo Lietuvos kultūros taryba ir Lietuvos Respublikos kultūros ministerija

Iš prancūzų kalbos vertė
Goda Bulybenko

ISBN 978-609-427-195-3

I

Balsų klegesys jį sugrąžino į Šv. Sulpicijų; choras skirstėsi, bažnyčia tuoj bus uždaryta. Būčiau galėjęs pabandyti melstis, tarė sau; būtų buvę geriau nei tuščiai svaičioti, sėdint ant kėdės; bet melstis? Neturiu noro; esu apsėstas katalikybės, apsvaigintas jos smilkalų ir vaško persmelktos auros, suku aplink ją ratais, esu iki ašarų sujaudintas jos maldų, iki kaulų čiulpų išsunktas jos psalmių ir himnų. Šlykščiuosi savo gyvenimu, esu pavargęs nuo savęs, tačiau kad dėl to pradėčiau naują gyvenimą – toli gražu! Be to... be to... kad ir kaip mane jaudintų šios koplytėlės, vos tik išėjęs lauk vėl tampu abejingas ir nejautrus. Apskritai, tarė sau pakildamas ir sekdamas tuos kelis žmones, kurie, raginami šveicaro, judėjo link užpakalinių durų, mano širdis nuo linksmybių surambėjo ir išdžiūvo, esu niekam tinkamas.

JORIS-KARL HUYSMANS

Kelyje (*En route*)

Visus mano liūdnos jaunystės metus Hiuismansas buvo mano palydovas, ištikimas draugas; niekada juo nesuabejojau, niekada nekilo pagunda jį apleisti ar pasirinkti kitą temą; tada, vieną 2007-ųjų birželio popietę, ilgai delsęs, vilkinęs net daugiau nei galima, priešais Paryžiaus 4 – Sorbonos universiteto komisiją apsigyniau daktaro disertaciją: *Žorisas Karlas Hiuismansas, arba tunelio pabaiga.* Jau kitą rytą (o gal net tą patį vakarą, sunku pasakyti, mano disertacijos vakaras buvo vienišas ir stipriai alkoholizuotas), supratau, kad ką tik baigėsi vienas mano gyvenimo etapas, ir, tikriausiai, pats geriausias.

Taip visada nutinka tiems mūsų vis dar vakarietiškos ir socialdemokratinės visuomenės nariams, kurie baigia studijas, tačiau dauguma jų to nesuvokia, ar bent jau suvokia ne iš karto, mat yra taip užhipnotizuoti pinigų – ar vartotojiškumo, jei yra primityvesni, tai yra tie, kuriems išsivysto stipri priklausomybė kai kuriems produktams (šie yra mažuma, o štai didžioji dalis, mąslesnė ir santūresnė, apsiriboja paprastu žavėjimusi pinigais,

šiuo „Nepailstančiu Protėju"), – o dar stipriau užhipnotizuoti troškimo save išbandyti, išsikovoti pavydėtiną socialinę padėtį pasaulyje, kurį viltingai įsivaizduoja kaip konkurencijos lauką ir taip įsiaudrinę garbina kintančias sporto, mados ar interneto portalų kūrėjų, aktorių, manekenių ikonas.

Dėl įvairių psichologinių priežasčių, kurioms analizuoti neturiu nei kompetencijos, nei noro, nuo šios schemos laikiausi atokiai. 1866 m. balandžio 1 d. aštuoniolikametis Žorisas Karlas Hiuismansas pradėjo savo karjerą kaip Vidaus reikalų ir konfesijų ministerijos šešto rango valdininkas. 1874 m. jis savo lėšomis išleido pirmą eilėraščių proza rinkinį *Vaza prieskoniams**, kuris, išskyrus itin draugišką Teodoro de Banvilio straipsnį, susilaukė menko kritikų dėmesio. Taigi, kaip matyti, jo egzistencinis debiutas nebuvo niekuo ypatingas.

Jo, kaip valdininko, gyvenimas ėjo savo vaga, kaip ir apskritai visas jo gyvenimas. 1893 m. rugsėjo 3 d. jam buvo įteiktas Garbės legiono ordinas už nuopelnus valstybės tarnyboje. 1898 m. sukaupęs privalomus trisdešimt tarnybos metų – atskaičius atostogas dėl asmeninių priežasčių – išėjo į pensiją. Per tą laiką ištaikė progų parašyti kitas savo knygas, dėl kurių po daugiau nei šimto metų jį pradėjau laikyti savo draugu. Apie literatūrą yra prirašyta daug dalykų, galbūt net per daug (ir kaip šios srities specialistas jaučiu galįs apie tai kalbėti geriau nei bet kas kitas). Ir vis dėlto nėra sunku apibrėžti, kur

* *Le drageoir à épices.*

slypi literatūros, šio prieš mūsų akis žlungančios vakarietiškos kultūros *didžiojo meno,* išskirtinumas. Muzika lygiai taip pat kaip ir literatūra gali sukrėsti, sukelti emocinį lūžį, aukščiausio laipsnio liūdesį ar ekstazę. Dailė, kaip ir literatūra, gali iššaukti nuostabą, pakeisti mūsų pasaulio suvokimą. Tačiau tik literatūra gali mums suteikti pojūtį sąlyčio su kito žmogaus vidujybe, su visu jos turiniu, jos silpnybėmis ir didybe, jos ribomis, menkumu, įsitikinimais; su tuo, kas žmogui neduoda ramybės, jį domina, jaudina ar atstumia. Tik literatūra leidžia užmegzti ryšį su mirusio žmogaus protu, atviresnį, visapusiškesnį, gilesnį netgi nei per pokalbį su draugu; kad ir kokia gili ir tvirta būtų draugystė, kalbėdamiesi niekada neatsiveriame taip stipriai, kaip priešais baltą lapą kreipdamiesi į nepažįstamą adresatą. Žinoma, akivaizdu, kad kalbėdami apie literatūrą negalime pamiršti stiliaus grožio ir frazių skambesio; nereiktų sumenkinti ir autoriaus minčių gilumo bei originalumo; tačiau autorius visų pirma yra žmogus, gyvuojantis savo knygose, nesvarbu, ar rašo gerai ar blogai, svarbiausia tai, kad rašo ir iš tikrųjų yra savo knygose (keista, kad tokia paprasta sąlyga, iš pažiūros menkas skirtumas iš tiesų yra toks svarus, ir kad šis akivaizdus ir lengvai įžvelgiamas aspektas yra taip menkai nagrinėtas įvairių krypčių mąstytojų; kadangi žmonės iš esmės turi tą patį būties kiekį, nepriklausomai nuo kokybės, jie visi iš esmės yra *esantys* daugiau ar mažiau vienodai; ir vis dėlto ne tokį įspūdį jie palieka žvelgiant po keleto amžių, ir pernelyg dažnai puslapiuose, kurie, kaip jaučiame, yra sukurti labiau tų

laikų dvasios negu autoriaus asmenybės, atsiskleidžia neaiški būtybė, kuo toliau, tuo labiau vaiduokliška ir beasmenė). Todėl knyga, kurią mėgstame, visų pirma yra knyga, kurios autorių mėgstame, kurį norime vėl sutikti, su kuriuo norime leisti savo dienas. Ir per tuos septynerius metus, kuriuos paskyriau disertacijai rašyti, gyvenau Hiuismanso, kuris beveik visada buvo šalia, draugijoje. Gimęs Siužė gatvėje, gyvenęs Sevro gatvėje ir Mesjė gatvėje, Hiuismansas mirė Šv. Placido gatvėje ir buvo palaidotas Monparnaso kapinėse. Iš esmės beveik visas jo gyvenimas prabėgo VI Paryžiaus kvartale – taip, kaip jo profesinis gyvenimas, trukęs daugiau nei trisdešimt metų, prabėgo Vidaus reikalų ir konfesijų ministerijos kabinetuose. Universiteto metais aš taip pat gyvenau VI kvartale, drėgname, šaltame ir visų pirma ypač tamsiame kambaryje – langai išėjo į miniatiūrinio, kone šulinio dydžio vidinio kiemo pusę, ir iš pat ryto reikdavo įjungti šviesą. Gyvenau skurdžiai, ir jei būčiau turėjęs dalyvauti vienoje iš tų apklausų, kurios periodiškai siekia „užčiuopti jaunimo pulsą“, be abejonės, savo gyvenimo sąlygas būčiau apibūdinęs kaip „gana sudėtingas“. Vis dėlto, mano pirma mintis kitą rytą po disertacijos gynimo (o gal dar tą patį vakarą) buvo apie tai, kad praradau kažką neįkainojamo, kažką, ko niekada nebesurasiu, – savo laisvę. Daugelį metų dėl paskutinių agonizuojančios socialdemokratijos liekanų (studijų stipendijos, plačios socialinių nuolaidų ir lengvatų sistemos, prasto, bet pigaus universiteto valgyklos maisto) galėjau visą laiką skirti savo pasirinktai

veiklai: laisviems intelektiniams susitikimams su draugu. Kaip teisingai pastebėjo Andrė Bretonas, Hiuismanso humoras yra išskirtinis: tai nesavanaudiškas humoras, suteikiantis skaitytojui pranašumą, nuo pat pradžių kviečiantis jį šaipytis iš autoriaus, iš jo graudžių, žiaurių ar juokingų aprašymų pertekliaus. Ir aš šiuo nesavanaudiškumu pasinaudojau su kaupu, atsiimdamas savo salierų piurė ar menkės maltinukų porcijas tame metaliniame, kaip ligoninėje į skyrelius sudalintame padėkle, kurias universiteto valgykla „Bullier" dalindavo savo nelaimėliams lankytojams (tiems, kurie akivaizdžiai neturėjo, kur kitur eiti, kuriuos, be jokios abejonės, atstūmė visos kitos priimtinos universitetinės valgyklos, bet kurie vis dėlto turėjo studento pažymėjimą ir niekas iš jų negalėjo jo atimti); galvodamas apie Hiuismanso epitetus, apie *beviltišką* sūrį, apie *atgrasią* žuvį, įsivaizduodamas paveikslą, kurį Hiuismansas, jei būtų pamatęs tuos kaip kalėjime į skyrelius sudalintus metalinius padėklus, būtų galėjęs nutapyti, universitetinėje valgykloje „Bullier" jausdavausi šiek tiek mažiau nelaimingas ir šiek tiek ne toks vienišas.

Tačiau visa tai baigėsi; žiūrint bendriau, baigėsi mano jaunystė. Netrukus (ir, be abejonės, kuo greičiau) turėjau įsisukti į akademinės karjeros procesą. Ir tai manęs nė kiek neguodė.

Universitetinės humanitarinių mokslų studijos, žinia, beveik niekur neveda, išskyrus gabiausius studentus, kuriems atsiveria universitetinės karjeros humanitarinių mokslų srityje galimybė, – iš esmės turime gana komišką situaciją sistemos, kurios vienintelis tikslas, pasmerktas žlugti daugiau nei 95 procentais atvejų, yra savireprodukcija. Vis dėlto šios studijos nėra žalingos ir netgi gali duoti nežymios naudos. Mergina, ieškanti pardavėjos darbo „Cèline“ ar „Hermès“ salone, pirmiausia, savaime suprantama, turės rūpintis savo išvaizda; tačiau humanitarinių mokslų bakalauras ar magistras gali suteikti šalutinį privalumą kaip garantiją darbdaviui dėl tam tikro proto lankstumo, kuris, neturint jokių kitų tinkamų gebėjimų, palieka tolesnės karjeros galimybę – be to, literatūra prabangos prekių srityje visada buvo vertinama palankiai.

Aš, savo ruožtu, suvokiau priklausąs tai menkai „gabiausių studentų“ grupelei. Žinojau, kad parašiau gerą disertaciją, ir tikėjausi garbingo įvertinimo; vis dėlto vienbalsio *summa*

cum laude likau maloniai nustebintas, ypač kai perskaičiau atsiliepimą apie disertaciją – jis buvo puikus, kone panegirinis; taigi turėjau visas galimybes, jei to norėjau, tapti dėstytoju. Taip mano gyvenimas savo nuspėjamu vienodumu ir banalybe ir toliau panašėjo į Hiuismanso, nuo kurio mane skyrė pusantro amžiaus. Pirmuosius savo suaugusiojo gyvenimo metus praleidau universitete; tikriausiai ten praleisiu ir paskutiniuosius, ir, gali būti, tame pačiame (iš tiesų tai nebuvo visiškai tiesa: diplomą gavau Paryžiaus 4 – Sorbonos universitete, o dėstytoju buvau paskirtas į Paryžiaus 3, šiek tiek mažiau prestižinį, tačiau jis yra tame pačiame V kvartale, vos už kelių šimtų metrų).

Niekada neturėjau nė menkiausio pašaukimo mokyti – ir praėjus penkiolikai metų mano karjera tik patvirtino šį esminį pašaukimo trūkumą. Kelios privačios pamokos, kurių ėmiausi studentavimo metais tikėdamasis pasigerinti pragyvenimo lygį, mane labai greitai įtikino, kad žinių perdavimas daugeliu atvejų yra neįmanomas; intelektų skirtumas – didžiulis; ir kad niekas negali panaikinti ar bent jau sušvelninti šios pamatinės nelygybės. Tikriausiai dar blogiau: man nepatinka jaunimas – ir niekada nepatiko, net ir tuo metu, kai mane patį buvo galima laikyti vienu iš jų. Nuo jaunystės sampratos buvo neatsiejamas, kaip man atrodė, tam tikras gyvenimiškas entuziazmas, o gal savotiškas maištas, viskas yra lydima bent jau nežymaus pranašumo prieš kartą, kurią kviečiama pakeisti, jausmo; o aš savyje niekada nejutau nieko panašaus. Vis dėlto jaunystės

metais turėjau draugų – ar, tiksliau, kursiokų, su kuriais galėjau save įsivaizduoti be pasidygėjimo per pertraukas geriantį kavą ar alų. Svarbiausia, turėjau meilužių – tiksliau, kaip tuo metu buvo sakoma (ir kaip tikriausiai vis dar sakoma), *draugių*, – maždaug po vieną per metus. Šie meilės santykiai rutuliodavosi pagal santykinai pastovią schemą. Užsimegzdavo mokslo metų pradžioje per kokį nors seminarą, keičiantis užrašais, trumpai tariant, pasitaikius kokiai nors iš daugybės socializacijos progų, kurios tokios dažnos studento gyvenime ir kurių išnykimas įžengus į profesinį gyvenimą daugumą žmonių nubloškia į tuo pat metu stulbinančią ir radikalią vienatvę. Santykiai eidavo sava vaga visus metus, naktis praleidžiant ar pas jas, ar pas mane (dažniausiai pas jas, nes niūri, vos ne liguista mano kambario atmosfera nelabai tiko *romantiškiems pasimatymams*), užsiimant seksualine veikla (su, kaip man patinka manyti, abipusiu pasitenkinimu). Pasibaigus vasaros atostogoms, taigi prasidėjus naujiems mokslo metams, viskas pasibaigdavo beveik visada merginų iniciatyva. Vasarą *kai kas nutiko,* toks būdavo paaiškinimas, kurį išgirsdavau dažniausiai be papildomų detalių; kai kurios, be abejonės, mažiau bijodamos mane įskaudinti, patikslindavo, kad *su kai kuo susipažino*. Na, ir? Aš juk irgi buvau *kai kas*. Žvelgiant atgal, šie sausi pasiaiškinimai man atrodo nepakankami: jos iš tiesų, aš to neneigiu, *su kai kuo susipažino*; tačiau tai, kas tą susitikimą paversdavo tokiu svarbiu, kad jos nuspręsdavo nutraukti mūsų santykius ir pradėti naujus, buvo tik galingo, bet neišreikšto (ir

dar galingesnio būtent todėl, kad likdavo neišreikštas) meilės santykių elgsenos modelio pritaikymas.

Pagal mano jaunystės metais vyravusį meilės santykių modelį (ir niekas neleidžia manyti, kad kas nors būtų žymiai pasikeitę) buvo tikimasi, kad jaunuoliai po trumpo seksualinio blaškymosi periodo, sutampančio su lytinio brendimo faze, pereis prie išimtinių meilės santykių, kuriems būdinga griežta monogamija ir ne tik seksualinė, bet ir socialinė veikla (vakarinės pramogos, kartu leidžiami savaitgaliai, atostogos). Vis dėlto šie santykiai yra niekuo neįpareigojantys, jie turi būti laikomi meilės santykių apmokymais, savotiškomis *stažuotėmis* (kurios, tarp kitko, buvo pradėjusios plisti profesinėje srityje kaip pirmojo darbo preliminari sąlyga). Kintamos trukmės (mano vienų metų vidurkį galima buvo laikyti priimtinu) ir kintamo skaičiaus (nuo dešimt iki dvidešimt buvo protinga riba) meilės santykiai keisdavo vieni kitus, kol išsiliedavo į visa vainikuojančius paskutinius santykius, kurie šįkart turėjo būti vedybiniai bei galutiniai ir vesti prie šeimos sukūrimo ir vaikų.

Visiška šios schemos beprasmybė man akivaizdžiai atsiskleidė tik daug vėliau, tiesą sakant, visai neseniai, kai pasitaikė galimybė atsitiktinai sutikti Aureli, o po poros savaičių ir Sandrą (bet, esu tuo tikras, susitikimas su Chloje ar Vualein nebūtų žymiai pakeitęs mano išvadų). Vos įžengęs į baskų restoraną, į kurį buvau pakvietęs Aureli, supratau, kad vakarą praleisiu blogai. Nepaisant dviejų baltojo „Irouléguy“ butelių, kuriuos išgėriau, galima sakyti, vienas, man darėsi vis sunkiau, o netrukus išvis

neįmanoma, išlaikyti normalų širdingo bendravimo lygį. Nors iki galo ir negalėjau sau to paaiškinti, iškart pasirodė nedelikatu ir kone neįsivaizduojama leistis į bendrus prisiminimus. O dėl dabarties, tai buvo akivaizdu, kad Aureli visiškai nepavyko sukurti jokių vedybinių santykių, kad atsitiktiniai nuotykiai jai kėlė vis didesnį nepasitenkinimą, kad jos jausminis gyvenimas, trumpai tariant, artėjo prie visiškos ir neįveikiamos katastrofos. Iš įvairių užuominų supratau, kad vis dėlto ji bent vieną kartą buvo pabandžiusi, ir kad po tos nesėkmės neatsigavo, jos kartėlis ir pagieža minint kolegas vyrus (galiausiai, nesugalvodami nieko geresnio, ėmėme kalbėti apie jos darbinį gyvenimą – ji buvo atsakinga už tarpprofesinės „Bordeaux“ vyno asociacijos komunikaciją, todėl daug keliavo, ypač po Aziją, reklamuodama prancūziškus gaminius) be gailesčio išduodavo, kad ji patyrė *stiproką smūgį*. Nustebau, kai išlipdama iš taksi vis tiek mane pakvietė „paskutinės taurės“; ji iš tiesų priėjo liepto galą, tariau sau, ir jau žiūrėdamas į prieš mus užsiveriančias lifto duris žinojau, kad nieko neįvyks, net neturėjau noro matyti jos nuogos, būčiau mieliau to išvengęs, bet vis dėlto įvyko, ir tai tik patvirtino tai, ką jau nujaučiau: ji išgyveno *smūgį* ne tik emocine prasme, jos kūnas buvo nepataisomai sugadintas – užpakalis ir krūtys dabar tebuvo tik sulysusia, išdžiūvusia, suglebusia oda aptraukti krentantys mėsgaliai. Aureli nebegalėjo, niekada nebebūtų galėjusi būti laikoma geismo objektu.

Mano vakarienė su Sandra klojosi kone pagal tą pačią schemą, tik su neesminėmis individualiomis variacijomis (jūrų

gėrybių restoranas, tarptautinės farmacijos kompanijos valdybos sekretorės darbas), ir jos baigtis buvo kone identiška, išskyrus tai, kad Sandra, būdama apkūnesnė ir jaunesnė už Aureli, man sukėlė mažesnį nevilties įspūdį. Jos liūdesys buvo didis, nepataisomas, ir žinojau, kad persmelks viską; kaip ir Aureli, ji irgi buvo tik *mazutu susitepusi žuvėdra,* tačiau išlaikė, jei taip galiu pasakyti, geresnį gebėjimą judinti sparnus. Po vienų ar dvejų metų ji pames bet kokias vedybines ambicijas, jos nevisiškai išnykęs gašlumas vers ją ieškoti vaikinų draugijos, ji taps ta, kurią mano jaunystės metais vadino *cougar**, ir tai, be abejonės, tęsis keletą metų, geriausiu atveju apie dešimt, kol šįkart jau nepataisomai nykstant kūnui liks galutinai vieniša.

Būdamas dvidešimties, kai man stovėdavo dėl menkiausio preteksto, o kartais ir be jokios dingsties, kai, būtų galima sakyti, man pasistodavo *salvėmis,* būčiau galėjęs susigundyti tokio tipo santykiais, malonesniais ir tuo pat metu pelningesniais nei mano privačios pamokos, nes manau, kad tuo metu būčiau galėjęs *patenkinti lūkesčius,* tačiau dabar apie tai, žinoma, negalėjo būti nė kalbos – mano erekcijos, retesnės ir vis labiau atsitiktinės, reikalavo stangrių, lanksčių ir nepriekaištingų kūnų.

* Anglų k. slengo žodis, kuris reiškia vidutinio amžiaus moterį, ieškančią santykių su jaunesniais vyrais. (Čia ir toliau – vert. past.)

Pirmaisiais dėstytojavimo Paryžiaus 3 – Sorbonos universitete metais mano seksualiniame gyvenime neįvyko jokių svarbesnių pokyčių. Ir toliau, metai po metų, miegojau su fakulteto studentėmis – ir tai, kad buvau jų dėstytojas, iš esmės nieko nekeitė. Amžiaus skirtumas tarp manęs ir studenčių iš pradžių apskritai buvo nedidelis, ir tik vėliau pamažu pradėjo ryškėti draudžiamos dimensijos ribos, labiau susijusios su mano akademinio statuso raida nei tikru, ar kad ir tik tariamu, senėjimu. Vienu žodžiu, visiškai išnaudodavau tą pamatinę nelygybę, kai vyrui senstant jo erotinis potencialas kinta labai lėtai, o moteris griūtį patiria neįtikėtinai staigiai, per keletą metų, kartais per keletą mėnesių. Vienintelis tikras skirtumas, palyginti su mano studentavimo metais, buvo tai, kad santykius aš paprastai užbaigdavau naujų mokslo metų pradžioje. Taip elgdavausi nei iš donžuaniškų paskatų, nei iš nesuvaldomo laisvamaniško gyvenimo troškimo. Priešingai nei mano kolega Stivas, kaip ir aš paskirtas dėstyti XIX amžiaus literatūros pirmakursiams ir antrakursiams, prasidėjus naujam semestrui neskubėdavau godžiai nužiūrinėti pirmakursių iš „naujos studenčių kolekcijos“ (dėl savo džemperių, „Converse“ batų ir šiek tiek kalifornietiškos išvaizdos Stivas kiekvieną kartą man primindavo Tjeri Lermitą iš filmo „Įdegę slidininkai“, kai šis išlįsdavo iš palapinės, kad nepraleistų progos apžiūrėti kas savaitę naujai atvykstančių poilsiautojų). Jei nutraukdavau santykius su tomis merginomis, tai labiau iš neryžtingumo, iš nuovargio: nebesijaučiau galįs rimtai įsivelti

į meilės santykius ir norėjau išvengti bet kokios saviapgaulės bei nusivylimo. Bėgant mokslo metams, paveiktas išorinių ir kurioziškų faktorių – paprastai mini sijono – nuolat keisdavau nuomonę.

Vėliau baigėsi ir šitai. Su Miriam atsisveikinau rugsėjo pabaigoje, ir buvo jau balandžio vidurys, mokslo metai ėjo prie pabaigos, o aš dar nebuvau jos niekuo pakeitęs. Man buvo suteiktas profesoriaus laipsnis, taip mano akademinė karjera pasiekė savotišką viršūnę, tačiau nemaniau, kad tarp šių dalykų būta kokios nors sąsajos. Visgi būtent išsiskyręs su Miriam vėl susitikau iš pradžių su Aureli, o paskui su Sandra, ir būtent čia slypėjo nerimą keliantis nemalonus ir trikdantis ryšys. Nes, vėliau apie tai galvodamas, buvau priverstas suvokti, kad mano *eks* ir aš buvome daug artimesni, nei galėjome įsivaizduoti, epizodiški seksualiniai santykiai be jokios stabilios poros perspektyvos galiausiai tiek mane, tiek jas privedė prie labai panašios iliuzijų griūties. Kitaip nei jos, šiuo klausimu negalėjau atsiverti niekam, nes pokalbiai apie intymųjį gyvenimą nėra laikomi tinkamomis temomis vyrų draugijoje: vyrai kalbasi apie politiką, literatūrą, ekonomikos rinkas ar sportą, nelygu jų prigimtis; apie savo meilės klausimus tylima, tai paslaptis, kurią nusinešame į kapus.

Ar mane su amžiumi ištiko kokia nors andropauzė? Visko galėjo būti, ir kad tai galutinai išsiaiškinčiau, vakarus nusprendžiau leisti *YouPorne*, kuris bėgant metams tapo baziniu pornografijos kanalu. Rezultatas iš pat pradžių buvo

nepaprastai padrąsinantis. *YouPornas* pildė normalių vyrų, kokių galime rasti bet kuriame pasaulio kampelyje, fantazijas, o aš, tai pasitvirtino nuo pat pirmųjų minučių, priklausiau prie tų absoliučiai normalių vyrų. Tai, žvelgiant giliau, nebuvo taip akivaizdu, turint omeny, kad didžiausią savo gyvenimo dalį paskyriau tyrinėti autoriui, kuris paprastai buvo laikomas *dekadentišku* ir dėl to jo seksualumas nebuvo toks aiškus dalykas. Ką gi, ši patirtis mane visiškai nuramino. Tie video, kartais nuostabūs (susukti vienos grupelės Los Andžele, turintys net režisierių, operatorių ir apšvietėją), kartais apgailėtini, tačiau *iš klasikos* (vokiečių mėgėjų), buvo paremti keletu identiškų ir patrauklių scenarijų. Viename iš populiariausiųjų vyras (jaunas? senas? buvo įdėti abu variantai) kvailai leidžia savo peniui snausti šortų gilumoje. Dvi jaunos skirtingų rasių merginos pastebi šį nesusipratimą ir iškart uoliai imasi gelbėti pimpalą iš jo laikinos slėptuvės. Kad jį sužadintų, jos išsigalvoja pačių beprotiškiausių gudrybių, ir visa tai persmelkta moteriškos draugystės ir solidarumo. Pimpalas keliauja iš vienos burnos į kitą, liežuviai kryžiuojasi tarpusavyje taip, kaip kryžiuojasi giedrame pietietiškame Senos ir Marnos danguje šaudančios šiek tiek nerimastingos kregždės, skubančios palikti Europą ir leistis į piligriminę žiemos kelionę. Vyras, priblokštas tokio priėmimo, sugeba tik silpnai išveblenti kelis žodžius; gąsdinančiai skystus prancūzų kalba („O, kaip nerealu!“, „O prakeikimas, aš tuoj baigsiu!“ – štai ko maždaug galima tikėtis iš karalių nukirsdinusios tautos),

gražesnius ir stipresnius – amerikiečių (*Oh my God!, Oh Jesus-Christ*), pretenzingų liudytojų, kurių kalba dejonės skambėjo tarsi priesakas vertinti Dievo dovanas (oralinį, keptą vištą); kaip ten bebūtų, priešais 27-ių colių „iMac“ monitorių stovėjo ir man, taigi viskas ėjo tik geryn.

Tapęs profesoriumi, dėl sumažėjusio paskaitų valandų skaičiaus savo universitetinius įsipareigojimus galėjau sutraukti į vieną dieną, trečiadienį. Diena prasidėdavo paskaita iš XIX amžiaus literatūros kurso, kurį nuo aštuntos iki dešimtos dėsčiau antrakursiams – tuo pat metu Stivas gretimoje auditorijoje analogišką paskaitą dėstė pirmakursiams. Nuo vienuoliktos iki pirmos magistrantams skaitydavau kursą apie dekadentus ir simbolistus. Galiausiai nuo trečios iki šeštos vakaro vesdavau seminarą, per kurį atsakinėdavau į doktorantų klausimus.

Man patikdavo šiek tiek po septynių sėsti į metro ir trumpai patirti iliuziją, jog kartu su darbininkais ir amatininkais priklausau „anksti besikeliančiai Prancūzijai“, nors iš tiesų toks buvau kone vienintelis, mat aštuntą skaitydavau paskaitą pustuštėje auditorijoje, išskyrus glaudžią grupelę stingdančio rimtumo retai ir tik tarpusavyje bendraujančių kinių. Vos įžengusios pro duris įsijungdavo *smartfonus*, kad įrašytų visą mano paskaitą, tačiau tai joms netrukdė viską konspektuoti

dideliuose, 21x29,7, spirale susegtuose sąsiuviniuose. Jos niekada manęs nepertraukdavo, neužduodavo nė vieno klausimo ir prabėgus dviem valandoms jausdavausi taip, tarsi šios iš tiesų niekada nebūtų prasidėjusios. Išėjęs iš paskaitos sutikdavau Stivą, jo publika taip pat būdavo panaši, skirtumas tik tas, kad jo atveju sėdėdavo ne kinės, o grupelė apsimuturiavusių tokių pat rimtų, tokių pat neperskiriamų magribiečių. Beveik visada jis man pasiūlydavo eiti ko nors atsigerti – paprastai mėtų arbatos prie Didžiosios Paryžiaus mečetės, esančios netoli fakulteto. Man nepatiko nei mėtų arbata, nei Didžioji Paryžiaus mečetė, man ne itin patiko ir pats Stivas, bet jo kvietimą vis dėlto priimdavau. Manau, jis man už tai buvo dėkingas, nes apskritai tarp kolegų nebuvo labai gerbiamas; ir iš tikrųjų jie teisingai svarstė, kaip jam pavyko gauti dėstytojo vietą, jei nebuvo spausdinęs jokių publikacijų nei kokiame nors rimtame, nei antrarūšiame leidinyje ir buvo tik neaiškios disertacijos apie Rembo, tobulo *klastotės* pavyzdžio, autorius; kaip man paaiškino Mari Fransuaza Tanior, kita mano kolegė ir pripažinta Balzako specialistė, apie Rembo prirašyta tūkstančiai disertacijų visuose Prancūzijos universitetuose, visose frankofoniškose šalyse ir ne tik, Rembo tikriausiai yra labiausiai nuvalkiota disertacijos tema pasaulyje, išskyrus gal Floberą, taigi pakanka paieškoti dviejų trijų senų disertacijų, apgintų kokiame nors provincijos universitete, šiek tiek pakeisti formuluotes, ir niekas neturi galimybių patikrinti, niekas neturi galimybių nei noro pasinerti į bestuburių studentų

nepailstamai prirašytus šimtus tūkstančių puslapių apie *aiškiaregį* poetą. Už daugiau nei garbingą akademinę karjerą Stivas, vis pasak Mari Fransuazos, turi būti dėkingas tik vienai aplinkybei, tai yra kad *laižė madam Delūz dziundzę*. Galimas daiktas, nors ir gana netikėtas. Savo kvadratiniais pečiais, savo į kuodą surištais žilais plaukais ir į *gender studies* ribas įspraustais tyrinėjimais Šantal Delūz, Paryžiaus 3 – Sorbonos universiteto rektorė, man atrodė šimtaprocentinė lesbietė, tačiau galėjau klysti, kita vertus, galėjo būti ir taip, kad vyrams jautė pagiežą, kurią išreikšdavo dominavimo fantazijomis, ir galbūt galimybė priversti švelnų, dailaus ir nekenksmingo veido, ilgų banguojančių ir plonų plaukų Stivą atsiklaupti priešais jos kresnas šlaunis jai suteikė savotišką ekstazę. Tiesa tai ar ne, šis vaizdas man nevalingai iškilo tą rytą Didžiosios Paryžiaus mečetės arbatos salono patijuje žiūrint, kaip jis čiulpia savo šlykštų aromatinį obuolių skonio šišą.

Stivas kaip paprastai kalbėjo apie kandidatūras ir karjeros vingius universitetinėje hierarchijoje, nemanau, kad būtų kada savo iniciatyva pradėjęs pokalbį kokia nors kita tema. Tą rytą jam susirūpinimą kėlė vieno dvidešimt penkerių metų tipo, disertacijos apie Leoną Blua* autoriaus, kuris, pasak jo, „turėjo sąsajų su identiterizmo** judėjimu“, paskyrimas dėstytoju. Kad

* Leon Marie Bloy (1846–1917) – prancūzų rašytojas, griežtai kritikavęs natūralizmą ir gynęs simbolizmą bei neoromantizmą.

** Identiterizmas – kraštutinė dešinioji politinė ideologija, atsiradusi Prancūzijoje XX a. pab., vėliau išplitusi visoje Europoje, europinio nacionalizmo atmaina.

laimėčiau šiek tiek laiko, prisidegiau cigaretę ir tuo pat metu vis bandžiau suvokti, kurių galų jam tai turėjo nors kiek rūpėti. Akimirką man net dingtelėjo, kad jame prabudo *kairioji dvasia*, bet tada vėl pagalvojau: kairioji Stivo dvasia buvo giliai įmigusi ir jos niekada iš snaudulio nepažadintų toks nereikšmingas įvykis kaip Prancūzijos universitetų valdžios sluoksnių politinis poslinkis. Gal tai ženklas, tęsė jis, turint omeny, kad Amaras Rezkis, žinomas dėl savo veikalų apie XX amžiaus pradžios antisemitinius autorius, kaip tik buvo paskirtas profesoriumi. Be to, vis nerimo jis, universitetų rektorių asociacija neseniai prisijungė prie mainų su Izraelio tyrinėtojais boikoto, kurį pradėjo dalis Anglijos universitetų.

Pasinaudojęs tuo, kad Stivas susitelkė į savo prastai traukiantį šišą, probėgšmais pažvelgiau į laikrodį; buvo tik pusė vienuoliktos, vargiai suveiktų pasiteisinimas, kad artėjo antra paskaita ir jau turėčiau kilti. Tada man šovė mintis, kaip be didesnės rizikos pratęsti pokalbį: jau kelias savaites buvo kalbama apie mažiausiai prieš ketverius ar penkerius metus svarstytą projektą įkurti Sorbonos padalinį Dubajuje (o gal Bahreine? Ar Katare? Aš vis juos painiodavau). Panašus projektas buvo kaip tik rengiamas kartu su Oksfordu – garbus mūsų dviejų universitetų amžius tikriausiai suviliojo kokį nors naftos monarchą. Nejaugi, žiūrint iš šios perspektyvos – be abejonės, jaunam dėstytojui iš tikrųjų daug žadančios finansine prasme, – jis norėjo ropštis ant barikadų ir demonstruoti savo antisionistines pažiūras? Ir nejaugi jis manė, kad aš irgi seksiu paskui?

Bedžiau į Stivą griežtą tardomą žvilgsnį – šis vaikinas nepasižymėjo dideliu protu, buvo lengva jį išmušti iš vėžių, ir mano žvilgsnis iškart pasiekė tikslą.

– Kaip Blua specialistas, – suvebleno, – tu, aišku, turėtum kai ką žinoti apie šį identiteristinį, antisemitišką judėjimą...

Pavargęs atsidusau: Blua nebuvo joks antisemitas, o aš nebuvau joks Blua specialistas. Žinoma, man yra tekę su juo susidurti dėl Hiuismanso tyrinėjimų, ir esu lyginęs, kaip jie vartoja kalbą, vieninteliame savo publikuotame veikale *Neologizmų verpetai* – be abejonės, tai buvo mano žemiškųjų intelektinių kančių viršūnė, kuri bet kokiu atveju susilaukė puikių įvertinimų *Poétique* ir *Romantisme* žurnaluose, ir kuriai tikriausiai turėčiau būti dėkingas už savo paskyrimą profesoriumi. Iš tiesų, didelė dalis svetimžodžių, randamų Hiuismanso tekstuose, buvo ne naujadarai, o reti žodžiai, pasiskolinti iš specifinio tam tikrų amatininkų gildijų žodyno ar iš tam tikrų regioninių tarmių. Hiuismansas, toks buvo mano teiginys, iki pat galo išliko tikras natūralistas, savo kūryboje siekęs perteikti tikrovišką žmonių kalbą, tam tikra prasme jis tikriausiai išliko ir tuo jaunystėje Zolia vakarėliuose Medane dalyvavusiu socialistu, jo auganti panieka kairiesiems niekada nesunaikino jo pirminio bjaurėjimosi kapitalizmu, pinigais ir visu tuo, ką galima priskirti miesčionių vertybėms, vienu žodžiu, jis buvo unikalus *krikščioniško natūralisto* atvejis, o štai Blua, nuolat troškęs komercinio ar pasaulietinio pasisekimo, neologizmus kaišiojo, kur galėjo, tik tam, kad išsiskirtų, kad iškeltų save kaip persekiojamą

dvasinės šviesos šaltinį, nepasiekiamą pasauliui, jis savo laikų literatūrinėje erdvėje pasirinko mistinę-elitarinę poziciją ir vėliau niekada nenustojo stebėtis savo nesėkme ir abejingumu, nors ir pagrįstu, su kuriuo buvo sutinkami jo prakeiksmai. Jis buvo, kaip rašė Hiuismansas, „nelaimingas žmogus, kurio išdidumas yra tikrai baisus, o neapykanta – neišmatuojama". Iš tiesų, nuo pat pradžių Blua man pasirodė *blogo kataliko* prototipas, kurio tikėjimas ir įkarštis iš tikrųjų pasireiškia tik tada, kai savo pašnekovus gali laikyti prakeiktaisiais. Todėl tuo metu, kai rašiau disertaciją, užmezgiau ryšį su įvairiomis kairiųjų katalikų rojalistų grupelėmis, kurios Blua ir Bernanosą garbino kaip dievus ir bandydavo mane suvilioti tarsi vogčiomis iš po skverno sušmėžuojančiu vienu ar kitu rankraščiu, kol aš suvokiau, kad jie man nieko, tiesiog visiškai nieko negali pasiūlyti – jokio dokumento, kurio negalėčiau pats patogiai surasti akademinei publikai be problemų prieinamuose archyvuose.

– Tu tikrai čia užčiuopei kažką įdomaus... Perskaityk dar kartą Driumoną*, – vis dėlto tariau Stivui labiau dėl to, kad paglostyčiau jam savimeilę, o jis man atsakė paklusnaus ir naivaus vaiko oportunisto žvilgsniu.

Priešais auditorijos, kur turėjo vykti mano paskaita, duris – tą dieną ruošiausi kalbėti apie Žaną Loreną – trys tipai maždaug dvidešimties, du arabai ir vienas juodukas, užtvėrė kelią, nors tądien jie nebuvo ginkluoti ir atrodė gana ramūs, jų laikysena

* Édouard Drumont (1844–1917) – prancūzų rašytojas ir žurnalistas, Prancūzijos antisemitinės lygos įkūrėjas.

nebuvo grėsminga, vis dėlto norint patekti į auditoriją reikėjo praeiti pro juos, tad privalėjau įsikišti. Sustojau priešais: be abejonės, jiems buvo įsakyta vengti provokacijų, su fakulteto dėstytojais elgtis pagarbiai, ar bent jau taip tikėjausi.

– Dėstau šiame universitete, turiu vesti paskaitą, – tvirtai kreipiausi į visą grupelę.

Juodukas man atsakė plačia šypsena.

– Jokių problemų, mesjė, atėjome tik pasisveikinti su seserimis... – tarė ir raminančiu rankos mostu parodė į salėje sėdinčius studentus.

Sakydamas „su seserimis" jis galėjo turėti omenyje tik dvi magribietiškos kilmės merginas, sėdinčias viena šalia kitos aukštai kairėje auditorijos pusėje, su juodomis burkomis, jų akys slėpėsi už tinklelio, laikysena buvo visiškai nepriekaištinga, ar bent jau man taip atrodė.

– Gerai, dabar jau jas pamatėte... – geranoriškai užbaigiau. – Galite eiti, – primygtinai paraginau.

– Jokių problemų, mesjė, – atsakė jis dar plačiau nusišypsodamas, tada apsisukęs ant kulnų patraukė lydimas ir kitų dviejų, kurie nepravėrė burnos. Žengęs tris žingsnius atsisuko į mane.

– Ramybė jums, mesjė... – tarė nežymiai linkteldamas.

– Baigėsi gerai... – tariau sau užverdamas auditorijos duris, – šįkart baigėsi gerai.

Nežinau, ko tiksliai tikėjausi, sklido kalbos apie išpuolius prieš dėstytojus Miulūze, Strasbūre, Eks Marselyje ir Sen

Deni, tačiau man pačiam niekada neteko sutikti jokio užpulto kolegos ir giliai savyje rimtai šiais gandais netikėjau, Stivas tvirtino, kad jaunieji salafitai ir universitetų valdžios institucijos pasirašė tarpusavio susitarimą, ir to įrodymas buvo jau dvejus metus iš fakulteto teritorijos visiškai išnykę nusikaltėliai ir narkotikų prekeiviai. Ar į susitarimą buvo įtraukta ir sąlyga, draudžianti patekti į fakultetą žydiškoms organizacijoms? Tai irgi tebuvo gandas, sunkiai patikrinamas, tačiau nebuvo galima paneigti, jog Prancūzijos žydų studentų sąjungai nebuvo atstovaujama nuo pat paskutinių mokslo metų pradžios jokiame Paryžiaus regiono universitetiniame miestelyje, o štai Musulmonų brolijos jaunimo atstovybių antenos beveik visur dygo viena po kitos.

Po paskaitos (ką įdomaus galėjo sužinoti dvi burka apsimuturiavusios nekaltos mergelės apie Žaną Loraną, tą šlykštų pediką, kuris pats save vadino *enfilantropu**? Ar jų tėvams buvo žinomas tikslus jų studijų turinys? Literatūra buvo tinkamas atpirkimo ožys) sutikau Mari Fransuazą ir ji pasiūlė kartu papietauti. Be abejonės, šiandien buvo mano socialioji diena.

Man labai patiko ši linksma sena ragana, ištroškusi pačių pikantiškiausių gandų; jos, kaip profesorės, ilgametė karjera ir vaidmuo tam tikruose konsultaciniuose komitetuose gandams suteikė papildomo svorio ir daugiau reikšmės negu tie, kurie galėdavo pasiekti menkavertes Stivo ausis. Ji pasirinko marokiečių restoraną Monž gatvėje – akivaizdu, tai buvo taip pat ir *hallal* diena.

Motušė Delūz, pradėjo Mari Fransuaza, kai padavėjas ėmė mums nešti užsakymus, tuoj skris lauk. Universitetų nacio-

* Naujadaras, paremtas žodžių fonetiniu sąskambiu: *enfiler* (pranc. vulg. įsiskverbti / seksualiai santykiauti) + filantropas.

nalinė taryba*, kuri susirinks birželio pradžioje, kone užtikrintai į jos vietą paskirs Roberą Redižė.

Prieš pabandydamas, visiškai atsitiktinai, nutaisyti nustebusį veidą, trumpam mečiau akį į savo ėriuko tadžiną ir artišokus.

– Taip, žinau, – tarė ji, – gali skambėti beprotiškai, tačiau tai nėra tik gandai, mane pasiekė labai konkrečios žinios.

Aš jos atsiprašiau ir nuėjau į tualetą, kad galėčiau slaptai savo mobiliuoju paieškoti – dabar internete galime rasti tikrai viską – ir po vos dvi minutes trukusių paieškų sužinojau, kad Roberas Redižė žinomas dėl savo propalestinietiškų pažiūrų ir kad tai vienas iš pagrindinių Izraelio universitetų boikoto iniciatorių; prieš sugrįždamas pas kolegę kruopščiai nusiploviau rankas.

Mano tadžinas per tą laiką spėjo šiek tiek atvėsti – kaip gaila.

– Tai bus padaryta nesulaukus rinkimų? – paklausiau paragavęs pirmą kąsnį; mano klausimas man atrodė geras.

– Rinkimai? Rinkimai, ir kas tada? Argi jie gali ką pakeisti?

Mano klausimas aiškiai nebuvo jau toks geras.

– Na, ką aš žinau, su prezidento rinkimais už trijų savaičių...

– Puikiai žinai, kad viskas jau aišku, baigsis kaip 2017-aisiais, Nacionalinis frontas pateks į antrą turą ir bus perrinkti kairieji, nematau jokios priežasties, kodėl UNT turėtų užsiknisti belaukdama rinkimų.

– Bet yra dar ir Musulmonų brolijos rinkimų rezultatai, kurie šiuo metu nenuspėjami, ir jei jie peržengs simbolinę 20-ies procentų ribą, gali paveikti jėgų pusiausvyrą...

* Toliau UNT.

Šis teiginys buvo visiška nesąmonė: 99 procentai Musulmonų brolijos balsų būtų atitekę Socialistų partijai, rezultatai būtų visiškai nepasikeitę, tačiau frazė *jėgų pusiausvyra* pokalbiui visada suteikia šiokio tokio rimtumo – atrodžiau tarsi prisiskaitęs Klauzevico* ar Sun Dzu**, be to, man patiko ir „simbolinė riba“; kaip ten bebūtų, Mari Fransuaza pritariamai linktelėjo, tarsi aš iš tiesų būčiau išreiškęs kažkokią mintį, ilgai svarstė, kaip galimas Musulmonų brolijos patekimas į valdžią paveiktų universitetinės direkcijos institucijų sudėtį, jos kombinatorinis protas veikė visu tempu, bet aš, tiesą sakant, lioviausi jos klausęsis, apsiribojau tik stebėti, kaip jos prakauliame pagyvenusiame veide viena po kitos keitėsi įvairios hipotezės, ir sau tariau, kad visgi reikėjo kuo nors domėtis šiame pasaulyje, ir kas žino, kuo domėčiausi aš, jei iš tiesų užraukčiau su savo sentimentaliuoju gyvenimu; galbūt galėčiau įsirašyti į enologijos kursą arba pradėčiau kolekcionuoti lėktuvų modeliukus.

Popietiniai praktikos užsiėmimai praėjo varginančiai, doktorantai apskritai buvo varginantys, jei jie tik buvo bepradedantys užčiuopti kokią nors prasmę, tai man jau seniai ji

* Carl von Clausewitz (1780–1831) – prūsų generolas majoras ir įtakingas karo teoretikas, parašęs žymų traktatą *Apie karą*, kuriame plėtoja karo, kaip politikos tąsos kitomis priemonėmis, sampratą.

** Sun Tzu (544–596) – kinų generolas ir karo teoretikas, vieno žymiausių karinės strategijos traktatų *Karo menas* autorius.

neegzistavo, išskyrus, žinoma, indiško patiekalo, kurį pasišildysiu vakare mikrobangėje (*Chicken Biryani? Chicken Tikka Masala? Chicken Rogan Josh?*), stebėdamas politinius debatus per *France 2*, atveju.

Šį vakarą buvo Nacionalinio fronto kandidatės eilė, ji prisiekinėjo meilę Prancūzijai („bet kokiai Prancūzijai?“ – gana be ryšio jai bandė oponuoti kai kurie centro kairiųjų komentatoriai), o aš savęs klausiau, ar su meilės reikalais man iš tiesų baigta, kažkur giliai nebuvau tuo visiškai tikras, tad didžiąją vakaro dalį praleidau ketindamas paskambinti Miriam, manydamas, kad ji dar nebuvo susiradusi kito, mat fakultete ne kartą su ja prasilenkėm ir ji mesdavo į mane žvilgsnį, kurį būtų galima pavadinti skvarbiu, tačiau, tiesą sakant, Miriam žvilgsnis visada buvo skvarbus, net ir tada, kai ji rinkdavosi plaukų balzamą, geriau jau aš savęs neapgaudinėsiu. Gal būtų prasmingiau, jei įsitraukčiau į politinę veiklą, rinkimų periodas skirtingų stovyklų aktyvistams suteikdavo reikšmingos patirties, o aš, to nepaneigsi, pastebimai sumenkau.

„Laimingi tie, kuriems gyvenimas teikia džiaugsmą, tie, kurie linksminasi, tie, kurie yra patenkinti“, – būtent taip Mopasanas pradeda straipsnį, skirtą romanui *Atvirkščiai*, pasirodžiusiam *Gil Blas*. Literatūros istorikai natūralistų mokyklai paprastai yra griežti, o Hiuismansas buvo liaupsinamas dėl to, kad nuo jos atsiribojo, vis dėlto Mopasano straipsnis yra daug gilesnis ir įžvalgesnis negu tas, kurį tuo pat metu Blua

išspausdino žurnale *Le Chat noir*. Taip pat ir Zolia pastabos, perskaitytos antrąkart, atrodo gana prasmingos; tiesa, kad Dezesentas iš psichologinės pusės išlieka nepakitęs nuo pirmo iki paskutinio puslapio, kad toje knygoje nenutinka nieko ir nieko negali nutikti, kad veiksmo, tam tikra prasme, nėra; lygiai taip pat tiesa, kad Hiuismansas jokiu būdu nebūtų galėjęs tęsti šio romano, šis šedevras buvo akligatvis; bet ar taip nėra su visais šedevrais? Po tokio kūrinio Hiuismansas daugiau nebegalėjo būti natūralistas, ir Zolia sustojo būtent ties šiuo aspektu, o Mopasanas, būdamas meniškesnis, čia regėjo šedevrą. Šias mintis išdėsčiau trumpame straipsnyje, skirtame *Journal des dix-neuvièmistes*, ir tai kelioms dienoms mane prablaškė daug labiau nei rinkimų kampanija, tačiau nė akimirkos nesukliudė galvoti apie Miriam.

Ne tokios tolimos savo paauglystės metais ji tikriausiai buvo nuostabi maža gotė, o paskui tapo gana elegantiška mergina su juodais *karė* kirpimo plaukais, ypač blyškia oda, tamsiom akim; elegantiška, bet kartu ir kukliai seksuali; o, svarbiausia, jos santūraus erotiškumo žadamos dovanos dar ir kaip pasitvirtino. Vyrui meilė yra ne kas kita kaip dėkingumas už suteiktą malonumą, ir niekas kitas man nesuteikė tiek malonumo kaip Miriam. Vaginos raumenis ji gebėjo sutraukti, kaip jai norėdavosi (tiek švelniai, lėtais spūstelėjimais, kuriems nebuvo galima atsispirti, tiek staigiais ir valiūkiškais virpesiais); užpakaliuką, prieš pasiūlydama man, ji kraipydavo su begaliniu žavesiu. O jos oralinis! Man nebuvo tekę patirti nieko

panašaus, kiekvieną kartą į burną imdavo taip, tarsi tai būtų pirmas ir paskutinis kartas jos gyvenime. Kiekvienas jos oralinis galėjo pats savaime pateisinti vyro egzistenciją.

Neryžtingai delsęs dar kelias dienas, galiausiai jai paskambinau ir susitarėme susitikti dar tą patį vakarą.

Į *buvusiuosius*, kaip įprasta, vis dar kreipiamasi „tu“, tačiau vietoj bučinio grįžtama prie *bučiuko* į žandą. Miriam vilkėjo trumpu juodu sijonu ir taip pat juodomis pėdkelnėmis, pakviečiau ją į savo namus, neturėjau didelio noro eiti į restoraną, ji smalsiai apžvelgė butą prieš krisdama ant sofos, buvo pasidažiusi, o jos sijonas buvo tikrai trumpas, paklausiau, ar nori ko išgerti, ji atsakė: burbono, jei turi.

– Kažką pakeitei... – Gurkštelėjo ji. – Bet negaliu suprasti ką.

– Užuolaidas.

Buvau pakabinęs dvigubas oranžinės ir ochros spalvos užuolaidas neryškiais etniškais ornamentais. Nusipirkau ir spalvotą užtiesalą sofai užkloti.

Miriam pasisuko, atsiklaupdama ant sofos, apžiūrėti užuolaidų.

– Gražios, – galiausiai įvertino, – tiksliau, labai gražios. Bet tu visada pasižymėjai geru skoniu. Kaip mačo, – sumenkindama patikslino ji.

Vėl atsisėdo ant sofos į mane veidu.

– Tavęs nenervina, kad vadinu mačo?

– Nežinau, gal tu teisi, tikriausiai esu savotiškos rūšies mačo; iš tikrųjų man niekada neatrodė gera mintis moterims leisti balsuoti, studijuoti tuos pačius dalykus, dirbti tuos pačius darbus ir taip toliau. Tai yra galiausiai prie to pripratome, bet ar esame tikri, kad tai gera idėja?

Iš nuostabos ji išpūtė akis, ir keletą sekundžių man atrodė, kad iš tiesų svarstė, tad akimirką aš irgi pamąsčiau, kol supratau neturįs atsakymo į šį klausimą, kaip ir į bet kokį kitą.

– Esi už tai, kad grįžtume į patriarchatą?

– Visiškai nesu *už* ką nors, puikiai žinai, tačiau patriarchatas turėjo bent jau šiokį tokį egzistavimo pranašumą, mano galva, kaip socialinė sistema išlaikė pastovumą, šeimos gimdė vaikus ir gyveno daugiau ar mažiau pagal tą pačią schemą, trumpai tariant, tai funkcionavo; o dabar vaikų per mažai, taigi, atėjo galas.

– Taip, teoriškai esi mačo, be jokios abejonės. Tačiau tavo literatūrinis skonis toks rafinuotas, Malarmė, Hiuismansas, ir tai akivaizdžiai tave atitolina nuo standartinio mačo. Taip pat pridėčiau ir moterišką, anormalų jautrumą interjero audiniams. Tačiau rengiesi kaip koks kaimietis. *Grunge* mačo kaip personažas gal ir būtų visai įtikinamas, bet „ZZ Top" tau nepatinka, visada labiau mėgai Niką Dreiką. Trumpai tariant, esi paradoksali asmenybė.

Prieš jai atsakydamas, įsipyliau dar burbono. Už agresijos dažnai slypi troškimas suvilioti – tai perskaičiau Boriso

Siriulniko* knygoje, o Borisas Siriulnikas yra kietas tipas, ne vakar gimęs, puikiai raukia psichologijoje, jis – kaip koks mūsų laikų Konradas Lorencas**, tik žmonių klausimu. Tarp kitko, Miriam, laukdama mano atsakymo, šiek tiek praskėtė kojas – tai buvo gryna ir reali kūno kalba.

– Nieko čia paradoksalaus, problema ta, kad tu taikai moteriškų žurnalų psichologiją, kuri, galima sakyti, apima tik vieną vartotojų klasifikaciją: eko-*boho chic,* miesčioniška pamaiva, gėjams prijaučianti *kluberė,* satanistas *gykas,* techno-dzen, ir taip kiekvieną savaitę sugalvojama vis po naują. Aš tiesiog neįtelpu į nė vieną kataloguoto vartotojo profilį, ir tiek.

– Galėtume... bent jau tą vakarą, kai vėl susitinkam, pabandyti sakyti malonius dalykus, kaip manai? – Šįkart jos balse pasigirdo tokia gaida, jog pasijutau nejaukiai.

– Tu alkana? – paklausiau norėdamas sumažinti įtampą, ne, ji nebuvo alkana, bet galiausiai kaip visada nutarėme kartu pavalgyti.

– Nori sušių?

Aišku, ji sutiko, žmonės visada sutinka, kai jiems pasiūloma sušių, – nuo reikliausių gurmanų iki linijas saugančių moterų egzistuoja tam tikras universalus vieningas pritarimas šiam beformiam žalios žuvies ir baltų virtų ryžių deriniui, turėjau sušių į namus lankstinuką, man susierzinimą kėlė vien jo skaitymas, tarp *wasabi, maki,* ir *salmon roll* – aš nieko čia nesupratau ir

* Boris Cyrulnik (gim. 1937) – prancūzų neurologas ir psichiatras.

** Konrad Lorenz (1903–1989) – austrų zoologas, šiuolaikinės etologijos pradininkas.

neturėjau jokio noro ką nors suprasti, pasirinkau kompleksinį meniu B3 ir paskambinau užsakyti, apskritai būtų buvę geriau nueiti į restoraną, padėjęs ragelį paleidau Niką Dreiką. Stojo ilga tyla, kurią nutraukiau labai kvailai paklausdamas, kaip jai sekasi studijos. Miriam pažvelgė į mane susiraukusi, tada atsakė, kad gerai, norėjo stoti į leidybos magistrantūrą. Su palengvėjimu pokalbį galėjau pasukti prie bendro pobūdžio temos, kuri vis dėlto kartu pateisino ir jos karjeros planus: nors Prancūzijos bendra ekonomika klimpo vis giliau, leidybai sekėsi gerai, ji kaupė pelną, tai iš tikrųjų buvo neįtikėtina, žmonės, galima sakyti, buvo tiek praradę viltį, kad jiems beliko tik skaityti knygas.

– Tau, kaip matyti, irgi sekasi nekaip. Tačiau, tiesą sakant, man visada toks atrodei... – tarė ji nepiktai, netgi liūdnai.

Nežinojau, ką į tai atsakyti, buvo sunku tai nuginčyti.

– Tikrai atrodžiau toks prislėgtas? – paklausiau po dar vienos tylos pauzės.

– Ne, prislėgtas ne, bet, tam tikra prasme, netgi blogiau, tu visada kupinas savotiško nenormalaus nuoširdumo, nesugebėjimo priimti tų kompromisų, kurie apskritai leidžia žmonėms gyventi. Pavyzdžiui, tarkim, tu esi teisus dėl patriarchato, kad tai vienintelė įmanoma išeitis. Vis dėlto aš studijavau, pripratau save laikyti savita asmenybe, gebančia mąstyti ir priimti sprendimus lygiai taip pat, kaip ir vyrai, tai ką man tada daryti? Ar mane reiktų išmesti lauk kaip nieko vertą?

Tikriausiai tinkamas atsakymas buvo „taip“, tačiau aš nieko neatsakiau, gal visgi nebuvau toks nuoširdus, geriau pagalvojus.

Sušių vis dar nebuvo. Įsipyliau dar burbono, tai jau buvo trečias stiklas. Nikas Dreikas ir toliau dainavo apie tyras merginas, senovines princeses. O aš ir toliau neturėjau noro nei užtaisyti jai vaiko, nei dalintis buities darbais, nei nusipirkti kūdikio nešioklės. Aš net neturėjau noro dulkintis, tiksliau, šiek tiek norėjau dulkintis, bet tuo pat metu šiek tiek norėjau ir numirti, vienu žodžiu, mano mintys nebuvo labai aiškios, pradėjau justi kylantį lengvą pykinimą, kas negerai su tais supistais „Rapid Sushi"? Būčiau turėjęs jos paprašyti man pačiulpti, būtent šią akimirką, tai mūsų porai būtų suteikę antrą šansą, vis dėlto nieko nesiėmiau prieš šį blogumą, kuris augo sulig kiekviena sekunde.

– Gal geriau aš eisiu... – tarė ji po mažiausiai trijų minučių tylos.

Nikas Dreikas buvo ką tik pabaigęs savo verkšlenimus, toliau turėjo sekti „Nirvanos" riaugėjimai, ir aš sumažinau garsą prieš atsakydamas:

– Kaip nori...

– Gaila, man labai gaila, kad tau taip blogai, Fransua, – tarė ji prie durų jau su paltu, – norėčiau kaip nors padėti, bet nežinau kaip, man nepalieki jokios galimybės.

Vėl apsikeitėme bučiniais į žandą – negalėjau patikėti, kad priėjome iki to.

Vos Miriam išėjo, po kelių minučių atvažiavo sušiai. Jų buvo be galo daug.

II

Išėjus Miriam daugiau nei savaitę praleidau vienas; pirmą kartą po paskyrimo profesoriumi pasijutau nesugebantis net vesti trečiadienio paskaitų. Mano gyvenimo intelektiniai pikai buvo mano disertacijos rašymas, knygos publikacija; nuo to buvo praėjęs jau visas dešimtmetis. Intelektiniai pikai? Pikai apskritai? Bet kuriuo atveju tuo metu jaučiausi *pateisinęs* savo egzistenciją. Vėliau apsiribojau tik trumpais straipsniais, pasirodžiusiais *Journal des dix-neuvièmistes* ir kartais, daug rečiau, *Magazine littéraire*, kai pasitaikydavo koks aktualus įvykis, susijęs su mano specializacijos sritimi. Mano straipsniai buvo aiškūs, įžvalgūs, puikūs; paprastai sulaukdavo palankių įvertinimų, tuo labiau kad niekada nevėluodavau jų priduoti. Bet ar to užteko savo gyvenimui pateisinti? Ir kokiu pagrindu kieno nors gyvenimas turi būti pateisintas? Visi gyvūnai ir triuškinama dauguma žmonių gyvena niekada nepatirdami nė menkiausio poreikio to pateisinti. Gyvena, nes gyvena, ir viskas, taip jie mąsto; tada įsivaizduoja, kad miršta, nes miršta, ir kad

tai, jų akimis, užbaigia visą analizę. Bent jau kaip Hiuismanso specialistas jaučiausi įpareigotas pasistengti šiek tiek labiau.

Kai doktorantai manęs klausia, kokia eilės tvarka jie turėtų skaityti autoriaus, kuriam nusprendė paskirti savo disertaciją, kūrinius, visada siūlau pirmenybę teikti chronologinei sekai. Ne todėl, kad autoriaus gyvenimas turėtų kokios realios įtakos, bet būtent jo knygų seka sudaro savotišką intelektinę biografiją, pasižyminčią savita logika. Žoriso Karlo Hiuismanso atveju ypatingesnė problema, žinoma, kilo dėl romano *Atvirkščiai*. Kaip, parašius tokio įspūdingo originalumo kūrinį, kuris išlieka vienintelis toks pasaulinėje literatūroje, galima rašyti toliau?

Pirmiausia į galvą ateinantis atsakymas, žinoma, yra: per didžiausius sunkumus. Ir iš tiesų būtent taip nutiko ir Hiuismansui. Romanas *Ant seklumos**, parašytas po *Atvirkščiai*, yra nuvilianti knyga, kitaip ir negalėjo būti, ir jei neigiamas įspūdis ir stagnacijos, ar lėto nuosmukio, pojūtis visiškai neužgožia skaitymo malonumo, tai tik todėl, kad autoriui kilo nuostabi mintis: kūrinyje, kuriam lemta būti nuviliančiam, papasakoti nusivylimo istoriją. Taip ryšys tarp temos ir jos raidos sukuria estetinę darną, iš esmės skaitytojas šiek tiek nuobodžiauja, tačiau skaito toliau, puikiai suvokdamas, kad *ant seklumos* yra atsidūrę ne tik veikėjai per savo nykią viešnagę kaime, bet ir pats Hiuismansas. Galėtų netgi susidaryti įspūdis, kad

* *En rade.*

jis bandė grįžti prie natūralizmo (vulgaraus kaimiško realizmo, kur valstiečiai pasirodo esą niekšiškesni ir godesni už pačius paryžiečius), jei nebūtų tų fantastinių istorijų, kurios, pertraukdamos pasakojimą, jį padaro galutinai klampų ir neįmanomą apibrėžti.

Hiuismansui pavyksta – jau kitame romane – išeiti iš akligatvio, pasinaudojant paprasta ir patikrinta formule: sukurti pagrindinį personažą, savotišką autoriaus *alter ego*, kurio raidą stebėsime įvairiose jo knygose. Visa tai, aišku, išdėsčiau savo disertacijoje; sunkumai prasidėjo vėliau, nes kertinis Diurtalio (ir paties Hiuismanso) nuo *Apačioje* – kurio pirmuose puslapiuose atsisveikino su natūralizmu – iki *Oblato*, einant per *Kelyje* ir *Katedrą*, raidos aspektas buvo atsivertimas į katalikybę.

Žinoma, ateistui nelengva kalbėti apie knygų seriją, kurios pagrindinė tema yra atsivertimas; lygiai taip pat skaitytojui, kuriam niekada nėra tekę įsimylėti, kažkam, kam šis jausmas yra visiškai svetimas, be abejonės, būtų sunku susidomėti šiai aistrai skirtu romanu. Nesant tikro emocinio įsitraukimo, jausmas, kuris žingsnis po žingsnio įsišaknijo ir užvaldė ateistą, jam stebint Diurtalio dvasinius išgyvenimus, tas viena kitą keičiančias jį apleidžiančios ir paskui vėl ant jo nusileidžiančios malonės bangas, kurios sudarė trijų paskutinių Hiuismanso romanų siužeto pagrindą, deja, buvo nuobodulys.

Apimtam būtent tokių minčių (buvau ką tik atsibudęs ir gėriau kavą, laukdamas, kol išauš diena) man dingtelėjo vienas labai nemalonus dalykas: taip, kaip *Atvirkščiai* buvo Hiuis-

manso literatūrinio gyvenimo viršūnė, taip Miriam buvo mano jausminio gyvenimo viršūnė. Kaip man pavyks išgyventi mylimosios praradimą? Atsakymas, labiausiai tikėtina, buvo, kad nepavyks.

Belaukiant mirties, man dar buvo likęs *Journal des dix-neuvièmistes*, o kitas susirinkimas buvo numatytas po mažiau nei savaitės. Ir dar buvo rinkimų kampanija. Daug vyrų domisi politika ir karu, tačiau aš ne itin žavėjausi šiais linksmybių šaltiniais, politiškas jaučiausi ne daugiau nei rankšluostis, ir tai, be abejonės, buvo apmaudu. Tiesa ir tai, jog mano jaunystės metais rinkimai buvo tokie neįdomūs, kad net sunku pagalvoti, o „politinės pasiūlos" menkumas buvo net sukrečiantis. Centro kairiųjų kandidatas buvo išrenkamas vienai ar dviem kadencijoms, priklausomai nuo jo asmeninės charizmos lygio, dėl neaiškių priežasčių jam nepavykdavo užbaigti trečios kadencijos; tada liaudžiai tas kandidatas, ir apskritai centro kairieji, pabosdavo, įvykdavo *demokratinės* kaitos reiškinys, ir rinkėjai taip pat vienai ar dviem kadencijoms – nelygu, kokios jo asmeninės savybės – į valdžią atvesdavo centro dešiniųjų kandidatą. Įdomiausia tai, kad Vakarų šalys labai didžiavosi šia rinkimų sistema, kuri vis dėlto buvo ne kas kita, o tik valdžios dalybos tarp dviejų konkuruojančių gaujų, kartais būdavo netgi pradedami karai tam, kad ją primestume šalims, kurios nejaučia šiai sistemai tokio paties entuziazmo.

Vėliau dėl progresyvaus kraštutinės dešinės augimo reikalai tapo šiek tiek įdomesni, o debatuose sušmėžuodavo primirštas fašizmo drebulys; bet tik 2017-aisiais, per antrą prezidento rinkimų turą, reikalai iš tiesų ėmė keistis. Tarptautinė žiniasklaida apstulbusi galėjo stebėti gėdingą, tačiau aritmetiškai nepriekaištingą spektaklį, kairiųjų prezidento perrinkimą šalyje, vis akivaizdžiau krypstančioje į dešinę. Pirmąsias savaites po balsų skaičiavimo po šalį pasklido keista slogi atmosfera. Įsitvyrojo savotiška dusinanti neviltis, radikali, tačiau vienur ar kitur ją pertraukdavo maištingi proveržiai. Susidarius tokiai situacijai, daugelis pasirinko emigruoti. Praėjus mėnesiui po antro turo rezultatų, Mohamedas Ben Abesas paskelbė apie Musulmonų brolijos susikūrimą. Pirmasis politinio islamo bandymas, Prancūzijos musulmonų brolija, greitai žlugo dėl nemaloniai nuteikiančio savo lyderio antisemitizmo, kuris galiausiai privedė netgi prie susitarimo su kraštutine dešine. Pasimokiusi iš šios nesėkmės, Musulmonų brolija suskubo išreikšti nuosaikią nuomonę, palestiniečių poziciją palaikydama tik nuosaikiai ir plėtodama širdingus santykius su žydų religinėmis institucijomis. Pagal arabų šalyse veikiantį musulmoniškų partijų modelį, kurį, tarp kitko, Prancūzijoje kadaise jau buvo įgyvendinusi Komunistų partija, tiesioginė politinė veikla yra pakeičiama tankiu jaunimo judėjimų ir kultūrinių bei humanitarinių organizacijų tinklu. Šalyje, kurioje masinis skurdas nenumaldomai augo kiekvienais metais, tokia grandininė politika

davė vaisių ir taip leido Musulmonų brolijai gerokai išplėsti savo rėmėjų ratą už grynai religinės bendruomenės ribų, pasisekimas buvo netgi stulbinantis: naujausiais apklausų duomenimis, partiją, gyvuojančią vos penkerius metus, palaikė bei linko už ją balsuoti 21 procentas, ir taip ji lipo ant kulnų Socialistų partijai, už kurią pasisakė 23 procentai. Dėl tradicinės dešinės, tai jai atiteko 14 procentų, o Nacionalinis frontas su 32 procentais neabejotinai įsitvirtino kaip populiariausia prancūzų partija.

Jau keletą metų Davidas Piujadas buvo tapęs ikona; jis ne tik įsitvirtino tame „siaurame rate" politinių žurnalistų (kaip Kota, Elkbachas, Diuamelis ir keletas kitų), kurie žiniasklaidos istorijoje buvo laikomi tinkamo lygio vadovauti prezidentiniams debatams tarp dviejų rinkimų turų, bet ir perspjovė visus savo pirmtakus – tai padaryti padėjo mandagus jo griežtumas, romus būdas, o ypač gebėjimas nekreipti dėmesio į įžeidimus, užglaistyti prieštaravimus ir grąžinti kandidatus prie analizuojamos temos bei suteikti debatams garbingos ir demokratiškos diskusijos pobūdį. Nacionalinio fronto ir Musulmonų brolijos kandidatai sutiko, kad būtent Piujadas vestų jų televizinius debatus, kurių iš numatytųjų prieš pirmą turą, žinoma, buvo laukiama labiausiai, nes jeigu Musulmonų brolijos kandidatui, kurio populiarumas nuo pat jo rinkimų kampanijos pradžios pagal apklausas nuolat augo, pavyktų aplenkti Socialistų partijos kandidatą, įvyktų dar neregėtas antras turas, o jo rezultatai būtų labai neaiškūs.

Prijaučiantieji kairiesiems, nepaisydami nuolatinių vis labiau gąsdinančių raginimų iš dienraščių ir žurnalų, kuriuos skaito šie rinkėjai, ir toliau nebuvo linkę atiduoti savo balso už musulmonų kandidatą; prijaučiantieji dešiniesiems, kurių gretos darėsi vis gausesnės, atrodė, nepaisydami labai griežtų savo vadovų pareiškimų, buvo pasirengę peršokti barjerą ir antrajame ture balsuoti už „nacionalinę“ kandidatę. Taigi pastaroji žaidė itin svarbią partiją – be abejonės, svarbiausią savo gyvenime.

Debatai turėjo įvykti trečiadienį, ir tai man nė kiek nepalengvino situacijos; išvakarėse nusipirkau rinkinį indiškų patiekalų, šildomų mikrobangėje, ir tris butelius paprasto raudonojo vyno. Anticikloninės orų masės buvo negailestingai įsitvirtinusios nuo Vengrijos iki Lenkijos ir neleido žemo slėgio zonai, susikaupusiai virš britų salų, slinkti į pietus; virš žemyninės Europos tvyrojo neįprastai šalti ir sausi orai. Popietę mano doktorantai mirtinai užkniso savo beprasmiais klausimais, *tipo*, kodėl poetai (Moreasas, Korbjeras ir t. t.) yra mažiau vertinami, kas kliudo juos laikyti didžiaisiais poetais (kaip Bodleras, Rembo, Malarmė, trumpai tariant; tada peršokama prie Bretono). Jų klausinėjimas toli gražu nebuvo nesuinteresuotas ar šiaip sau, tai buvo du liesi ir piktybiniai doktorantai, iš kurių vienas rengėsi rašyti disertaciją apie Krosą, o kitas – apie Korbjerą, tačiau tuo pat metu nenorėjo

nudegti pirštų, tą aš supratau kuo puikiausiai, tad reikalavo mano atsakymo, nes buvau institucijos atstovas. Nuo atsakymo išsisukau pasiūlydamas abiem Laforgą – dėl jo tarpinio statuso.

O dėl pačių debatų, tai aš neblogai susimoviau, tiksliau, tai mano mikrobangė susimovė – išrado naują veikimo būdą (varyti visu pajėgumu leidžiant kone viršgarsinį zvimbimą, tačiau visiškai nešildant maisto), taigi savo indiškas gėrybes teko šildytis keptuvėje ir taip praleidau didžiąją dalį diskusijos temų. Tačiau iš to, ką pasisekė išgirsti, atrodė, kad viskas vyko kone perspaustai korektiškai, abu kandidatai į aukščiausią postą rodė vis daugiau abipusės pagarbos ženklų, paeiliui prisiekinėjo beribę meilę Prancūzijai, ir susidarė įspūdis, jog jie sutinka beveik dėl visko. Vis dėlto tuo pat metu buvo pranešama apie susirėmimus Monfermėjuje tarp kraštutinės dešinės aktyvistų ir grupės jaunų afrikiečių, tvirtinančių, kad jie nepriklauso jokiai politinei jėgai, – per savaitę toje zonoje po to, kai buvo išniekinta viena mečetė, kilo keletas sporadiškų neramumų. Kitą rytą vienas internetinis identiteristų puslapis pranešė, kad susirėmimai buvo labai smarkūs ir kad yra žuvusiųjų, tačiau šią naujieną nedelsdama paneigė Vidaus reiklų ministerija. Kaip visada, Nacionalinio fronto pirmininkė bei Musulmonų brolija išplatino, kiekvienas nuo savęs, pranešimą, kuriame kategoriškai atsiribojo nuo tų kriminalinių veiksmų. Prieš dvejus metus, įvykus pirmiems ginkluotiems susirėmimams, žiniasklaidoje pasirodė keletas šokiruojančių reportažų, tačiau dabar apie tai buvo kalbama

vis mažiau, visa tai nebeatrodė taip rimta. Daugelį metų, nors gal tiksliau būtų sakyti, jau keletą dešimtmečių *Le Monde,* kaip ir apskritai visi centro kairės dienraščiai, o tai reiškė, kad kone visi dienraščiai, periodiškai prie gėdos stulpo kalė „kasandras“, kurios pranašavo pilietinį karą tarp musulmonų imigrantų ir Vakarų Europos vietinių tautų. Kaip man paaiškino vienas kolega, dėstantis graikų literatūrą, gana įdomu, kad buvo panaudotas būtent Kasandros mitas. Graikų mitologijoje Kasandra iš pradžių pasirodo kaip nuostabaus grožio mergina, „panaši į auksaplaukę Afroditę“, kaip rašo Homeras. Ją įsimylėjęs Apolonas už būsimus jų meilės žaidimus suteikia jai pranašystės dovaną. Kasandra dovaną priima, tačiau dievą atstumia, tad jis įsiutęs spjauna jai į burną, ir tai jai su visam atima galimybę būti suprastai ir priversti ką nors ja patikėti. Taip Kasandra iš pradžių numato, kad Eleną pagrobs Paris, paskui – Trojos karą ir perspėja savo gimtuosius trojėnus dėl apgaulės (žymiojo Trojos arklio), kuri graikams padės užkariauti miestą. Galiausiai ją nužudo Klitemnestra – žinoma, Kasandra numatė ir tai, taip pat tai, kad bus nužudytas ir Agamemnonas, kuris atsisako ja patikėti. Vienu žodžiu, Kasandra įkūnija pesimistinių ir nuolat išsipildančių pranašysčių modelį, ir atrodė aišku, kad, atsižvelgiant į faktus, centro kairės žurnalistai tik atkartojo trojėnų apakimą. Apakimas visiškai nėra naujas istorine prasme: tokį patį galime aptikti tarp intelektualų, politikų ir žurnalistų ketvirtajame dešimtmetyje, kai jie buvo vieningai įsitikinę, kad Hitleris „galiausiai ateis į protą“. Tikriausiai

tiems, kas gyvena ir klesti paveldėtoje socialinėje sistemoje, yra neįmanoma įsivaizduoti požiūrio tų, kurie, niekada nieko nesitikėdami iš tokios sistemos, be jokios baimės planuoja jos sugriovimą.

Tiesą sakant, jau keletą mėnesių centro kairės žiniasklaidos elgesys buvo pakitęs: apie užmiesčiuose vykstantį smurtą ir tarpetninius susirėmimus nebuvo išvis kalbama, problema buvo paprasčiausiai ignoruojama, netgi liautasi pliekti „kasandras“, kurios ir pačios galiausiai užtilo. Žmonės apskritai atrodė pavargę nuo šios temos nagrinėjimo; o aplinkoje, kurioje lankiausi aš, nuovargis, regis, įsišaknijo anksčiau nei kitur; atsitiks tai, „kas turėjo atsitikti“, štai kaip galima buvo apibendrinti tvyrančią atmosferą. O kitos dienos vakarą, kai patraukiau į trimestrinį *Journal des dix-neuvièmistes* kokteilių vakarėlį, jau žinojau, kad Monfermėjaus susirėmimai sulauks nedaug komentarų – ne daugiau nei pirmo prezidento rinkimų turo paskutiniai debatai ir daug mažiau nei naujausi paskyrimai į universiteto postus. Vakarėlis vyko Šaptalio gatvėje, Romantiško gyvenimo muziejuje, išnuomotame specialiai šiai progai.

Man visada patiko Sen Žoržo aikštė su savo dailiais *belle époque* fasadais, taigi prieš pakildamas Loreto Dievo Motinos, o paskui Šaptalio gatve stabtelėjau priešais Gavarni biustą. Ties 16-uoju numeriu atsivėrė trumpa akmenimis grįsta medžiais apsodinta gatvelė, vedanti į muziejų.

Lauke buvo šilta, dvigubos durys buvo plačiai atvertos į sodo pusę, tad pasiėmiau taurę šampano ir patraukiau pasivaikščioti tarp liepų ir beveik tuoj pat pastebėjau Alisę, Liono 3 universiteto profesorę, Nervalio ekspertę, jos lengvo audinio ryškiai gėlėta suknelė, žinoma, buvo tai, kas vadinama kokteiline suknele, tiesą sakant, man nebuvo iki galo aiškūs skirtumai tarp kokteilinės ir vakarinės suknelės, tačiau, kaip ten bebūtų, buvau tikras, kad bet kuriuo atveju Alisė vilkėtų tinkama suknele, ir apskritai tinkamai elgtųsi, jos kompanija buvo atpalaiduojanti, taigi nedvejodamas su ja pasisveikinau, na tai kas, kad ji šnekučiavosi su labai blyškaus ir prakaulaus veido jaunuoliu, kuris vilkėjo Paryžiaus Sen Žermeno

marškinėliais bei mėlynu bleizeriu ir avėjo ryškiai raudonos spalvos sportiniais bateliais, ir apskritai atrodė keistai labai elegantiškai; prisistatė kaip Godfrua Lamperioras.

– Esu vienas iš jūsų naujųjų kolegų... – tarė man, o aš pastebėjau, kad gėrė gryną viskį, – mane ką tik paskyrė į Paryžiaus 3.

– Taip, girdėjau apie jūsų paskyrimą, jūs esate Blua specialistas, tiesa?

– Fransua visada nekentė Blua, – nesivaržydama įsiterpė Alisė, – kita vertus, kaip Hiuismanso specialistas, žinoma, priklauso visai kitai stovyklai.

Lamperioras atsisuko į mane stebinančiai maloniai šypsodamasis ir paskubomis tarė:

– Žinoma, aš jus žinau... Be galo žaviuosi jūsų darbu apie Hiuismansą.

Tada kelioms akimirkoms nutilo, ieškodamas žodžių, nenustodamas į mane įdėmiai žiūrėti, jo žvilgsnis buvo toks intensyvus, jog pagalvojau, kad buvo pasidažęs, tikriausiai tušu šiek tiek paryškino blakstienas, ir tą akimirką man susidarė įspūdis, jog ruošėsi man pasakyti kažką svarbaus. Alisė mus stebėjo šiltu ir tuo pat metu lengvai pašiepiančiu moters, sekančios vyrišką pokalbį, tą keistą dalyką, kuris visada atrodo svyruojantis tarp homoerotizmo ir dvikovos, žvilgsniu. Virš mūsų ir liepų lapų pūstelėjo vėjo gūsis. Tą akimirką labai toli ir labai neaiškiai išgirdau duslų garsą, kuris atrodė kaip sprogimas.

– Keista, – galiausiai tarė Lamperioras, – kaip išliekame artimi autoriams, kuriems paskyrėme pirmuosius savo universitetinio gyvenimo metus. Būtų galima pagalvoti, kad, praėjus šimtmečiui ar dviem, aistros užgęsta, kad kaip universiteto dėstytojai pasiekiame tam tikrą literatūrinį bešališkumą ar kažką panašaus. Bet iš tiesų taip nėra. Hiuismansas, Zolia, Barbėjus, Blua... visi jie vienas kitą pažinojo, buvo arba draugai, arba vienas kito nekentė, burdavosi, pykdavosi, jų santykių istorija yra prancūzų literatūros istorija; o mes, praėjus daugiau nei šimtmečiui, atkartojame lygiai tuos pačius santykius, išliekame visada ištikimi savo pasirinktam autoriui, dėl jo esame pasirengę mylėti vienas kitą, pyktis ir kovoti rašydami straipsnius.

– Esate teisus, bet manau, kad tai gerai. Tai bent parodo, kad literatūra yra rimtas dalykas.

– Su vargšu Nervaliu niekas niekada nesipyko... – įsiterpė Alisė, tačiau Lamperioras, manau, jos net neišgirdo ir toliau skvarbiai stebeilijo į mane, giliai įsijautęs į savo žodžius.

– Jūs visada buvote rimtas, – tęsė, – perskaičiau visus jūsų *Journal* pasirodžiusius straipsnius. Tačiau aš toks visiškai nesu. Dvidešimties buvau sužavėtas Blua, sužavėtas jo nepakantumo, jo smarkumo, paniekos ir įžeidimų virtuoziškumo; tačiau tai, ir net labai, buvo taip pat ir mados reikalas. Jis buvo tikras ginklas prieš XX amžių ir jo vidutinybes, prieš angažuotą jo idiotizmą, jo lipšnų humanitarizmą; prieš Sartrą, prieš Kamiu, prieš visus tos angažuotos literatūros pajacus; ir taip pat prieš

šlykščius formalistus, *nouveau roman* mokyklą, visą tą beprasmį absurdiškumą. Ką gi, dabar man dvidešimt penkeri: man vis dar nepatinka Sartras ir Kamiu, ir niekas manęs nesieja su *nouveau roman*; tačiau Blua virtuoziškumas man tapo apgailėtinas, ir turiu pripažinti, kad dvasinė ir šventa dimensija, kurioje jis sukasi, mane palieka visiškai abejingą. Šiandien man daug maloniau sugrįžti prie Mopasano ar Flobero – netgi Zolia, bent jau prie kai kurių puslapių. Ir, žinoma, prie keistojo Hiuismanso...

Jo *dešiniojo intelektualo* aura labai gundanti, tariau sau, tai jam fakultete užtikrins šiokį tokį ekscentriko statusą. Galima leisti žmonėms ilgai kalbėti, jie visada tokie susidomėję savo mintimis, tačiau kartkartėmis visgi reikia pertraukti, bent jau trumpam. Be iliuzijų žvilgterėjau į Alisę, žinodamas, kad šis laikotarpis jos visiškai nedomino, ji iki pašaknių buvo *Frühromantik*. Man kilo pagunda Lamperioro paklausti: „Jūs esate labiau katalikas ar fašistas ar abiejų mišinys?“, bet greitai atsipeikėjau, akivaizdu, kad praradau ryšį su dešiniųjų intelektualais, nebežinojau, kaip juos geriau prigauti. Tolumoje staiga pasigirdo kažkas panašaus į užsitęsusį spragsėjimą.

– Jūsų nuomone, kas tai? – paklausė Alisė. – Skamba kaip šūviai... – pridūrė dvejojančiu balsu.

Iškart liovėmės kalbėtis, ir suvokiau, kad sode nuščiuvo visi pokalbiai, vėl pasigirdo tarp lapų šnarantis vėjas ir keletas atsargių žingsnių link žvyro: kai kurie svečiai ėjo iš kokteilių vakarėlio salės ir atsargiai, laukdami, judėjo tarp medžių. Pro mane praėjo du Monpeljė universiteto dėstytojai, įsijungė

savo išmaniuosius ir keistai juos laikė, tarsi burtininko lazdelę, horizontaliai pasuktais ekranais.

– Kol kas nieko nėra... – sušnabždėjo vienas iš jųdviejų, sunerimęs, – visi tik apie G20.

Jei jie manė, kad naujienų kanaluose pasirodys kas nors apie šį įvykį, tariau sau, siaubingai klydo – niekas į tai neatkreips dėmesio kaip ir į vakarykščius susirėmimus Monfermėjuje, visiškas štilis.

– Pirmą kartą tai vyksta Paryžiuje, – neutraliu tonu pasakė Lamperioras.

Tą pačią akimirką pasipylė nauji šūviai – šį kartą labai aiškūs ir, atrodo, kažkur netoliese, tada pasigirdo dar garsesnis sprogimas. Visi svečiai krūptelėję pasisuko į tą pusę. Virš pastatų į dangų kilo dūmų stulpas; tai turėjo būti Kliši aikštės prieigos.

– Na, manau, tuo mūsų *vakarėlis* ir baigsis... – lengvai tarė Alisė.

Iš tiesų, daugelis svečių bandė skambinti; o kai kurie ėmė sukti išėjimo link, tačiau lėtai, vis stabtelėdami, tarsi norėtų parodyti, kad išlaikė šaltus nervus, kad nė iš tolo nepasidavė panikos priepuoliui.

– Jei jums tinka, pokalbį galime tęsti pas mane, – pasiūlė Lamperioras. – Gyvenu Kardinolo Mersjė gatvėje, už kelių žingsnių nuo čia.

– Rytoj turiu paskaitą Lione, išvykstu su TGV* šeštą ryto, – atsakė Alisė, – manau, kad geriau eisiu namo.

* Prancūzijos greitaeigių traukinių įmonė.

– Tu tuo tikra?

– Taip, keista, bet man visiškai nebaisu.

Pažvelgiau į ją svarstydamas, ar bandyti ją perkalbėti, tačiau keistai nebuvo baisu ir man, be jokios realios priežasties buvau įsitikinęs, kad susirėmimai apsiribos Kliši bulvaru.

Alisės tvingo stovėjo ties Blanš gatvės kampu.

– Nemanau, kad elgiesi labai protingai, – pasakiau atsisveikinęs su ja bučiniu, – visgi paskambink, kai pasieksi namus.

Ji nusijuokė ir pajudėjo.

– Įspūdinga moteris... – tarė Lamperioras.

Pritariamai linktelėjau ir pagalvojau, kad iš esmės apie Alisę žinau labai nedaug. Pokalbių temos tarp kolegų apsiribodavo daugiau ar mažiau akademiniais pripažinimais, karjeros šuoliais ir „kas su kuo"; ir apie ją man niekada neteko girdėti jokio gando. Buvo protinga, elegantiška, daili – turėjo būti maždaug mano amžiaus, tarp keturiasdešimties ir keturiasdešimt penkerių – ir, akivaizdžiai, buvo vieniša. Vis dėlto dar buvo per anksti pasiduoti, tariau sau prieš prisimindamas, kad vakarykščiai svarsčiau tokią galimybę.

– Įspūdinga! – sau pakartojau, bandydamas išmesti iš galvos tą mintį.

Šūviai buvo nurimę. Pasukę į Baliu gatvę, tuo paros metu tuščią, atsidūrėme būtent mūsų mėgstamiausių rašytojų epochoje, pasakiau Lamperiorui; beveik visi pastatai, puikiai

išsilaikę, siekė Antrosios imperijos arba Trečiosios Respublikos pradžios laikus.

– Tikra tiesa, net ir Malarmė vakarai vykdavo netoliese, Romos gatvėje... – pritarė jis. – O jūs kur gyvenate?

– Šuazi aveniu, visiškas aštuntasis dešimtmetis. Žinoma, literatūros atžvilgiu gerokai skurdesnis laikotarpis.

– Ar ta vieta vadinama čainataunu?

– Būtent. Gyvenu pačiame čainatauno centre.

– Vieną dieną tai galėtų pasirodyti išmintingas žingsnis, – po ilgos tylos pauzės susimąstęs tarė jis.

Tą pačią akimirką pasiekėme Kliši gatvės kampą. Pritrenktas sustojau. Už maždaug šimto metrų į šiaurę Kliši aikštė visiškai skendėjo liepsnose; matėsi autobusas ir keletas suanglėjusių mašinų karkasų; vidury gaisro ryškėjo maršalo Monsė statula, valdinga ir juoda. Nesimatė nė gyvos dvasios. Sceną užkariavo tyla, kurią trikdė tik kaip apsėsta kaukianti sirena.

– Ar žinote maršalo Monsė istoriją?

– Visiškai ne.

– Tarnavo Napoleono kariuomenėje. Pasižymėjo gindamas Kliši barikadas nuo įsiveržusių rusų 1814-aisiais. Jei etniniai susirėmimai išsiplėstų iki Paryžiaus centro, – tęsė Lamperioras tuo pačiu balso tonu, – kinų bendruomenė laikytųsi nuošalyje. Čainataunas galėtų tapti vienu iš nedaugelio visiškai saugių Paryžiaus kvartalų.

– Manote, jog tai įmanoma?

Jis tiesiog trūktelėjo pečiais. Tą akimirką su nuostaba pa-

stebėjau du policijos pareigūnus, kurie su neperšaunamosiomis liemenėmis ir per krūtinę persijuosę automatus ramiai leidosi Kliši gatve į Sen Lazaro traukinių stoties pusę ir į mus nesiteikė net atsisukti.

– Jie... – jaučiausi toks pritrenktas, kad buvo sunku ištarti žodį, – elgiasi taip, lyg nebūtų visiškai nieko nutikę.

– Taip... – Lamperioras sustojęs mąsliu veidu krapštėsi smakrą. – Matote, šiuo momentu sunku pasakyti, kas yra, o kas nėra įmanoma. Jei kas nors tvirtintų atvirkščiai, būtų tikras idiotas arba melagis; mano nuomone, niekas negali teigti žinąs, kas nutiks ateinančiomis savaitėmis. Ką gi... – toliau tęsė po dar vienos trumpos apmąstymų pauzės, – beveik priėjome mano namus. Tikiuosi, jūsų draugė bus ramiai grįžusi...

Kardinolo Mersjė gatvė, tyki ir tuščia, baigėsi akligatviu ir fontanu, apsuptu kolonadomis. Iš visų pusių masyvūs portalai, virš kurių kyšojo erdvę stebinčios kameros, vedė į medžiais apsodintus kiemus. Lamperioras prispaudė rodomąjį pirštą prie aliuminio plokštelės, kuri tikriausiai buvo biometrinio atpažinimo įtaisas; akimirksniu prieš mus pakilo metalinė uždanga. Kiemo gale, slypinčiame už kaštonų, pastebėjau nedidelį ir elegantišką Antrosios imperijos laikų pastatą. Pasvarsčiau: tikrai ne pirmojo laipsnio dėstytojo atlyginimas jam leidžia gyventi tokioje vietoje; tai tada kas?

Įsivaizdavau, nežinau kodėl, kad mano jaunasis kolega gyveno minimalistinėje asketiškoje aplinkoje, kurioje vyravo balta spalva. Tačiau jo buto interjeras visiškai atitiko pastato stilių. Svetainės sienos buvo išmuštos aksomais ir šilkais, pristatyta jaukių krėslų ir mažų staliukų, padengtų marketri inkrustacijomis ir perlamutru; virš labai meniškai ornamentais išpuošto židinio karaliavo didžiulis pompastiško stiliaus

paveikslas, tikriausiai autentiškas Bugero. Prisėdau ant kušetės, apmuštos žalio stiklo spalvos ripsu, ir sutikau pasivaišinti kriaušių distiliatu.

– Jei norite, galime pabandyti sužinoti, kas vyksta, – tarė man paduodamas gėrimą.

– Ne, žinau iš anksto, kad informaciniuose kanaluose apie tai nieko nebus. Gal per CNN, jei turite palydovinę.

– Šiomis dienomis jau bandžiau: nieko per CNN, ir net *Youtube*, tačiau manęs tai nestebina. Kartais ką nors galima rasti *RuTube*, žmonių mobiliaisiais nufilmuotų vaizdų; tačiau pasitaiko tik atsitiktinai, ir, kaip bebūtų, nieko neradau ir ten.

– Nesuprantu, kodėl jie nusprendė visiškai tylėti; nesuprantu, ko siekia valdžia.

– Mano galva, vienintelis aiškus dalykas yra tai, kad jie tikrai bijo, jog Nacionalinis frontas gali laimėti rinkimus. Ir bet koks neramumų miestuose vaizdas reiškia daugiau balsų Nacionaliniam frontui. Dabar būtent kraštutinė dešinė siekia padidinti spaudimą. Žinoma, priemiesčiuose nieko nereikia raginti du kartus, užtenka mažiausio preteksto; tačiau, jei pažiūrėtume atidžiau, kiekvieną kartą, kai situacija išslysdavo iš rankų, iš esmės visada už to slypėdavo provokacija prieš islamą: išniekinta mečetė, moteris, priversta nusiimti nikabą, ir panašiai.

– Ir jūs manote, kad už to stovi Nacionalinis frontas?

– Ne. Jie negali sau to leisti. Viskas vyksta ne taip. Tarkime... tarkime, kad viskas remiasi... mainais.

Jis ištuštino savo stiklą, paėmė į rankas manišką ir tylėjo. Bugero virš židinio vaizdavo penkias moteris sode – vienos baltomis tunikomis, kitos beveik nuogos ratu supo nuogą garbanotą vaiką. Viena iš nuogųjų moterų rankomis dangstėsi krūtinę; kita negalėjo, nes rankose laikė laukinių gėlių puokštę. Jos krūtys buvo gražios, ir menininkas jas nutapė tobulai. Paveikslui buvo šiek tiek daugiau nei šimtas metų, ir vis dėlto atrodė be galo senas, vos išvydus šį meno kūrinį pirmiausia norėjosi stabtelti suglumus. Palengva, žingsnis po žingsnio, buvo galima pabandyti įsijausti į tą XIX amžiaus miesčionį, tą jojiko surdutu vilkinčią svarbią asmenybę, kuriai buvo nutapytas šis paveikslas; buvo galima, kaip ir jam, priešais šias graikiškas nuogybes pajusti erotinės palaimos šiurpuliukų preliudiją; tačiau tai buvo sudėtingas, varginantis grįžimas laiku atgal. Su Mopasanu, Zolia, tuo pačiu Hiuismansu šis grįžimas buvo daug betarpiškesnis. Tikriausiai būčiau turėjęs kalbėti apie tai, apie keistą literatūros galią, bet vis dėlto nusprendžiau tęsti diskusiją apie politiką, norėjau sužinoti daugiau ir man atrodė, kad jis apie tai žino daugiau, bent jau sudarė tokį įspūdį.

– Jūs buvote artimas identiteristiniams judėjimams, tiesa? – mano intonacija buvo tobula kaip pasauliu besidominčio žmogaus, tik paprastas smalsumas, geranoriškas neutralumas su elegancijos užuomina.

Jis atvirai ir plačiai nusišypsojo.

– Taip, žinau, kad fakultete pasklido šios kalbos... Iš tiesų prieš keletą metų, kai rengiau disertaciją, dalyvavau viename identiteristiniame judėjime. Tai buvo katalikų identiteristai, dažnai rojalistai, nostalgikai, iš esmės romantikai – didžioji dalis taip pat ir alkoholikai. Tačiau dabar viskas yra kitaip, praradau kontaktus ir manau, kad jei nueičiau į kokį nors susitikimą, nieko nebeatpažinčiau.

Taktiškai tylėjau; kai tylime taktiškai, žvelgdami pašnekovui į akis, sudarydami įspūdį, jog tikime jų žodžiais, žmonės kalba. Jiems patinka, kai jų klausomasi, – tai žino visi tardytojai; tardytojai, rašytojai, šnipai.

– Matote... – vėl prabilo, – iš tiesų identiteristinis blokas buvo kas tik nori, tik ne blokas, visi buvo susiskaldę į įvairias grupes, kurios tarpusavyje nesusikalbėjo ir dar mažiau sutardavo: katalikai, su „Trečiuoju keliu“ susiję solidaristai, rojalistai, naujieji pagonys, iš radikalios kairės atėję gryni ateistai... Tačiau viskas pasikeitė sulig „Europos čiabuvių“ radimusi. Iš pradžių jie įkvėpimo sėmėsi iš „Respublikos čiabuvių“, tai yra tapo kardinalia jų priešingybe, ir jiems pavyko pasiųsti aiškią ir vienijančią žinią: mes esame Europos čiabuviai, pirmieji šių žemių užkariautojai, ir sakome „ne“ musulmoniškiems kolonizatoriams; taip pat sakome „ne“ amerikiečių pramonininkams bei mūsų paveldo išpardavimui naujiems, iš Indijos, Kinijos ir t. t. atvykusiems kapitalistams. Jie cituodavo Džeronimą, Kočisą, Sėdintį Jautį*, ir tai buvo gana gudru; o,

* Indėnų vadai, kovoję prieš JAV invaziją.

svarbiausia, turėjo grafiškai labai naujovišką interneto puslapį su užgriebiančia animacija, užvedančia muzika, ir tai pritraukė naujos publikos, jaunuolių.

– Jūs iš tiesų manote, kad jie nori sukelti pilietinį karą?

– Dėl to nėra jokių abejonių. Aš jums parodysiu internete išplatintą tekstą...

Atsistojo ir nuėjo į gretimą kambarį. Tą laiką, kai buvome svetainėje, atrodė, kad šūviai buvo nurimę – bet gal iš čia jų nesigirdėjo, privati gatvė buvo labai rami.

Sugrįžo ir man pakišo maždaug dešimt susegtų, mažu šriftu atspausdintų lapų; iš tiesų, dokumentas vadinosi labai aiškiai: PILIETINIO KARO PARENGTIES PLANAS.

– Iš tikrųjų tokių yra ne vienas, tačiau šis – vienas glausčiausių, turi patikimiausią statistiką. Jame pilna skaičių, nes nagrinėjamos dvidešimt dvi Europos Sąjungos šalys, tačiau išvados visada tos pačios. Apibendrinant, jų teiginius sieja ši pagrindinė mintis: tikėjimas yra selekcijos pranašumas: poros, kurios išpažįsta vieną iš trijų monoteistinių religijų, kurios išsaugojo patriarchato vertybes, turi daugiau vaikų nei ateistų ar agnostikų poros; jų moterys yra mažiau išsilavinusios, mažiau išsikerojęs hedonizmas ir individualizmas. Be to, tikėjimas daugeliu atvejų yra genetiškai paveldimas faktorius: atsivertimai arba šeimos vertybių išsižadėjimas yra tik marginaliniai reiškiniai, didžioji žmonių dalis išlieka ištikimi tai metafizinei sistemai, kurios dvasia buvo išugdyti. Todėl ateistinis humanizmas, kuriuo remiasi pasauliečių „gyvenimas kartu", ilgai

neišsilaikys, monoteistinė populiacijos dalis neišvengiamai ir greitai didės, ypač musulmoniškoji populiacija – ir tai neimant domėn imigrantų, kurie tik dar smarkiau paaštrins šį reiškinį. Europos identiteristai yra įsitikinę, kad tarp musulmonų ir likusios populiacijos dalies būtinai anksčiau ar vėliau turi kilti pilietinis karas – bet kuriuo atveju ne vėliau nei 2050-aisiais, bet kuo anksčiau, tuo geriau.

– Tai skamba logiškai...

– Taip, politiniu ir kariniu požiūriu, žinoma, jie teisūs. Belieka tik suprasti, ar jie nusprendė veiksmų imtis dabar ir kuriose šalyse. Atmetimo reakcija, nukreipta prieš musulmonus, yra stipri visose Europos šalyse; tačiau Prancūzija yra ypatingas atvejis dėl savo kariuomenės. Prancūzijos kariuomenė vis dar yra viena didžiausių pasaulyje, tokia buvo politika visų pastarojo meto vyriausybių, nepaisant biudžeto apkarpymų; turint tai omenyje, joks sukilėlių judėjimas negali puoselėti vilčių nugalėti, jei vyriausybė nuspręstų iš tiesų panaudoti kariuomenę. Taigi strategija yra priverstinai kitokia.

– Tai yra?

– Karinė tarnyba trunka neilgai. Pagal dabartinę situaciją prancūzų kariuomenę – susumuojant armiją, jūros ir oro pajėgas – iš viso sudaro 330 000 karių, įskaitant žandarmeriją. Kas metus pašaukiama apie 20 000 naujokų; tai reiškia, kad mažiau nei per penkiolika metų prancūzų kariuomenė bus visiškai atsinaujinusi. Jei identiteristų aktyvistai – kurie beveik visi yra jaunuoliai – masiškai eitų į karinių pajėgų atrankos

konkursus, pranašumą ideologine prasme galėtų įgyti santykinai greitai. Tokia nuo pat pradžių buvo judėjimo politinio sparno propaguojama strategija; ir būtent ji prieš dvejus metus buvo nesantaikos ir atskilimo nuo karinio sparno, kuris spaudė pradėti ginkluotą kovą nieko nelaukiant, priežastis. Manau, kad valdžią išlaikyti lemta politiniam sparnui ir kad karinis sparnas gali pritraukti tik kelis kokius nors ginklų manijos apsėstus nusikaltėlius; tačiau situacija gali būti sudėtinga kitose šalyse, ypač Skandinavijoje. Multikultūrinė ideologija Skandinavijoje daug labiau slegianti nei Prancūzijoje, ten identiteristų aktyvistų gretos gerokai gausesnės ir agresyvesnės, o štai kariuomenė, atvirkščiai, yra negausi ir gali būti, jog nesugebėtų suvaldyti rimtų susirėmimų. Taigi, jei Europoje greitu laiku įsipliekstų visuotinis sukilimas, jis prasidėtų Norvegijoje arba Danijoje; taip pat ir Belgija bei Olandija yra potencialiai labai nestabilios zonos.

Apie antrą nakties viskas atrodė nurimę, be problemų pasigavau taksi. Išgyriau Lamperiorui jo kriaušių distiliato kokybę – ištuštinome kone visą butelį. Savaime suprantama, kaip ir visi kiti, panašių samprotavimų jau girdėjau daugelį metų, o tiksliau, keletą dešimtmečių. Posakis „po manęs kad ir tvanas“, priskiriamas tiek Liudvikui XV, tiek jo meilužei Madam de Pompadur, gana taikliai apibūdino mano vidinę būseną, tačiau dabar pirmą kartą pajutau nerimą keliantį jo aspektą: tvanas, tiesą sakant, galėjo įvykti ir prieš man numirštant. Žinoma, nemaniau, kad mano gyvenimo pabaiga bus linksma, nebuvo

jokios priežasties, dėl kurios turėčiau išvengti skausmo, ligų ar nevilties; bet iki tos akimirkos galėjau bent jau tikėtis palikti šį pasaulį be perdėto smurto.

Ar Lamperioras perspaudė? Bijojau, kad kaip tik ne; tas jaunuolis man sudarė labai rimtą įspūdį. Kitą rytą ėmiausi naršyti *RuTube*, tačiau ten apie Kliši aikštės įvykius nebuvo nieko. Bet užtaikiau ant vaizdo įrašo, kuris mane sukrėtė, nors jame ir nebuvo jokio smurtinio elemento: penkiolika visiškai juodai apsirengusių tipų su kaukėmis, gobtuvais, ginkluoti automatais, buvo išsirikiavę V forma ir lėtai žygiavo miesto, primenančio Aržantėjų, gatvėmis. Rezoliucija buvo puiki, ir pats įrašas buvo sulėtintas. To statiško, valdingo vaizdo, nufilmuoto šiek tiek iš apačios, tikslas buvo vienas ir vienintelis – parodyti, kad jie yra, kad jie užvaldo teritoriją. Kilus etniniam konfliktui, automatiškai atsidurčiau Baltųjų stovykloje, ir pirmą kartą eidamas apsipirkti jaučiau dėkingumą kinams už tai, kad jiems nuo pat įsikūrimo kvartale pradžios pavyko išvengti juodžių ar arabų naujakurių – ir apskritai bet kokių kitų tautų gyventojų, išskyrus keletą vietnamiečių.

Vis dėlto reikėjo apsvarstyti ir galimą atsitraukimo vietą tuo atveju, jei situacija taptų visiškai prasta. Mano tėvas gyveno Ekreno masyvo kalnų namelyje ir neseniai (arba bent jau aš apie tai sužinojau neseniai) susirado naują draugę. Motina liūdėjo Nevere, ir jai kompaniją palaikė tik jos prancūziškas buldogas. Jau dešimt metų neturėjau jokių žinių apie juos. Abu jie, *beibibumerių* kartos produktai, visada pasižymėjo

nenumaldomu egoizmu ir nebuvo jokios priežasties manyti, kad būtų norėję mane priimti. Retkarčiais pagaudavau save svarstant, ar dar išvysiu savo tėvus prieš jiems numirštant, tačiau kiekvieną kartą atsakymas būdavo neigiamas, buvau įsitikinęs, kad net pilietinis karas negalėtų ištaisyti šios situacijos, jie vis tiek būtų suradę kokią dingstį ir atsisakę mane priimti; šiuo klausimu jiems niekada nepritrūko pretekstų. Turėjau draugų, daug draugų, tai yra iš tiesų ne tiek jau daug, mat su kai kuriais santykiai buvo nutrūkę; turėjau Alisę, žinoma galėjau ją laikyti drauge. Tačiau apskritai išsiskyręs su Miriam buvau be galo vienišas.

Gegužės 15-oji, sekmadienis

Man visada patikdavo prezidento rinkimų vakarai; manau, kad, išskyrus futbolo pasaulio čempionato finalą, tai buvo netgi mano mėgstamiausia televizijos laida. Savaime suprantama, įtampa buvo mažesnė, prezidento rinkimai pakluso ypatingam naratyviniam istorijos, kurios raida buvo žinoma nuo pirmos minutės, mechanizmui; tačiau maksimali svečių (politologai, „pirmo plano" politikos apžvalginininkai, švenčiančių ar ašarojančių, priklausomai nuo štabo, aktyvistų minios, ir galiausiai patys politikai, jų karšti, pasverti ar jausmingi pareiškimai) įvairovė ir bendras dalyvių susijaudinimas sudarydavo įspūdį – tokį retą, tokį malonų, tokį telegenišką, – jog esame tiesioginiai istorinio įvykio liudininkai.

Jau nudegęs su prieš tai įvykusiais debatais, kuriuos stebėti man sukliudė mikrobangė, šį kartą nusipirkau *tarama* kremo, humuso, blynelių ir žuvų ikrų; iš vakaro buvau į šaldytuvą įdėjęs du „Rully" butelius. Vos tik 19 valandą 50 minučių eteryje pasirodė Davidas Piujadas, supratau, kad rinkimų vakaras žadėjo būti didžiulis įvykis, ir kad tuoj tuoj patirsiu išskirtinę

televizinę akimirką. Žinoma, Piujadas laikėsi labai profesionaliai, tačiau jo akinantis žvilgsnis nepaliko jokių abejonių: rezultatai, kurie jam jau buvo žinomi ir kurių jis negalėjo pranešti dar dešimt minučių, buvo didžiulis netikėtumas; Prancūzijos politinė panorama tuoj tuoj bus sukrėsta.

– Tai tikras žemės drebėjimas, – paskelbė, kai pasirodė pirmieji duomenys. Nacionalinis frontas, surinkęs 34,1 procento balsų, tvirtai laikėsi pirmoje pozicijoje; tai buvo gana normalu, apklausos pastaraisiais mėnesiais tai maždaug numatė, tik tiek, kad per dvi savo rinkimų kampanijos savaites į priekį dar šiek tiek pasistūmėjo kraštutinės dešinės kandidatė. Tačiau už jos vienas kitam ant kulnų lipo Socialistų partijos kandidatas su 21,8 procento ir Musulmonų brolijos atstovas su 21,7 procento – juos skyrė tiek mažai balsų, kad situacija galėjo apsiversti, tiksliau, tikriausiai ir apsivers, ne kartą per vakarą, kol bus skaičiuojami balsai didžiųjų miestų apygardose bei Paryžiuje. Turėdamas 12,1 procento balsų dešiniųjų kandidatas liko nepasiekiamai toli nuo antro turo.

Žanas Fransua Kopė* televizorių ekranuose pasirodė tik 21 valandą 50 minučių. Išsekęs, apšepęs, persikreipusiu kaklaraiščiu, sudarė įspūdį, kad pastarąsias valandas buvo atakuojamas kaip niekad stipriai. Su skausmingu nuolankumu pri-

* Jean-François Copé (gim. 1964) – prancūzų politikas, Sąjungos už liaudies judėjimą partijos narys ir buvęs jos pirmininkas.

pažino, kad tai pralaimėjimas, sunkus pralaimėjimas, už kurį jis prisiima visą atsakomybę; vis dėlto nepareiškė svarstąs pasitraukti iš politinio gyvenimo, kaip padarė Lionelis Žospenas 2002-aisiais. O dėl antro turo balsavimo, tai jis nedavė jokių nurodymų; SLJ* politinis prezidiumas susirinks per savaitę ir priims sprendimą.

Dešimtą vakaro abu kandidatai vis dar turėjo po lygiai balsų, naujausi duomenys buvo visiškai identiški – toks neaiškumas socialistų kandidatui leido išvengti pareiškimo, kuris, kaip buvo galima nuspėti, būtų nelengvas. Dvi politinės partijos, reguliavusios Prancūzijos politinį gyvenimą nuo Penktosios Respublikos pradžios, tuoj bus iššluotos iš valdžios? Ši prielaida buvo tokia pritrenkianti, komentatoriai, nuolat keitę vienas kitą televizijos ekrane – ir pats Davidas Piujadas, nors, žinoma, jo nebuvo galima įtarti prijaučiant islamui, mat buvo laikomas artimu Manueliui Valsui**, – kaip buvo galima nujausti slapčia tuo mėgavosi. Iš vienos laidos keliaudamas į kitą taip greitai, kad atrodė, jog buvo apdovanotas supergalia tuo pat metu atsidurti skirtingose vietose, ir sugebėdamas vos ne iki pat išnaktų nuostabiai žavingai mosuoti šaliku, Kristofas Barbjė be konkurencijos buvo šio rinkimų vakaro karalius, lengvai nurungęs Reno Dely, niūrų ir surūgusį dėl rezultatų, kurių jo

* Sąjunga už liaudies judėjimą (orig. UMP – *Union pour un mouvement populaire*) – 2002–2014 m. Prancūzijoje veikusi politinė dešiniojo flango partija, tuo metu viena iš dviejų didžiausių šalyje, 2015 m. performuota į Respublikonų partiją. Pirmininkas – Nicolas Sarkozy.

** Manuel Valls (gim. 1962) – Prancūzijos socialistų partijos politikas.

dienraštis nesugebėjo numatyti, ir netgi Ivą Trearą*, kuris paprastai būna kovingesnis.

Tik šiek tiek po vidurnakčio, tą akimirką, kai ištuštinau antrąjį „Rully" butelį, pasirodė galutiniai rezultatai: Mohamedas Ben Abesas, Musulmonų brolijos kandidatas, liko antras, surinkęs 22,3 procento balsų. Socialistų kandidatas, gavęs 21,9 procento, buvo eliminuotas. Manuelis Valsas tarė trumpą kalbą, labai sausą ir glaustą, pasveikindamas abu pirmą turą įveikusius kandidatus, o savo galutinį sprendimą jis paskelbsiąs po Socialistų partijos valdybos posėdžio.

* Christophe Barbier, Renaud Dély, Yves Thréard – įtakingi Prancūzijos žurnalistai.

Gegužės 18-oji, trečiadienis

Sugrįžus į fakultetą skaityti paskaitų, pirmą kartą mane apėmė jausmas, kad kažkas galėjo atsitikti; kad politinė sistema, prie kurios buvau įpratęs gyventi nuo pat vaikystės ir kuri jau senokai akivaizdžiai braškėjo, galėjo staiga susprogti. Nežinau, kas tiksliai mane taip nuteikė. Gal mano magistrantų elgesys: kad ir kokie beformiai ir apolitiški jie buvo, tą dieną atrodė įsitempę, neramūs, akivaizdžiai savo išmaniaisiais ir planšetėmis bandė gaudyti bet kokias informacijos nuotrupas; kaip ten bebūtų, per mano paskaitą buvo išsiblaškę labiau nei paprastai. Gal ir burkomis apsimuturiavusių merginų eisena buvo labiau užtikrinta ir lėtesnė nei paprastai – visos trys ėjo kartu koridoriaus viduriu, o ne palei sieną, tarsi jau būtų šios teritorijos šeimininkės.

Kita vertus, buvau priblokštas savo kolegų snaudulio. Jiems atrodė, kad tai jokia problema, jie visiškai nemanė, kad tai juos kaip nors liečia, ir tai tik patvirtino, ką galvojau daugelį metų: kas tampa universiteto dėstytoju, net iš tolo neįsivaizduoja, kad politinė įvykių raida gali kaip nors paveikti jo karjerą, – jaučiasi absoliučiai neliečiamas.

Po paskaitų, sukdamas į Santejo gatvę į metro stoties pusę, pamačiau Mari Fransuazą. Skubiai paspartinau žingsnį, kone pasileidau bėgti, ir prisivijęs po trumpo pasisveikinimo tiesiai šviesiai jos paklausiau:

– Ar, tavo nuomone, mūsų kolegos pagrįstai jaučiasi tokie ramūs? Ar manai, kad esame tikrai saugūs?

– Ak!.. – šūktelėjo ji išsiviepusi savo nykštuko grimasa, kuri darė ją dar bjauresnę, prieš prisidegdama cigaretę, – aš kaip tik savęs klausiau, ar šiame supistame fakultete kas nors pagaliau pabus. Ne, mes visiškai nesame saugūs, ir, prašau manimi patikėti, esu tikrai tas žmogus, kuris gali apie tai kalbėti...

Ji kelias sekundes lukterėjo ir tada paaiškino:

– Mano vyras dirba GVSV*...

Pažvelgiau į ją apstulbęs: pirmą kartą per dešimt mūsų pažinties metų suvokiau, kad ji kažkada buvo moteris, kad, tam tikra prasme, ji netgi vis dar yra moteris, ir kad kažkoks vyras vieną dieną galėjo jausti potraukį šiai drūtai kresnai būtybei, primenančiai rupūžę. Ji, laimei, mano išraišką suprato klaidingai.

– Žinau... – tarė su pasitenkinimu, – visi nustemba. Bet ar tu žinai, kas yra GVSV?

– Saugumas? Kažkas panašaus kaip TSV**?

– TSV nebeegzistuoja, susijungė su Centrine bendrosios

* Generalinė vidaus saugumo valdyba (DGSI – *Direction Général de la Sécurité intérieure*).

** Teritorinio stebėjimo valdyba (DST – *Direction de la surveillance du territoire*).

informacijos valdyba ir tapo CVŽV*, o vėliau buvo performuota į GVSV.

– Tai tavo vyras kažkas panašaus į šnipą?

– Ne visai, šnipai labiau yra tie iš GISV** ir yra atsakingi Gynybos ministerijai. GVSV tiesiogiai pavaldi Vidaus reikalų ministerijai.

– Vadinasi, tai politinė policija?

Vėl nusišypsojo, šiek tiek kukliau, ir nuo to ji atrodė ne tokia bjauri.

– Oficialiai jie šito termino nepripažįsta, bet iš tiesų taip – tai savotiška politinė policija. Jie stebi ekstremalius judėjimus, tuos, kurie galėtų imtis teroristinių veiksmų, tai vienas iš jų pagrindinių uždavinių. Galėtum užsukti pas mus taurelės, mano vyras tau viską paaiškintų. Tai yra paaiškintų tai, apie ką jam galima kalbėti, nežinau tiksliai ką, nurodymai kinta nuolat pagal tiriamų dosjė turinio raidą. Bet vienu ar kitu atveju po rinkimų įvyks tikri perversmai ir tai tiesiogiai palies fakultetą.

Jie gyveno Vermenozo skvere, penkios minutės pėsčiomis nuo Senzjė. Jos vyras visiškai neatrodė panašus į saugumo tarnybų agentą pagal mano įsivaizdavimą (o ką aš, tiesą sakant, įsivaizdavau? Tikriausiai kažką panašaus į korsikietį, kažką tarp

* Centrinė vidaus žvalgybos valdyba (DCRI – *Direction centrale du renseignement intérieur*).

** Generalinė išorės saugumo valdyba (DGSE – *Direction général de la sécurité exterieure*).

nusikaltėlio ir aperityvų atstovo). Besišypsantis ir išvaizdus, spindinčia tarsi išblizginta plike, su škotiško stiliaus švarku, tačiau įsivaizduoju, kad darbo valandomis segėdavo varlytę ir gal net vilkėdavo liemenę, – nuo jo dvelkė tokia senovine elegancija. Man iškart sudarė įspūdį turįs kone nenormalių intelektinių gebėjimų; tikriausiai buvo vienintelis iš buvusių Ulmo* gatvės studentų, kuris ją baigęs perėjo priėmimo konkursą į Nacionalinę policijos aukštąją mokyklą.

– Vos tik man suteikė komisaro laipsnį, – tarė pildamas man portveino, – pasiprašiau paskiriamas į Informacijos valdybą; tai buvo kaip ir mano pašaukimas... – pridūrė šypteldamas, tarsi jo polinkis prie slaptųjų tarnybų būtų nekalta užgaida.

Tada kurį laiką tylėjo, gurkštelėjo portveino, paskui dar gurkšnį ir pratęsė:

– Derybos tarp Socialistų partijos ir Musulmonų brolijos yra daug sudėtingesnės, nei tikėtasi. Vis dėlto musulmonai yra pasirengę daugiau nei pusę ministerijų atiduoti kairiesiems – įskaitant svarbiausias, tokias, kaip Finansų ir Vidaus reikalų. Nekyla jokių nesutarimų ir dėl ekonomikos, mokesčių politikos; net ir dėl saugumo – be to, priešingai nei jų partneriai socialistai, jie turi priemonių, kaip atkurti tvarką miestuose. Keletas ginčų kyla dėl užsienio politikos, mat musulmonai norėtų, kad Prancūzija griežčiau pasmerktų Izraelį, bet kairieji jiems nusileis be jokių problemų. Tikrieji sunkumai, derybų

* Prestižinės Aukštosios pedagogikos mokyklos (*Ecole Normale Supérieure*) adresas.

sekluma, yra Švietimo ministerija. Dėmesys mokslui yra sena socialistų tradicija, o mokytojų sluoksnis yra vienintelis, kuris niekada neapleido Socialistų partijos ir išliko jiems ištikimas iki pat jų bedugnės krašto; tačiau dabar priešais juos – net labiau už juos suinteresuoti partneriai, kurie nelinkę nė per žingsnį atsitraukti. Žinote, Musulmonų brolija yra specifinė partija: jie kone abejingi daugeliui tipinių politinių institucijų; ir – ypač – visiškai neakcentuoja ekonomikos. Jiems svarbiausi demografiniai klausimai ir švietimas; demografinis pogrupis, pasižymintis didžiausiu reprodukcijos rodikliu ir gebantis iš kartos į kartą perduoti savo vertybes, pergalingai triumfuoja; jiems viskas susiveda į tai, o ekonomika ir ta pati geopolitika yra tik akių dūmimas: kas kontroliuoja vaikus, tas kontroliuoja ateitį, stop. Todėl vienintelis kertinis punktas, vienintelis punktas, dėl kurio jie nori visiškos pergalės, yra vaikų ugdymas.

– O ką tai reiškia realybėje?

– Taigi... pagal Musulmonų broliją kiekvienas prancūzas vaikas privalo nuo mokyklos pradžios ir iki pabaigos mokytis pagal islamo principus. O islamiškas mokymas visais atžvilgiais labai skiriasi nuo nereliginio ugdymo. Visų pirma, jokiu būdu negali būti mišrus ir tik kai kurie profiliai bus prieinami ir moterims. Iš esmės jie nori, kad dauguma mergaičių po pradinės mokyklos eitų į namų šeimininkių mokyklą ir kad kuo greičiau ištekėtų – ir tik nedidelei mažumai iki vedybų būtų leista studijuoti literatūros ar meno sritis; toks būtų jų idealios visuomenės modelis. Tarp kitko, visi dėstytojai be išimties turės būti

musulmonai. Reikės laikytis mitybos režimo valgyklose ir laiko, penkis kartus per dieną skiriamo maldai, taisyklių; tačiau, svarbiausia, pati mokyklinė programa turės būti pritaikyta pagal Korano priesakus.

– Manote, kad jiems pavyks dėl to susitarti?

– Jie neturi kito pasirinkimo. Jei nepavyks pasiekti susitarimo, Nacionalinis frontas tikrai laimės rinkimus. Beje, tai visai įmanoma ir priešingu atveju, kaip pats galėjote pastebėti iš apklausų. Kopė ką tik paskelbė, kad pats asmeniškai susilaikys, tačiau 85 procentai SLJ rinkėjų balsų vis tiek suplauks į Nacionalinio fronto sąskaitą. Bus atkakli kova, labai atkakli, *fifty-fifty*, sakyčiau. Ne, vienintelė Musulmonų brolijai liekanti išeitis, – tęsė, – yra pradėti svarstyti sistemingo mokyklinio ugdymo sistemos sudvejinimo galimybę. Kita vertus, dėl poligamijos jie jau pasiekė susitarimą, kuris kaip modelis galėtų būti pritaikytas ir kitose srityse. Civilinė santuoka liks nepakitus, tai yra dviejų žmonių, nepriklausomai nuo jų lyties, sąjunga. Musulmoniška santuoka, galimai ir poligaminė, neturės jokių pasekmių civiliniam statusui, tačiau bus laikoma galiojančia ir užtikrins teises gauti socialinių garantijų ir mokesčių lengvatų.

– Jūs tuo tikras? Tai skamba neįtikėtinai.

– Visiškai, tai jau numatyta derybose; be to, tai visiškai atitinka „mažumos šariato“ teoriją, jau kurį laiką pasirinktą ir skelbtą Musulmonų brolijos. Taigi maždaug panašiai galėtų būti ir mokyklinio ugdymo atveju. Valstybinė mokykla galėtų

likti tokia, kokia yra, atvira visiems – bet su daug mažesniu finansavimu, Švietimo ministerijos biudžetas būtų apkarpytas mažiausiai triskart, ir šiuo atveju mokytojai negalėtų nieko padaryti, nes šių dienų ekonominiame kontekste bet koks biudžeto mažinimas susilauktų plataus visuomenės pritarimo. Ir tada lygiagrečiai būtų kuriama privačių musulmoniškų mokyklų, kurių diplomai būtų lygiaverčiai ir kurios taip pat galėtų gauti privatų finansavimą, sistema. Akivaizdu, kad taip valstybinės mokyklos netrukus taps antrarūšės ir kad bet kurie tėvai, kuriems nors kiek rūpi jų vaikų ateitis, juos ves į musulmoniškas mokyklas.

– Tas pats bus ir su universitetais, – įsiterpė jo žmona. – Ypač dėl Sorbonos jie yra pametę galvas – Saudo Arabija yra pasiryžusi pasiūlyti kone beribes lėšas; netrukus tapsime pačiu turtingiausiu universitetu pasaulyje.

– O rektoriumi bus paskirtas Redižė? – paklausiau, prisiminęs mūsų ankstesnį pokalbį.

– Taip, jis, be abejonės, yra tinkamiausia kandidatūra, jo promusulmoniškos nuostatos nekinta jau mažiausiai dvidešimt metų.

– Jis netgi atsivertė, jei neklystu... – įsiterpė jos vyras.

Vienu mauku ištuštinau savo stiklą, ir jis man įpylė dar portveino; iš tikrųjų naujienų netrūko.

– Įsivaizduoju, kad visa tai yra absoliučiai įslaptinta... – tęsiau toliau keletą minučių pamąstęs. – Nesuprantu, kas jus pastūmėjo man visa tai papasakoti.

– Normalioje situacijoje, žinoma, aš jums nieko nebūčiau sakęs. Tačiau dabar viskas jau nutekėjo viešumon – ir būtent tai šiuo momentu mums labiausiai kelia nerimą. Visa tai, ką jums ką tik papasakojau, ir ne tik tai, žodis į žodį jau skaičiau kai kurių identiteristų aktyvistų tinklaraščiuose – tuose, į kuriuos mums pavyko infiltruotis. – Negalėdamas tuo patikėti jis pakratė galvą. – Jei būtų įtaisę „blakes“ labiausiai saugomuose Vidaus reikalų ministerijos kabinetuose, jiems nebūtų pavykę sužinoti nieko daugiau. O blogiausia yra tai, kad su šia informacija, kuri kaip dinamitas sukeltų tikrą sprogimą, nieko nedaroma: jokio spaudos pranešimo, jokio pareiškimo, skirto plačiajai publikai; jie tik laukia, ir viskas. Tai dar negirdėta situacija – ir kelianti didžiulį nerimą.

Pabandžiau iš jo išspausti ką nors daugiau apie identiterizmo judėjimą, tačiau šiuo klausimu liko nepaveikiamas. Jam atskleidžiau, kad fakultete vienas mano kolega buvo artimas judėjimui, tačiau vėliau ryšius nutraukė.

– Taip, visi taip sako... – sarkastiškai mestelėjo.

Kai paliečiau ginklų – sklandė kalbos, kad jų turėjo kai kurios iš tų grupių, – temą, jis tik toliau gurkšnojo savo portveiną ir galop suburbėjo:

– Aha, buvo kalbama apie kai kurių rusų milijardierių tam skirtus pinigus, tačiau niekas nepatvirtinta, – ir galiausiai visiškai užtilo.

Netrukus atsisveikinau ir išėjau.

Gegužės 19-oji, ketvirtadienis

Kitą rytą patraukiau į fakultetą, nors neturėjau nei paskaitų, nei kitokių reikalų, ir pasukau Lamperiorui. Pagal mano skaičiavimus, maždaug šią valandą turėjo baigtis jo paskaita; neapsirikau, jis atsiliepė. Paklausiau, ar nenorėtų ko nors išgerti; jam ne itin patiko prie fakulteto esantys barai, tad pasiūlė susitikti „Delmas", Kotreskarpo aikštėje.

Kildamas Muftaro gatve, permąsčiau Mari Fransuazos vyro pasakojimus: mano jaunasis kolega apie tai žinojo daugiau, nei man papasakojo? Vis dar buvo tiesiogiai įsitraukęs į judėjimo veiklą?

Savo odiniais krėslais, tamsiu parketu ir raudonomis užuolaidomis „Delmas" buvo kaip tik jo stiliaus vieta. Niekada nė kojos nebūtų įkėlęs į priešais esantį barą „Contrescarpe" vien dėl jo siaubingų knygų lentynų imitacijų: Lamperioras buvo žmogus, turintis skonį. Užsisakė taurę šampano, aš apsiribojau bokalu pilstomo „Leffe" alaus, ir manyje kažkas trūko, staiga pasijutau pervargęs nuo savo takto ir kompromisų, taigi puoliau be užuolankų, net nespėjus sugrįžti padavėjui:

– Politinė situacija atrodo labai nestabili... tiesiai šviesiai, ką jūs darytumėte manimi dėtas?

Mano atvirumas privertė jį nusišypsoti, tačiau atsakė tokiu pat tonu:

– Visų pirma, manau, pradėčiau nuo banko sąskaitos perkėlimo.

– Banko sąskaitos? Kodėl?.. – suvokiau, kad kone šaukiu, tikriausiai buvau be galo įsitempęs, to net nesuvokdamas. Grįžo padavėjas su mūsų taurėmis, ir Lamperioras prieš atsakydamas kelias akimirkas patylėjo:

– Na, nemanau, kad pastarieji Socialistų partijos pokyčiai labai sužavėjo savo rinkėjus...

Tą akimirką supratau, kad jis *viską žinojo*, kad vis dar turėjo svarbų vaidmenį judėjimo vadovybėje, o gal net lemiamą: visa ta slapta informacija, nutekėjusi į identiteristų ūkanų debesį, jam buvo puikiai žinoma, gal netgi būtent jis nusprendė jos neviešinti.

– Esant tokioms sąlygoms, – švelniai tęsė jis, – Nacionalinio fronto pergalė antrame ture tampa įmanoma. Ir jie bus priversti – be jokių išlygų priversti, jie pernelyg daug dirbo šiuo aspektu su savo rinkėjais, kurie masiškai pasisako už suverenitetą, – išeiti iš Europos Sąjungos ir iš europinės valiutos zonos. Ilgainiui pasekmės prancūzų ekonomikai galėtų būti teigiamos, tačiau iš pradžių susidurtume su rimta finansine krize; negalime būti tikri, jog prancūziškiems bankams, net ir patiems tvirčiausiems, pavyktų išgyventi. Taigi jums siūlyčiau

atidaryti sąskaitą užsienio banke – geriausia kokiam nors Anglijos, pavyzdžiui, „Barclays" arba HSBC.

– Ir tai viskas?

– Jau tai yra daug. Beje... ar turite užmiestyje namą, kuriame galėtumėte laikinai pasislėpti?

– Ne, visiškai nieko.

– Aš vis tiek jums siūlyčiau palikti miestą per ilgai nelaukiant; susiraskite viešbutuką kokiame miestelyje. Jūs gyvenate čainataune, ar ne? Mažai tikėtina, kad tame kvartale prasidėtų plėšikavimai ar žiaurūs susirėmimai; vis dėlto jumis dėtas vis tiek palikčiau miestą. Pasiimkite atostogų, šiek tiek lukterkite, leiskite susigulėti situacijai.

– Jausčiausi kaip žiurkė, paliekanti skęstantį laivą.

– Žiurkės yra protingi žinduoliai, – atsakė jis ramiu, kone linksmu, tonu. – Labai tikėtina, kad jos pergyvens žmoniją; jų socialinė sistema bet kuriuo atveju daug tvirtesnė.

– Mokslo metai dar nesibaigė: dar turiu dvi savaites paskaitų.

– Na jau!.. – Šįkart nusijuokė garsiai ir iš visos širdies. – Gali įvykti daug dalykų, situacija yra visiškai neaiški; tačiau, mano nuomone, visiškai neįmanoma, kad mokslo metai pasibaigtų normaliomis sąlygomis!..

Tada nutilo, galantiškai siurbčiodamas savo šampaną, ir aš supratau, kad daugiau man nieko nepasakys; šiek tiek panieki-

nanti šypsena vis dar žaidė jo lūpose, tačiau, kaip bebūtų keista, jis man rodėsi vis malonesnis. Užsisakiau dar vieną alaus, šįkart aviečių aromato; neturėjau nė menkiausio noro grįžti namo, niekas manęs tarp tų keturių sienų nelaukė. Įdomu, ar jis turi merginą, ar apskritai kokią draugužę; tikriausiai taip. Jis buvo tarsi koks *pilkasis kardinolas,* politinis lyderis daugiau ar mažiau pogrindiniame judėjime; žinia, kai kurias merginas tokie tipai traukia. Tiesą sakant, esti tokių, kurias traukia ir Hiuismanso tyrinėtojai. Kartą man teko netgi kalbėti su viena mergina, gražia, gundančia, kuri fantazavo apie Žaną Fransua Kopė; man prireikė ne vienos dienos, kad atsigaučiau. Šių dienų merginos iš tikrųjų keistos.

Gegužės 20-oji, penktadienis

Kitą rytą atsidariau sąskaitą „Barclays“ Gobelinų aveniu filiale. Darbuotojas man pranešė, kad lėšoms pervesti užteks vienos darbo dienos; mano didžiai nuostabai, kone iškart gavau „Visa“ kortelę.

Namo nusprendžiau grįžti pėsčiomis, mat sąskaitos pakeitimo formalumus sutvarkiau mechaniškai, kaip koks robotas, ir jaučiau poreikį pamąstyti. Artėjant prie Italijos aikštės mane apėmė netikėtas pojūtis, kad viskas gali išnykti. Ta maža juodukė garbanotais plaukais, į džinsus įspraustu užpakaliu, laukianti 21-ojo autobuso, gali išnykti; ji išnyks, be abejonės, arba mažų mažiausiai bus iš esmės perauklėta. Aikštelėje priešais prekybos centrą „Italie 2“ kaip visada stoviniavo aktyvistai, šį kartą iš „Greenpeace“, jie taip pat greitai išnyks, sumirksėjau akimis tą akimirką, kai link manęs su savo brošiūrų pluoštu artėjo barzdotas jaunuolis ilgais iki pečių kaštoniniais plaukais, ir atrodė tarsi būtų jau išnykęs, praėjau pro jį jo nematydamas ir patraukiau pro stiklines duris, vedančias į pirmą parduotuvių galerijos aukštą.

Centro viduje situacija buvo įvairesnė. „Bricorama“ buvo neliečiama, tačiau „Jennyfer“ dienos, be jokios abejonės, buvo suskaičiuotos, jie nieko nesiūlė, kas galėtų pritikti paauglei musulmonei. O štai „Secret stories“, kuriame buvo prekiaujama firminiais apatiniais drabužiais su nuolaida, galėjo dėl nieko nesijaudinti: panašių sėkmingai dirbančių parduotuvių Rijado ar Abu Dabio prekybos centruose niekada netrūko, taip pat nei „Chantal Thomass“, nei „La Perla“ galėjo nesibaiminti islamiško režimo įvedimo. Dieną dėvinčios neperregimas juodas burkas, vakarais turtingos arabės persimainydavo į rojaus paukštes: raibuliuodavo korsetai, perregimos liemenėlės, spalvotais raštais ir brangakmeniais išsiuvinėtos nėriniuotos siaurikės; visiška priešingybė vakarietėms, kurios, rafinuotos ir gundančios dieną, nes to reikalauja jų socialinis statusas, grįžusios namo sudribdavo, išsekusios ir įlindusios į patogius beformius drabužius panaikindavo bet kokią gundančio vakaro galimybę. Vienu metu, priešais „Rapid'Jus“ kioską (kiekvieną kartą siūlantį vis sudėtingesnius derinius: kokosai-pasifloros-gvajavos, mangai-ličiai-paulinijos, jų buvo kokia dešimtis, o vitaminų dozės išmušančios iš vėžių), mintyse prisiminiau Bruną Desandą. Nemačiau jo jau kone dvidešimt metų ir dar tiek pat apie jį nė nepagalvojau. Jis buvo vienas iš mano kolegų doktorantų, ir galima būtų sakyti, jog mūsų santykiai buvo beveik draugiški, jis dirbo prie Laforgo, parašė patenkinamą disertaciją ir iš karto po to laimėjo konkursą į mokesčių inspektoriaus postą, paskui vedė Anelizę, merginą,

su kuria susipažino neįsivaizduoju kur, gal kokiame studentų vakarėlyje. Ji dirbo vieno mobiliojo ryšio operatoriaus rinkodaros skyriuje, jos alga buvo gerokai didesnė už jo, tačiau jis turėjo vadinamąją pastovios darbo vietos privilegiją, tad jie nusipirko namuką Montinji le Bretonė, jau buvo susilaukę dviejų vaikų, berniuko ir mergaitės, jis buvo vienintelis iš mano buvusių universiteto kolegų, kuris stengėsi susikurti normalų šeiminį gyvenimą, kiti plaukiojo tarp *Meetic*, tarp greitųjų pažinčių portalų ir gilios vienatvės, sutikau jį atsitiktinai metro stotyje ir buvau pakviestas ateinantį penktadienio vakarą pas juos į barbekiu, buvo birželio pabaiga, jie turėjo pievelę ir galėjo sau leisti rengti barbekiu, ateis jų kaimynai, „žmonės iš fakulteto", perspėjo jis mane.

Klaida buvo rengti vakarą penktadienį – tai supratau vos tik atvykęs ir pasisveikinęs su jo žmona, kuri po darbo dienos namo grįžo išsunkta, be to, užsispyrusi nusprendė peržiūrėti per M6 kanalą transliuojamą laidą „Beveik tobula vakarienė" ir užsimojo gaminti per daug sudėtingus patiekalus; briedžiukų suflė buvo beviltiška, bet tą akimirką, kai paaiškėjo, kad net ir gvakamolė neišgelbės, išsigandau, kad ji tuoj prapliups verkti, ėmė klykti jų trejų metų vaikas, o Brunas, pradėjęs liuobti dar su pirmaisiais svečiais, negalėjo jai niekaip padėti kepti grilio dešrelių, taigi suskubau jai į pagalbą aš, ir ji dėkingai į mane žvilgterėjo iš savo nevilties gelmių, barbekiu nebuvo taip paprasta, kaip maniau, ėriuko šonkauliukai akimirksniu pasidengė juoda anglies plutele,

tikriausiai kancerogenine, galbūt ugnis buvo per didelė, bet aš apie tai nieko neišmaniau, jei būčiau pabandęs ją sureguliuoti, būčiau rizikavęs susprogdinti dujų balioną, stovėjome tik mudu, ji ir aš, priešais suanglėjusios mėsos krūvą, tuo tarpu kiti svečiai tuštino rožinio vyno butelius nekreipdami į tai nė mažiausio dėmesio, su dideliu palengvėjimu žvelgiau į artėjančią audrą, ant mūsų įstrižai nukrito pirmieji lediniai lašai ir akimirksniu visi sugužėjo į svetainę, vakaras krypo prie šaltų užkandžių stalo. Tą akimirką, kai ji susmuko ant sofos, mesdama nedraugišką žvilgsnį į *tabulė*, susimąsčiau apie Anelizės ir visų tų vakariečių moterų gyvenimą. Rytais tikriausiai susišukuodavo, tada atidžiai apsirengdavo pagal savo profesinį statusą, ir manau, kad turėjo būti labiau elegantiška nei gundanti, visgi tai buvo sudėtingas mišinys, turėjo tam skirti nemažai laiko prieš nuvesdama vaikus į darželį, jos diena slinko tarp elektroninio pašto, telefono skambučių ir įvairių pasitarimų, tada grįždavo apie devintą, išsunkta (vaikus vakarais iš darželio pasiimdavo ir pamaitindavo Brunas, kurio darbo valandos buvo valdiškos) ir susmurgusi, užsimesdavo džemperį, įlįsdavo į treningo kelnes, ir būtent tokia prisistatydavo priešais savo šeimininką ir valdovą, kuriam turėjo kilti – jam privalėjo kilti – jausmas, jog kažkas kažkur jį žiauriai išdūrė, ir lygiai taip pat ir ji turėjo galvoti, kad kažkur žiauriai išsidūrė, ir kad ši situacija negerės bėgant metams, kai vaikai užaugs, kai automatiškai vis didės darbiniai įsipareigojimai, jau nekalbant apie fizinį kūno nykimą.

Išėjau vienas iš paskutinių po to, kai netgi padėjau Anelizei nurinkti stalą, neturėjau nė menkiausių užmačių su ja kažką pradėti – o tai būtų buvę įmanoma, jos situacijoje viskas atrodė įmanoma. Norėjau tik leisti jai pajusti šiek tiek solidarumo, bereikšmio ir nereikalingo solidarumo.

Dabar Brunas ir Anelizė, be abejonės, bus jau išsiskyrę, šiais laikais reikalai pakrypsta tokia linkme; prieš šimtmetį, Hiuismanso laikais, jie būtų likę kartu ir gal apskritai net nebūtų buvę tokie nelaimingi. Grįžęs namo prisipyliau pilną taurę vyno ir pasinėriau į *Šeimoje**, kuris mano prisiminimuose buvo išlikęs kaip vienas geriausių Hiuismanso romanų, ir staiga vėl atradau skaitymo malonumą, visiškai nepaliestą, lygiai tokį patį kaip ir prieš dvidešimt metų. Tikriausiai vėsi pagyvenusios poros laimė niekada nebuvo aprašyta taip švelniai: „Gana greitai Andrė ir Žanai neliko nieko kito kaip tik nekalti prisilietimai, motiniškas džiaugsmas kartais eiti miegoti kartu, atsigulti į lovą tik tam, kad pabūtų vienas šalia kito, kad pasišnekučiuotų prieš atsukdami vienas kitam nugarą ir užmigdami." Labai gražu, bet ar tai tikroviška? Ar šiais laikais įmanoma tai įsivaizduoti? Bet kuriuo atveju juos akivaizdžiai siejo stalo malonumai: „Kaip atsvara mažėjančiam jų pojūčių jautrumui, jiems kilo naujas pomėgis skaniai ir gausiai valgyti, kaip vienuoliams, kuriems

* *En ménage.*

draudžiami kūniški džiaugsmai, atsiranda aistra rafinuotiems patiekalams ir brandžiam vynui." Žinoma, tais laikais, kai moterys pačios pirkdavo ir skusdavo daržoves, ruošdavo mėsą ir valandų valandas troškindavo ragu, galėjo susiklostyti toks šiltas ir rūpestingas santykis; maisto produktų laikymo ir konservavimo sąlygų progresas padėjo mums užmiršti šį jausmą, kuris, be to, kaip tai nuoširdžiai pripažino Hiuismansas, buvo ne kas kita, o tik silpna pamaina prarastiems kūniškiems malonumams. Jis pats per savo gyvenimą niekada neįsipareigojo jokiai iš tų „namai ir šeima" moterų, kurios, pasak Bodlero, buvo vienintelės, kartu su „mergaitėmis", gebėjusios patenkinti literato skonį, – pastaba, kuri tampa dar taiklesnė turint omeny, jog „mergaitė" vieną dieną kuo puikiausiai gali pavirsti „namai ir šeima" moterimi, nes juk toks yra giliai jos širdyje glūdintis slaptas troškimas bei natūralus polinkis. Atvirkščiai, po, žinoma, gana sąlyginio „ištvirkavimo" periodo Hiuismansas pasirinko vienuolio gyvenimo būdą, ir būtent čia mūsų keliai ir išsiskirdavo. Paėmiau į rankas *Kelyje*, pabandžiau perskaityti keletą puslapių, o tada vėl pasinėriau į *Šeimoje*, mat nejutau beveik jokio dvasinio pašaukimo, ir tai buvo tikrai apmaudu, nes vienuoliškas gyvenimas vis dar egzistavo, visiškai nepakitęs jau ištisus amžius, o štai „namai ir šeima" moterys – kur tokių dabar rasi? Hiuismanso laikais, be jokios abejonės, jos vis dar egzistavo, tačiau literatūrinė aplinka, kurioje jis lankėsi, nesuteikė jam progos tokių sutikti. Fakultetas tikrai nebuvo pati palankiausia aplinka, tiesą sakant. Ar, pavyzdžiui, Miriam

būtų galėjusi persimainyti į „namai ir šeima" moterį? Svarstant apie tai, suskambo mano mobilusis – neįtikėtina, tai buvo būtent ji, kažką iš nuostabos sumikčiojau, jei atvirai, visiškai nesitikėjau, kad ji man kada vėl paskambins. Žvilgterėjau į žadintuvą: buvo jau dešimta vakaro, buvau visiškai įsitraukęs į knygą, net pamiršau pavalgyti. Kita vertus, taip pat pastebėjau, jog buvau beištuštinąs antrą butelį vyno.

– Gal galėtumėm... – dvejojo, – pagalvojau, kad gal rytoj vakare galėtume susitikti.

– Rimtai?..

– Rytoj tavo gimtadienis. Nejau pamiršai?

– Taip. Taip, tiesą sakant, buvau visiškai pamiršęs.

– Be to... – vėl sudvejojo, – turiu tau kai ką pasakyti. Vienu žodžiu, būtų geriau, jei susitiktumėme.

Gegužės 21-oji, šeštadienis

Atsibudau ketvirtą ryto, po Miriam skambučio pabaigiau *Šeimoje* – ta knyga neabejotinai buvo tikras šedevras, tad pamiegojau praktiškai šiek tiek daugiau nei tris valandas. Moterį, kurios ieškojo visą savo gyvenimą, Hiuismansas aprašė dar būdamas dvidešimt septynerių ar dvidešimt aštuonerių savo pirmajame romane *Marta**, pasirodžiusiame 1876 m. Briuselyje. Moteris, didžiąją savo gyvenimo dalį būdama „namai ir šeima“ tipo, turėjo sugebėti tam tikromis akimirkomis persimainyti į kekšę. Man neatrodė labai sudėtinga persimainyti į kekšę, tikrai ne sudėtingiau nei pagaminti majonezą; ir vis dėlto jam niekada nepavyko rasti tokios moters. Man taip pat nepavyko, bent jau kol kas. Iš esmės pats faktas, kad sulaukiau keturiasdešimt ketverių, manęs nė kiek nejaudino – tai buvo tik banalus gimtadienis, ir tiek; tačiau būtent keturiasdešimt ketverių Hiuismansas atrado tikėjimą. 1892 m. nuo liepos 12-os iki 20-os jis pirmąkart viešėjo Inji vienuolyne Marnoje. Liepos 14-ąją priėjo išpažinties – po didžiulių

* *Marthe.*

dvejonių, pedantiškai aprašytų *Kelyje* puslapiuose. Liepos 15-ąją pirmą kartą nuo vaikystės laikų priėmė Komuniją.

Rašydamas disertaciją savaitę praleidau Ligiužė abatijoje, kur Hiuismansas po keleto metų tapo oblatu*, ir dar vieną savaitę Inji abatijoje. Pastaroji buvo visiškai sugriauta per Pirmąjį pasaulinį karą, tačiau viešnagė man vis tiek labai padėjo. Patalpos ir baldai, savaime suprantama, atnaujinti, išlaikė tą paprastumą ir kuklumą, kurie taip smarkiai paveikė Hiuismansą; o įvairių maldų ir kasdienių mišių, nuo *Angelus* ketvirtą ryto iki vakarinės *Salve Regina,* valandos buvo išlikusios tos pačios. Valgoma buvo tyloje, ir tai, lyginant su universitetine valgykla, labai ramino; taip pat pamenu, kad vienuoliai gamindavo šokoladą ir sausainius – jų skanėstais, rekomenduojamais *Petit Futé* kelionių gide, būdavo prekiaujama visoje Prancūzijoje.

Man nebuvo sudėtinga suprasti, jog galima imti žavėtis vienuolių gyvenimu – nors mano požiūris, kaip tai puikiai suvokiau, ir labai skyrėsi nuo Hiuismanso. Niekaip negalėjau sutikti su jo užsispyrusiu šlykštėjimusi kūniškais malonumais, negalėjau to net įsivaizduoti. Mano kūnas apskritai buvo vieta įvairių skausmingų potyrių: migrena, odos ligos, dantų skausmas, hemorojus, kurie keitė vienas kitą be pertraukų, man kone pastoviai kas nors vis neduodavo ramybės – ir tebuvau keturiasdešimt ketverių! Tai kas manęs laukia

* Oblatas – pasaulietis, kuris, paaukojęs savo turtus vienuolynui, pažada laikytis jo regulos, tačiau neduoda vienuolio įžadų ir išsaugo pasauliečio drabužius.

penkiasdešimties, šešiasdešimties, dar vėliau!.. Pasiekęs tą amžių būsiu tik lėtai yrančių kūno organų rinkinys, o mano gyvenimas taps nenuilstama kančia, varganas, niūrus ir be jokio džiaugsmo. Iš esmės pimpalas buvo vienintelis organas, kuris mano sąmonei niekada neapsireiškė per kančią, atvirkščiai, tik kaip malonumas; neypatingas, tačiau stangrus, jis man visada ištikimai tarnavo – o gal, atvirkščiai, tai aš jam tarnavau, hipotezė tikėtina, tačiau tokiu atveju jis mane valdė beveik nepastebimai: niekada neįsakinėjo, tik kartais paragindavo, nuolankiai, be pykčio ir neirzliai, labiau įsitraukti į socialinį gyvenimą. Žinojau, kad šį vakarą jis palaikys Miriam pusę, jis visada palaikė gerus santykius su Miriam, Miriam su juo visada elgėsi meiliai ir pagarbiai, ir tai man suteikdavo nežmonišką malonumą. O malonumo šaltinių apskritai neturėjau jau tiek daug; iš esmės man buvo belikęs tik šis. Mano intelektinio gyvenimo pomėgiai buvo labai sumenkę; mano socialinė egzistencija nebuvo malonesnė už kūniškąją, ji taip pat rutuliojosi kaip virtinė mažų nemalonumų – užsikimšusi kriauklė, dingęs interneto ryšys, nesąžininga namų tvarkytoja, klaida mokesčių deklaracijoje, – kurie irgi keitė vienas kitą be jokių pertraukų, beveik niekada nepalikdami manęs ramybėje. Vienuolyne, kaip įsivaizdavau, buvo galima pabėgti nuo daugelio šių rūpesčių; buvo galima nusimesti asmeninės egzistencijos naštą. Taip pat reikėjo atsisakyti ir malonumų; tačiau tokį pasirinkimą dar buvo galima pateisinti. Gaila, tariau sau toliau skaitydamas *Kelyje*, kad Hiuismansas taip smarkiai pabrėždavo

savo šlykštėjimąsi praeities ištvirkavimais; tuo galbūt jis nebuvo iki galo nuoširdus. Įtariau, kad į vienuolyną jį traukė ne tiek faktas, kad jame buvo galima pabėgti nuo kūniškų malonumų pagundos, kiek viltis, jog bus galima išsilaisvinti nuo varginančios ir niūrios kasdienio gyvenimo smulkių trukdžių virtinės, tai yra nuo viso to, ką jis taip meistriškai aprašė romane *Pasroviui**. Vienuolyne bent jau turėjo užtikrintą stogą virš galvos ir maisto – su, kaip bonusu, amžinuoju gyvenimu geriausiu atveju.

Miriam į duris paskambino apie septintą vakaro.

– Su gimtadieniu, Fransua... – pasakė nieko nelaukdama dar ant durų slenksčio dvejojančiu balsu, tada puolė link manęs ir pabučiavo į lūpas – bučinys buvo ilgas, geidulingas, mūsų lūpos ir mūsų liežuviai susipynė. Lydėdamas ją į svetainę pastebėjau, kad ji dar patrauklesnė nei praeitą kartą. Vilkėjo nauju juodu mini sijonu, dar trumpesniu nei anas, mūvėjo kojines, ir kai atsisėdo ant sofos, pastebėjau prisegamų kojinių diržėlį, juodą ant baltutėlės šlaunies. Palaidinė, taip pat juoda, buvo visiškai perregima ir ryškiai matėsi apvalios krūtys – suvokiau, kad mano pirštai dar prisiminė jos stangrius spenelius, – ji dvejodama nusišypsojo, ir tas kelias akimirkas tvyrojo kažkokia neapibrėžta ir lemtinga atmosfera.

* *A vau-l'eau.*

– Ar atnešei man dovaną? – paklausiau nutaisęs linksmą toną ir bandydamas šiek tiek atleisti įtampą.

– Ne, – atkirto ji sausai, – neradau nieko, kas man iš tikrųjų būtų patikę.

Po dar kelių tylos akimirkų ji akimirkai praskėtė šlaunis; buvo be kelnaičių, o jos sijonas buvo toks trumpas, kad matėsi šviesi nuskusta putė.

– Mano dovana tau bus oralinis... – tarė, – labai teisingas, labai geras, eikš, prisėsk ant sofos.

Paklusau, leidau jai mane nurengti. Ji atsiklaupė priešais mane ir pirmiausia ilgai ir švelniai pradėjo laižyti aplink išangę, tada paėmė mano ranką ir privertė atsistoti. Atsirėmiau į sieną. Ji vėl atsiklaupė ir pradėjo man laižyti kiaušus smaukydama pimpalą greitais trumpais judesiais.

– Pasakyk man, kai norėsi, kad pereičiau prie jo... – tarė akimirkai stabtelėjusi. Dar palaukiau, kol geismas tapo nebevaldomas, ir tada pasakiau:

– Dabar.

Pažvelgiau jai į akis akimirką prieš jos liežuviui paliečiant mano pimpalą – jos čiulpiančios vaizdas tik dar padidino susijaudinimą; ji buvo apimta keistos būsenos, kažko tarp susitelkimo ir nekantrumo, jos liežuvis glamonėjo penio galvutę, kartais greitai, kartais lėtai ir ryžtingai; kaire ranka ji laikė suėmus jį, o dešine glostė kiaušus, malonumo bangos sekė viena po kitos ir nušluodavo mano sąmonę, tad vos sugebėjau išsilaikyti ant kojų, atrodė, jog tuoj nualpsiu. Kai

jau regėjosi, kad tuoj šaukdamas sprogsiu, iš paskutiniųjų ėmiau jos maldauti:

– Sustok... sustok...

Vos atpažinau savo balsą – pakitusį, vos girdimą.

– Nenori nuleisti man į burną?

– Ne dabar.

– Gerai... Tikiuosi, tai reiškia, jog šiek tiek vėliau norėsi mane išdulkinti. Einam pavalgyti?

Šį kartą sušius buvau užsakęs iš anksto, gulėjo paruošti šaldytuve jau nuo pavakario; taip pat buvau atšaldęs du butelius šampano.

– Žinai, Fransua... – tarė ji išgėrusi pirmą gurkšnį, – aš nesu nei kekšė, nei kokia nimfomanė. Jei taip tau čiulpiu, tai tik todėl, kad tave myliu. Tikrai tave myliu. Juk tu tai žinai, ar ne?

Taip, aš tai žinojau. Taip pat žinojau, kad buvo dar kažkas ir kad jai nepavyksta man to pasakyti. Ilgai į ją žiūrėjau, veltui bandydamas suprasti, kaip galėčiau ją prakalbinti. Ji ištuštino savo šampano taurę, atsiduso, vėl prisipylė ir tarė:

– Mano tėvai nusprendė išvažiuoti iš Prancūzijos.

Likau be žado. Ji vėl ištuštino taurę, prisipildė trečią ir tęsė toliau:

– Jie nori emigruoti į Izraelį. Kitą trečiadienį išskrendame į Tel Avivą. Net nenori sulaukti antro prezidento rinkimų turo rezultatų. Kas baisiausia, viską suorganizavo mums už akių, visiškai nieko nepranešę: atidarė sąskaitą Izraelio banke, per atstumą išsinuomojo butą; tėvas išsigrynino išeitinę

kompensaciją, butą paruošė parduoti, visa tai su mumis net nepasitaręs. Dar galėčiau suprasti dėl sesers ir brolio, jie abu dar vaikai, bet man dvidešimt dveji, ir jie mane pastato taip prieš faktą, nieko nepasakę?.. Išvykti neverčia, tad jei iš tiesų apsispręsčiau, sutiktų man išnuomoti kambarį Paryžiuje; tačiau tiesa ir tai, kad dabar universitetas bus uždarytas vasaros atostogų, ir aš jaučiu, kad negaliu jų palikti, bent jau ne dabar, jie per daug jaudintųsi. Anksčiau į tai nekreipiau dėmesio, tačiau jau keletą mėnesių jų kompanija pasikeitė – susitinka tik su kitais žydais. Drauge jie praleido ne vieną vakarą, ir vienas po kito, vis save padrąsindami, užsikrėtė šia mintimi, jie ne vieninteliai išvyksta, mažiausiai dar keturi ar penki jų draugai viską pardavė, kad persikeltų į Izraelį. Prasiginčijau su jais visą naktį, niekaip nesugebėdama nugesinti to ryžtingo apsisprendimo, mat jie įsitikinę, kad Prancūzijoje žydams nutiks kažkas siaubingo, sakiau jiems, kad prabėgo jau penkiasdešimt metų, kad tai visiška nesąmonė, kad jau seniai Nacionalinio fronto politikoje nebeliko antisemitizmo!..

– Tiesą sakant, ne taip jau ir seniai. Tu per jauna, kad tai prisimintum, tačiau tėvas Žanas Mari Le Penas vis dar atstovavo Prancūzijos radikalios dešinės senajai gvardijai. Jis buvo kvailys, praktiškai visiškai neišsilavinęs, savaime suprantama, neskaitęs nei Driumono, nei Moraso*; tačiau manau, kad jam yra tekę apie juos girdėti, kad toks buvo jo minčių

* Charles Maurras (1868–1952) – prancūzų poetas, žurnalistas, politikas, politinio integralizmo doktrinos pradininkas.

lauko horizontas. Dukrai, žinoma, šie skaitalai nebeturi jokios prasmės. Bet net jei laimėtų musulmonas, nemanau, kad tau reiktų ko nors bijoti. Kaip ten bebūtų, jis yra Socialistų partijos sąjungininkas ir negali daryti bet ko, kas jam užplaukia.

– Dėl šito... – Miriam abejodama papurtė galvą – ...dėl šito esu ne tokia optimistė kaip tu. Kai į valdžią ateina musulmoniška partija, žydams tai niekada nežada nieko gero. Kiek žinau, išimčių dar neteko regėti...

Nieko neatsakiau ir tylėjau; apskritai istorikas iš manęs nekoks, gimnazijoje buvau išsiblaškęs moksleivis ir dėl to man niekada nepavyko įveikti nė vienos istorijos knygos, niekada nepavyko nė vienos perskaityti iki galo.

Miriam vėl prisipylė taurę. Iš tikrųjų, turint omeny aplinkybes, nusigerti buvo gana tinkama išeitis; be to, šampanas buvo tikrai geras.

– Mano brolis ir sesuo turėtų eiti į mokyklą Tel Avive; aš irgi galėčiau ten įstoti į universitetą, man užskaitytų dalį jau išlaikytų egzaminų. Bet ko man į tą Izraelį belstis? Aš nemoku nė žodžio hebrajiškai. Mano šalis yra Prancūzija.

Jos balsas šiek tiek pakito, pajutau, kad ji tuoj tuoj pravirks.

– Aš myliu Prancūziją!.. – tarė vis labiau stringančiu balsu. – Aš myliu, nežinau... aš myliu sūrį!

– Aš turiu sūrio! – Pašokau kaip koks klounas, bandydamas sumažinti įtampą, ir ėmiau raustis šaldytuve: buvau nupirkęs „Saint-Marcellin“, „Comte“, „Bleu des Causses“. Taip pat atkimšau baltojo vyno butelį; ji net nesureagavo.

– Be to... be to, nenoriu, kad viskas tarp mūsų baigtųsi, – tarė ir pravirko.

Pakilau ir ją apkabinau; niekaip nesugalvojau, ką protingo pasakyti. Nunešiau į miegamąjį, vėl apkabinau. Ji toliau tyliai verkė.

Prabudau apie ketvirtą ryto; spindėjo pilnatis, kambarys buvo sklidinas šviesos. Miriam tik su marškinėliais tįsojo ant pilvo. Bulvare mašinų beveik nebuvo. Po keleto minučių priešais dangoraižį sustojo „Renault Trafic“ furgonas. Iš jo išlipo du kinai, prisidegė cigaretes, apsižvalgė aplinkui tarsi tyrinėtų teritoriją; tada be jokios akivaizdžios priežasties sulipo atgal į furgoną ir nuvažiavo Italijos Vartų kryptimi. Grįžęs į lovą, paglosčiau jai užpakalį; ji pasislinkusi per miegus prisiglaudė prie manęs.

Apverčiau ją, praskėčiau šlaunis ir pradėjau glostyti; kone iš karto sudrėko, ir aš į ją įėjau. Jai visada patiko ta paprasta poza. Kilstelėjau jos šlaunis, kad giliau įsiskverbčiau, ir pradėjau judėti pirmyn atgal. Dažnai sakoma, kad moters orgazmas yra sudėtingas, paslaptingas reikalas; vis dėlto man dar labiau nesuvokiamas mano paties orgazmo mechanizmo veikimas. Tuoj pat pajutau, kad šįkart man pavyks save kontroliuoti tiek, kiek reikės, žinojau galįs kiek tik noriu kartų suvaldyti kylantį ekstazės pojūtį. Mano klubai judėjo ritmingai, natūraliai, ir po kelių minučių Miriam pradėjo inkšti, vėliau šaukti, o aš

dulkinau ją toliau, nesilioviau net ir tada, kai ji ėmė gniaužti penį savo susitraukinėjančia vagina, kvėpavau lėtai, be jokio nuovargio, jaučiausi tarsi būčiau nemirtingas, tada ji išleido ilgiausią aimaną, užkritau ant jos ir stipriai suspaudžiau savo glėbyje, o ji verkdama vis kartojo:

– Brangusis... ak, brangusis...

Gegužės 22-oji, sekmadienis

Vėl pabudau apie aštuntą, užkaičiau kavinuką ir grįžau į lovą. Miriam miegojo, jos tolygus kvėpavimas antrino tyliam kavinuko švilpesiui. Dangaus žydrynėje plaukiojo nedideli putlūs debesys: man jie visada atrodė laimės debesys, tie, kurių spindinčio baltumo paskirtis buvo tik viena ir vienintelė – puošti dangaus mėlį, tie, kuriuos vaizduoja vaikai piešdami idealius namus, su rūkstančiu kaminu, pievele ir gėlėmis. Tiksliai nežinau, ko paskatintas įsijungiau *iTélé** iškart, vos išmaukiau pirmą kavos puodelį. Garsas buvo per stiprus, šiek tiek užtrukau ieškodamas pultelio, kad paspausčiau *mute* mygtuką. Per vėlu, ji prabudo; vis dar vilkėdama tik marškinėliais, atėjo ir susirangė ant svetainės sofos. Mūsų trumpas taikos periodas baigėsi; pagarsinau televizorių. Informacija apie slaptas derybas tarp Socialistų partijos ir Musulmonų brolijos per naktį atsidūrė visame internete. Ar tai būtų *iTélé,* BFM ar LCI, apie nieką daugiau nebuvo kalbama, nuolat buvo transliuojama *speciali laida*. Kol

* Prancūzijos naujienų televizijos kanalas.

kas nesimatė jokių oficialių Manuelio Valso pareiškimų, tačiau vienuoliktą valandą spaudos konferenciją surengs Mohamedas Ben Abesas.

Putlus ir linksmas, dažnai suktai atsakantis į žurnalistų klausimus, musulmonų kandidatas tiesiog priversdavo žiūrovą užmiršti, kad yra vienas iš jauniausių Prancūzijos politechnikos aukštosios mokyklos absolventų, vėliau studijavęs Nacionalinėje administracijos aukštojoje mokykloje, mokęsis Nelsono Mandelos vardo kurse, tame pačiame kaip ir Loranas Vokijė*. Ben Abesas labiau priminė malonų provincijos krautuvėlės tunisietį – toks, beje, buvo jo tėvas, nors jo krautuvė buvo Neji prie Senos, o ne XVIII kvartale, ir tuo labiau ne Bezone ar Aržantėjuje.

Jam labiau nei bet kam kitam, priminė Ben Abesas, žinomi Respublikos meritokratinės sistemos privalumai; jis mažiau nei bet kas kitas norėjo uždėti apynasrius sistemai, kuriai turi būti dėkingas už viską, net ir už aukščiausią garbę dalyvauti prancūzų tautos rinkimuose. Prisiminė ankštą butuką virš krautuvės, kuriame ruošdavo pamokas; probėgšmais paminėjo tėvo vaidmenį, parinkdamas tinkamą emociją ir nepersistengdamas; mano galva, jis kalbėjo tiesiog puikiai.

Tačiau nepaneigsi, tęsė jis, kad laikai pasikeitė. Vis dažniau šeimos – ar būtų žydų, krikščionių ar musulmonų – savo vaikams nori suteikti išsilavinimą, kuris neapsiribotų tik sausu

* Laurent Wauquiez (gim. 1975) – prancūzų politikas, LJS, vėliau Respublikonų partijos narys ir dabartinis jos generalinis sekretorius.

žinių perdavimu, o atvirkščiai, į kurį būtų įtrauktas ir dvasinis ugdymas, atitinkantis jų tradicijas. Šis grįžimas prie religijos yra stipri tendencija, išsirutuliojusi mūsų visuomenėse, todėl Švietimo ministerija negali į tai neatsižvelgti. Taigi kalba pakrypo apie valstybinių mokyklų sistemos praplėtimą, jos harmoningą koegzistenciją su didžiosiomis mūsų valstybės dvasinėmis tradicijomis – musulmoniškąja, krikščioniškąja ir žydiškąja.

Ramiai ir tarsi murkdamas jis kalbėjo dar dešimt minučių, paskui buvo pereita prie žiniasklaidos klausimų. Jau seniai buvau pastebėjęs, kad tūžmingiausi ir aršiausi žurnalistai priešais Mohamedą Ben Abesą sėdėjo tarsi užhipnotizuoti ir suskydę. Ir vis dėlto man atrodė, kad keletą nepatogių klausimų būtų buvę galima jam užduoti: pavyzdžiui, mišrių klasių panaikinimas; arba tai, kad mokytojai turės priimti musulmonų tikėjimą. Bet, kita vertus, ar iš esmės taip pat nebuvo nutikę su katalikybe? Ar norint mokyti krikščioniškoje mokykloje reikia būti pakrikštytam? Apie tai svarstydamas supratau, kad nieko apie tai nežinau, o tą akimirką, kai pasibaigė spaudos konferencija, suvokiau atsidūręs būtent ten, kur ir norėjo nuvesti musulmonų kandidatas: mane apėmė savotiška bendra abejonė, pojūtis, kad nėra jokio reikalo skambinti pavojaus varpais ir kad iš tikrųjų neįvyko nieko nauja.

Marin Le Pen* kontratakavo pusę pirmos. Trykštanti energija ir ką tik iš kirpyklos, priešais meriją filmuojama šiek tiek iš apačios, atrodė kone graži – ir tai ryškiai kontrastavo su jos ankstesniais pasirodymais: po 2017-ųjų persilaužimo nacionalinė kandidatė buvo įsitikinusi, kad, norėdama būti išrinkta į aukščiausią postą, būtinai privalėjo panėšėti į Angelą Merkel, ir kruopščiai stengėsi pamėgdžioti vokiečių kanclerės atšiauriai orią išvaizdą, netgi tiek, kad ėmė kopijuoti jos šukuoseną. Tačiau šį gegužės rytą ji atrodė kupina revoliucingo įkarščio, kuris priminė judėjimo ištakas. Jau kurį laiką sklandė gandai, kad jos kalbas rašo Reno Kamiu** prižiūrimas Floriano Filipo***. Nežinau, ar šie gandai buvo pagrįsti, tačiau bet kuriuo atveju Nacionalinio fronto kandidatė akivaizdžiai patobulėjo. Mane pritrenkė jos valstybiškas ir netgi griežtai antiklerikalinis kalbos kampas. Peršokdama banalias nuorodas į Žiulį Feri****, nukeliavo iki pat Kondorsė***** ir pacitavo jo žymiąją kalbą 1792-aisiais priešais Steigiamąjį Susirinkimą, tą, kur

* Marine Le Pen (gim. 1968) – prancūzų politikė, Nacionalinio fronto pirmininkė.

** Renaud Camus (gim. 1946) – prancūzų rašytojas, dažnai pristatomas kaip kraštutinės dešinės rėmėjas.

*** Florian Philippot (gim. 1981) – Nacionalinio fronto politikas.

**** Jules Ferry (1832–1893) – Prancūzų politikas, laicizmo ir kolonializmo idėjų šalininkas.

***** Nicolas de Condorcet (1743–1794) – enciklopedistas, revoliucinis politikas, liberalios ekonomikos šalininkas.

kalbama apie egiptiečius ir indus, „tautas, kurios žmonijos mokslui davė šitiek pasiekimų, ir kurios nugrimzdo į patį gėdingiausią nuosmukį, vos tik religija įgijo teisę ugdyti žmones".

– Maniau, kad ji katalikė... – tarė Miriam.

– Dėl jos nežinau, bet jos rinkėjai ne, Nacionaliniam frontui niekada nepavyko prasimušti tarp katalikų, jie per daug solidarūs ir prijaučiantys trečiojo pasaulio problemoms. Taigi ji prisitaiko.

Ji pažvelgė į laikrodį ir nepatenkinta pasimuistė.

– Turiu eiti, Fransua. Tėvams pažadėjau kartu papietauti.

– Jie žino, kad tu čia?

– Žino, žino, jie nesijaudins; tačiau manęs lauks prie stalo.

Vieną kartą lankiausi jos tėvų namuose, pačioje mūsų santykių pradžioje. Jie gyveno nedidelėje viloje Sitė de Fler, už Brošano metro stoties. Turėjo garažą, ateljė – atrodė, tarsi būčiau atsidūręs mažame provincijos miestelyje, bet kur, tik ne Paryžiuje. Pamenu, pietavome ant pievelės, buvo narcizų žydėjimo metas. Jos tėvai man buvo malonūs, svetingi ir draugiški – tačiau ypatingo dėmesio nerodė, ir nuo to buvo tik dar geriau. Kol tėvas atkimšo „Chateauneuf-du-Pape" butelį, aš netikėtai suvokiau, kad Miriam, nors jai jau per dvidešimt, vis dar kiekvieną vakarą sėsdavo prie stalo su tėvais; kad padėdavo savo mažajam broliukui paruošti pamokas, kad su sesute eidavo pirkti drabužių. Jie buvo gentis, šeimyniška vieninga gentis; palyginti su tuo, ką patyriau aš, tai atrodė taip neįtikėtinai, kad aš vos vos susitvardžiau neapsiverkęs.

Užtildžiau garsą; Marin Le Pen judesiai darėsi vis šiurkštesni, ji mosikavo kumščiais tuštumoje priešais save, vieną akimirką aršiai išskėtė rankas. Be abejonės, Miriam išvažiuos kartu su tėvais į Izraelį, kitaip ir būti negalėjo.

– Žinai, aš tikrai tikiuosi greitai grįžti... – tarė, tarsi būtų perskaičiusi mano mintis. – Pasiliksiu ten tik kelis mėnesius, kol Prancūzijoje susitvarkys reikalai.

Jos optimizmas man atrodė perdėtas, tačiau nieko jai neatsakiau.

Užsimovė sijoną.

– Esant tokiai situacijai, turint omeny visa tai, kas darosi aplinkui, aišku, kad jie jausis teisūs. Apie tai teks klausytis per visus pietus: „Argi mes tau to nesakėme, dukrele..." Žinoma, jie man linki tik gero, galvoja, kad taip elgiasi mano labui, aš tai žinau.

– Taip, jie linki tau gero. Jie iš tiesų geri žmonės.

– O ką tu ketini daryti? Kaip baigsis universitetui?

Palydėjau ją iki durų; iš tikrųjų suvokiau, kad neturiu nė menkiausios idėjos; ir lygiai taip pat suvokiau, kad man į tai visiškai nusispjaut. Švelniai ją pabučiavau į lūpas, tada atsakiau:

– Aš neturiu savo Izraelio.

Mažareikšmė mintis, tačiau tiksli. Ir ji pranyko lifte.

Prabėgo kelios tuščios valandos. Kai sugrįžau į save ir iki galo suvokiau aplinkybes bei visa kita, saulė jau leidosi tarp dangoraižių. Mintys klaidžiojo po kažkokias neaiškias ir tamsias zonas, jaučiausi tarsi tuoj mirsiu iš liūdesio. Be perstojo į galvą lindo Hiuismanso frazės iš romano *Šeimoje*, varstė tarsi strėlės, ir tada skausmingai suvokiau, kad Miriam net nepasiūliau apsistoti pas mane, persikelti į mano butą, tačiau tuoj pat tariau sau, kad problema slypėjo ne čia, kad jos tėvai bet kuriuo atveju sutiktų išnuomoti jai kambarį, o mano butas buvo tik dviejų kambarių, erdvus, bet vis tiek tik dviejų kambarių, gyvenimas kartu, be abejonės, per labai trumpą laiką būtų privedęs prie bet kokio seksualinio potraukio išnykimo, o mes dar buvome per jauni, kad mūsų pora galėtų tai išgyventi.

Seniau žmonės kurdavo šeimas, o tai reiškia, kad po dauginimosi periodo dar keletą metų išsijuosę triūsdavo, kol vaikai pasiekdavo brandos amžių, ir tada iškeliaudavo pas Kūrėją. Tačiau dabar buvo protingiau porai kartu įsikurti tik sulaukus penkiasdešimties ar šešiasdešimties, tada, kai

pasenę ir įsiskaudėję kūnai nori tik šeimyniško, užuovėją suteikiančio tyro sąlyčio; taip pat tada, kai vietinė virtuvė, kaip ji, pavyzdžiui, yra liaupsinama Žano Luko Petitreno* laidoje – galutinai užima kitų malonumų vietą. Kurį laiką užsižaidžiau mintimi apie straipsnį, skirtą *Journal des dix-neuvièmistes*, kuriame parodyčiau, kaip po ilgo ir nuobodaus modernizmo laikotarpio Hiuismanso liūdnos išvados tampa vėl kaip niekad anksčiau aktualios, kaip tai įrodo per visus televizijos kanalus plintančios kulinarinės, ypač vietinei virtuvei skirtos laidos; tada suvokiau, kad neturiu daugiau nei jėgų, nei noro rašyti straipsnį, net jei tai tik toks riboto tiražo leidinys kaip *Journal des dix-neuvièmistes*. Tuo pat metu su tam tikru nuostabos pilnu abejingumu suvokiau, kad televizorius vis dar įjungtas, ir vis dar ėjo *iTélé*. Pagarsinau: Marin Le Pen jau seniai buvo baigusi savo kalbą, tačiau visi komentarai sukosi apie ją. Taip sužinojau, kad nacionalinė lyderė paskelbė apie trečiadienį numatytas milžiniškas demonstracijas su eisena, kuri užtvindys Eliziejaus Laukus. Ji net neketino prašyti prefektūros leidimo ir iš anksto informavo institucijas, kad draudimo atveju demonstracija įvyks „bet kokia kaina". Savo kalbą ji užbaigė cituodama 1793-iųjų metų Žmogaus ir piliečio teisių deklaracijos straipsnį: „Kai valdžia pažeidžia tautos teises, sukilimas tautai ir bet kuriai tautos daliai yra pati švenčiausia teisė ir visų svarbiausia pareiga." Žodis „sukilimas", žinoma, susilaukė daugybės komentarų ir

* Jean-Luc Petitrenaud (gim. 1950) – prancūzų radijo ir televizijos kulinarinių laidų vedėjas.

netgi netikėtai privertė prabilti ilgai tylėjusį Fransua Olandą*. Baigiantis dviem jo katastrofiškiems penkmečiams, po to, kai buvo perrinktas tik dėl apgailėtinos strategijos, dėl kurios tik sustiprėjo Nacionalinis frontas, kadenciją baigiantis prezidentas praktiškai nebereiškė savo pozicijos, o žiniasklaidos dauguma atrodė netgi pamiršusi apie jo egzistavimą. Kai ant Eliziejaus slenksčio priešais nedidelę grupelę žurnalistų prisistatė kaip „paskutinė respublikonų valdžios tvirtovė", tai sukėlė trumpą, tačiau labai gerai girdimą juoką. Maždaug po dešimties minučių savo ruožtu pareiškimą išplatino ir ministras pirmininkas. Smarkiai įraudusiu veidu, ant kaktos išpampusiomis venomis – atrodė, kad jį tuoj tuoj ištiks apopleksijos priepuolis, ir pagrasino, jog su bet kuo, peržengusiu demokratinės teisėtvarkos ribas, tikrai bus elgiamasi kaip su nusikaltėliu. Galiausiai, vienintelis šaltų nervų išliko Mohamedas Ben Abesas, kuris gynė teisę į taikius susirinkimus ir pasiūlė Marin Le Pen surengti debatus laicizmo tema – pasak daugumos komentatorių, tai gudrus žingsnis, kadangi buvo beveik aišku, kad ji šio iššūkio nepriims, ir tai jam be jokių didesnių pastangų leido užsitikrinti nuosaikaus ir dialogui atviro politiko įvaizdį.

Po kažkiek laiko man tai pabodo ir pradėjau junginėti kanalus tarp visokių nutukėlių realybės šou, kol galiausiai televizorių išvis išjungiau. Tai, kad politinė istorija galėtų turėti įtakos mano gyvenimui, mane ir toliau glumino, ir netgi kėlė

* François Hollande (gim. 1954) – prancūzų politikas, Socialistų partijos narys, buvęs jos sekretorius.

šiokį tokį šleikštulį. Vis dėlto darėsi vis aiškiau, ir jau ne vienus metus, kad augantis ir dabar jau begalinis atstumas tarp tautos ir tų, kurie kalbėjo jos vardu, politikų ir žurnalistų, prives prie kažko chaotiško, smurtiško ir nenuspėjamo. Prancūzija, kaip ir kitos vakarietiškos Europos valstybės, jau kurį laiką ėjo prie pilietinio karo, tai buvo akivaizdu; tačiau iki pastarųjų dienų vis dar buvau nepraradęs tikėjimo, kad prancūzų dauguma išliks neryžtinga ir apatiška – be abejonės, todėl, kad pats toks buvau. Aš klydau.

Miriam man vėl paskambino tik antradienį vakare, šiek tiek po vienuolikos; jos balsas buvo ramus, atrodė, kad atgavo visą pasitikėjimą savimi: pasak jos, Prancūzijoje reikalai susitvarkys greitai – aš tuo tarpu tuo abejojau. Jai netgi pavyko save įtikinti, kad Nikolia Sarkozi netrukus grįš į politikos areną ir bus sutiktas kaip išgelbėtojas. Nesinorėjo jos nuvilti, tačiau tai man buvo visiškai neįmanomas scenarijus: man atrodė, kad Sarkozi giliai širdyje jau pasidavė ir po 2017-ųjų su šiuo savo gyvenimo etapu atsisveikino negrįžtamai.

Jos skrydis rytoj anksti ryte. Taigi prieš tai pasimatyti jau negalėjome; turėjo sutvarkyti krūvą reikalų – pradedant lagaminu, nes nėra taip paprasta sutalpinti savo gyvenimą į trisdešimt bagažo kilogramų. Aš to ir tikėjausi; vis dėlto kai padėjau ragelį, man lengvai suspaudė širdį. Supratau, kad dabar būsiu baisiai vienišas.

Gegužės 25-oji, trečiadienis

Vis dėlto kitą rytą, įsėdęs į metro keliauti į fakultetą, jaučiausi kone pakilios nuotaikos – pastarųjų dienų politiniai įvykiai ir Miriam išvykimas man rodėsi kaip slogus sapnas, klaida, kuri netrukus bus ištaisyta. Pasiekus Sante-jo gatvę mane apėmė didžiulė nuostaba, mat pamačiau, kad vartai į universiteto patalpas aklinai uždaryti – paprastai budėtojai juos atidarydavo jau be penkiolikos aštuntą. Prie įėjimo lūkuriavo būrys studentų, tarp kurių atpažinau ir keletą iš savo antrakursių.

Tik apie pusę devintos pasirodė budėtojas, atėjo iš administracijos sekretoriato pusės, atsistojo už vartų ir visiems pranešė, kad fakultetas bus uždarytas visą dieną ir nebus atidarytas iki naujo įsakymo. Negalėjo mums nieko daugiau pasakyti; turime grįžti namo, kiekvienas bus „informuotas asmeniškai“. Tai buvo malonus juočkis, jei neklystu, senegalietis, kurį pažinojau daugelį metų ir mėgau. Nueidamas jis suturėjo mane už alkūnės, kad pasakytų, jog situacija rimta, la-

bai rimta, ir kad jis labai nustebtų, jei fakultetas per ateinančias savaites būtų atidarytas.

Mari Fransuaza – gal ji ką nors žinos; visą rytą bandžiau su ja susisiekti, veltui. Nebežinodamas, ko imtis, pusę dviejų įsijungiau *iTélé*. Dauguma į Nacionalinio fronto organizuojamas demonstracijas patraukusių žmonių jau buvo susirinkę: Santarvės aikštė ir Tiuilri sodas knibždėte knibždėjo žmonių. Pasak organizatorių, susirinko du milijonai, pasak policijos – trys šimtai tūkstančių. Kaip ten bebūtų, tokios minios dar nebuvau matęs. Šiaurinę Paryžiaus dalį, nuo Švč. Jėzaus Širdies bazilikos iki *Opéra* užgulė milžiniškas priekalo formos audros debesis, jo tamsiai pilki kraštai maišėsi su vyšnine kavinių terasų spalva. Mano žvilgsnis vėl nukrypo į televizoriaus ekraną, per kurį buvo rodoma, kaip į didžiulę minią ir toliau plūsta žmonės, tada vėl į dangų. Audros debesis, regis, lėtai slinko į pietus; jei prapliups virš Tiuirli, tai galėtų ne juokais sutrikdyti demonstracijų eigą.

Lygiai antrą dienos eisena, vadovaujama Marin Le Pen, patraukė Eliziejaus Laukais Triumfo arkos link, kur kandidatė buvo numačiusi trečią valandą rėžti kalbą. Užtildžiau garsą, tačiau keletą akimirkų dar stebėjau vaizdus. Ant milžiniško plakato, kuris driekėsi per visą gatvės plotį, puikavosi užrašas: „Mes esame Prancūzijos tauta“. Ant daugybės po minią pasklidusių mažesnių plakatų paprasčiausiai buvo parašyta: „Tai mūsų namai“ – ši frazė buvo tapusi šūkiu, tuo pat metu ir nedviprasmišku, bet ir be perdėto agresyvumo, kurį per

savo susirinkimus naudojo dešiniųjų aktyvistai. Audra ir toliau grėsmingai grūmojo; dabar milžiniškas debesis sustingęs kybojo virš eisenos. Po keleto minučių man visiškai pabodo ir vėl pasinėriau į *Ant seklumos* puslapius.

Mari Fransuaza man atskambino šiek tiek po šeštos; kažko ypatingo ji nežinojo, Nacionalinė universitetų taryba susirinko išvakarėse, tačiau iš ten nenutekėjo jokia informacija. Vis dėlto ji buvo tikra, kad fakultetas iki antrojo rinkimų rato pabaigos atidarytas nebus, o gal, tikėtina, net iki rudens – egzaminai be problemų galėjo būti perkelti į rugsėjo mėnesį. Apskritai situacija jai atrodė rimta; jos vyras buvo akivaizdžiai sunerimęs, nuo šios savaitės pradžios savo slaptosios tarnybos biure praleisdavo po keturiolika valandų, šiąnakt ten praleido ir kiaurą naktį. Baigė pokalbį, pažadėjusi paskambinti, jei sužinos ką nors naujo.

Neturėjau ko valgyti, bet nejutau ir didelio noro eiti į parduotuvę, vėlyvas pavakarys buvo baisiai netinkamas metas apsipirkti tame tankiai apgyventame kvartale, tačiau jaučiausi alkanas ir, svarbiausia, norėjau nusipirkti veršiuko troškinio, karpio su žolelėmis, berberų musakos; mikrobangės patiekalai, nors visada supakuoti į linksmas spalvingas pakuotes, bet savo beskonybe „nenuvilianty s", vis dėlto buvo tikras žingsnis į priekį, palyginti su beviltiškomis Hiuismanso personažų bėdomis; čia nebuvo galima įžiūrėti jokio piktybiškumo, o pojūtis, jog esi kolektyvinės patirties, nuviliančios tačiau visiems vienodos, dalis, galėjo padėti daugiau ar mažiau su tuo susitaikyti.

Keista, tačiau parduotuvė buvo pustuštė ir, apimtas entuziazmo bei šiek tiek baimindamasis, labai greitai prisikroviau pilną vežimėlį; be jokios tikslios priežasties man į galvą dingtelėjo „komendanto valanda“. Keletas už tuščių parduotuvės kasų išsirikiavusių kasininkių klausėsi radijo: demonstracijos vyko toliau, kol kas nebuvo užregistruota jokių incidentų. Šie pasipils vėliau, pasibaigus eisenai, tariau sau.

Lietus, siaubingai stiprus, prapliupo tą akimirką, kai išėjau iš prekybos centro. Grįžęs namo pasišildžiau mikrobangėje jaučio liežuvio su Madeiros padažu, guminio, bet valgomo, ir vėl įsijungiau televizorių: buvo prasidėję susirėmimai, ryškiai matėsi labai greitai veikiančios kaukėtos grupuotės, apsiginklavusios automatais ir automatiniais pistoletais; keletas vitrinų buvo išdaužytos, šen bei ten liepsnojo automobiliai, tačiau vaizdo medžiaga, nufilmuota per pliaupiantį lietų, buvo baisios kokybės, nebuvo įmanoma susidaryti realaus kovos lauke veikiančių jėgų vaizdo.

III

Gegužės 29-oji, sekmadienis

Atsibudau apie ketvirtą ryto, žvalus, šviežia galva; rūpestingai ir neskubėdamas susikroviau lagaminą – pasiėmiau ir kelioninę vaistinėlę, drabužių bei apatinių, kad užtektų visam mėnesiui; suradau netgi firminius batus – labai *high-tech* amerikietiškus sportinius batelius, kurių nebuvau niekada apsiavęs ir kuriuos nusipirkau prieš metus ketindamas pasinerti į sveikuolių išvykas. Į lagaminą įkišau ir nešiojamąjį kompiuterį, įsimečiau maistingųjų batonėlių su proteinų mišiniais atsargų, elektrinį virdulį, tirpios kavos. Pusę šešių buvau pasirengęs išvykti. Mašina užsivedė iškart, Paryžiaus gatvės buvo tuščios; šeštą valandą jau artėjau prie Rambujė. Neturėjau jokio plano, jokio konkretaus tikslo, tik nuojautą, labai neaiškią, kad reiktų keliauti į pietvakarius; nes jei Prancūzijoje kiltų pilietinis karas, gerokai užtruktų, kol jis pasiektų ir pietvakarinę šalies dalį. Tiesą sakant, apie Prancūzijos pietvakarius nežinojau beveik nieko, išskyrus tai, kad šio regiono tradicinis patiekalas – antienos *confit*; o antienos *confit* man atrodo sunkiai suderinama su pilietiniu karu. Žinoma, galėjau ir klysti.

Apskritai Prancūziją pažinojau varganai. Po vaikystės ir paauglystės, praleistos Mezon Lafite, tipiškoje miesčioniškoje periferijoje, persikėliau į Paryžių ir ten pasilikau; niekada iš tiesų nebuvau keliavęs po tą šalį, kurios pilietis, labiau teoriškai, buvau. Būta kelių pagundų, kaip tai liudijo tas „Volkswagen Touareg“, įsigytas tuo pat metu kaip ir žygio batai. Tai buvo galingas automobilis su V8 dyzeliniu 4,5 litro varikliu, tiesioginio degalų įpurškimo sistema „Common Rail“, ir tai jam leido siekti 240 km/h; puikiai pritaikytas ilgoms kelionėms autostrada, bet lygiai taip pat galingai važiavo ir šunkeliais. Tuo laikotarpiu tikriausiai buvau prisisvaičiojęs apie savaitgalio išvykas miškingais keliukais; tačiau niekada nieko panašaus neįvyko, apsiribojau kiekvieno sekmadienio vizitu, kaip pastovus klientas, į antikvarinių knygų turgelį Žoržo Brasanso parke. Kartais, laimei, paskirdavau savo sekmadienius ir dulkinimuisi – daugiausia su Miriam. Mano gyvenimas būtų buvęs labai pilkas ir labai niūrus, jei nebūčiau bent jau retkarčiais dulkinęsis su Miriam. Sustojau „Tūkstančio tvenkinių“ užeigoje, iškart už Šatoru išvažiavimo; konditerijos skyriuje nusipirkau *double chocolat cookie* ir didelį puodą kavos, tada vėl sėdau prie savo tuarego vairo, kad papusryčiaučiau galvodamas apie praeitį arba apie nieką. Nuo stovėjimo aikštelės atsivėrė vaizdas į plytinčius kaimo laukus be gyvos dvasios, išskyrus keletą karvių – tikriausiai šarolė veislės. Jau buvo visiškai įdienoję, tačiau virš žemumoje plytinčių pievų kur ne kur dar laikėsi miglos lopiniai. Kraštovaizdis buvo banguojantis, tikrai gražus, tačiau

nesimatė nė vieno tvenkinio – nei, kita vertus, jokios upės. O dėl ateities – man atrodė neprotinga apie tai galvoti.

Įsijungiau mašinos radiją: balsavimo urnos jau buvo atidarytos ir viskas vyko sklandžiai, Fransua Olandas jau atidavė balsą savo „feude“ Koreze. Rinkėjų aktyvumas, kiek tai galėjo ką nors reikšti tokią ankstyvą valandą, buvo didelis, didesnis nei per pastaruosius dvejus prezidento rinkimus. Kai kurie politikos analitikai teigė, kad didelis rinkėjų aktyvumas buvo palankesnis „valdančiosioms partijoms“ ir nepalankus radikaliosioms; kiti apžvalgininkai, tokie pat autoritetingi, manė visiškai priešingai. Kitaip tariant, remiantis rinkėjų aktyvumu kol kas nebuvo galima daryti jokių išvadų, ir buvo ankstoka klausytis radijo; išjungiau dar prieš išvažiuodamas iš stovėjimo aikštelės.

Vos tik vėl atsidūriau kelyje, pastebėjau, kad degalų rodyklė žemai, tik maždaug ties ketvirtadaliu bako; prieš palikdamas pakelės kavinę turėjau įsipilti degalų. Taip pat apsižiūrėjau, kad autostrada neįprastai tuščia. Sekmadienio rytą joje niekada nebūna didelio eismo, tai metas, kai visuomenė kvėpuoja, atsigauna, o jos komponentai trumpam susikuria individualios egzistencijos iliuziją. Tačiau vis tiek keista: jau buvau nuvažiavęs kokį šimtą kilometrų ir nei pakeliui, nei iš priešingos pusės nesutikau nė vienos mašinos; man tik teko aplenkti prikrautą vilkiką, kurį iš nuovargio apdujęs bulgaras zigzagais vairavo tarp dešinės ir avarinės juostos. Tvyrojo

ramybė, važiavau palei vėjo jėgaines, kurias suko lengvas brizas; virš pievų ir miškų kaip geras ir ištikimas darbuotojas švietė saulė. Vėl įsijungiau radiją, tačiau šįkart veltui; iš visų mano iš anksto užprogramuotų stočių, nuo *France Info* iki *Europe1*, kaip ir *Monte Carlo* bei RTL, sklido tik neaiškus elektrinis čirškesys. Prancūzijoje kažkas vyko, buvau tuo tikras; vis dėlto ir toliau galėjau skrieti 200 km/h greičiu nacionaliniu autostradų tinklu, galbūt tai buvo teisingas sprendimas šalyje, kurioje, atrodė, nebeveikė niekas, gal net ir policijos radarai buvo užlūžę; jei ir toliau taip važiuočiau, Žonkjė pasienio postą pasiekčiau maždaug apie ketvirtą dienos – vos atsidūrus Ispanijoje situacija būtų kitokia, o pilietinis karas šiek tiek nutoltų; reikėjo išbandyti šią galimybę. Tik tiek, kad neturėjau degalų: taip, šią problemą būtina išspręsti, ir kuo greičiau, tuo reikia pasirūpinti pirmoje pasitaikiusioje degalinėje.

O tai bus Peš Monta degalinė. Kaip buvo galima suprasti iš informacinių lentelių, joje nebuvo nieko viliojančio: nei maisto prekių, nei vietinių produktų, tik kukli ir paprasta degalinė, kurioje tebuvo galima įsipilti degalų; tačiau iki „Jardin des Causses du Lot“ degalinės už penkiasdešimties kilometrų laukti negalėjau. Save guodžiau galvodamas, kad tik iš reikalo stabtelsiu Peš Monta ir tada maloniai pailsėsiu „Causses du Lot“ – ten nusipirksiu žąsų kepenėlių pašteto, „Cabecou“ ir „Cahors“ vyno ir visko dar tą patį vakarą ragausiu savo kambaryje Kosta Bravos viešbutyje; tai buvo išsamus planas, kuris turėjo prasmę, įgyvendinamas planas.

Stovėjimo aikštelėje nebuvo nė gyvos dvasios, ir iškart suvokiau, kad kažkas ne taip; prieš pasukdamas į degalinę labai apdairiai kiek įmanoma sulėtinau greitį. Vitrina buvo išdaužta, asfaltas nuklotas tūkstančiais stiklo šukių. Išlipau iš mašinos ir priėjau arčiau prie degalinės: viduje gėrimų aparatas taip pat buvo sudaužytas, o laikraščių stovai išvartyti. Aptikau kasininkę kniūbsčią ant grindų kraujo klane iš beviltiško bandymo apsiginti ant krūtinės sukryžiuotomis rankomis. Tyla buvo spengianti. Patraukiau prie benzino kolonėlių, bet jos buvo užblokuotos. Galbūt man pavyktų jas įjungti prie kasos. Grįžau į vidų, nenorom perlipau per lavoną, tačiau neradau jokio įrenginio, kuris atrodytų panašus į degalų tiekimo valdymo aparatą. Trumpai padvejojęs, iš lentynos paėmiau sumuštinį su tunu ir salotomis, nealkoholinio alaus ir *Michelin* gidą.

Iš rekomenduojamų šios vietovės viešbučių artimiausias, „Relais du Haut-Quercy“, buvo Martelyje – tik už kokių dešimties kilometrų D840 keliu. Iš degalinės sukant link išvažiavimo man pasirodė, jog vilkikų stovėjimo aikštelėje pastebėjau du gulinčius kūnus. Vėl išlipau iš mašinos, priėjau arčiau: iš tikrųjų ant asfalto gulėjo du jauni magribiečiai tipiška priemiesčių apranga; nors nebuvo labai nukraujavę, tačiau neabejotinai mirę; vienas iš jų dar spaudė rankoje automatinį pistoletą. Kas per velnias nutiko šitoje degalinėje? Pabandžiau

iš naujo pagauti kokią nors radijo stotį, bet vėlgi girdėjosi tik neaiškus elektrinis čirškesys.

Be trikdžių per penkiolika minučių pasiekiau Martelį, vietinis kelias ėjo per malonų miškingą kraštovaizdį. Vis dar nebuvau sutikęs nė vienos mašinos, ir tai man tikrai pradėjo atrodyti labai keista; save raminau, kad žmonės, be abejonės, užsidarė namuose dėl tų pačių priežasčių, dėl kurių aš nusprendžiau palikti Paryžių: dėl tuoj įvyksiančios katastrofos nuojautos.

„Relais du Haut-Quercy" buvo didelis dviaukštis baltai tinkuotas pastatas ir stovėjo prie pat miestelio. Varteliai prasivėrė šiek tiek cypdami, perėjau per akmenukais grįstą kiemą, palypėjau keliais laiptukais link registracijos. Ten nieko nebuvo. Už registracijos stalo ant lentos kabėjo kambarių raktai; netrūko nė vieno. Šūktelėjau daug kartų, kaskart vis garsiau, tačiau jokio atsako. Vėl išėjau lauk; kitoje pastato pusėje buvo terasa, kurią supo vešlūs rožių krūmai, stovėjo apvalūs staliukai ir metalinės rantytos kėdės – tikriausiai tai pusryčių vieta. Apie penkiasdešimt metrų paėjęs kaštonais apsodintu keliuku, atsidūriau ant pievelės, nuo kurios matėsi aplinkui plytinčios kaimo vietovės ir kurioje hipotetiškų klientų laukė koks tuzinas gultų ir skėčių. Kelias minutes pažvelgęs į kalvotą ir romų kraštovaizdį, patraukiau atgal į viešbutį. Tą akimirką, kai pasiekiau terasą, iš vidaus išėjo moteris, maždaug keturiasdešimtmetė blondinė ilga

pilkos flanelės suknele ir į kuodą surištais plaukais. Pamačiusi mane išsigando.

– Restoranas uždarytas, – tarė tarsi gindamasi.

Aš jai paaiškinau, kad ieškau kambario.

– Mes net pusryčių neturime, – patikslino prieš patvirtindama, akivaizdžiai nenorom, kad laisvas kambarys yra.

Ji mane palydėjo į antrą aukštą, atidarė duris ir padavė mažą kortelę:

– Durys uždaromos dešimtą vakaro, jei grįšite vėliau, reikia įvesti kodą, – tarė ir nuėjo daugiau nieko nepridūrusi.

Atitraukus užuolaidas kambarys atrodė visai neblogai, išskyrus sienų tapetus – tamsiai rožinės spalvos ir su medžioklės scenų piešiniais. Bergždžiai pabandžiau įsijungti televizorių: negaudė nė vieno kanalo, ekrane tik mirgėjo šimtai spalvotų pikselių. Neveikė ir internetas: rodė daug tinklų, prasidedančių „Bbox“ ar SFR – tikriausiai miestelio gyventojų, – tačiau nė vieno, kuris priklausytų „Relais du Haut-Quercy“. Viename stalčiuje aptikau informacinį bukletą svečiams: jame buvo išsamiai aprašytos turistinės vietovės įdomybės, taip pat radau patarimų dėl vietinės virtuvės, tačiau nieko apie internetą. Akivaizdu, kad ryšys nebuvo viešbučio klientų pagrindinis rūpestis.

Susitvarkęs daiktus, sukabinęs ant pakabų atsivežtus drabužius, įjungęs į lizdą virdulį ir elektrinį dantų šepetuką, įsijungęs mobilųjį ir pamatęs, kad negavau jokių žinučių, ėmiau savęs klausti, ką aš čia veikiu. Šį labai abstraktų klausimą gali iškelti bet kuris žmogus bet kurioje vietoje bet kurią savo

gyvenimo akimirką; tačiau vienišas keliautojas, reikia sutikti, yra ypač linkęs jį sau užduoti. Jei su manimi būtų buvusi Miriam, tiesą sakant, nebūčiau turėjęs rimtų priežasčių būti Martelyje; tačiau man toks klausimas net nebūtų kilęs. Pora turi savo pasaulį, atskirą ir uždarą, kuris rutuliojasi platesnio pasaulio viduje, tačiau iš tiesų nėra jo paveiktas; tačiau aš buvau vienas, mano pasaulis buvo išvarpytas spragų, ir man prireikė nemažai drąsos, kad, įsikišęs į švarko kišenę informacinę brošiūrą, nuspręsčiau išeiti apžiūrėti miestelio.

Konsulų aikštės viduryje stūksojo akivaizdžiai labai sena klėtis – mažai išmaniau apie architektūrą, tačiau aikštę supantys namai iš dailaus šviesaus akmens, be abejonės, buvo kelių amžių senumo, panašių pastatų jau buvau matęs per televizorių, paprastai Stefano Berno* vedamose laidose, ir šitie buvo tokie pat gražūs kaip ir per televizorių, gal netgi gražesni, vienas labai didelis, kone pilis, su nerviūromis puoštomis arkadomis ir bokšteliais, ir priėjęs arčiau galėjau įsitikinti, kad iš tiesų „Hotel de la Raymondie“ dvaras buvo pastatytas tarp 1280 ir 1350-ųjų ir iš pradžių priklausė vikontui Turenui.

Likusi miestelio dalis taip pat buvo stilinga, tad traukiau vaizdingomis tuštutėlėmis gatvelėmis, kol priėjau Sen Moro bažnyčią, didelę, beveik be langų; tai buvo gynybinė bažnyčia, pastatyta tam, kad atremtų bedievių puolimą, kurių, kaip sužinojau iš brošiūros, regione netrūko.

* Stéphane Bern (gim. 1963) – prancūzų žurnalistas, aristokratijos žinovas, televizijos šou ir pramoginių laidų vedėjas.

Miestelį kertantis D840 kelias toliau vedė link Rokamadūro. Jau buvau girdėjęs apie jį, tai žymi turistinė vieta, *Michelin* gide pažymėta daug žvaigždučių, tad savęs paklausiau, ar jau nebuvo tekę Rokamadūro *matyti* – vienoje Stefano Berno laidoje, tačiau, kaip ten bebūtų, vietovė buvo už dvidešimties kilometrų nuo čia, tad pasirinkau trumpesnį ir vingiuotą kelią, vedantį į Sen Deni prie Martelio. Vos už šimto metrų atsidūriau priešais dažytą medinį kioską, kuris siūlė ekskursijas garvežiu Dordonės slėniu. Atrodė viliojančiai; žinoma, būtų buvę įdomiau keliauti dviese, tariau sau su niūriu pasitenkinimu; be to, kioske nieko nebuvo. Miriam Tel Avive jau kelios dienos, be abejonės, turėjo laiko išsiaiškinti dėl priėmimo į universitetą, galbūt jau pristatė visus reikiamus dokumentus, o gal tiesiog gulėjo paplūdimyje, mat jai visada patiko eiti į paplūdimį, niekada nepraleidome atostogų kartu, niekada nemokėjau išrinkti tinkamos vietos ir užsakyti, tvirtinau dievinąs Paryžių rugpjūčio mėnesį, tačiau tiesa buvo ta, kad paprasčiausiai nesugebėjau iš jo išvykti.

Plūkto molio keliukas vedė palei geležinkelio dešinę pusę. Už kilometro lengvos įkalnės per tankų mišką atsidūriau apžvalgos aikštelėje, kurioje stovėjo net orientacinė lentelė; plokštelinį fotoaparatą simbolizuojanti piktograma patvirtino turistinį aikštelės pobūdį.

Žemiau slėniu tekėjo Dordonė, įsispraudusi tarp maždaug penkiasdešimties metrų aukščio kalkinių uolų, ir paklusniai porino savo miglotą geologinę lemtį. Pirmos gyvenvietės regione įsikūrė dar priešistoriniais laikais, kaip sužinojau iš informacinio

stendo; kromanjonietis pamažu išgujo neandertalietį, šis buvo nustumtas iki pat Ispanijos, kur galiausiai išnyko su visam.

Prisėdau ant skardžio atbrailos, nesėkmingai bandydamas įsijausti į kraštovaizdžio grožį. Po pusvalandžio išsitraukiau mobilųjį ir surinkau Miriam numerį. Atrodė nustebusi, bet patenkinta, jog jai paskambinau. Viskas klostėsi gerai, tarė man, jų butas gražus, šviesus, centre; ne, ji dar nesidomėjusi dėl universiteto; o aš kaip laikiausi? Gerai, pamelavau; visgi jos labai ilgėjausi. Priverčiau ją pažadėti kuo greičiau parašyti man ilgą laišką ir papasakoti viską – tik paskui prisiminiau, kad neturiu priėjimo prie interneto.

Visada nekenčiau imituoti bučinius per telefoną, dar jaunystėje vargiai prie to prisitaikydavau, o perkopus keturiasdešimt man tai atrodė tiesiog kvaila; vis dėlto paklusau įprastoms taisyklėms, tačiau vos baigęs pokalbį pasijutau persmelktas siaubingos vienatvės ir supratau, kad daugiau niekada neturėsiu drąsos paskambinti Miriam – artumo jausmas, kurį sukurdavo pokalbis telefonu, buvo per daug stiprus, o po jo apimanti tuštuma – per daug žiauri.

Mano bandymai domėtis vietovės kraštovaizdžio grožybėmis akivaizdžiai buvo pasmerkti nesėkmei; vis dėlto užsispyręs dar šiek tiek pabandžiau tą padaryti, todėl į Martelį grįžau jau vakare. Kromanjonietis medžiojo mamutus ir elnius; šių dienų žmogus galėjo pasirinkti „Auchan“ arba „Leclerc“ parduotuvę,

kurios buvo Sujake. Miestelio susibūrimo vietos apsiribojo kepykla – uždaryta – ir Konsulų aikštės baru, kuris atrodė taip pat uždarytas: aikštėje nebuvo matyti nė vieno staliuko. Vis dėlto iš vidaus sklido blausi šviesa, tad pastūmiau duris ir įėjau.

Koks keturiasdešimt vyrų per televizorių, pakabintą aukštai salės gale, mirtinoje tyloje stebėjo „BBC News" reportažą. Į mane niekas nesureagavo. Jie akivaizdžiai buvo vietiniai, beveik visi pensininkai, kiti atrodė kaip darbininkai. Jau seniai man nebuvo tekę kalbėti angliškai, žurnalisto šneka buvo per daug greita ir nesugebėjau suprasti nieko doro; likusiems žiūrovams, tiesą sakant, atrodė, sekėsi ne ką geriau nei man. Vaizduose iš įvairiausių vietų – Miulūzo, Trapo, Senso, Orijako – nebuvo nieko ypatingo: visiškai tuščios įvairios paskirties salės, vaikų darželiai, sporto klubai. Teko išlaukti Manuelio Valso – filmuojamo ant Matinjo rūmų slenksčio ir pamėlusio dėl pernelyg ryškaus apšvietimo – pareiškimo, kad sužinočiau įvykių seką: ankstyvą popietę maždaug dvidešimt balsavimo apygardų užpuolė ginkluotų vyrų grupuotės. Aukų neužfiksuota, tačiau kai kurios urnos buvo pagrobtos; šiuo momentu niekas neprisiėmė atsakomybės už išpuolius. Esant tokioms sąlygoms vyriausybei neliko kitos išeities kaip balsavimą nutraukti. Vakare bus sušauktas krizinių situacijų susirinkimas, vyriausybės vadovas paskelbs, kokių priemonių bus imtasi; valstybės įstatymai, gana blankiai užbaigė jis, galiausiai laimės ir atkurs tvarką.

Gegužės 30-oji, pirmadienis

Atsikėliau šeštą ryto ir pastebėjau, kad televizorius vėl pradėjo veikti: *iTélé* vaizdas buvo labai blogas, tačiau per BFM – nepriekaištingas; žinoma, visos laidos buvo skirtos vakarykštės dienos įvykiams. Komentatoriai vienas po kito akcentavo demokratinio proceso silpnumą, kadangi rinkimų kodeksas bylojo aiškiai: pakako, jog per visą Prancūziją prapultų bent vienos apygardos rinkimų rezultatai, ir negaliojantys paskelbiami visi rinkimų rezultatai. Taip pat akcentuota, jog tai pirmas kartas, kai kažkokiai grupelei kilo mintis pasinaudoti šia spraga. Vėlai vakare ministras pirmininkas paskelbė, kad nauji rinkimai bus surengti ateinantį sekmadienį, ir šį kartą visų apygardų apsauga bus patikėta kariuomenei.

Tačiau dėl politinių šių įvykių pasekmių komentatoriai visiškai nesutarė, ir didžiąją ryto dalį praleidau sekdamas jų prieštaringas nuomones, paskui su knyga rankoje nusileidau į parką. Politinių konfliktų netrūko ir Hiuismanso lai-

kais: tuo metu įvyko pirmieji anarchistų išpuoliai; taip pat „mažojo tėvo“ Kombo* vyriausybė buvo pradėjusi vykdyti antiklerikalinę politiką: su tokia prievarta, kuri šiomis dienomis atrodytų nesuvokiama, vyriausybė netgi priėmė įstatymą dėl bažnytinio turto išdalinimo ir religinių ordinų išvaikymo. Pastaroji priemonė asmeniškai palietė Hiuismansą, ir jis buvo priverstas palikti Ligiužė abatijos užuovėją; nepaisant to, jo kūryboje politiniai klausimai šmėžavo tik probėgšmais, atrodė, kad apskritai jie jo visiškai nejaudino.

Man visada labai patiko tas romano *Atvirkščiai* skyrius, kuriame Dezesentas, įkvėptas Dikenso romanų ir suplanavęs kelionę į Londoną, lieka tarsi įbestas Amsterdamo gatvės užeigoje, nesugebėdamas atsitraukti nuo savo staliuko. „...jis vis aiškiau juto, kaip pasidygėjimas kelione didėja, o poreikis ramiai sėdėti vietoje darosi vis primygtinesnis“**. Man bent jau pavyko išvykti iš Paryžiaus, bent jau atvažiavau iki Lo, tariau sau stebėdamas švelniai brizo kedenamas kaštonų šakas. Žinojau, kad įveikiau sudėtingiausią dalį: iš pradžių vienišas keliautojas sukelia nepasitikėjimą, o gal net priešiškumą, tačiau pamažu žmonės pripranta, tiek viešbučių, tiek restoranų savininkai ima manyti, kad iš esmės prieš juos tik nekenksmingas savotiškas keistuolis.

* Émile Combes (1835–1921) – Prancūzijos politinis veikėjas, ministras pirmininkas, kuris susiaurino Bažnyčios viešąją veiklą, vadovavo įstatymo Dėl Bažnyčios atskyrimo nuo valstybės rengimui.

** Joris-Karl Huysmans, *Atvirkščiai*, vertė Diana Bučiūtė, Vilnius: Vaga, 2008.

Iš tiesų, kai popietę grįžau į savo kambarį, viešbučio direktorė pasisveikino gana šiltai ir pasakė, kad restoranas atidaromas jau tą patį vakarą. Atvyko naujų klientų, panašiai šešiasdešimtmečių anglų porelė, vyras atrodė kaip koks intelektualas, gal net kaip universiteto dėstytojas, iš tų, kurie negailestingai pasiryžę aplankyti atokiausias koplyčias, sau lygių neturintys Kjersi romaninio stiliaus ir Muasako mokyklos įtakos specialistai – su tokio tipo žmonėmis problemų niekada nekyla.

Tiek per *iTélé*, tiek per BFM vis buvo grįžtama prie politinių antrojo prezidento rinkimų turo perkėlimo pasekmių. Socialistų partijos politinis komitetas sušaukė susirinkimą, Musulmonų brolijos politinis komitetas sušaukė susirinkimą; net ir SLJ politinis komitetas nusprendė, jog būtina sušaukti susirinkimą. Žurnalistams, kurie vis šokinėjo tarp reportažų iš Solferino, Vožiraro gatvių ir Malzerbo bulvaro, pavyko gana įtikinamai nuslėpti, jog jie neturėjo jokios konkrečios informacijos.

Apie septintą vakaro išėjau iš viešbučio: miestelyje gyvenimas, regis, pamažu grįžo į vėžes, kepyklėlė buvo atidaryta, Konsulų aikštę kirto keletas praeivių, kurie atrodė gana panašūs į tai, kaip juos būčiau apibūdinęs, jei būčiau turėjęs įsivaizduoti Lo miestelio gyventojus. „Café des Sports“ viduje lankytojų buvo mažai, o susidomėjimas politinėmis aktualijomis atrodė nuslūgęs, nes salės gale kabantis televizorius buvo perjungtas į *Monte Carlo Télé*. Kai man pasirodė, jog girdžiu pažįstamą balsą, buvau ką tik baigęs savo alų. Atsisukau: prie kasos už

„Café Crème“ cigarilių pakuotę mokėjo Alenas Tanioras; po pažasčia suspaudęs laikė kepyklėlės maišelį, iš kurio kyšojo kepalas naminės duonos. Mari Fransuazos vyras taip pat atsisuko – jo veidą apėmė nuostabos išraiška.

Vėliau, prie dar vieno bokalo alaus, jam paaiškinau čia atsidūręs atsitiktinai ir papasakojau visa, ką pamačiau Peš Monta degalinėje. Jis mane įdėmiai išklausė, tačiau neatrodė rimtai nustebęs.

– Aš taip ir maniau, – tarė, man baigus savo pasakojimą. – Taip ir maniau, kad po išpuolių rinkimų apygardose kils susirėmimų, apie kuriuos žiniasklaida nieko nepranešė; be abejonės, tokių ne vienas bus įvykę visoje Prancūzijoje...

Jo paties buvimas Martelyje nebuvo joks atsitiktinumas: čia jis turėjo namą, priklausiusį dar jo tėvams, buvo šio miestelio vaikas ir čia tikėjosi sugrįžti išėjęs į jau besišviečiančią pensiją. Jei laimės musulmonų kandidatas, Mari Fransuaza buvo tikra neteksianti savo katedros: islamiškame universitete negalėjo dėstyti nė viena moteris, tai buvo tiesiog neįmanoma. O jis, jo tarnyba GVSV?

– Mane nušalino, – atsakė jis tramdydamas įniršį. – Penktadienį ryte nušalino mane ir visą mano komandą, – tęsė. – Viskas įvyko labai greitai, mums davė kelias valandas kabinetams atlaisvinti.

– Ar žinote, kodėl jie taip pasielgė?

– O taip! Kuo puikiausiai žinau, kodėl jie taip padarė... Ketvirtadienį savo viršininkams pristačiau raportą, kuriuo juos

informavau apie susirėmimų galimybę įvairiose šalies dalyse; susirėmimų, suplanuotų tam, kad būtų sutrikdyta normali rinkimų eiga. Jie nesiėmė jokių veiksmų, o kitą dieną mane atleido.

Jis man davė laiko suvirškinti informaciją, tada paklausė:

– Na ir?.. Nagi, jūsų manymu, ką visa tai reiškia?

– Turite omenyje, valdžia *norėjo*, kad rinkimų procesas būtų nutrauktas?

Jis lėtai palinksėjo.

– Negalėčiau to įrodyti priešais tyrimo komisiją... Nes mano raportas buvo neišvengiamai nekonkretus. Pavyzdžiui, gretindamas savo informatorių nuorodas buvau įsitikinęs, kad kažkas gali įvykti Miulūze ar toje zonoje, bet negalėjau užtikrinti, kad tai atsitiks Miulūzo 2-ojoje, Miulūzo 5-ojoje, Miulūzo 8-ojoje rinkimų apylinkėje... O norint apsaugoti jas visas būtų reikėję mesti dideles pajėgas; tas pats galioja ir visoms kitoms rizikingoms vietovėms. Mano viršininkai būtų galėję kuo ramiausiai apsiginti teigdami, jog tai ne pirmas kartas, kai GVSV perdėtai skambina pavojaus varpais; trumpai tariant, būtų įrodę, kad į panikos pranešimus nereagavo pagrįstai. Tačiau, pasikartosiu, mano įsitikinimas buvo visiškai kitoks...

– Ar jums žinoma, kas stovi už šių išpuolių?

– Būtent tie, apie kuriuos jūs galvojate.

– Identiteristai?

– Taip, iš dalies identiteristai. O taip pat iš esmės ir jaunieji musulmonų džihadistai.

– Ir jūs manote, kad jie turi sąsajų su Musulmonų brolija?

– Ne. – Užtikrintai papurtė galvą. – Penkiolika savo gyvenimo metų praleidau tirdamas šią temą; niekada nebuvo galima įžvelgti nė menkiausio ryšio, nė menkiausio kontakto. Džihadistai yra salafitai, išklydę iš tiesaus kelio, kurie, užuot atsidavę pamokslavimui, imasi smurto, tačiau išlieka salafitai, ir jiems Prancūzija yra bedievių žemė, *dar al koufr*; o štai Musulmonų brolijos požiūriu, Prancūzija jau potencialiai yra *dar al islam* dalis. Tačiau, svarbiausia, salafitams bet kokia valdžia ateina iš Dievo, pati atstovavimo tautai idėja jiems yra šventvagiška, jiems neateitų į galvą steigti ar bent jau remti kokią nors politinę partiją. Vis dėlto, nors jaunuosius radikalius musulmonus žavi pasaulinio džihado idėja, giliai širdyje jie tikisi Ben Abeso pergalės: nors jie mano, kad džihadas yra vienintelis kelias, tačiau nebandys jam pakenkti. Ir lygiai tas pats dėl santykių tarp Nacionalinio fronto ir identiteristų. Identiteristams vienintelis tiesus kelias yra pilietinis karas; tačiau kai kurie iš jų, prieš pasukdami radikalesniu keliu, buvo artimi Nacionaliniam frontui, ir jie nedarys nieko, kad jam pakenktų. Nuo pat savo susikūrimo tiek Nacionalinis frontas, tiek Musulmonų brolija pasirinko balsavimo urnų kelią; pasižadėjo patekti į valdžią laikydamiesi demokratinio žaidimo taisyklių. Keista... ir, žvelgiant giliau, taip pat ir linksma yra tai, kad prieš kelias dienas Europos identiteristai ir džihadistai buvo įsitikinę, kad laimės priešininkų partija, ir kad jiems neliko jokios kitos išeities, kaip tik nutraukti vykstantį balsavimą.

– Ir kas, jūsų manymu, buvo teisus?

– Neturiu nė menkiausio supratimo.

Galiausiai Tanioras pirmą kartą šiek tiek atsipalaidavo, nuoširdžiai nusišypsojo.

– Sklando tokia legenda, dar nuo ankstesnės Centrinės žvalgybos laikų, kad mes, iš slaptųjų tarnybų, turime priėjimą prie slaptų, niekur neskelbiamų apklausų rezultatų. Tai šiek tiek vaikiška mintis, bet taip pat ir šiek tiek teisinga, ir tam tikra prasme ši tradicija išsilaikė iki šių dienų. Taigi štai – šiuo atveju slaptosios apklausos numatė lygiai tokį patį rezultatą kaip ir viešosios apklausos: iki pačių paskutinių akimirkų *fifty-fifty*, o skirtumas buvo tik kelios dešimtosios procento...

Užsakiau dar du alaus.

– Turėtumėte užsukti pas mus vakarienės, – tarė Tanioras. – Mari Fransuaza apsidžiaugs jus pamačiusi. Žinau, kad jai labai kerta per nervus palikti darbą universitete. Man, tiesą sakant, niekas pernelyg nesikeičia, vis tiek per porą metų būčiau išėjęs į pensiją... Žinoma, tai šiek tiek nemaloni pabaiga, tačiau vis tiek mokės visą pensiją ir, be abejonės, specialų priedą – manau, padarys viską, kad tik nepradėčiau kelti jiems problemų.

Padavėjas atnešė mūsų alų ir indelį alyvuogių; dabar bare buvo daugiau lankytojų, žmonės garsiai kalbėjosi, savaime suprantama, visi vieni kitus pažinojo, ir kai kurie praeidami pro mūsų staliuką pasisveikindavo su Tanioru. Dvejodamas sukramsnojau dvi alyvuoges: vis dėlto man šioje įvykių

sekoje kažkur nesuėjo galai; juk galėjau apie tai pakalbėti su juo, galbūt jis apie tai turi nuomonę, atrodė, kad nuomonę turi apie daugelį dalykų; gailėjausi, kad iki šiol politikos pasauliu domėjausi tik tarp kitko ir paviršutiniškai.

– Vieno nesuprantu... – tariau gurkštelėjęs alaus, – ko tikėjosi tie, kurie įsiveržė į rinkimų apygardas. Nes rinkimai vis tiek įvyks, už savaitės ir su karine apsauga; jėgų santykis nėra pakitęs, rezultatai vis tiek lieka nenuspėjami. Nebent paaiškėtų, kad už išpuolius atsakingi yra identiteristai, tokiu atveju iš to naudos gaus Musulmonų brolija; arba atvirkščiai: jei tai musulmonų darbas, iš to laimi Nacionalinis frontas.

– Ne, bent jau tiek galiu pasakyti užtikrintai: bus neįmanoma nieko įrodyti nei vienu, nei kitu atveju; ir niekas nebandys to daryti. Tačiau kažkas tikrai įvyks politiniame lygmenyje, ir tai įvyks greitai, gal net rytoj. Labiausiai tikėtinas spėjimas – SLJ nuspręs sudaryti rinkimų sąjungą su Nacionaliniu frontu. Juk iš esmės SLJ jau nebėra stipri jėga, jau seniai smunka į prarają, tačiau ir tiek užtektų, kad svarstyklės pasvirtų į jų pusę, įtikintų neapsisprendusiuosius.

– Nežinau, nelabai tuo tikiu. Jei tai būtų įmanoma, jie jau seniai būtų taip padarę, ar ne?

– Jūs visiškai teisus!.. – sušuko Tanioras plačiai šypsodamasis. – Iš pradžių Nacionalinis frontas buvo pasiryžęs viskam, kad tik susivienytų su SLJ, kad patektų į vyriausybės daugumą; vėliau pamažu ėmė stiprėti, pradėjo augti jų reitingai apklausose; tada SLJ išsigando. Ne jų populizmo ir ne jų

tariamo fašizmo – SLJ vadovybė visiškai nebūtų prieštaravusi kokiam nors ksenofobiškam dekretui ar saugumo klausimais – tai priemonės, kurių, tarp kitko, viltingai laukia didelė jų elektorato dalis, ar, tiksliau, tai, kas iš jo liko; tačiau, žiūrint grynai į faktus, SLJ neabejotinai yra silpnesnioji sąjungos partija, ir jie baiminasi, kad jei pasiektų susitarimą, paprasčiausiai išnyktų, būtų praryti savo partnerių. Be to, yra dar Europos klausimas, ir tai esminis punktas. Tikroji SLJ programa taip pat, kaip ir Socialistų partijos, numato Prancūzijos išnykimą, jos integraciją į federalinę europinę erdvę. Jų rinkėjai, akivaizdu, nepritaria tokiam tikslui; tačiau jau daug metų jų vadovybei pavyksta tyliai šios temos išvengti. Jei jie sudarytų sąjungą su atvirai antieuropine partija, nebegalėtų vengti apie tai kalbėti; ir tokiu atveju sąjunga ilgai netrukus iširtų. Būtent todėl manau, kad labiau tikėtinas kitas variantas: sukūrimas respublikonų fronto, kuriame SLJ, kaip ir Socialistų partija, paremtų Ben Abeso kandidatūrą – žinoma, su garantija, kad atitinkamai dalyvaus formuojant vyriausybę ir susitars dėl ateinančių rinkimų.

– Šis variantas man irgi atrodo keblus ir mažų mažiausiai netikėtas.

– Jūs dar kartą esate visiškai teisus!.. – Tanioras vėl nusišypsojo ir patrynė rankomis, ši tema jam akivaizdžiai kėlė ūpą. – Tačiau keblu yra dėl kitos priežasties: keblu, *nes* netikėta; nes nieko panašaus dar nėra tekę regėti, bent jau po *Išvadavimo**.

* *Libération* – Prancūzijos išlaisvinimas iš Trečiojo reicho ir Italijos fašistų okupacijos per Antrąjį pasaulinį karą.

Kairės–dešinės opozicija jau taip seniai struktūruoja politinį žaidimą, kad mums atrodo neįmanoma iš jo išeiti. Nepaisant to, žiūrint giliau, tam nėra jokios tikros kliūties; SLJ ir Musulmonų brolija skiriasi net mažiau nei SLJ nuo Socialistų partijos. Pamenu, kaip apie tai kalbėjomės per mūsų pirmą susitikimą: jei Socialistų partija perleido netgi Švietimo ministeriją, jei jai pavyko pasiekti susitarimą su Musulmonų brolija, jei jos viduje antirasistinei dvasiai pavyko nurungti laicistinę, tai tik todėl, kad šiuo momentu jie yra visiškai užspeisti į kampą ir neturėjo jokio kito pasirinkimo. Taigi SLJ , kuri yra dar arčiau iširimo ir niekada nerodė nė menkiausio dėmesio švietimui, nes ši sąvoka jiems kone apskritai svetima, bus dar paprasčiau derėtis; nauja abiem partijoms yra mintis būti valdžioje kartu; tai joms dar visiškai negirdėta naujovė, visiška priešingybė viso to, kas struktūruoja jų politines pažiūras nuo pat jų egzistavimo pradžios.

– Žinoma, lieka ir trečia galimybė, tai yra kad nenutinka nieko; kad nepasiekiamas joks susitarimas ir kad antras turas vyksta laikantis lygiai tokių pačių pozicijų ir su lygiai tokia pačia nežinia. Tam tikra prasme, tai labiausiai tikėtinas variantas; tačiau taip pat ir keliantis didelį nerimą. Visų pirma, galutiniai rezultatai dar niekada nebuvo tokie nenuspėjami per visą Penktosios Respublikos istoriją; antra, ir svarbiausia, nė viena iš dviejų politinėje kovoje likusių jėgų neturi nė menkiausios valdymo atsakomybės patirties, ne tik nacionaliniu, bet net ir vietiniu lygmeniu; politinių klausimų atžvilgiu jie yra visiški diletantai.

Jis baigė savo alų ir pažvelgė į mane tomis savo protingumu spinduliuojančiomis akimis. Po Velso princo švarku dėvėjo polo marškinėlius; buvo draugiškas, įžvalgus ir be iliuzijų; neabejotinai prenumeravo *Historia*: taip ir įsivaizdavau įrištų *Historia* numerių kolekciją, gulinčią knygų lentynoje prie židinio; šalia tikriausiai specializuotų veikalų, skirtų, pavyzdžiui, frankofoniškosios Afrikos užkulisiams ar slaptųjų tarnybų istorijai po Antrojo pasaulinio karo; turbūt šių leidinių sudarytojai jau ėmė iš jo interviu arba netrukus tai padarys jo poilsio rezidencijoje Kjersi; kai kuriomis temomis jis privalo tylėti, kai kuriomis kitomis jaučia turintis teisę kalbėti.

– Na, tai sutarėme dėl rytojaus vakaro? – paklausė rankos mostu paprašęs padavėjo sąskaitos. – Užsuksiu jūsų į viešbutį; Mari Fransuaza labai džiaugsis, tikrai.

Konsulų aikštėje vakarėjo, o besileidžianti saulė ant balto akmens skleidė rausvus atspalvius; buvome priešais „Raymondie“ dvarą.

– Tai senas miestelis, tiesa? – paklausiau jo.

– Labai senas. Martelio vardas jam suteiktas ne veltui... Kiekvienas žino, kad Karolis Martelis 732 m. prie Puatjė nugalėjo arabus ir taip sustabdė musulmonų veržimąsi į šiaurę. Žinoma, tai buvo lemiamas mūšis, kuris žymi tikrąją krikščioniškųjų viduramžių pradžią; tačiau viskas neįvyko taip staigiai, įsibrovėliai nepasitraukė iš karto ir Karolis Martelis dar keletą metų prieš juos kovėsi Akvitanijoje. 743 m. pasiekė dar vieną pergalę netoli nuo čia ir kaip padėką nusprendė pastatyti

bažnyčią; virš portalo jo herbas – trys sukryžiuoti kūjai. Miestelis kūrėsi aplink bažnyčią, kuri vėliau buvo sugriauta, paskui XIV amžiuje atstatyta. Tiesa, kad tarp krikščionybės ir islamo įvyko galybė mūšių, kova visada buvo viena iš pagrindinių žmonijos veiklų, kariaujame *iš prigimties*, kaip sakė Napoleonas. Tačiau manau, kad dabar atėjo sutarimo, sąjungos su islamu metas.

Ištiesiau jam ranką atsisveikinti. Šiek tiek perdėjo su ta savo slaptųjų tarnybų veterano, į pensiją išėjusio seno išminčiaus ir panašiai aura, tačiau apskritai jo atleidimas dar buvo šviežias reikalas, buvo galima suprasti, jog jam reikėjo šiek tiek laiko priprasti prie savo naujojo personažo. Kaip ten bebūtų, buvau patenkintas dėl jo kvietimo į namus rytojaus dieną, galėjau jau būti tikras, kad portveinas bus puikios kokybės, taip pat buvau ramus ir dėl maisto, mat Tanioras į virtuvę tikrai nežiūrėjo atmestinai.

– Žiūrėkite rytoj televizorių, sekite politines aktualijas... – tarė man prieš nutoldamas. – Galėčiau lažintis, kad kažkas nutiks.

Gegužės 31-oji, antradienis

Šiek tiek po dviejų dienos naujienos iš tikrųjų sprogo kaip bomba: SLJ, DNS* ir SP** susitarė dėl politinės sąjungos, „išplėsto respublikonų fronto“, ir parems Musulmonų brolijos kandidatą. Naujienų kanalų žurnalistai vienas kitą karštligiškai keitė visą popietę, bandydami sužinoti ką nors daugiau apie susitarimo sąlygas ir ministerijų paskirstymą, kiekvieną kartą sulaukdami to paties atsakymo: nereikia kurti politinių spekuliacijų, būtina nacionalinė vienybė susiskaldžiusios šalies žaizdoms išgydyti ir taip toliau. Visa tai buvo visiškai nuspėjama ir to tikėtasi; šiek tiek mažiau tikėtinas buvo Fransua Beiru*** grįžimas į pirmąsias politinės arenos gretas. Iš tikrųjų būtent Beiru sutiko dėl sąjungos su Mohamedu Ben Abesu: šis savo ruožtu pasirūpino paskirti jį ministru pirmininku tuo atveju, jei laimėtų prezidento rinkimus.

* Demokratų ir nepriklausomųjų sąjunga (UDI – *Unions des démocrats et Indipéndents*).

** Socialistų partija (PS – *Partie Socialiste*).

*** François Bayrou (gim. 1951) – prancūzų politikas, centro partijos „Demokratinis judėjimas“ narys.

Pagyvenęs politikas iš Bearno, pralaimėjęs praktiškai visus rinkimus, kuriuose dalyvavo per pastaruosius trisdešimt metų, padedamas žurnalų rūpinosi puoselėti savo kaip *nepalaužiamojo* įvaizdį; o tai reiškė reguliariai leistis nufotografuojamam pasirėmus ant piemens lazdos, įsisupus į peleriną fone ganyklų ir išpuoselėtų dirbamų laukų, dažniausiai Labūro žemėse. O savo daugybėje interviu stengėsi perteikti tą degoliškąjį, žmogaus, tarusio „ne", paveikslą.

– Beiru yra geniali mintis, absoliučiai geniali!.. – sušuko Tanioras vos mane pamatęs, tiesiogine to žodžio prasme nenustygdamas iš džiaugsmingo jaudulio. – Prisipažinsiu, niekada apie tai nebūčiau pagalvojęs; tas Ben Abesas iš tiesų labai stiprus...

Mari Fransuaza pasitiko plačiai šypsodamasi; ne tik atrodė patenkinta mane regėdama, bet ir apskritai buvo puikios formos. Žiūrint į ją, besisukančią virtuvėje su humoristine prijuoste „Nepriekaištaukite virėjai, tai – namų šeimininko darbas", buvo sunku įsivaizduoti, kad dar prieš kelias dienas ji skaitė doktorantams paskaitą apie labai specifines aplinkybes, kuriomis Balzakas redagavo *Béatrix* rankraščius. Ji buvo paruošusi pyragėlių su žąsies taukais ir svogūnėliais, tikrai nuostabių. Jos vyras, itin įsiaudrinęs, vieną po kito atkimšo „Cahors" ir „Sauternes" butelius ir tik po to prisiminė, kad būtinai reikėjo paragauti jo portveino. Kol kas niekaip nesugebėjau suvokti, kokiu būtent pagrindu Fransua Beiru sugrįžimas į politikos areną galėjo būti įvertintas kaip *geniali mintis*; tačiau Tanioras, buvau tuo tikras,

ilgai netruks išdėstyti savo samprotavimų. Mari Fransuaza į jį žvelgė geranoriškai, buvo akivaizdu, jog jai palengvėjo dėl tokios teigiamos vyro reakcijos į nušalinimą, dėl to, kaip paprastai jam sekėsi įsijausti į savo naują *kamerinio stratego* vaidmenį, kurį sumaniai vaidins prieš merą, daktarus, notarą, vienu žodžiu, prieš vietines žymias asmenybes, kurios didžiuosiuose provincijos miestuose vis dar buvo ryškiai pastebimos, – prieš visus juos jis išlaikys tą karjeros slaptose tarnybose aurą. Jiems išėjus į pensiją akivaizdžiai švietė puikus gyvenimas.

– Tai, kuo Beiru yra išskirtinis, dėl ko yra nepamainomas, – užsidegęs tęsė Tanioras, – yra jo visiškas kvailumas, mat politinis jo planas visada apsiribojo tik asmeniniu troškimu bet kokia kaina gauti vadinamąjį „aukščiausią postą"; jis niekada neturėjo, ir net nebandė vaidinti turįs, nė menkiausios asmeninės idėjos – o tai itin retas reiškinys mūsų laikais. Dėl to jis tampa idealiu politiku humaniškumo sąvokai įkūnyti, netgi tiek, jog mano esąs Henrikas IV ir reiškiasi kaip didis tarpreliginio dialogo taikdarys; be to, gali pasigirti tam tikru populiarumu tarp katalikų elektorato, mat šis jaučiasi nuramintas Beiru idiotizmo. Būtent to ir reikia Ben Abesui, kuris visų pirma trokšta įkūnyti naująjį humanizmą, pristatyti islamą kaip išbaigtą naujoviško, vienijančio humanizmo formą, ir, tarp kitko, jis visiškai nuoširdžiai skelbia savo pagarbą trims Knygos religijoms.

Mari Fransuaza mus pakvietė sėsti prie stalo; buvo paruošusi pupų salotų su kiaulpienių lapais ir parmezano drožlėmis. Patiekalas buvo toks skanus, jog akimirką užsimiršęs lioviausi

sekti jos vyro samprotavimus. Prancūzijoje katalikai yra beveik išnykę, tęsė jis, tačiau vis dar atrodo tarsi gaubiami savotiškos moralinės auros, bet kuriuo atveju Ben Abesas padarė viską, ką galėjo, kad užsitikrintų jų malonę: praeitais metais mažiausiai tris kartus lankėsi Vatikane. Nors jau vien dėl savo kilmės palieka įspūdį, jog rūpinasi trečiojo pasaulio problemomis, vis dėlto jam pavyko nuraminti konservatyvųjį elektoratą. Priešingai nei jo ankstesniam priešininkui Tarikui Ramadanui*, kuriam koją pakišo prijautimas trockistams, Ben Abesui visada pavykdavo išvengti susikompromituoti antikapitalistinės kairės akyse; liberalioji dešinė laimėjo „idėjų mūšį", tai jis kuo puikiausiai suprato, jaunimas buvo tapęs *verslus*, o rinkos ekonomikos vienvaldystė dabar jau buvo pripažįstama vienu balsu. Tačiau, svarbiausia, tikroji musulmonų lyderio genialioji įžvalga buvo suvokimas, kad rinkimų rezultatai spręsis ne ekonominiais klausimais, o vertybių srityje; ir kad taip pat ir čia dešinė čia laimės „idėjų mūšį", tiesą sakant, iš tikrųjų net nekovodama. Jei Ramadanas šariatą pristatinėjo kaip inovatorišką, kone revoliucingą pasirinkimą, Ben Abesas atkūrė jo užtikrinantį, tradicinį aspektą – su egzotiškumo dvelksmu, dėl ko jis tapo dar labiau viliojantis. O dėl šeimos, tradicinės moralės, taigi ir patriarchato, restauracijos – jam atsivėrė platus kelias, kuriuo negalėjo patraukti nei dešiniųjų, nei tuo labiau

* Tariq Ramadan (gim. 1962) – šveicarų akademikas ir rašytojas, Šiuolaikinių islamo studijų dėstytojas Oksfordo universitete; vienas iš autoritetingiausių balsų debatuose dėl Vakarų musulmonų ir dėl musulmoniškos filosofijos atsinaujinimo.

Nacionalinio fronto atstovai, neišvengdami kaltinimų, kad yra konservatoriai ar netgi paskutiniai septintojo dešimtmečio kartos fašistai, leisgyvės progresistinės mumijos, kurios sociologine prasme buvo išnykusios visuomenėje, tačiau vis dar lindėjo informacinėse citadelėse, kurios ir toliau suteikdavo joms galimybę keikti šių laikų negandas ir šalį persmelkusią *pašvinkusią dvasią*; tik Ben Abesas išvengė bet kokio panašaus pavojaus. Paralyžiuota savo pamatinio antirasizmo, kairė nuo pat pradžių buvo nepajėgi prieš jį kovoti ar net apskritai apie jį užsiminti.

Vėliau Mari Fransuaza mums patiekė ėriuko *confit* šlaunelių su pakepintų bulvyčių garnyru, ir aš ėmiau nebesigaudyti.

– Bet jis vis tiek lieka musulmonas!.. – suglumęs paprieštaravau.

– Taip, na ir?.. – Tanioras švytėdamas žvelgė į mane. – Tai *nuosaikus* musulmonas, štai kur visa esmė: jis tai nuolat pabrėžia, ir tai yra tiesa. Būtų itin klaidinga vaizduotis jį kaip kokį talibą ar teroristą; jis visada deklaravo savo panieką tiems žmonėms. *Le Monde* pasirodžiusiuose jo straipsniuose, be atkaklių priekaištų dėl moralės, akivaizdžiai pastebima paniekos gaida; šiurkščiai tariant, jam teroristai yra *diletantai*. Iš tiesų Ben Abesas yra neįtikėtinai gabus politikas, be abejonės, gabiausias ir įžvalgiausias Prancūzijoje nuo Fransua Miterano laikų; ir, kitaip nei šis, jis turi tikrą istorinę viziją.

– Trumpai tariant, jūs manote, kad katalikams visiškai nėra ko baimintis?

– Jiems ne tik nėra ko baimintis, bet jie gali daug ko tikėtis! Žinote... – nusišypsojo tarsi atsiprašinėdamas, – aš jau dešimt metų tyrinėju Ben Abesą, galiu neperdėdamas pasakyti, kad Prancūzijoje esu vienas iš tų, kurie jį pažįsta geriausiai. Beveik visą savo karjerą paskyriau islamiškiems judėjimams stebėti. Pirmasis atvejis, prie kurio dirbau, – tuo metu buvau labai jaunas, dar tik Sen Siro Mont d'Oro mokinys – 1986-ųjų išpuoliai Paryžiuje, kurie, kaip vėliau ištyrėme, buvo susiję su „Hezbollah" ir netiesiogiai su Iranu. Vėliau atėjo alžyriečiai, kosoviečiai, daugiau ar mažiau su „Al Qaeda" susijusios grupuotės, vieniši vilkai... ir taip toliau be jokios pertraukos, nors ir skirtingomis formomis. Taigi akivaizdu, kad kai radosi Musulmonų brolija, juos atidžiai stebėjome. Prireikė daugelio metų, kol įsitikinome, kad Ben Abeso planai, tikras ir neįtikėtinai ambicingas projektas, visiškai nieko bendra neturėjo su islamiškuoju fundamentalizmu. Kraštutinės dešinės sluoksniuose paplito mintis, kad jei musulmonai ateitų į valdžią, krikščionių statusas privalomai būtų sumenkintas iki *dhimmi*, žemesnio laipsnio piliečių. Iš tikrųjų, *dhimmi* yra vienas iš islamo pagrindinių principų; tačiau praktiškai tai labai lanksti sąvoka. Islamo geografinis paplitimas yra didžiulis; jo išpažinimo būdas Saudo Arabijoje neturi nieko bendra su tradicijomis Indonezijoje ar Maroke. O dėl Prancūzijos esu absoliučiai įsitikinęs – galėčiau dėl to kirsti lažybų, – kad ne tik nebus niekaip kliudoma krikščioniškajai konfesijai, bet ir bus padidintos lėšos katalikiškoms asociacijoms ir religinių

pastatų priežiūrai – tie žmonės gali sau tai leisti, turint omeny, kad naftos magnatų fondai, skirti mečetėms, vis tiek bus žymiai dosnesni. Ir, svarbiausia, tikrasis musulmonų priešas, tas, kurio jie baiminasi ir nekenčia labiausiai, yra ne katalikybė, o sekuliarizmas, laicizmas, ateistinis materializmas. Jiems katalikai yra tikintieji, katalikybė yra viena iš Knygos religijų; jų atveju kalbama tik apie vieną žingsnelį pirmyn – įtikinti atsiversti į islamą: tokia yra tikroji musulmonų krikščionybės vizija, jų pirminė vizija.

– O žydai? – išsprūdo man, nors nebuvau numatęs užduoti šio klausimo. Akimirką mintis pervėrė Miriam su marškinėliais ant mano lovos tą rytą vaizdinys, jos mažo apvalaus užpakaliuko prisiminimas; įsipyliau dar vieną taurę „Cahors".

– Taigi... – Tanioras nusišypsojo. – Dėl žydų, žinoma, reikalai šiek tiek sudėtingesni. Iš principo teorija yra ta pati: judaizmas yra Knygos religija, Abraomas ir Mozė yra pripažinti islamo pranašai; tačiau faktas tas, kad musulmonų šalyse santykiai su žydais visada buvo komplikuotesni nei su krikščionimis; be to, savaime suprantama, Palestinos klausimas viską dar labiau paaštrino. Todėl Musulmonų brolijoje aptinkama keletas marginalių tendencijų, kurių atstovai norėtų prieš žydus taikyti represines priemones; tačiau net ir tokiu atveju manau: nėra jokių šansų, kad jiems tai pavyktų. Ben Abesas visada rūpinosi palaikyti gerus santykius su Didžiuoju Prancūzijos rabinu; neatmetu galimybės, kad retsykiais atleis savo ekstremistų vadeles; kadangi krikščionių atveju jis iš tiesų

tikisi pasiekti masinį atsivertimą – ir niekas netrukdo manyti, jog tai nėra įmanoma, – tačiau jokių abejonių, kad neturi iliuzijų dėl žydų. Manau, iš esmės jis viliasi, kad žydai savanoriškai nuspręs išvykti iš Prancūzijos – emigruoti į Izraelį. Bet kuriuo atveju galiu jus užtikrinti, kad jis neturi nė menkiausio ketinimo atsisakyti savo asmeninių užmačių – o jos yra didžiulės – vien tik dėl to, kad gražiai pasirodytų palestiniečių akyse. Neįtikėtina, tačiau tik nedaugelis yra perskaitę tekstus, kuriuos jis rašė savo karjeros pradžioje – nors tiesa ir tai, kad tai publikacijos geopolitikai skirtuose leidiniuose, kurių beveik niekas nežino. Vis dėlto, skaitant jo mintis, į akis krenta tai, kad svarbiausias jo atspirties taškas yra Romos imperija – ir europinis konstruktas jam yra tik priemonė šiai dviejų tūkstančių metų senumo svajai įgyvendinti. Pagrindinė jo užsienio politikos ašis bus Europos svorio centro perkėlimas į pietus; jau veikia kelios organizacijos, skirtos šiam tikslui, pavyzdžiui, Viduržemio jūros sąjunga. Pirmosios valstybės, kurios yra linkusios prisijungti prie Europos konstrukto, žinoma, yra Turkija ir Marokas; vėliau prisijungs Tunisas ir Alžyras. Žiūrint iš ilgalaikės perspektyvos, yra Egiptas – tai nelengvas kąsnis, tačiau lemiamas. Tuo pat metu galime numanyti, kad europinės institucijos – kurios šiuo metu yra kas tik nori, bet ne demokratinės – kuo toliau, tuo labiau bus kreipiamos didesnio tiesioginio žmonių dalyvavimo linkme; logiška to pasekmė bus visuotiniai Europos prezidento rinkimai. Tokiomis aplinkybėmis valstybių, turinčių daug gyventojų ir pasižyminčių dinamiška

demografine raida, tokių kaip, pavyzdžiui, Turkija ar Egiptas, integracija į Europą galėtų turėti lemiamą vaidmenį. Tikrasis Ben Abeso siekis, esu tuo įsitikinęs, yra atėjus laikui tapti pirmuoju išrinktu Europos – išplėstos Europos, kuri apima Viduržemio jūros valstybes, – prezidentu. Reikia nepamiršti, kad jam tik keturiasdešimt treji – nors, norėdamas nuraminti rinkėjus, ir stengiasi atrodyti vyresnis: puoselėja pilvuką ir atsisako dažytis plaukus. Tam tikra prasme senoji Bat Jeor* neklysta dėl Eurabijos sąmokslo šmėklos; tačiau smarkiai prašauna įsivaizduodama, kad euroviduržemiškas darinys atsidurs žemesnėje pozicijoje nei Persijos įlankos monarchijos, nes iš tiesų jis taps viena iš stipriausių pasaulinių ekonominių galių ir bus visiškai pajėgus derėtis kaip lygiavertis partneris. Tai keistas žaidimas, kuris šiuo metu vyksta su Saudo Arabija ir kitomis naftos turinčiomis monarchijomis: Ben Abesas nedvejodamas ir be jokių skrupulų naudosis jų naftos doleriais; tačiau neturi nė menkiausio ketinimo nusilenkti ir prarasti kad ir menkos suvereniteto dalies. Tam tikra prasme jis perėmė De Golio, Prancūzijos didžios arabiškos politikos, užmačias, ir galiu jus užtikrinti, kad jam netrūksta sąjungininkų net ir tarp Persijos įlankos monarchijų: remdamos Amerikos pozicijas jos buvo ne kartą priverstos nuryti kartėlį ir dėl to nuolat įsivelia į konfliktus su viešąja arabų nuomone, tad pradeda svarstyti,

* Bat Ye'or (gim. 1933) – žydų kilmės, Egipte gimusi britų rašytoja, savo kūriniuose nagrinėjanti žydų *dhimmi* gyvenimą islamiškose šalyse, bei Eurabijos – konspiracijos teorijos dėl Europos islamizacijos – idėjos autorė.

kad toks sąjungininkas kaip Europa, ne taip stipriai surištas su Izraeliu kaip amerikiečiai, be abejonės, galėtų būti geresnis pasirinkimas...

Jis nutilo; nesustodamas kalbėjo daugiau nei pusvalandį. Tyliai pasvarsčiau, ar dabar, išėjęs į pensiją, parašys knygą, ar bandys mintis išdėstyti popieriuje. Jo svarstymai man pasirodė įdomūs; tiek, kiek gali būti įdomi pati istorija, žinoma. Mari Fransuaza atnešė desertą, obuolių ir riešutų *croustade landaise*. Jau seniai nebuvau taip skaniai valgęs. Po vakarienės tinkamiausia atrodė persikelti į svetainę paragauti puikaus armanjako; būtent taip mes ir padarėme. Apspangęs nuo alkoholio aromato, stebėdamas blizgančią buvusio šnipo plikę, jo naminį škotiško audinio švarką, svarsčiau, ką jis iš tikrųjų galvojo pats sau. Ką gali iš tikrųjų galvoti tas, kuris visą gyvenimą paskyrė oficialių versijų užkulisiams tyrinėti? Tikriausiai nieko, įsivaizduoju, kad jis net nebalsavo – žinojo per daug dalykų.

– Jei atsidūriau slaptojoje tarnyboje, – vėl prašneko ramesniu tonu, – tai, žinoma, tik todėl, kad dar vaikystėje susižavėjau romanais apie šnipinėjimą; bet taip pat, manau, ir dėl to, kad iš tėvo paveldėjau patriotiškumą – ši jo savybė man visada darė didelį įspūdį. Jis gimė 1922-aisiais, tik pagalvokite! Lygiai prieš šimtą metų!.. Nuo pat pradžių, 1940-ųjų birželio pabaigoje, įsitraukė į aktyvią rezistenciją. Jau jo laikais

prancūzų patriotizmas buvo šiek tiek sumenkinta sąvoka – galima sakyti, jog radosi 1792 m. Valmi ir pradėjo nykti Verdene 1917-aisiais. Šiek tiek daugiau nei šimtas metų – iš esmės, tai nedaug. O šiandien kas dar tuo tiki? Nacionalinis frontas apsimeta tuo tikintis, tai tiesa, tačiau jų tikėjimas kažkoks siaubingai neaiškus, siaubingai desperatiškas; o štai kitos partijos aiškiai pasisakė už Prancūzijos ištirpimą Europoje. Ben Abesas taip pat tiki Europa, ja tiki netgi labiau nei visi kiti, tačiau jis yra kitoks, jis turi Europos idėją, tikrą civilizacijos projektą. Jam artimiausias pirmtako modelis yra imperatorius Augustas, ir jis nebuvo jokia vidutinybė. Žinote, Augusto kalbos senate yra išsaugotos, ir esu tikras, kad Ben Abesas jas atidžiai studijavo.

Nutilo, o tada, vis labiau pasinėręs į savo mintis, pridūrė:

– Tai galėtų būti didi civilizacija, nežinau... Ar jūs žinote Rokamadūrą? – netikėtai paklausė manęs, o aš, bepradedąs snūduriuoti, jam atsakiau, kad ne, man taip neatrodė, bet gal ir taip, mačiau per televizorių.

– Privalote ten nuvažiuoti. Vos už dvidešimties kilometrų nuo čia; jūs be išlygų privalote ten nuvažiuoti. Žinote, piligriminės kelionės į Rokamadūrą buvo vienos iš žymiausių krikščionybės istorijoje. Henrikas Plantagenetas, šv. Dominykas, šv. Bernardas, šv. Liudvikas, Liudvikas IX, Pilypas Gražusis... visi jie keliavo ir klaupėsi prie Juodosios Mergelės pėdų, visi keliais ropojo į šventovę kylančiais laiptais, nuolankiai melsdami gauti atleidimą už savo nuodėmes. Rokamadūre

jūs galėsite iš tiesų suvokti, kokia buvo didi krikščioniškoji viduramžių civilizacija.

Blankiai prisiminiau Hiuismanso mintis apie viduramžius – tas armanjakas buvo visiškai nuostabus, – norėjau jam atsakyti, tačiau pajutau, kad nebesu pajėgus suregzti aiškios minties. Mano didžiai nuostabai, tvirtu balsu ir raiškiai kirčiuodamas jis pradėjo deklamuoti Pegi* eiles:

Laimingi tie, kas žuvo už žemiškąją tėvynę,
Bet tik tuo atveju, jei tai buvo teisingas karas.
Laimingi tie, kas žuvo už žemės lopinėlį,
Laimingi tie, kas mirė pakilia mirtim.

Labai sunku suprasti kitus, žinoti, kas slypi jų širdies gelmėse, ir gal be alkoholio tai būtų išvis neįmanoma. Buvo nepaprasta ir griebė už širdies, žiūrint, kaip tas pagyvenęs išvaizdus, apsišvietęs, gerai prisižiūrėjęs ir ironiškas ponas ėmė ir pradėjo deklamuoti eilėraščius:

Laimingi tie, kas žuvo dideliuose mūšiuose,
Ant žemės sukniubę žvelgdami į Viešpatį.
Laimingi tie, kas žuvo ant paskutinės kalvos,
Lydimi iškilmingų laidotuvių šlovės.

* Charles Péguy (1873–1914) – prancūzų poetas, publicistas, visuomeninis veikėjas.

Papurtė galvą nusivylęs, kone liūdnas.

– Matote, nuo antros strofos tam, kad suteiktų savo eilėms gilesnę prasmę, jis privalo paminėti Viešpatį. Pati savaime tėvynės idėja nėra pakankama, ji turi būti susieta su kažkuo stipresniu, įterpta į mistinės aukštesniosios tvarkos rėmus; ir šią sąsają jis labai gerai išreiškia tolesniuose posmeliuose:

Laimingi tie, kas žuvo už žemiškuosius miestus,
Nes šie yra Viešpaties miesto įsikūnijimas.
Laimingi tie, kas žuvo už savo namų židinį,
Ir už tėviškės namų kuklią garbę.

Nes jie yra Viešpaties namų
Paveikslas ir pradžia, kūnas ir įrodymas.
Laimingi tie, kas žuvo šiame glėbyje,
Apgaubti garbės ir žemiškosios išpažinties.

Prancūzijos revoliucija, respublika, tėvynė... taip, visa tai galėjo į kažką išsirutulioti, į kažką, kas truko šiek tiek daugiau nei šimtmetį. Tačiau krikščioniškieji viduramžiai tęsėsi daugiau nei tūkstantmetį. Žinau, kad jūs – Hiuismanso specialistas, man tai pasakė Mari Fransuaza. Tačiau, mano nuomone, niekas nepajuto krikščioniškųjų viduramžių dvasios taip stipriai, kaip Pegi – kad ir koks respublikonas, ateistas, Dreifuso šalininkas jis būtų. Taip pat Pegi suvokė ir dar vieną dalyką, kad tikroji viduramžių dievybė, plazdanti religingumo širdis

buvo ne Tėvas, ir net ne Jėzus Kristus, o Mergelė Marija. Rokamadūre jūs pajusite ir šitai...

Žinojau, kad rytoj arba poryt jie buvo numatę grįžti į Paryžių pasiruošti kraustymuisi. Dabar, kai išplėsto respublikonų fronto susitarimas dėl valdžios buvo pasirašytas, buvo visai aiškūs antro rinkimų turo rezultatai, abejonių dėl jųdviejų išėjimo į pensiją kaip ir nebekilo. Nuoširdžiai išgyręs Mari Fransuazos kulinarinius sugebėjimus, su jos vyru atsisveikinau ties namų slenksčiu. Nors ir buvo išgėręs beveik tiek pat, kiek aš, jis vis dar galėjo iš atminties deklamuoti ištisus Pegi posmelius – tai man tikrai darė įspūdį. Savo ruožtu nebuvau įsitikinęs, kad respublika ir patriotizmas galėjo „kur nors nuvesti“, na nebent prie nenutrūkstamos kvailų karų virtinės, tačiau bet kuriuo atveju Tanioras tikrai nebuvo suvaikėjęs, ir man būtų patikę taip atrodyti sulaukus jo amžiaus. Nusileidau kelis laiptukus, vedančius į gatvę, atsisukau į jį ir tariau:

– Nuvyksiu į Rokamadūrą.

Turistinis sezonas dar nebuvo pasiekęs paties įkarščio, taigi lengvai radau kambarį viešbutyje „Beau Site“, įsikūrusiame gražioje viduramžiško miestelio vietoje; iš restorano atsivėrė panoraminis vaizdas į Alzu slėnį. Iš tikrųjų vietovė buvo įspūdinga ir gausiai lankoma. Plūdo nepertraukiama virtinė vienas kitą keičiančių turistų iš visų keturių pasaulio kampų, kurie visi atrodė šiek tiek skirtingi ir kartu šiek tiek vienodi. Su vaizdo kameromis rankose apstulbę laipiojo tarp bokštelių, kaminų ir prie skardžio besišliejančių koplytėlių. Po kelių dienų man susidarė įspūdis, kad ištrūkau iš dabarties ir grįžau į senovę, tad antro rinkimų sekmadienio vakarą vos pastebėjau užtikrintą Mohamedo Ben Abeso pergalę. Leidau sau pamažu nugrimzti į svajingą nieko neveikimo būseną, ir nors šį kartą interneto ryšys viešbutyje veikė kuo puikiausiai, galiausiai dėl užsitęsusios Miriam tylos pernelyg nebesijaudinau. Viešbučio šeimininkas ir personalas dabar jau buvo mane suklasifikavę: viengungis, gana išsilavinęs viengungis, gana liūdnas, be jokių ypatingų laisvalaikio pramogų – ir apskritai tai buvo tikslus apibrėžimas. Jiems iš esmės priklausiau prie tos

kategorijos klientų, kurie nekelia problemų, o tai svarbiausia.

Rokamadūre praleidęs jau galbūt vieną ar dvi savaites, galiausiai sulaukiau jos laiško. Miriam aprašė Izraelį, ypatingą jo atmosferą – įspūdingai dinamišką ir linksmą, tačiau su nuolat tvyrančia tragedijos gaida. Galėjo atrodyti keista, rašė ji, palikti šalį – Prancūziją – baiminantis menamų pavojų ir emigruoti ten, kur tie pavojai visiškai realūs: vienas maištaujantis „Hamas" sparnas buvo ką tik nusprendęs pradėti naują išpuolių seriją, taigi beveik kiekvieną dieną koks nors savižudis, apsikaišęs bombomis, susisprogdindavo restorane ar autobuse. Taip, tai buvo keista, bet vos ten atsidūręs imi suprasti, kodėl Izraelis kariauja nuo pat savo susikūrimo pradžios, ten išpuoliai ir susirėmimai tam tikra prasme atrodė neišvengiami, natūralūs ir bet kuriuo atveju netrukdė mėgautis gyvenimu. Prie laiško prisegė dvi savo su bikiniu Tel Avivo paplūdimyje nuotraukas. Vienoje, kurioje ji buvo pagauta pasisukusi trimis ketvirčiais bėganti į jūrą, ryškiai matėsi jos užpakalis – tiek, kad man pasistojo ir kilo nesuvaldomas noras jį paglostyti, o per rankas perbėgo skausmingas šiurpulys; neįtikėtina, kaip gerai prisimenu jos užpakalį.

Išjungdamas kompiuterį suvokiau, kad ji nė žodžiu neužsiminė apie galimą savo grįžimą į Prancūziją.

Nuo pat viešnagės pradžios įpratau kiekvieną dieną nueiti į Dievo Motinos koplyčią ir kelioms minutėms atsisėsti priešais

Juodąją Mergelę – tą pačią, kuri jau tūkstantį metų įkvėpė piligrimus, priešais kurią klūpojo daug šventųjų ir daug karalių. Tai buvo keista statula, bylojanti apie jau visiškai išnykusį pasaulį. Mergelė sėdėjo tiesiai; jos veidas užmerktomis akimis – toks tolimas, kad atrodė iš kitos planetos, – buvo karūnuotas diadema. Ant jos kelių, taip pat išsitiesęs, sėdėjo vaikelis Jėzus, kurio veido bruožai, tiesą sakant, atrodė visai ne kaip vaiko, o labiau kaip suaugusiojo, gal net seno žmogaus; jo akys irgi buvo užmerktos, o aštrių, išmintingų ir galingų bruožų veidą taip pat puošė karūna. Jųdviejų laikysena nerodė jokio švelnumo, jokio motiniško atsidavimo. Tai nebuvo vaikelis Jėzus: jis jau buvo pasaulio karalius. Jo giedras veidas ir dvasinės galios pojūtis, sklindanti neapčiuopiama jėga kėlė kone baimę.

Tas antžmogiškas vaizdinys buvo visiška priešingybė nukankintam ir kenčiančiam Kristui, kaip jį perteikė Matijas Griunvaldas*, ir kuris taip stipriai sukrėtė Hiuismansą. Hiuismanso viduramžiai apima gotiškąjį periodą, netgi vėlyvąją gotiką: jausmingą, tikrovišką ir moralią, jis jau buvo arti Renesanso ir be galo toli nuo romaninės epochos. Prisiminiau vieną savo pokalbį prieš daug metų su Sorbonos istorijos dėstytoju. Viduramžių pradžioje, paaiškino jis man, asmeninio teismo tema praktiškai neegzistavo; tik daug vėliau, pavyzdžiui, Hieronimo Boscho laikais, radosi tie gąsdinantys vaizdiniai, kuriuose Kristus išrinktųjų gretas atskiria nuo prakeiktųjų būrio; ar tie,

* Matthias Grünewald (1470–1528) – vienas žymiausių vokiečių Renesanso tapytojų. Jo religinio pobūdžio darbai pasižymi įtaiga, mistine nuotaika, gilumos įspūdžiu.

kuriuose velniai velka neatgailaujančius nusidėjėlius į pragaro kančias. Romaninė vizija buvo kitokia, daug labiau kolektyvinė: tikintysis mirdamas pereidavo į gilaus miego stadiją ir susimaišydavo su žeme. Išsipildžius visoms pranašystėms, antrojo Kristaus atėjimo valandą, link rojaus patraukdavo visa krikščioniškoji žmonija, pakilusi iš kapo, šlovingai prisikėlusi kaip vienas kūnas, vieninga ir solidari. Moralinis teismas, asmeninis teismas ir asmenybė kaip tokia romaninės epochos žmogui nebuvo aiškios sąvokos, o ir aš pats jaučiau, kaip mano individualumas tirpo kiekvieną kartą pasineriant į vis ilgesnius apmąstymus priešais Rokamadūro Mergelę.

Vis dėlto man reikėjo grįžti į Paryžių, mat vieną rytą sunkiai galėdamas tuo patikėti suvokiau, kad jau liepos vidurys, ir išvykęs buvau jau daugiau nei mėnesį; tiesą sakant, nebuvo nieko skubaus, gavau Mari Fransuazos, kuri palaikė ryšį su kitais kolegomis, laišką: iki tol dar niekas nebuvo gavęs jokio pranešimo iš universiteto vadovybės, viešpatavo visiškas neaiškumas. Politiniame lygmenyje rinkimai buvo įvykę, jie baigėsi taip, kaip ir buvo numanoma, buvo suformuota vyriausybė.

Rokamadūre prasidėjo pirmieji turistiniai renginiai, daugiausia kulinariniai, bet taip pat ir kultūriniai; dieną prieš savo išvykimą, kasdienio apsilankymo Šv. Dievo Motinos koplyčioje metu, atsitiktinai pakliuvau į Pegi poezijos skaitymus. Prisėdau priešpaskutinėje eilėje; žiūrovai sėdėjo išsimėtę, daugiausia

jaunimas su džinsais ir marškinėliais atvirais ir broliškais veidais, tokiais, kurie, nežinau kodėl, yra būdingi tik jaunuoliams katalikams.

Motin, štai tavo sūnūs, kurie šitiek daug kovėsi.
Lai jie nebūna vertinami taip, kaip vertinama dvasia.
Lai jie būna teisiami taip, kaip teisiami tremtiniai,
Grįžtantys paslapčia atokiais takais.

Eilės po ramią erdvę sklido vienodu ritmu, o aš savęs klausiau, ką apie Pegi, apie jo patriotišką ir audringą sielą galėjo suprasti šie geranoriški jaunieji katalikai. Vis dėlto aktoriaus dikcija buvo įstabi, be to, man atrodė, kad tai žymus teatro aktorius, tikriausiai iš *Comédie-Française*, bet gal vis dėlto vaidino kokiame nors filme, regis, kažkur buvau matęs jo nuotrauką.

Motin, štai tavo sūnūs ir jų milžiniška kariuomenė.
Lai nebūna teisiami tik už savo vargus.
Tepriima Dievas kartu su jais ir žiupsnį šios žemės,
Kuri juos pragaišino ir kurią jie taip mylėjo.

Tai buvo lenkų aktorius, dabar buvau tuo tikras, tačiau vis dar negalėjau prisiminti jo vardo; galbūt jis irgi buvo katalikas kaip kai kurie aktoriai, juk tiesa, kad jų profesija gerokai keista, mintis apie dieviškosios apvaizdos ženklus jų gyvenime gali atrodyti įtikinamesnė nei daugeliui kitų profesijų atstovų. O tie jaunieji

katalikai, ar jie mylėjo savo žemę? Buvo pasirengę dėl jos pulti pragaištin? Aš pats jaučiausi pasirengęs prapulčiai, bet ne konkrečiai dėl savo tėvynės, o prapulčiai *apskritai*, iš tikrųjų buvau apimtas keistos būsenos, Mergelė man rodėsi nužengianti, išsilaisvinanti iš savo pjedestalo ir didėjanti ore, vaikelis Jėzus atrodė pasirengęs nuo jos atsiplėšti, ir mane apėmė pojūtis, kad dabar jam būtų užtekę pakelti dešinę ranką, ir pagonys bei stabmeldžiai būtų sunaikinti, o pasaulio raktai jam būtų įteikti „kaip valdovui, kaip šeimininkui ir kaip mokytojui".

Motin, štai tavo sūnūs, kurie taip dažnai buvo prapuolę.
Lai nebūna teisiami už savo niekšybes.
Lai būna priimti kaip sūnus paklydėlis.
Lai susmunka tavo ištiestų rankų glėby.

O gal aš paprasčiausiai pasijutau alkanas, mat iš vakaro buvau pamiršęs pavalgyti ir tikriausiai buvo pats metas grįžti į viešbutį, atsisėsti priešais porą žąsies šlaunelių, o ne laukti, kol krisiu tarp suolų, ištiktas mistinės gliukozės trūkumo krizės. Vėl pagalvojau apie Hiuismansą, apie jo atsivertimo kančias ir dvejones, apie jo desperatišką troškimą įsilieti į religinį ordiną.

Likau iki pat skaitymų pabaigos, tačiau galiausiai suvokiau, kad nors tekstas įstabaus grožio, per paskutinį savo vizitą norėjau likti vienas. Šioje griežtoje statuloje slypėjo visai kas kita negu

prisirišimas prie tėvynės, prie žemės, negu vyriškos kareivio drąsos šlovinimas ar paprasčiausias vaikiškas poreikis turėti motiną. Čia slypėjo kažkas paslaptingo, bažnytinio ir karališko, ko Pegi nebuvo pajėgus suprasti, o Hiuismansas dar mažiau. Kitos dienos rytą, pripylęs pilną baką degalų, susimokėjęs už viešbutį, grįžau į Dievo Motinos koplyčią, tuo metu tuščią. Mergelė lūkuriavo prieblandoje, rami ir amžina. Iš jos sklido didybė, iš jos sklido galia, tačiau pajutau, kad pamažu ryšys nyko, jaučiau, kad ji tolo erdvėje ir grįžo šimtmečius atgal, o aš tuo metu sėdėjau susigūžęs ant suolo, vis traukiausi, vis mažėjau. Po pusvalandžio atsistojau, galutinai apleistas Dvasios, susitraukęs iki savo apgadinto, nykstančio kūno, ir liūdnai nusileidau laiptukais stovėjimo aikštelės link.

IV

Grįždamas į Paryžių, pravažiuodamas Sent Arnu mokėjimo postą, palikdamas užnugaryje Savinji prie Oržo, Antoni, o vėliau Monružą, pasukdamas link Italijos Vartų išvažiavimo, žinojau, kad manęs laukia džiaugsmo nekeliantis, tačiau netuščias, anaiptol, o lengvų išpuolių kupinas gyvenimas: kaip ir tikėjausi, kažkas pasinaudojo mano išvykimu tam, kad užimtų mano rezervuotą vietą mašinų aikštelėje prie namų; šalia šaldytuvo radau vandens balą; jokių kitų buitinių incidentų neaptikau. Mano pašto dėžutė sprogo nuo įvairių namo valdybos pranešimų, ir į kai kuriuos reikėjo skubiai atsakyti. Norint gyventi tvarkingą biurokratinį gyvenimą, reikia daugiau ar mažiau beveik nuolat būti namie, bet koks ilgesnis išvykimas gali sukelti rūpesčių vienoje ar kitoje instancijoje, žinojau, kad man prireiks ne vienos darbo dienos, kad sugrįžčiau į vėžes. Ėmiausi korespondencijos atrankos, išmesdamas pačią nereikšmingiausią reklamą, pasilikdamas tikslinius pasiūlymus (trys beprotiškų „Office Depot" nuolaidų dienos, asmeninės nuolaidos „Cobrason" parduotuvėje),

paskui vėl pakėliau akis į išvien pilką dangų. Į jį žiūrėjau kelias valandas, reguliariai vis įsipildamas į stiklą romo, prieš imdamasis laiškų šūsnies. Pirmieji du, iš draudimo, mane informavo, kad jie negali imti svarstyti kai kurių mano prašymų dėl pinigų grąžinimo, ir prašė pateikti juos iš naujo pridedant reikalingų dokumentų fotokopijas; tai buvo įprasta korespondencija, į kurią paprastai nekreipdavau dėmesio. Tačiau trečias laiškas pateikė staigmeną. Nevero merija man išreiškė kuo širdingiausią užuojautą dėl motinos netekties ir pranešė, kad jos palaikai buvo pervežti į miesto Teismo medicinos institutą, su kuriuo turėjau susisiekti, kad gaučiau reikiamus tolesnius nurodymus; laiškas buvo datuotas gegužės 31 d., antradienį. Greitai peržiūrėjau visą šūsnį: joje buvo priminimo laiškas birželio 14 d., tada dar vienas 28 dieną. Galiausiai liepos 11-ąją Nevero merija mane informavo, kad, remiantis Rajoninių įstaigų Bendrojo kodekso straipsniu L 2223-27, mano motina seniūnijos lėšomis buvo palaidota miesto kapinių valdiškame sektoriuje. Per penkerius metus galėjau prašyti ekshumuoti palaikus, jei norėčiau perlaidoti į privatų kapą; suėjus šiam terminui, palaikai bus kremuoti, o pelenai išbarstyti atminties sode. Jei prašysiu ekshumuoti, turėsiu padengti seniūnijos išlaidas: katafalką, keturis nešikus ir pačių laidotuvių išlaidas.

Žinoma, nesitikėjau, kad motina palaikė intensyvius socialinius ryšius, dalyvaudama konferencijose apie prieškolumbiškąsias civilizacijas ar lankydama Nevero romanines bažnyčias kartu su kitomis savo amžiaus moterimis, tačiau

taip pat nė neįtariau ir tokios absoliučios vienatvės. Tikriausiai buvo informuotas ir mano tėvas, ir tikriausiai jis nieko į laiškus neatsakė. Vis dėlto mintis, kad motina palaidota beturčių kapavietėje (tai, kaip sužinojau iš paieškos internete, senovinis bendrųjų kapaviečių pavadinimas), nebuvo maloni, ir man kilo klausimas, koks likimas ištiko jos prancūzų buldogą (seniūnijos šunynas, užmigdymas?).

Tada atrinkau komunalinius ir apmokėjimų pranešimus – lengvai tvarkomi dokumentai, tad užteko juos sudėlioti į atitinkamus archyvo skyrius – tam, kad liktų tik dviejų esminių, tų, kurie reguliuoja žmogaus gyvenimą, pašnekovų laiškai: sveikatos draudimas ir mokesčių inspekcija. Neturėjau drąsos jų imtis iš karto, taigi nusprendžiau pasivaikščioti po Paryžių – tai yra ne, po Paryžių gal kiek perdėta, pirmąją dieną apsiribosiu pasivaikščiojimu po kvartalą.

Laukdamas lifto susivokiau, kad negavau jokio pranešimo iš universiteto vadovybės. Grįžau namo patikrinti sąskaitos išrašų: atlyginimas buvo pervestas į sąskaitą kaip įprasta birželio pabaigoje; taigi mano statusas ir toliau liko neaiškus.

Politinio režimo pokytis kvartale nepaliko jokių regimų pėdsakų. Kinai su lažybų šaknelėmis rankoje gausiais būriais kaip visada ir toliau grūdosi prie rungtynių rezultatų. Kiti įnirtingai sukosi minioje su padėklais, nukrautais mangais, sojų padažu, ryžiais. Niekas, net musulmoniškas režimas, rodės,

nesugebėjo sulėtinti jų nepaliaujamos veiklos – islamiškas prozelitizmas, kaip prieš tai krikščioniška Geroji Naujiena, tikriausiai be pėdsakų ištirps šios milžiniškos kultūros vandenyne.

Po čainatauną pasivaikščiojau šiek tiek daugiau nei valandą. Šv. Hipolito parapija ir toliau siūlė mandarinų kalbos pradžiamokslio ir kinų virtuvės kursus; skrajutės, kviečiančios į *Asia Fever* Mezon Alfore nebuvo išnykusios. Kone vienintelis regimas transformacijos ženklas, kurį aptikau, buvo „Géant Casino“ išnykęs košerinio maisto produktų skyrius; tačiau didieji prekybos centrai visada išsiskyrė savo oportunizmu.

Šiek tiek kitaip atrodė prekybos centras „Italie 2“. Kaip ir numačiau, parduotuvės „Jennyfer“ nebebuvo, ją pakeitė kažkokia provansiška ekologiškų prekių parduotuvėlė, siūlanti eterinių aliejų, alyvuogių aliejaus ir medaus šampūnų iš garigos. Neaišku kodėl, tikriausiai tik dėl ekonominių priežasčių, tačiau taip pat buvo uždarytas trečiame aukšte gana atokioje vietoje buvęs „L'homme moderne“ padalinys, kurio kol kas niekas nebuvo pakeitęs. Tačiau labiausiai, nors ir subtiliai, buvo pasikeitę patys lankytojai. Kaip kiekvienas prekybos centras – nors, žinoma, ne taip įspūdingai kaip Defanse ar Halėse, – ir „Italie 2“ visada pritraukdavo gausų būrį valkatų; dabar jų nesimatė nė vieno. Moteriški drabužiai pasikeitė, tą pajutau iš karto, nors man ir nepavyko ištirti šios transformacijos; musulmoniškų šydų padaugėjo nežymiai, ne tai buvo esmė, man prireikė beveik valandą vaikščioti, kad staiga suprasčiau, kas buvo pakitę: visos moterys vilkėjo kelnes. Apnuogintos

moteriškos šlaunys, minties projekcija, linkusi atgaminti jų susilietimo taške esančią vaginą, procesas, kurio susijaudinimo galia yra tiesiogiai proporcinga nuogų kojų ilgiui: visa tai manyje iškilo taip nevalingai ir automatiškai, tam tikra prasme genetiškai, kad iš pradžių visiškai to nepastebėjau, tačiau tai buvo faktas – sijonai ir suknelės išnyko. Buvo paplitęs ir naujas drabužis – savotiška medvilninė palaidinė iki pusės šlaunų, kuri nugesino bet kokį objektyvų susidomėjimą kokia nors moterimi, vilkinčia aptemptomis kelnėmis. O dėl šortų, žinoma, nebuvo nė kalbos. Moteriško užpakalio kontempliacija, minimali svajinga paguoda, taip pat tapo neįmanoma. Taigi transformacija neabejotinai vyko; ėmė ryškėti neginčijamas pokytis. Kelios valandos junginėjant TNT kanalus nesuteikė progos įžvelgti dar kokių nors tolesnių pasikeitimų; tačiau, kaip ten bebūtų, erotinės laidos per televizorių jau seniai buvo išnykusios iš mados.

Tik praėjus dviem savaitėms po grįžimo sulaukiau laiško iš Paryžiaus 3. Pagal naują islamiškojo Paryžiaus 3 – Sorbonos universiteto statutą, man nebuvo galima tęsti dėstytojavimo; laišką asmeniškai pasirašė Roberas Redižė, naujasis universiteto rektorius; jis reiškė gilų apgailestavimą ir tikino, kad mano darbo universitete kokybė buvo neginčijama. Žinoma, turėjau galimybę tęsti karjerą pasaulietiniame universitete; vis dėlto, jei nuspręsčiau tokios galimybės atsisakyti, islamiškasis Paryžiaus 3 – Sorbonos universitetas buvo pasirengęs iš karto pradėti mokėti man pensiją, kurios bazinė mėnesinė išmoka, indeksuota pagal infliaciją, buvo 3 472 eurai. Galėjau susitarti dėl priėmimo valdybos skyriuje, kad susitvarkyčiau reikalingus dokumentus.

Laišką man prireikė perskaityti tris kartus, kad patikėčiau tuo, ką mačiau. Suma buvo daugmaž tokia pati, kurią gaučiau išėjęs į pensiją šešiasdešimti penkerių metų karjeros pabaigoje. Jie iš tiesų buvo pasiryžę didelei finansinei aukai, kad išvengtų nepasitenkinimo bangos. Žinoma, pervertino universiteto

dėstytojų galimybę pakenkti ir gebėjimą sėkmingai įgyvendinti protesto kampaniją. Jau seniai universiteto dėstytojo titulas, kaip toks savaime, nebebuvo pakankamas, kad patektų į svarbių informacinių kanalų rubrikas „Požiūris“ ar „Tribūna“, o ir šios buvo virtusios uždara vienos kastos teritorija. Universiteto dėstytojų protestas, kad ir koks vieningas, praeitų beveik nepastebėtas; tačiau to, kaip buvo galima matyti, Saudo Arabijoje niekas nesuprato. Iš esmės jie vis dar tikėjo intelektualaus elito galia – ir tai beveik griebė už širdies.

Žvelgiant iš išorės, fakultete nebuvo nieko nauja, išskyrus paauksuoto metalo žvaigždę ir pusmėnulį, kurie atsirado šalia užrašo stambiomis raidėmis „Naujasis Paryžiaus 3 – Sorbonos universitetas“, kabančio virš vartų; tačiau administracinių patalpų viduje pasikeitimai buvo labiau matomi. Prieangyje kabėjo piligrimų, susibūrusių aplink Kaabą, nuotrauka, o kabinetai buvo papuošti lentelėmis su kaligrafiškai išraitytomis Korano eilutėmis; visos sekretorės buvo pasikeitusios, nepažinau nė vienos, ir visos ryšėjo skarelėmis. Viena iš jų man įdavė pensijos prašymo blanką: jis buvo net nejaukiai paprastas, man pavyko jį užpildyti čia pat prie rašomojo stalo, pasirašiau ir grąžinau atgal sekretorei. Išeidamas į kiemą suvokiau, kad prieš kelias minutes baigėsi mano universitetinė karjera.

Pasiekęs Sanzjė metro stotį, dvejodamas sustojau priešais laiptus; negalėjau prisiversti grįžti tiesiai namo, tarsi nieko

nebūtų įvykę. Ką tik atsidarė Muftaro turgelio prekystaliai; stabtelėjau prie Overnė regiono mėsos produktų, iš tiesų jų nematydamas, žiūrėjau į aromatines dešras (su sūriu, su pistacijomis, su riešutais), kol pastebėjau Stivą, kylantį gatve. Jis irgi mane pamatė, ir man kilo įtarimas, kad bandė grįžti atgal, idant išvengtų susitikimo, tačiau buvo per vėlu, ir aš patraukiau jo pasitikti.

Kaip ir tikėjausi, jis sutiko dėstyti naujajame universitete; jam patikėjo kursą apie Rembo. Akivaizdžiai jautėsi nejaukiai kalbėdamas su manimi, ir nors aš jo to neklausiau, pridūrė, kad naujoji vadovybė niekaip nesikišo į kurso turinį. Tai yra iš tiesų gyvenimo pabaigoje įvykęs Rembo atsivertimas į islamą buvo pristatomas kaip akivaizdus dalykas, nors iš tikrųjų buvo mažų mažiausiai kontroversiškas faktas; tačiau dėl esminių dalykų, dėl eilėraščių analizės – jokio kišimosi, tikrai. Matydamas, kad jo klausausi be mažiausios paniekos, pamažu atsipalaidavo ir galiausiai pasiūlė nueiti ko nors kartu išgerti.

– Aš ilgai dvejojau... – tarė užsisakęs taurę „Muscadet“.

Linktelėjau, šiltai ir supratingai; įsivaizduoju, kad jo dvejonės truko daugių daugiausia dešimt minučių.

– Bet atlyginimas tikrai viliojantis...

– Jau pati pensija tikrai nebloga.

– Atlyginimas daug didesnis.

– Kiek?

– Trigubai.

Dešimt tūkstančių eurų per mėnesį dėstytojui vidutinybei, kuris nesugebėjo parengti nė vienos to vertos publikacijos ir kurio niekas nežinojo: jie iš tiesų turėjo neribotus išteklius. Oksfordo universitetas jiems išslydo iš rankų; tie iš Kataro padidino pasiūlymą paskutinę minutę; tada Saudo Arabija nusprendė viską statyti už Sorboną. Jie netgi įsigijo butų V ir VI kvartale tam, kad juose galėtų apgyvendinti dėstytojus; jis pats gavo įstabų trijų kambarių butą Drakono gatvėje už minimalią nuomą.

– Mano nuomone, jie norėjo, kad tu būtum likęs... – pridūrė, – bet nežinojo, kaip su tavimi susisiekti. Jie net manęs prašė pagelbėti tave surasti; man teko atsakyti, kad niekuo negaliu padėti, kad matydavau tave tik fakultete.

Šiek tiek vėliau jis palydėjo mane iki metro stoties.

– O studentės? – paklausiau jo pasiekęs įėjimą į Sanzjė stotį.

Stivas iš širdies nusišypsojo.

– Šioje srityje reikalai labai pasikeitė; tarkim, kad įvyko šiokia tokia transformacija. Aš vedžiau, – pridūrė šiurkštokai. – Vedžiau studentę, – patikslino.

– Jie ir šituo rūpinasi?

– Ne visai; na taip, progų pabendrauti niekas neriboja. Kitą mėnesį vesiu dar vieną, – užbaigė prieš pranykdamas Mirbel gatvės kryptimi, palikęs mane be žado laiptų viršuje.

Tikriausiai sustingęs stovėjau keletą akimirkų, paskui nusprendžiau grįžti namo. Pasiekęs peroną pamačiau, kad kitas traukinys į Meri d'Ivry po septynių minučių. Artėjo traukinys, tačiau į Vilžiuifo pusę.

Buvau *pačiame jėgų žydėjime,* tiesiogiai man negrasino jokia mirtina liga, o sveikatos problemos, kurios reguliariai užpuldavo, nors buvo skausmingos, tačiau apskritai nepavojingos; tik po kokių trisdešimties metų, gal net keturiasdešimties, pasieksiu tą gūdžią ribą, kai visos ligos tampa daugiau ar mažiau mirtinos, kai vadinamajai *gyvenimo trukmei* kone kiekvieną kartą metamas iššūkis. Žinoma, draugų neturėjau, bet ar jų kada išvis buvo? Ir kam jie, draugai, gerai pagalvojus reikalingi? Pasiekus tam tikrą fizinio susidėvėjimo lygmenį – ir šiuo atveju situacija pasikeis daug greičiau, užteks ir dešimties metų, tikriausiai net mažiau, ir mane ims apibūdinti kaip *vis dar jauną,* – lieka tik viena santykių rūšis, kuri gali tiesiogiai ir iš tikrųjų turėti prasmę, ir tai yra vedybiniai santykiai (kūnai tam tikra prasme susimaišo; savotišku būdu susikuria naujas organizmas; bent jau jei tikėtume Platonu). O man vedybinių santykių srityje, kaip buvo akivaizdu, sekėsi nekaip. Miriam laiškai bėgant savaitėms ateidavo vis rečiau ir buvo vis trumpesni. Ji greitai atsisakė kreipinio „Mano brangusis“ ir

perėjo prie neutralesnio „Fransua". Mano įsitikinimu, po kelių savaičių, kaip ir visos kitos prieš ją buvusios, man praneš, kad *su kai kuo susipažino*. Pažintis jau įvyko, buvau tuo tikras, negaliu tiksliai pasakyti kodėl, tačiau tai, kaip ji rinko žodžius, nuolat mažėjantis jos laiškuose išsibarsčiusių šypsenėlių ir širdučių skaičius mane tuo visiškai įtikino. Ji tolo nuo manęs, štai ir viskas, kūrė iš naujo gyvenimą Izraelyje, ir ko gi kito aš galėjau tikėtis? Buvo graži mergina, protinga, simpatiška, neįtikėtinai jaudinanti – taip, ko kito galėjau tikėtis? Bet kuriuo atveju ji ir toliau reiškė tokį pat susižavėjimą Izraeliu. „Sunku, tačiau žinome, kodėl esame čia", – rašė; aš, žinoma, negalėjau pasakyti to paties.

Mano universitetinės karjeros pabaiga – man prireikė kelių savaičių, kad iš tiesų tai suvokčiau, – atėmė iš manęs bet kokią galimybę bendrauti su studentėmis; na ir kas? Ar dėl to turėjau prisiregistruoti *Meetic*, kaip pasielgė daugelis kitų prieš mane?

Buvau išsilavinęs žmogus, aukšto lygio; *pačiame jėgų žydėjime*, kaip jau sakiau; ir jei po kelias savaites trukusių varginančių pokalbių, per kuriuos apimtam kelių sekundžių velniai žino dėl ko – tarkim, paskutinių Bethoveno kvartetų – entuziazmo man pavyktų laikinai nuslėpti nuolat augantį visuotinį nuobodulį, sukurti kelias magiškų momentų vilties ar artumo, patiriamo dėl nuostabos ar juoko proveržių, akimirkas, jei po kelių savaičių apsispręsčiau susitikti su vienu iš daugelio savo moteriškų atitikmenų, kuo tai baigtųsi? Iš vienos pusės – erekcinis blokas, iš kitos – makšties sausumas; geriau to išvengti.

Tik labai retais atvejais esu pasinaudojęs merginų pagal iškvietimą puslapiais, dažniausiai vasaros mėnesiais, kad įveikčiau pereinamąjį laikotarpį nuo vienos studentės prie kitos. Apskritai žiūrint, jos mane patenkindavo. Greita paieška internete man leido patvirtinti, kad naujoji islamo vyriausybė visiškai nesistengė sutrikdyti šių paslaugų veikimo. Delsiau kelias savaites, ištyriau daugybę profilių, kai kuriuos iš jų išsispausdinau, kad perskaityčiau (šie puslapiai – panašiai kaip maisto gidai, kuriuose rekomenduojamų patiekalų aprašymai, visada itin poetiški, leisdavo tikėtis daug įmantresnių malonumų nei tie, kuriuos pajusdavai iš tiesų paragavęs). Apsistojau ties *Nadjamagribiete*; mane labai jaudino, turint omeny politines aplinkybes, pasirinkti musulmonę.

Iš tiesų Nadja, kilusi iš Tuniso, praslydo pro islamizacijos judėjimo, kuris labai stipriai paveikė jos kartos jaunuolius, pirštus. Radiologo dukra nuo mažumės gyveno pasiturinčiuose rajonuose ir niekada nesvarstė galimybės nešioti šydą. Lankė moderniosios literatūros antrą magistrantūros kursą, būtų galėjusi būti viena iš mano buvusių studenčių; tačiau iš tiesų ne, ji studijavo Paryžiaus Didro universitete. Seksualinėje sferoje savo darbą atliko labai profesionaliai, tačiau pozas keitė pernelyg mechaniškai, mintimis buvo kažkur kitur, šiek tiek atsigavo tik per analinį; jos šikna buvo labai siaurutė, ir vis dėlto, nežinau kodėl, nesugebėjau pajusti jokio malonumo, jaučiau galįs ją be pastangų ir be džiaugsmo dulkinti ištisas valandas. Kai pradėjo silpnai inkšti, pajutau, jog išsigando

galimo malonumo – ir gal net jausmų, kurie iš to galėtų rastis; skubiai apsisuko, kad baigčiau jai burnoje.

Prieš išeidamas, prisėdęs ant jos sofos-lovos, keletą minučių su ja pakalbėjau – tik tam, kad prabėgtų valanda, už kurią buvau sumokėjęs. Buvo gana protinga, tačiau labai banali: apie kiekvieną temą, nuo Mohamedo Ben Abeso išrinkimo iki trečiojo pasaulio skolos, ji buvo būtent tokios nuomonės, kas ir taip akivaizdu. Jos vieno kambario butas buvo įrengtas skoningai, tobulai tvarkingas; buvau tikras, ji elgėsi apgalvotai ir didžiąją savo uždarbio dalį, užuot viską išleidusi brangiems drabužiams, atsidėdavo ateičiai. Ir iš tikrųjų ji man patvirtino, kad po ketverių metų darbo – pradėjo aštuoniolikos – užsidirbo pakankamai, kad nusipirktų vieno kambario butą, kuriame ir teikė paslaugas. Tuo užsiimti planavo iki studijų pabaigos – tada galvojo bandyti laimę radijuje arba televizijoje.

Po kelių dienų susitikau su *Išdykėle Babete*, kuri puslapyje susilaukė entuziastingų atsiliepimų ir prisistatė „karšta ir be tabu“. Mane priėmė dailiame, šiek tiek senamadiškame, dviejų kambarių bute tik su liemenėle atvirais kaušeliais ir perregima tanga. Jos plaukai buvo ilgi ir šviesūs, o veidas tyras, kone angeliškas. Ji taip pat mėgo analinį, tačiau nesibodėjo to parodyti. Po valandos aš vis dar nebuvau baigęs, ir ji man pasakė, kad išties esu ištvermingas; tačiau iš tikrųjų, kaip ir praeitą kartą, nors erekcija nesilpnėjo, nejutau nė menkiausio malonumo. Ji paprašė manęs nuleisti jai ant krūtų; paklusau. Krūtinę trindamasi sperma man paaiškino, kad jai labai patinka ja

pasitepti; reguliariai dalyvaudavo *gang banguose*, paprastai *svingerių* baruose, kartais viešose vietose, pavyzdžiui, stovėjimo aikštelėse. Nors už dalyvavimą prašydavo minimalaus mokesčio – penkiasdešimties eurų už žmogų, – jai tai būdavo labai pelningi vakarai, nes pakviesdavo net iki keturiasdešimt ar penkiasdešimt vyrų, kurie paeiliui pasinaudodavo viena iš trijų jos angų, kad po to nuleistų ant jos. Pažadėjo pranešti, kai surengs artimiausią *gang bangą*; padėkojau jai. Iš tiesų manęs tai nedomino, tačiau ji man atrodė simpatiška.

Vienu žodžiu, tos dvi plaštakės buvo *geros*. Vis dėlto nepakankamai, kad kiltų noras vėl su jomis susitikti ar užmegzti tęstinius santykius. Tai kas man beliko, numirti? Gal vis dėlto tai skubotas sprendimas.

Iš tiesų tai mirė mano tėvas, po kelių savaičių. Apie tai sužinojau telefonu iš Silvijos, jo gyvenimo draugės. Telefonu ji apgailestavo, kad niekada neturėjome „daug progų pasikalbėti". Tai buvo eufemizmas: iš tikrųjų *niekada* su ja nesu kalbėjęs, apie jos egzistavimą žinojau tik iš netiesioginės tėvo užuominos per vieną mūsų pokalbį prieš dvejus metus.

Ji atvažiavo manęs pasiimti į Briansono stotį; mano kelionė buvo tragiška. Su TGV iki Grenoblio viskas klostėsi gana neblogai, SNCF* išlaikė gana orų paslaugų lygį TGV traukiniuose;

* Prancūzijos valstybinė geležinkelių įmonė.

tačiau regioniniai traukiniai, tiesiogine to žodžio prasme, buvo palikti likimo valiai, iki Briansono ne kartą sugedo ir galiausiai į stotį atvykome vėluodami valandą ir penkiolika minučių; tu-likai buvo užsikimšę, su šūdais susimaišiusio vandens srovelė liejosi į vagonus ir grasino įsiveržti į kupė.

Silvija vairavo „Mitsubishi Pajero Instyle“, kurio priekinės sėdynės, mano didžiai nuostabai, buvo aptrauktos leopardo rašto audiniu. „Mitsubishi Pajero“, kaip sužinojau kelionei atgal nusipirkęs specialų *Automobilių žurnalo* numerį, yra „vienas iš efektyviausių visureigių atšiauriomis sąlygomis“. *Instyle* versija turėjo odines sėdynes, elektrinį stogą, vaizdo kamerą atbulinei eigai ir *RockFord Acoustic* 860 vatų su 22 kolonėlėmis garso įrangą. Visa tai neįtikėtinai stebino; visą savo gyvenimą – tai yra visą tą gyvenimo dalį, kuri man buvo žinoma, – tėvas kone demonstratyviai laikėsi gero miesčionio skonio taisyklių; jo apranga – pilkos ar tamsiai mėlynos eilutės iš trijų dalių su blyškiais dryželiais ir angliški firminiai kaklaraiščiai – viskuo ir visur atitiko jo atliekamą stambios įmonės finansų direktoriaus vaidmenį. Lengvai banguoti šviesūs plaukai, mėlynos akys, dailus veidas – būtų galėjęs vaidinti viename iš tų filmų, kuriuos Holivudas retsykiais vis sukurpia tokiomis sunkiai suprantamomis ir tuo pat metu, rodos, siaubingai svarbiomis temomis, susijusiomis su finansų pasauliu, antrarūšėmis būsto paskolomis ir Volstritu. Pastaruosius dešimt metų jo nemačiau ir nieko nežinojau apie pokyčius, tačiau tikrai nesitikėjau tokio persimainymo į savotišką provincijos *erelį*.

Silvijai buvo apie penkiasdešimt – maždaug dvidešimt penkeriais metais jaunesnė už mano tėvą; jei ne aš, tikriausiai jai atitektų visas jo palikimas; kadangi egzistavau, ji buvo priversta atiduoti man skirtą dalį – bent jau penkiasdešimt procentų, kadangi buvau vienturtis sūnus. Tokiomis aplinkybėmis sunku iš jos tikėtis man itin šiltų jausmų; vis dėlto elgėsi tinkamai, kalbėjo be perdėto priešiškumo. Jai skambinau daug kartų, kad praneščiau apie vis labiau vėluojantį traukinį, ir notarė galėjo perkelti susitikimą į šeštą vakaro.

Tėvo testamento skaitymas staigmenų nesukėlė: jo turtas buvo padalintas po lygiai man ir jai be jokių papildomų pastabų. Tačiau notarė gerai padirbėjo ir jau buvo pradėjusi įvertinti paveldimą turtą.

Mano tėvas, kaip buvęs „Unilever" vadovas, gaudavo puikią pensiją, grynaisiais turėjo nedaug: du tūkstančiai eurų sąskaitoje ir maždaug dešimt tūkstančių prieš daug metų atidarytoje ir tikriausiai pamirštoje taupomojoje akcininko sąskaitoje. Jo didžiausias turtas buvo namas, kuriame gyveno Silvija: apžiūrėjęs Briansono nekilnojamojo turto agentas jį įvertino keturiais šimtais dešimčia tūkstančių eurų. Beveik naujas „Mitsubishi" 4x4 buvo vertas keturiasdešimt penkių tūkstančius eurų. Labiausiai mane nustebino vertinga šautuvų kolekcija, kurią notarė surūšiavo pagal kainą: brangiausi buvo „Verney-Carron" firmos „Platines" ir vienas „Chapuis" ženklo „Oural Elite". Bendra kolekcijos vertė buvo aštuoniasdešimt septyni tūkstančiai eurų – daug daugiau nei visureigio.

– Kolekcionavo ginklus? – paklausiau Silvijos.

– Tai ne kolekciniai ginklai; jis dažnai eidavo į medžioklę, ir tai tapo didele jo aistra.

Buvęs „Unilever" finansų direktorius sulaukęs senatvės nusiperka visureigį ir savy aptinka medžiotojo ir kolekcionieriaus instinktus: tai kėlė nuostabą, tačiau apskritai buvo įmanomas dalykas. Notarė jau buvo baigusi: palikimo perėmimas rodėsi beviltiškai paprastas. Vis dėlto tokia greita procedūrų baigtis man nesukliudė, turint omeny pirminį vėlavimą, pražiopsoti atgalinio traukinio, tą dieną paskutinio. Silvija atsidūrė nejaukioje padėtyje – tai abu suvokėme kone tą pačią akimirką, vos sugrįžom į automobilį. Norėdamas išvengti šio nesmagaus jausmo iš karto pareiškiau, kad man bus geriausia paimti kambarį kokiame nors viešbutyje prie Briansono stoties. Traukinys į Paryžių išvyksta labai anksti ryte ir jokiu būdu negaliu į jį pavėluoti, mat sostinėje manęs laukia labai svarbūs susitikimai, pasakiau. Melavau ne tik dėl susitikimų ryte, kurių nebuvo nei rytoj, nei jokią kitą dieną, bet ir dėl traukinio, kuris iš tikrųjų išvyksta šiek tiek prieš dvyliktą – Paryžių geriausiu atveju pasiekčiau apie šeštą vakaro. Užtikrinta, jog buvau nusiteikęs pranykti iš jos gyvenimo, Silvija kone su užsidegimu pakvietė mane ko nors išgerti „jų namuose", kaip ji atkakliai juos vadino. Tai ne tik nebebuvo „jų namai", turint omeny, kad mano tėvas buvo miręs, bet greitai nebebus net ir „jos namai": žvelgiant į aptartas sumas Silvijai neliks nieko kito, kaip parduoti tą namą, kad atiduotų man manąją palikimo dalį.

Jų namas, stūksantis virš Fresinjė slėnio, buvo milžiniškas: požeminiame garaže galėjo tilpti dešimtys mašinų. Eidamas per koridorių, kuris vedė link svetainės, stabtelėjau ties keletu iškamšų, medžioklės trofėjų – tai tikriausiai buvo gemzės, muflonai, vienu žodžiu, tos rūšies žinduoliai; buvo ir šernas, daug lengviau atpažįstamas.

– Jei norite, galite nusivilkti paltą... – pasiūlė Silvija. – Žinote, medžioklė buvo labai malonus užsiėmimas; tai ir man buvo atradimas. Sekmadieniais jie išeidavo medžioti visai dienai, tada kartu su kitais medžiotojais ir jų žmonomis, apie dešimt porų, vakarieniaudavome; paprastai aperityvą ragaudavome pas mus, o tada dažnai eidavome į gretimame miestelyje esantį nedidelį restoraną, kuris ta proga būdavo visas užsakytas mums.

Taigi mano tėvo gyvenimo pabaiga buvo *maloni*; tai irgi buvo netikėta. Per visus savo jaunystės metus niekada nesu matęs jo bendradarbių, ir, manau, jis ir pats niekada su jais nesusitikinėjo – ne darbo aplinkoje, žinoma. Ar mano tėvai turėjo draugų? Galbūt, tačiau man nepavyko jų prisiminti. Gyvenome Mezon Lafite dideliame name – aišku, mažesniame nei šis, tačiau vis tiek dideliame. Man nepavyko prisiminti, kad kas nors būtų lankęsis pas mus vakarienės ar

praleidęs savaitgalį, ar apskritai ko nors panašaus į tai, kaip praleidžiamas laikas su *draugais*. Taip pat nemanau, o tai buvo dar nejaukesnė mintis, kad mano tėvas būtų turėjęs tų, kurios vadinamos *meilužėmis,* – savaime suprantama, negalėjau būti tuo tikras, neturėjau jokių įrodymų; tačiau joks mano su tėvu susijęs prisiminimas niekaip nesiderino su meilužės idėja. Vienu žodžiu, šis vyras nugyveno du gyvenimus – ryškiai atskirus ir be menkiausio tarpusavio sąlyčio taško.

Svetainė buvo labai erdvi, tikriausiai per visą pirmą aukštą. Šalia amerikietiško stiliaus virtuvės dešinėje įėjimo pusėje stovėjo didelis kaimiškas stalas. Likusi erdvės dalis buvo apstatyta žemais staliukais ir balta oda aptrauktomis giliomis sofomis; ant sienos kabėjo daugiau medžioklės trofėjų ir stovas su tėvo šautuvų kolekcija – žavingi eksponatai su dailiomis blyškiai spindinčiomis metalo inkrustacijomis; grindys buvo nuklotos gyvūnų kailiais, manau, daugiausia avikailiais; interjeras šiek tiek priminė septintojo dešimtmečio vokiečių pornofilmų – tų, kur veiksmas vyksta Tirolio medžiotojų nameliuose, – aplinką. Patraukiau prie galinės vien tik stiklo sienos, pro kurią atsivėrė vaizdas į kalnų peizažą.

– Priešais matyti Meiži viršukalnė, – tylą nutraukė Silvija. – O šiauriau – Ekreno masyvas. Norėtumėte ko nors išgerti?

Niekada nebuvau matęs taip gausiai aprūpinto baro: jame stovėjo dešimtys butelių grapos ir likerio, apie kuriuos nieko nebuvau girdėjęs, tačiau pasitenkinau martiniu. Silvija įjungė stalinę lempą. Artėjant vakarui ant sniegyno, dengiančio

Ekreno kalnus, ėmė ryškėti melsvi atspindžiai, ir atmosfera darėsi vis liūdnesnė. Net ir atmetęs paveldėjimo klausimus, neįsivaizdavau, kad Silvija galėtų norėti likti viena šiame name. Ji vis dar dirbo, kažką veikė Briansone – pasakė tai pakeliui pas notarę, tačiau užmiršau ką. Buvo akivaizdu, kad net jei ji ir persikeltų į gražų butą Briansono centre, jos gyvenimas netrukus taptų mažiau malonus. Šiek tiek nenoromis atsisėdau ant sofos, neatsisakiau ir antrojo martinio, tačiau jau buvau nusprendęs, jog tai bus paskutinis, tada iškart jos paprašysiu palydėti mane iki viešbučio. Man niekada nepavyks suprasti moterų – tai suvokiau vis aiškiau ir aiškiau. Silvija buvo normali moteris, kone perdėtai normali; ir vis dėlto jai pavyko kažką įžvelgti mano tėvo asmenybėje; kažką, ko nei mano motina, nei aš nebuvome pastebėję. Ir tikrai ne tik pinigus; ji pati turėjo uždirbti nemažai – matėsi iš aprangos, iš šukuosenos, iš kalbėjimo manierų. Tame vyre, pagyvenusiame ir paprastame, ji sugebėjo surasti, visų pirma, kažką, ką buvo galima mylėti.

Grįžęs į Paryžių radau laišką, kurį bijojau gauti jau kelias savaites; tiksliau, ne, tai visiškai netiesa, tikriausiai jau buvau susitaikęs: vienintelis klaustukas, kurį sau kėliau, buvo, ar Miriam taip pat parašys *su kai kuo susipažinusi*; ar ji pavartos šiuos žodžius.

Ji pavartojo šiuos žodžius. Tolesnėje pastraipoje tvirtino giliai apgailestaujanti ir rašė, kad mane visada prisimins su tam tikru liūdesiu. Manau, tai buvo tiesa – nors lygiai taip pat tiesa buvo ir tai, kad labai tikėtina, jog manęs neprisimins pernelyg dažnai. Tada pakeitė temą apsimesdama, kad baisiai jaudinasi dėl politinės situacijos Prancūzijoje. Buvo miela, kad viską pasuko taip, tarsi mūsų meilę kažkokiu būdu sugriovė istorijos vingių sūkurys; tai nebuvo nuoširdu, tačiau, žinoma, labai miela.

Atitraukiau žvilgsnį nuo kompiuterio ekrano ir žengiau kelis žingsnius link lango; išgaubto lęšio formos vienišas debesis saulėlydžio rausvai nuspalvintais kraštais kyburiavo aukštai virš „Charléty“ stadiono, sustingęs ir abejingas tarsi tarpgalaktinis

kosminis laivas. Jaučiau buką, užgniaužtą skausmą, tačiau to pakako, kad nesugebėčiau blaiviai mąstyti; vienintelis dalykas, kurį suvokiau, buvo tai, kad vėl likau vienas, noras gyventi vis slopo, o priešais – vien begalė rūpesčių. Nors savaime ir labai paprastas, tačiau mano pasitraukimas iš universiteto atvėrė tikrą biurokratinį pragarą dėl socialinių garantijų, dėl asmeninio draudimo, ir neturėjau drąsos jo imtis. Vis dėlto reikėjo tai padaryti; nors mano pensija ir buvo labiau nei ori, įsimetus rimtai ligai, jos neužtektų; tačiau jos pakako vėl grįžti prie merginų pagal iškvietimą. Giliai širdyje neturėjau jokio noro, o kai nusprendžiau peržiūrėti savo įprastinio susitikimų puslapio profilius, galvoje sukosi miglota Kanto „pareigos sau pačiam“ sąvoka. Galiausiai sustojau ties dviejų merginų įkeltu skelbimu: Rašida, 22 metų marokietė, ir Luiza, 24-erių ispanė, siūlė „atsiduoti nepadoraus ir laukinio dueto kerams“.

Iš pradžių viskas ėjo kaip paprastai, tai yra gana gerai: paslaugas jos teikė gražiame vieno kambario bute Monž aikštėje, buvo uždegusios smilkalų ir paleidusios švelnią muziką – kažką panašaus į banginių dainą, jas paeiliui dulkinau per abu galus, be didesnių pastangų ir nejausdamas malonumo. Tik po pusvalandžio, kai tvarkiau Luizą „šuniuku“, atsitiko kažkas naujo: Rašida mane pabučiavo, tada šypsodamasi atsiklaupė man už nugaros; iš pradžių vieną ranką uždėjo man ant subinės, tada pasilenkė ir pradėjo laižyti man kiaušus. Pamažu ėmiau jausti, kaip, vis augančiai mano nuostabai, manyje atgimė pamirštas malonumo drebulys. Gal Miriam laiškas,

tai, kad buvau oficialiai paliktas, manyje kažką išlaisvino, sunku pasakyti. Kupinas dėkingumo atsisukau, nusitraukiau prezervatyvą ir pasisiūliau Rašidos burnai. Po dviejų minučių nuleidau jai ant lūpų; ji kruopščiai laižė paskutinius lašus, kol aš glosčiau jai plaukus.

Išeidamas primygtinai kiekvienai palikau po šimtą eurų arbatpinigių; gal mano neigiamas nusistatymas buvo per ankstyvas – tos dvi merginos kartu su stebinančiu pokyčiu, įvykusiu mano tėvo gyvenimo vėlyvuoju periodu, man tai patvirtino; ir gal, jei reguliariai matyčiausi su Rašida, tarp mūsų gimtų meilės jausmas – niekas negalėjo to iš anksto paneigti.

Tas trumpas vilties blyksnis pasireiškė tuo momentu, kai Prancūzijoje apskritai sugrįžo optimizmas, kokio nebuvo jau daugiau nei pusę amžiaus, nuo Šlovingojo Trisdešimtmečio laikų. Pirmieji nacionalinės sąjungos vyriausybės, suburtos Mohamedo Ben Abeso, žingsniai buvo vienbalsiai vertinami labai palankiai, iki šiol nė vienas Respublikos prezidentas negalėjo pasigirti tokia „malonės aura“ – dėl šito sutiko visi apžvalgininkai. Dažnai mintimis sugrįždavau prie Tanioro žodžių apie naujojo prezidento tarptautines užmačias ir susidomėjęs aptikau informaciją, kuri praktiškai praslydo nepastebėta: buvo atnaujintos derybos dėl Maroko narystės Europos Sąjungoje; o dėl Turkijos jau buvo sudarytas visas kalendorius. Taigi Romos imperijos atkūrimas įsibėgėjo, o vidaus politikoje Ben Abesas laviravo be klaidų. Pirmiausia jį išrinkus sumažėjo nusikalstamumas, staigiai ir greitai: pačiuose problemiškiausiuose rajonuose jis sumenko net dešimteriopai. Kitas iškart pastebimas sėkmingas dalykas – laisvu pagreičiu krito nedarbo lygis. Be abejonės, prie to prisidėjo

moterų pasitraukimas iš darbo rinkos – o tai savo ruožtu buvo susiję su rimta šeimos pašalpų peržiūra, pirmuoju naujosios vyriausybės priimtu emblematišku dekretu. Iš pradžių tai, kad išmokos priklausė tik toms, kurios visiškai nutraukė darbinę veiklą, privertė kairiuosius griežti dantimis; tačiau, žiūrint į nedarbo lygio pokytį, griežimas greitai liovėsi. Biudžetas nuo to nė kiek nenukentėjo: šeimos kompensacijų augimą visiškai padengė drastiškas lėšų, skiriamų Švietimo ministerijai, apkarpymas – o šios anksčiau sudarė didžiausią valstybės biudžeto dalį. Pagal naująją sistemą privaloma buvo baigti tik pradinę mokyklą – tai yra mokytis maždaug iki dvylikos metų; buvo sugrąžintas šio mokslo baigimo diplomas, kuris tapo normaliu ugdymo proceso pabaigos karūnavimu. Tada buvo skatinama mokytis amatų; mokslo vidurinėje mokykloje ir gimnazijose finansavimas tapo visiškai privačiu reikalu. Visomis šiomis reformomis buvo siekiama „grąžinti šeimai, esminei mūsų visuomenės ląstelei, tikrąją vertę ir orumą“, kaip naujasis šalies vadovas ir ministras pirmininkas pareiškė keistame jungtiniame pranešime, per kurį Ben Abesas sudėliojo kone mistinius akcentus, o Fransua Beiru nušvitusiu veidu ir plačiai džiaugsmingai šypsodamasis iš esmės atliko Hanso Dešrelės iš senųjų vokiškų pantomimų vaidmenį, perdėta – ir šiek tiek groteskiška – forma pakartodamas tai, ką pasakė pagrindinis personažas. Musulmoniškoms mokykloms, žinoma, nebuvo ko baimintis: mokslo srityje naftos turtingų monarchijų dosnumas visada buvo neribotas. Daug labiau nustebino tai,

kad kai kurioms katalikų ir žydų mokykloms, atrodė, pavyko susitarti dėl bendradarbiavimo su stambiais verslininkais; bet kuriuo atveju jos skelbė surinkusios lėšų ir pasirengusios atverti duris naujais mokslo metais.

Brutalus binarinės opozicijos centro kairė / centro dešinė sistemos, kuri nuo neatmenamų laikų struktūravo Prancūzijos politinį gyvenimą, sprogimas žiniasklaidą iš pradžių nugramzdino į nuostabos, kone afazijos būseną. Buvo galima stebėti nelaimingą Kristofą Barbjė su gedulingai užrištu šaliku, apgailėtinai keliaujantį iš vienos televizijos studijos į kitą, nesugebant pakomentuoti istorinio pokyčio, kurio jis nebuvo numatęs – kurio, tiesą sakant, niekas nebuvo numatęs. Vis dėlto pamažu, bėgant savaitėms, pradėjo burtis keletas opozicijos branduolių. Pirmiausia tarp kairiųjų laicistų. Vedami tokių neįmanomų asmenybių kaip Žanas Lukas Melenšonas* ir Mišelis Onfrė** iniciatyvos, jie susibūrė į protesto susirinkimą; Kairysis frontas ir toliau egzistavo, bent jau popieriuje, ir buvo jau galima numatyti, kad Mohamedas Ben Abesas 2027-ųjų rinkimuose turės padorų priešininką – neskaitant, žinoma, Nacionalinio fronto kandidatės. Priešingoje stovykloje toks darinys kaip Salafitų studentų sąjunga metė kaltinimus dėl nemoralaus elgesio ir reikalavo laikytis šariato. Taip pamažu radosi politinių debatų užuomazgos. Tai būtų naujo pobūdžio

* Jean-Luc Mélenchon (gim. 1951) – prancūzų politikas, Kairiųjų partijos steigėjas.

** Michel Onfray (gim. 1959) – prancūzų filosofas ir publicistas, propaguojantis šiuolaikinio anarchizmo, ateizmo ir hedonizmo idėjas.

politiniai debatai, kurie labai skirtųsi nuo tų, kuriuos Prancūzija regėjo pastaruosius dešimtmečius, ir daug panašesni į tuos, kurie vyksta daugumoje arabų šalių; tačiau tai vis tiek būtų savotiški debatai. O politinių debatų, nors ir dirbtinių, egzistavimas buvo būtinas darniam žiniasklaidos darbui, gal net ir bent jau formaliam demokratijos pojūčiui piliečių širdyse.

Iš šių paviršutiniškų neramumų buvo akivaizdu, kad Prancūzija greitai pasikeis, ir pasikeis iš esmės. Greitai tapo aišku, kad Mohamedas Ben Abesas turėjo ne tik su islamu susijusių idėjų; per vieną spaudos konferenciją jis pareiškė esąs distributizmo teorijos šalininkas, ir tai sukėlė visuotinę jo pašnekovų nuostabą. Iš tiesų jis apie tai jau buvo ne kartą skelbęs per savo rinkimų kampaniją, tačiau žurnalistai pasižymi natūraliu polinkiu nutylėti naujienas, apie kurias nieko nenutuokia, taigi jo pareiškimas buvo nei suvoktas, nei išplatintas. Tačiau šį kartą kalba sukosi apie jau prezidento postą užimantį politiką, taigi tapo būtina atnaujinti savo žinias. Taip per ateinančias savaites plačioji publika sužinojo, kad distributizmas buvo filosofinė ekonomikos teorija, kurią XX amžiaus pradžioje Anglijoje sukūrė filosofai Gilbertas Kitas Čestertonas ir Hileris Belokas*. Tai turėjo būti „trečiasis kelias“ – tolimas tiek kapitalizmui, tiek komunizmui, – kuris buvo vadinamas valstybiniu kapitalizmu. Jo pagrindinė idėja buvo atskirties tarp kapitalo ir darbo panaikinimas. Esminė

* Gilbert Keith Chesterton (1874–1936); Hilaire Belloc (1870–1953).

šios teorijos ekonomikos forma – šeimos verslas; jei tam tikros gamybos atvejais būtų būtina jungtis į stambesnes grupes, tai turėjo būti atliekama taip, kad darbuotojai būtų savo įmonės akcininkai ir kartu atsakingi už jos valdymą.

Distributizmas, vėliau patikslino Ben Abesas, visiškai suderinamas su islamo principais. Tai buvo svarbus patikslinimas, turint omeny, kad Čestertonas ir Belokas labiausiai išsiskyrė savo karštligiškai katalikiška polemika. Greitai paaiškėjo, kad, nepaisant stiprių doktrinos antikapitalistinių tendencijų, Briuselio institucijoms dėl šios ideologijos nebuvo ko pernelyg baimintis. Pagrindiniai naujosios vyriausybės priimti dekretai iš tikrųjų numatė, viena vertus, visišką valstybės pagalbos nutraukimą didelėms pramonės grupėms – o tai Briuselis jau seniai buvo įvardijęs kaip laisvos konkurencijos priešą, – antra vertus, labai palankią mokestinę sistemą amatams ir individualioms įmonėms. Šios priemonės iškart sulaukė didelio populiarumo. Iš tiesų jau keletą dešimtmečių visuotinai išreikšta jaunimo darbo svajonė buvo galimybė „pradėti savo verslą", arba bent jau turėti nepriklausomo darbuotojo statusą. Be to, šios priemonės puikiai atitiko valstybės ekonomikos dinamiką: nepaisant gausybės gelbėjimo planų, Prancūzijoje stambūs pramonės vienetai ir toliau bankrutavo vienas po kito; tuo tarpu ūkiai ir amatai sukosi puikiai, užkariaudami netgi dalį rinkos.

Tokia dinamika stūmė šalį prie naujo visuomenės modelio, tačiau ši transformacija liko nepastebėta tol, kol pasirodė skandalinga jauno sociologo Danielio Da Silvos studija, ironiškai

pavadinta *Vieną dieną, sūnau, visa tai atiteks tau*, ir lydima aiškinamosios paantraštės „Link protingos šeimos“. Pratarmėje autorius teigiamai įvertina kitą studiją, pasirodžiusią prieš maždaug dešimt metų, kurią parašė filosofas Paskalis Brukneris*; pastarasis konstatuoja santuokos iš meilės žlugimą ir ragina grįžti prie vedybų iš ekonominių paskatų. Jam antrindamas Da Silva tvirtina, kad šeiminių ryšių, ypač ryšio tarp tėvo ir sūnaus, pagrindas turi būti ne meilė, o žinių ir turto perdavimas. Pasak jo, perėjimas prie visuotinės darbo už atlyginimą sistemos neišvengiamai sunaikins šeimą ir lems visišką visuomenės subyrėjimą, kurią pavyktų vėl atkurti tik jei gamybos modeliu vėl taptų individuali įmonė. Antiromantiškos tezės dažnai sulaukdavo skandalingo pasisekimo, tačiau iki Da Silvos joms sunkiai pavykdavo prasiskverbti į žiniasklaidos horizontą, turint omeny, kad dominuojantys kanalai visuotinai gynė asmeninės laisvės idėją, meilės slėpinį ir kitus panašius dalykus. Aštraus proto, puikiai mokantis diskutuoti, iš esmės abejingas politinėms ar religinėms ideologijoms ir žinantis, kaip bet kokiomis aplinkybėmis išlikti susitelkusiam į savo sritį – šeiminių struktūrų dinamikos ir jos įtakos demografinėms perspektyvoms vakarietiškose visuomenėse analizę, – jaunasis sociologas pirmasis sugebėjo išsklaidyti apie save pradėjusios telktis dešiniosios minties ūkanas ir įsitvirtinti kaip autoritetingas balsas visuomeniniuose debatuose, kurie rutuliojosi

* Pascal Bruckner (gim. 1948) – prancūzų rašytojas ir publicistas, žymus Prancūzijos visuomenės kritikas, priskiriamas prie „Naujųjų filosofų“ grupės.

(labai lėtai, labai progresyviai ir be didelio įkarščio, turint omenyje, kad vyravo ramaus ir tylaus susitaikymo nuotaikos, tačiau vis dėlto rutuliojosi) apie Mohamedo Ben Abeso visuomeninius projektus.

Mano asmeninė šeimos istorija buvo tobula Da Silvos tezės iliustracija; kalbant apie meilę, jaučiausi esąs nuo jos kaip niekad toli. Pirmojo susitikimo su Rašida ir Luiza stebuklas nebepasikartojo, o mano penis vėl tapo tokiu pat veiksmingu ir tokiu pat nejautriu organu; jų butą palikau apimtas pusiau beviltiškos būsenos, žinodamas, kad daugiau jų tikriausiai nebepamatysiu ir kad mano gyvenimo galimybės vis greičiau slydo man iš rankų, palikdamos mane, kaip pasakytų Hiuismansas „bejausmį ir išdžiūvusia širdim".

Šiek tiek vėliau ant Vakarų Europos be gailesčio užslinko per kelis tūkstančius kilometrų nusidriekęs šalto oro frontas; kelias dienas tvyrojusios virš Britanijos salų ir šiaurinės Vokietijos, poliarinio oro masės per vieną naktį nusidriekė virš Prancūzijos ir atnešė tokiu metų laiku neįprastai žemą temperatūrą.

Mano kūnas, nebegalintis būti džiaugsmo šaltiniu, ir toliau išliko potencialiu kančios šaltiniu, o po keleto dienų pastebėjau, kad dešimtą kartą per trejus metus tapau dishidrozės, kuri

pasireiškė pūslelinės egzemos forma, auka. Mažytės pūslelės ant kojų padų ir tarp pirštų jungėsi tarpusavyje ir sudarė niežulingą luobą. Nuėjęs pas dermatologą sužinojau, kad negalavimą apsunkino ir mikozė, kurią sukėlė sąlyčio zoną kolonizavę grybai oportunistai. Gydymas buvo paprastas, tačiau ilgas, artimiausias savaites nereikėjo tikėtis žymaus pagerėjimo. Kiekvieną naktį pabusdavau iš skausmo; tikriausiai ištisas valandas kasydavausi iki kraujo, kad nors laikinai palengvėtų. Stebėjausi tuo, kad kojų pirštus, tuos putlius ir kvailus mėsgalius, galėjo nuniokoti tokios skausmingos kančios.

Vieną naktį, vėl pasidavęs kasymosi manijai, atsikėliau kraujuojančiomis pėdomis ir priėjau prie lango. Buvo trečia nakties, tačiau tamsa, kaip ir visada Paryžiuje, atrodė sąlyginė. Pro langą matėsi koks dešimt dangoraižių ir nesuskaičiuojami šimtai vidutinio aukščio pastatų. Iš viso keletas tūkstančių butų ir lygiai tiek pat namų ūkių – namų ūkių, Paryžiuje sumažėjusių iki vieno ar dviejų asmenų ir vis dažniau iki vieno. Tos ląstelės šią akimirką buvo užgesusios. Neturėjau rimtų priežasčių savižudybei, ar bent jau turėjau ne daugiau nei didžioji jų dalis. Gerai pagalvojus, netgi gerokai mažiau: per savo gyvenimą pasiekiau konkrečių intelektinių rezultatų tam tikroje aplinkoje – be galo siauroje, žinoma, – buvau pripažintas ir netgi gerbiamas. Materialiniu požiūriu negalėjau niekuo skųstis: iki pat mirties gausiu aukštas pajamas, dvigubai

didesnes už nacionalinį vidurkį, ir už tai manęs niekas nieko neprašė dirbti. Ir vis dėlto kuo puikiausiai jaučiau, kad artėju prie savižudybės, nors ir nejutau nė menkiausios nevilties ir kokio ypatingo liūdesio, paprasčiausiai dėl lėto dėvėjimosi „bendros funkcijų, kurios išsilaiko iki mirties, visumos“, apie kurią kalba Biša*. Buvo akivaizdu, jog grynai noro gyventi man nebepakako, kad ištverčiau skausmus ir negalavimus, kurie vis darkė statistinio vakariečio gyvenimą, o tik dėl savęs gyventi nemokėjau, tad dėl ko daugiau tą daryti? Žmonija manęs nedomino, atvirkščiai, ji man kėlė šleikštulį, žmonių nė iš tolo nelaikiau broliais, tuo labiau, jei kalbame apie siauresnę žmonijos dalį, pavyzdžiui, tą, kurią sudaro mano bendrataučiai ir buvę kolegos. Vis dėlto tie žmonės buvo į mane panašūs, nemaloniąja prasme, turėjau tai pripažinti, bet būtent dėl šio panašumo jų ir vengiau; man reikėjo moters, tai buvo klasikinė, laiko patvirtinta išeitis; moteris yra žmogus, žinoma, tačiau įkūnija šiek tiek kitokios rūšies žmoniją, ji suteikia gyvenimui tam tikrą egzotiškumo dvelksmą. Hiuismansas šią problemą būtų galėjęs formuluoti kone tokiais pačiais terminais, mat nuo jo laikų situacija nė kiek nepasikeitė, gal tik neformaliai ir neigiamai, dėl lėto skirtumų tirpimo, sulyginimo – o tai, be jokios abejonės, irgi buvo neišpasakytai perdėta. Jis, žinoma, pasuko kitu keliu, pasirinko radikalesnį dievybės egzotiškumą; tačiau šis kelias ir toliau nesugebėjo manęs įtikinti.

* Xavier Bichat (1771–1802) – prancūzų anatomas, fiziologas ir gydytojas.

Praėjo keletas mėnesių; mano dishidrozė galiausiai pasidavė gydymui, tačiau ją kone tuoj pat pakeitė itin stiprūs hemorojaus priepuoliai. Orai vis vėso, mano išėjimai buvo vis labiau apgalvoti: kartą per savaitę nueidavau iki „Géant Casino", kad papildyčiau maisto atsargas ir priežiūros priemones, kartą per dieną nueidavau iki pašto dėžutės atsiimti knygų, kurias užsisakydavau per *Amazon*.

Vis dėlto švenčių periodą išgyvenau be perdėtos nevilties. Praeitais metais dar gavau keletą sveikinimų – nuo Alisės ir taip pat nuo keleto universiteto kolegų. Šiais metais pirmą kartą pašto dėžutėje nebuvo nieko.

Sausio 19-ąją, naktį, mane ištiko netikėtas ir nesibaigiantis verkimo priepuolis. Ryte, saulei tekant virš Le Kremlen Bisetro komunos, nusprendžiau sugrįžti į Ligiužė abatiją, kurioje Hiuismansas tapo oblatu.

Buvo pranešta, kad TGV į Puatjė vėluos neapibrėžtą laiką, ir keletas SNCF apsaugos darbuotojų patruliavo perone, stebėdami, kad kas nors neprisidegtų cigaretės; vienu žodžiu, kelionė prasidėjo neabejotinai blogai, o kiti nemalonumai manęs laukė traukinyje. Bagažui buvo skirta dar mažiau vietos nei per paskutinę mano kelionę – jos kone išvis nebuvo likę, tad lagaminai bei kelioniniai krepšiai stovėjo sumesti koridoriuje, ir dėl to judėjimas tarp vagonų, kuris dar neseniai buvo pagrindinė pramoga keliaujant traukiniu, tapo nebeįmanomas. „Servair" baras – man prireikė dvidešimt penkių minučių iki jo nusigauti – pateikė dar vieną nuviliančią staigmeną: daugumos ir taip sutrumpėjusio meniu patiekalų nebuvo. SNCF ir „Servair" atsiprašinėjo už nepatogumus; turėjau pasitenkinti bolivinių balandų salotomis su bazilikais ir itališku mineraliniu vandeniu. Stoties spaudos kioske buvau nusipirkęs *Libération* – labiau iš nevilties. Vienas straipsnis kažkur ties Sen Pjer de Koru galiausiai patraukė mano dėmesį: naujojo prezidento išpažįstamas distributizmas pasirodė esąs ne toks jau nekaltas,

kaip iš pradžių regėjosi. Vienas iš esminių Čestertono ir Beloko sukurtos politinės filosofijos doktrinos punktų buvo subsidiarumo principas. Pagal šį principą, joks vienetas (socialinis, ekonominis ar politinis) negalėjo imtis funkcijų, kurios buvo patikėtos mažesniems vienetams. Popiežius Pijus XI savo enciklikoje *Quadragesimo anno* pateikė šio principo apibrėžimą: „Taip, kaip neleistina atimti iš individų to, ką jie gali atlikti savo jėgomis, ir atiduoti tai bendruomenei, taip neteisinga didesnei ar aukštesnei visuomenei atiduoti tai, kas gali būti padaryta žemesnių ar mažesnių bendruomenių."* Kalbant konkrečiau, Ben Abesas ką tik apsižiūrėjo, kad naujoji funkcija, kurios patikėjimas pernelyg aukštam sluoksniui „griovė teisingą tvarką", buvo ne kas kita, kaip socialinis solidarumas. Argi yra kas gražiau, susijaudinęs klausė Ben Abesas per paskutinę savo kalbą, už solidarumą, įgyvendinamą širdingoje šeiminės ląstelės aplinkoje? Šioje fazėje „širdinga šeiminės ląstelės aplinka" vis dar buvo tik *programa*; tačiau, jei konkrečiau, naujame šalies biudžeto projekte buvo numatyta per trejus metus šalies socialines išlaidas sumažinti 85 procentais.

Labiausiai nuostabą kėlė tai, kad hipnotizuojanti iš Ben Abeso sklindanti magija veikė nuo pat pradžių, o jo projektai nesulaukė jokios tikros opozicijos. Kairiesiems visada pavykdavo prastumti antisocialines reformas, kurios, jei būtų pasiūlytos dešiniųjų, būtų griežtai atmestos; tačiau musulmonų

* Citatos vertimas iš mons. Žydrūno Vabuolo straipsnio.

partijai, kaip pasirodė, tai galiojo dar labiau. Tarp kitko, užsienio spaudoje perskaičiau, kad Alžyro ir Tuniso derybos dėl narystės Europos Sąjungoje sparčiai judėjo į priekį, ir kad metų pabaigoje abi valstybės kartu su Maroku įstos į Sąjungą; buvo užmegzti pirmieji ryšiai su Libanu ir Egiptu.

Mano kelionė palankiai ėmė klostytis Puatjė stotyje. Stovėjo užtektinai taksi automobilių, o vairuotojas, man pasirodė, nė kiek nenustebo išgirdęs, kad keliauju į Ligiužė abatiją. Tai buvo maždaug penkiasdešimties metų vyras, kresnas, mąslaus ir švelnaus žvilgsnio; savo vienatūrę tojotą vairavo labai atsargiai. Iš jo sužinojau, kad kiekvieną savaitę iš viso pasaulio atvykdavo žmonių paviešėti seniausiame krikščioniškame Vakarų vienuolyne; praėjusią savaitę jis ten nuvežė žymų amerikiečių aktorių – nebegalėjo prisiminti jo vardo, tačiau buvo tikras matęs jį keliuose filmuose; trumpai jį pakamantinėjęs nusprendžiau, kad tikėtina, nors ir negarantuotai, jog kalbėjo apie Bradą Pitą. Mano viešnagė, spėjo taksistas, bus maloni: vieta ten rami, maistas puikus. Kai jis tai pasakė, supratau, jog jis ne tik taip manė, bet to ir linkėjo, jis buvo iš tų žmonių – tokių, tiesa, nedaug, – kurie besąlygiškai džiaugiasi kitų laime, trumpai tariant, buvo vadinamasis geras žmogus.

Prie įėjimo į vienuolyną kairėje pusėje glaudėsi krautuvėlė, kurioje buvo galima įsigyti vienuolių rankdarbių – tačiau tą akimirką ji buvo uždaryta; priėmimo kambarėlyje dešinėje

pusėje nebuvo nė gyvos dvasios. Nedidelėje iškaboje buvo parašyta, kad nesant vienuolio galima paskambinti varpeliu, tačiau, išskyrus itin skubius atvejus, jo geriau nenaudoti maldos metu. Maldos valandos buvo nurodytos, tačiau jų trukmė ne: po gana ilgų skaičiavimų, pridėjęs ir valgio laiką, nusprendžiau, kad, norint viską dieną atlikti, malda tikriausiai neturėtų trukti ilgiau nei pusvalandį. Greitai paskaičiavęs priėjau prie išvados, kad būtent tą akimirką turėjo būti pertrauka tarp šeštos ir devintos valandos maldos. Taigi galėjau skambinti.

Po kelių minučių pasirodė aukštas vienuolis su juodu abitu; mane pamatęs plačiai nusišypsojo. Jo plačiakaktį veidą lengvai dengė kaštoniniai vos vos žilstelėję garbanoti plaukai ir taip pat kaštoninė barzda, jam daugiausia galėjo būti penkiasdešimt.

– Esu brolis Žoelis, tai aš atsakiau į jūsų laišką, – tai taręs valdingai paėmė mano kelioninį krepšį, – palydėsiu į jūsų kambarį.

Tiesaus stoto, be jokio vargo nešė mano sunkų krepšį – trumpai tariant, atrodė puikios formos.

– Mums labai malonu vėl jus matyti, – tęsė. – Praėjo daugiau nei dvidešimt metų, ar ne?

Tikriausiai į jį pažvelgiau visiškai sutrikusiu veidu, nes paklausė:

– Jūs pas mus viešėjote maždaug prieš dvidešimt metų, tiesa? Tuo metu rašėte apie Hiuismansą, ar ne?

Tai buvo tiesa, tačiau mane glumino tai, kad jis mane prisiminė, mat man jo veidas visiškai nieko nesakė.

– Jūs esate vienuolis raktininkas?

– Ne ne, visiškai ne, tačiau juo buvau tuo metu. Dažnai šios pareigos paskiriamos jauniems vienuoliams – tai yra neseniai įžengusiems į vienuolio gyvenimą. Vienuolis raktininkas bendrauja su mūsų svečiais, vis dar palaiko ryšį su išoriniu pasauliu; raktininko pareigos yra tarsi filtras, pereinamoji pakopa, paskiriama vienuoliui prieš šiam priimant tylos įžadus. Aš pats raktininku buvau šiek tiek daugiau nei metus.

Žingsniavome išilgai tikrai gražaus renesansinio pastato su parku pašonėje; skaisti žiemos saulė laidė spindulius slėniuose, pilnuose nukritusių lapų. Tolėliau kilo vėlyvosios gotikos stiliaus bažnyčia – maždaug tokio pat aukščio kaip ir vienuolynas.

– Tai senoji vienuolyno bažnyčia, ta, kurią matė Hiuismansas... – paaiškino brolis Žoelis, – tačiau kai mums vėl pavyko susiburti, mat bendruomenė buvo išsiskirsčiusi dėl Kombo įstatymų, vienuolyno pastatą atgavom, bet jos ne. Vienuolyno teritorijoje teko statyti naują.

Sustojome priešais nedidelį vieno aukšto statinį, taip pat renesansinio stiliaus.

– Tai mūsų svečių namai, – tęsė, – ir čia jūs gyvensite.

Tą akimirką kitame alėjos gale išniro kresnas maždaug keturiasdešimties metų vienuolis taip pat juodu abitu – jis tekinas bėgo į mūsų pusę. Vikrus, saulėje švytinčia plike, sudarė linksmo ir tuo pat metu ypač svarbaus žmogaus įspūdį; atrodė tarsi finansų ministras, o gal, tiksliau, kaip iždo vadovas, ir man

kilo mintis, jog tai buvo vienas iš tų žmonių, kuriam bet kas nedvejodamas patikėtų svarbias užduotis.

– Štai brolis Pjeras, naujasis mūsų vienuolis raktininkas, tai į jį reikia kreiptis bet kokiais praktiniais viešnagės klausimais... – paaiškino brolis Žoelis. – Aš atėjau tik su jumis pasisveikinti.

Taręs šiuos žodžius žemai nusilenkė, paspaudė man ranką ir nuėjo į vienuolyno pusę.

– Atvykote su TGV? – pasiteiravo brolis raktininkas.

Pasakiau, kad taip.

– Taigi, su TGV ilgai netrunka, – tęsė jis, akivaizdžiai norėdamas užmegzti pokalbį bendromis temomis. Tada, paėmęs mano kelioninį krepšį, palydėjo iki kambario: jis buvo kvadratinis, maždaug devynių kvadratinių metrų, šviesiai pilkais matiniais tapetais, grindys buvo išklotos pilka kilimine danga. Vienintelė puošmena – didelis tamsaus medžio kryžius virš mažos viengulės lovos. Iškart pastebėjau, kad kriauklės čiaupas be vandens maišytuvo; ant lubų taip pat pamačiau dūmų jutiklį. Broliui Pjerui pasakiau, kad tame kambaryje jausiuos kuo puikiausiai, tačiau jau žinojau, kad tai melas. Kai *Kelyje* Hiuismansas savęs klausia, kartais negalėdamas sustoti, ar sugebės pakelti vienuolišką gyvenimą, vienas iš jo pateikiamų neigiamų aspektų yra tai, kad tikriausiai jam nebus leidžiama viduje rūkyti. Dėl tokių pastebėjimų aš jį iškart pamilau; kaip ir, pavyzdžiui, dėl tos vietos, kurioje jis sako, kad vienas iš retų tikrų jo gyvenimo šioje žemėje džiaugsmų buvo išsitiesti – vienam – savo lovoje su ranka pasiekiama

knygų krūva ir maišeliu tabako. Žinoma, žinoma; tačiau jis nesusidūrė su dūmų jutikliais.

Ant gerokai išklibusio medinio rašomojo stalo gulėjo Biblija ir knygutė – su tėvo Žano Pjero Lonžė parašu – apie pasitraukimo į vienuolišką gyvenimą prasmę (prierašas skelbė: „Neišsinešti“), taip pat informacinis lapelis, kuriame buvo glaustai pateiktos maldos ir valgio valandos. Užmetęs akį pamačiau, kad tuoj prasidės devintos valandos malda, tačiau nusprendžiau, jog pirmą dieną apsieisiu be to: jos simbolinė prasmė nebuvo ypač svarbi: trečios, šeštos ir devintos valandos maldos paskirtis – „Dievo akivaizdoje apmąstyti praėjusias dienos akimirkas“. Per dieną, be kasdienių mišių, buvo meldžiamasi septynis kartus; nuo Hiuismanso laikų niekas nepasikeitė, išskyrus tai, kad naktinė malda palengvinimui iš antros valandos buvo atkelta į dešimtą. Savo pirmosios viešnagės metu ta malda labai žavėjausi – ją sudarė ilgos meditacinės psalmės pačiam nakties vidury, toli tiek nuo vakarinių pamaldų (ir atsisveikinimo su diena), tiek nuo naujos aušros šlovingo sveikinimo; ta gryno laukimo, paskutinės vilties, neturint jokios priežasties viltis, malda. Akivaizdu, kad žiemą tais laikais, kai bažnyčia net nebuvo šildoma, tai neturėjo būti patogi malda.

Labiausiai mane pribloškė, kad brolis Žoelis po daugiau nei dvidešimties metų mane atpažino. Per tą laiką, nuo tada, kai paliko brolio raktininko pareigas, jis tikriausiai nepatyrė daug įvykių. Dirbo vienuolyno dirbtuvėse, dalyvavo kasdienėse

pamaldose. Jo gyvenimas buvo giedras ir tikriausiai laimingas; ir ryškiai kontrastavo su manuoju.

Vėliau ilgai vaikštinėjau po parką, rūkydamas cigaretę po cigaretės, laukdamas mišparų, kurie laikomi prieš vakarienę. Saulė buvo vis vaiskesnė, sniegas spindėjo, ant pastatų akmens žaidė jos balti blyksniai, kurie nuo nukritusių lapų kilimo įgaudavo raudoną atspalvį. Buvimo šioje vietoje prasmė man nebeatrodė tokia aiški; kartais ji blausiai sušmėžuodavo ir beveik tuoj pat pranykdavo; tačiau buvo akivaizdu, kad tai niekaip nesusiję su Hiuismansu.

Per dvi dienas pripratau prie valandinių maldų litanijos, tačiau man nepavyko iš tiesų jos pamėgti. Mišios buvo vienintelis atpažįstamas elementas, vienintelis sąlyčio su pamaldumu, taip, kaip jis yra suvokiamas išoriniame pasaulyje, taškas. Visa kita sudarė skaitymas ir psalmių, atitinkančių dienos akimirką, giedojimas, kurį kartais pertraukdavo trumpi Šventojo Rašto skaitiniai, vedami kurio nors vienuolio, – jie taip pat lydėdavo ir valgymo metą, kuris vykdavo tyloje. Šiuolaikiška bažnyčia, pastatyta vienuolyno teritorijoje, buvo saikingo bjaurumo – jos architektūra šiek tiek priminė Apsireiškimo gatvės „Super-Passy“ prekybos centrą, o vitražai, paprastos abstrakčios ir spalvotos dėmės, nebuvo verti jokio dėmesio; tačiau tai man visiškai nerūpėjo: nebuvau estetas, gerokai mažesnis už Hiuismansą, o vienodas šiuolaikinio religinio meno bjaurumas man nekėlė jokių emocijų. Šaltame ore sklido vienuolių balsai, tyri, nuolankūs ir maloningi; jie buvo kupini švelnumo, vilties ir laukimo. Viešpats Jėzus

turėjo sugrįžti, jis sugrįš greitai, ir jau vien nuo jo šilumos jų sielos prisipildydavo džiaugsmo – tokia iš esmės buvo visų psalmių, gyvo ir švelnaus laukimo psalmių, tema. Nyčė senos kekšės uosle įžvelgė teisingai: savo esybe krikščionybė buvo moteriška religija.

Visa tai galėjau priimti, tačiau grįžus į celę viskas pablogėdavo – savo priešiška raudona akimi stebeilijo dūmų jutiklis. Kartais rūkydavau prie lango ir teko pripažinti, kad ir čia nuo Hiuismanso laikų reikalai suprastėjo: per parko pakraštį ėjo TGV linija, už dviejų šimtų metrų traukiniai lėkė visu greičiu ir jų per bėgius dundančių ratų keliamas triukšmas po kelis kartus per valandą sutrikdydavo meditacinę šios vietos tylą. Tačiau šaltis vis stiprėjo ir kiekvienas stabtelėjimas prie lango priversdavo mane ilgam susirangyti prie kambario radiatoriaus. Nuotaika prastėjo, o Žano Pjero Lonžė, be abejonės, puikaus, geriausių ketinimų ir meilės kupino vienuolio, proza vis labiau varė mane į neviltį. „Gyvenimas turėtų būti nuolatiniai meilės mainai tiek varge, tiek džiaugsme, – rašė vienuolis, – taigi išnaudok šias kelias dienas, kad išsiugdytum gebėjimą mylėti ir būti mylimas žodžiais ir darbais." Tu visiškai nusišneki, kvaily, šiame kambaryje esu vienas, atšaudavau įsiutęs. „Esi čia tam, kad padėtum mantą, keliautum po savo vidų ir atrastum tą šaltinį, iš kurio trykšta troškimo galia", – rašė jis toliau. Mano troškimas buvo labai aiškus, griaudėjau aš, tai yra surūkyti cigaretę – štai tau, kvaily, mano šaltinio vieta. Galbūt, priešingai nei Hiuismansas, nejutau, kad mano

širdis „nuo linksmybių surambėjo ir išdžiūvo“; tačiau nuo tabako surambėję ir išdžiūvę plaučiai – tas tai tikrai, be menkiausios abejonės.

„Įsiklausyk, ragauk ir gerk, verk ir dainuok, belskis į meilės vartus!“ – ekstazės apimtas šūkčiojo Lonžė. Trečios dienos rytą supratau, kad turiu išvažiuoti, nes ši viešnagė – nesėkmė. Broliui Pjerui išgalvojau visiškai netikėtai iškilusius profesinius įsipareigojimus, tiesiogine to žodžio prasme, neįtikėtinai svarbius, dėl kurių, deja, turėjau sutrumpinti viešnagės laiką. Žinojau: kadangi jis atrodė kaip Pjeras Moskovičis*, manimi patikės, o gal praeitame savo gyvenime jis pats buvo Pjeras Moskovičis, galiausiai du Pjerai Moskovičiai turėtų vienas su kitu sutarti, žinojau, kad bus gerai. Kaip ten bebūtų, atsisveikinant vienuolyno atrijuje jis man tarė tikįsis, kad mano kelias jų vienuolyne buvo šviesos kelias. Atsakiau, kad taip, žinoma, viskas praėjo puikiai, tačiau tą akimirką jaučiausi šiek tiek neišpildęs jo vilčių.

Naktį žemo slėgio zona, ateinanti nuo Atlanto, apžiojo Prancūzijos pietvakarius, ir temperatūra pakilo dešimčia laipsnių; tankus rūkas dengė kaimo vietoves aplink Puatjė. Taksi išsikviečiau gerokai per anksti, turėjau prastumti dar valandą; ją praleidau draugystės bare, už penkiasdešimties metrų nuo vienuolyno, mechaniškai bokalas po bokalo maukdamas „Leffe“ ir „Hoegaarden“. Padavėja buvo liesa ir

* Pierre Moscovici (gim. 1957) – rumunų kilmės prancūzų politikas, Socialistų partijos narys, dukart ministras, o nuo 2014-ųjų Europos Sąjungos ekonomikos komisaras.

per daug prisidažiusi, lankytojai garsiai kalbėjosi – apie nekilnojamojo turto rinką ir atostogas. Nejutau jokio pasitenkinimo vėl atsidūręs tarp panašių į save.

V

Jei islamas nėra politinis, jis yra niekas.

Ajatola Chomeini

Puatjė stotyje teko pasikeisti traukinio bilietą. Pirmas TGV į Paryžių buvo beveik pilnas, primokėjau už „Pro Première“ klasę. SNCF nuomone, tai privilegijuotųjų pasaulis, kuriame garantuotas nepriekaištingas *wi-fi* ryšys, daugiau atlenkiamųjų staliukų patogiai išsidėlioti darbo dokumentams, kištukiniai lizdai, kad staiga kvailai neišsijungtų *laptopas*; tačiau visa kita buvo tiesiog kaip važiuojant įprasta pirma klase.

Radau atskirą sėdimą vietą be sėdynės priešais, traukinio judėjimo kryptimi. Kitoje koridoriaus pusėje ant tai vietai priklausančių atlenkiamųjų staliukų keletą aplankų šalia kompiuterio buvo atsivertęs arabų verslininkas – tikriausiai buvo įlipęs Bordo, maždaug penkiasdešimties, vilkėjo ilgą baltą dželabą ir dėvėjo taip pat baltą kufiją. Priešais jį sėdinčios dvi dar beveik paauglės merginos – be abejo, jo žmonos – kelionei stoties spaudos kioske pasirūpino saldumynais ir žurnalais. Buvo guvios ir linksmos, vilkėjo ilgomis suknelėmis

ir spalvotais šydais. Šią akimirką viena buvo pasinėrusi į *Picsou Magazine*, kita – į *Oops*.

Verslininkas, regis, sprendė kažkokį nemalonų reikalą; atsidaręs elektroninio pašto dėžutę, parsisiuntė krūvą prisegtų ekselio lapų; tų dokumentų analizė, rodos, tik dar pagilino jo nerimą. Surinko telefono numerį ir tyliu balsu pradėjo ilgą pokalbį, o kadangi aš nesupratau, apie ką kalbėjo, be didesnio entuziazmo bandžiau susitelkti į *Figaro* straipsnius, kurie iš nekilnojamojo turto bei prabangos prekių rinkos perspektyvos analizavo naująją Prancūzijos valdžią. Šiuo atžvilgiu situacija buvo daug žadanti: supratę, kad pagaliau turi reikalų su draugiška jiems valstybe, Persijos įlankos monarchijų gyventojai vis dažniau užsimanydavo pasidovanoti būstą Paryžiuje ar Žydrajame Krante, siūloma kaina perspjaudami kinus ir rusus, – trumpai tariant, rinka klestėjo kaip niekad.

Balsiai kvatodamos dvi jaunosios arabės buvo pasinėrusios į *Picsou Magazine* žaidimą „Surask septynias klaidas". Pakėlęs akis nuo dokumentų kompiuterio ekrane, verslininkas joms priekaištaudamas skausmingai nusišypsojo. Merginos atsakė šypsena ir toliau entuziastingai šnabždėjosi. Vyras vėl paėmė mobilųjį ir pradėjo naują pokalbį, ilgą ir konfidencialų kaip ir anas. Islamiškose valstybėse moterys – o tiksliau, tos, kurios buvo pakankamai dailios, kad patrauktų turtingo vyro dėmesį, – iš esmės turėjo galimybę visą gyvenimą išlikti mažomis mergaitėmis. Vos pasibaigus vaikystei jos tapdavo mamomis ir taip vėl sugrįždavo į vaikišką pasaulį. Vaikai suaugdavo, tada jos

tapdavo močiutėmis – taip ir praeidavo jų gyvenimas, per kurį tik kelerius metus jos pirkdavosi seksualius apatinius ir sekso žaisliukus vietoj vaikiškų žaislų, bet ir vieni, ir kiti iš esmės nelabai kuo skyrėsi. Žinoma, prarasdavo savo autonomiją, tačiau *fuck autonomy*, o aš savo ruožtu turėjau pripažinti, kad be jokių sunkumų, gal net su savotišku palengvėjimu atsisakiau bet kokios profesionalios ar intelektinės atsakomybės ir kad nė kiek nepavydėjau tam verslininkui, kuris sėdėjo kitoje mūsų TGV „Pro Première" vagono koridoriaus pusėje ir kurio veidas kalbant telefonu iš nerimo tapo kone pilkas, ir buvo akivaizdu, kad šis ketvirtis valandos jam siaubingas – mūsų traukinys ką tik pravažiavo Sen Pjer de Koro stotį. Atsvarai jis galėjo pasikliauti tomis dviem elegantiškomis ir žavingomis žmonomis, kad prasiblaškytų nuo savo iškamuoto verslininko rūpesčių – o galbūt Paryžiuje jo laukė dar viena ar dvi, mat jei neklystu, pagal šariato teisę daugiausia galima turėti keturias. O štai mano tėvas turėjo... mano motiną, tą neurotišką kekšę. Mane nupurtė nuo šios minties. Kaip ten bebūtų, dabar ji mirusi, mirę abudu; likau aš, vienintelis gyvas – nors pastaruoju metu ir šiek tiek pavargęs – jų meilės įrodymas.

Temperatūra pakilo ir Paryžiuje, tačiau nežymiai, ant miesto krito smulkus ir šaltas lietus; Tolbiako gatvėje, kuri man pasirodė neįprastai ilga, eismas buvo labai intensyvus, ir apėmė jausmas, kad niekada neteko važiuoti tokiomis ilgomis, tokiomis niūriomis, nuobodžiomis ir nesibaigiančiomis gatvėmis. Iš savo grįžimo į miestą nesitikėjau nieko, tik įvairiausio plauko trukdžių. Vis dėlto, mano didžiai nuostabai, pašto dėžutėje gulėjo laiškas – ar bent jau kažkas, kas nebuvo nei reklama, nei sąskaita už komunalinius, nei prašymas sutvarkyti biurokratines prievoles. Su pasidygėjimu apžvelgiau savo svetainę, neslėpdamas, kad mintis grįžti namo, į tą butą, kuriame niekas nieko nemylėjo ir kurio niekas nemylėjo, neteikė jokio ypatingo malonumo. Prieš atplėšdamas laišką prisipyliau solidų stiklą kalvadoso.

Jo autorius buvo Bastienas Laku, kuris, kaip pasirodė, – ši naujiena manęs dar nebuvo pasiekusi – jau keletą metų buvo pakeitęs „Plejados"* serijos direktorių Hugą Pradjė. Laišką

* „Pléiade" – prestižiškiausia leidyklos „Gallimard" leidžiama grožinės literatūros serija.

pradėjo pabrėždamas, kad Hiuismansas per nepaaiškinamą aplaidumą dar nebuvo įtrauktas į „Plejados“ leidinių katalogą, nors, be abejonės, jo kūryba priklausė prancūzų literatūros klasikai; galėjau jam tik pritarti. Toliau išreiškė įsitikinimą, kad Hiuismanso kūrinių „Plejados“ leidimas turėtų būti patikėtas kam nors, ir tas kas nors dėl visuotinai pripažintų mano darbų pasiekimų galėjau būti tik aš.

Tokio pobūdžio pasiūlymų neatsisakoma. Be abejonės, galima atsisakyti, bet tai reikštų atsisakyti bet kokios formos intelektinių ar socialinių ambicijų – bet kokios ambicijos *tout court*. Ar aš tikrai buvau tam pasiruošęs? Man prireikė antro kalvadoso stiklo, kad apsvarstyčiau šį klausimą. Apsvarstęs vis dėlto nusprendžiau, kad būtų protingiau nusileisti nusipirkti viso butelio.

Dėl susitikimo su Bastienu Laku nesunkiai pavyko susitarti po dviejų dienų. Jo kabinetas, kaip ir įsivaizdavau, tyčia buvo šiek tiek senamadiškas, trečiame aukšte, į jį vedė statūs mediniai laipteliai, pro langą matėsi apleistas vidinis sodas. Jis pats buvo įprastinio tipo intelektualas apvaliais be rėmelių akinukais, gana linksmas, patenkintas savimi, pasauliu ir savo turima vieta.

Turėjau pakankamai laiko pasiruošti pokalbiui, tad pasiūliau Hiuismanso kūrinius padalinti į du tomus: pirmajame publikuoti romanus nuo *Vazos prieskoniams* iki *Ponas Bugranas*

*išeina į pensiją** (mano nuomone, labiausiai tikėtina parašymo data buvo 1888-ieji), o antrąjį tomą skirti Diurtalio ciklui, nuo *Apačioje* iki *Oblato*, pridedant, žinoma, *Lurdo minias***. Šis paprastas, logiškas ir net akivaizdus sudalinimas tikrai nesulauks jokio prieštaravimo. Kaip visuomet, kebliausias klausimas buvo išnašos. Kai kurių pseudoeruditinių leidimų autoriai manė, jog reikėjo dėti aiškinamąsias išnašas apie nesuskaičiuojamus autorius, muzikantus ir dailininkus, kuriuos cituoja Hiuismansas. Man tai atrodė visiškai bergždžias reikalas, net jei išnašas dėtume tik tomo pabaigoje. Jau nekalbant apie tai, jog nuo to labai apsunktų patys kūriniai, taip pat nebūtų įmanoma nuspręsti, ar apie Laktancijų, Andželą iš Folinjo arba Griunevaldą pasakoma per daug, ar nepakankamai; kas norės apie juos sužinoti daugiau, galės pasidomėti savarankiškai, štai ir viskas. O dėl Hiuismanso ryšių su to meto rašytojais: Zolia, Mopasanu, Barbė d'Orvili, Gurmonu ar Blua, – buvau įsitikinęs, jog apie tai reikėjo kalbėti įvade. Laku nedelsdamas pareiškė dėl visko sutinkąs.

Sudėtingų žodžių ir neologizmų, kuriuos vartojo Hiuismansas, išnašos – atvirkščiai – buvo visiškai pateisinamos. Numačiau jas dėti puslapio apačioje, o ne tomo pabaigoje, kad pernelyg nesulėtėtų skaitymas. Laku entuziastingai linktelėjo.

– Savo „Neologizmų verpetuose" jūs jau rimtai prie to padirbėjote! – gyvai sušuko.

* *Le dragoir à épices; La retraite de monsieur Bougran.*

** *Les foules de Lourdes.*

Pakėliau dešinę ranką ir mostelėjęs atsargiu gestu pareiškiau, kad, priešingai, savo studijoje, kurios paminėjimas čia be galo malonus, aš tik pradėjau gilintis į šią temą; joje geriausiu atveju išnagrinėtas ketvirtadalis Hiuismanso lingvistinio korpuso. Laku, savo ruožtu norėdamas nuraminti, kilstelėjo kairę ranką: žinoma, jis visiškai nesirengė nuvertinti to didžiulio darbo, kuris manęs laukė rengiant šį leidimą; be to, kol kas nebuvo numatyta jokia pristatymo data, tad galėjau patogiai tam skirti visą reikalingą laiką.

– Taip, jūs dirbate amžinybei...

– Tai visada skamba šiek tiek pretenzingai; tačiau iš tiesų taip, ar bent jau tokios yra mūsų užmačios.

Po šių žodžių, ištartų jiems prideramu pompastišku tonu, stojo trumpa tylos akimirka; man atrodė, kad viskas klojosi gerai, mūsų nuomonės dėl esminių principų sutapo, šis reikalas su „Plejada" eisis kaip per sviestą.

– Roberas Redižė labai apgailestavo dėl jūsų išėjimo iš Sorbonos... pasikeitus valdžiai, jei taip galima pasakyti, – vėl prašneko Laku labiau susikrimtusiu balsu. – Žinau, nes jis mano draugas. Asmeninis draugas, – pridūrė šiek tiek provokuodamas. – Kai kurie puikūs dėstytojai liko. Kai kurie taip pat puikūs dėstytojai išėjo. Kiekvienas praradimas, tarp kurių ir jūsiškis, Roberui buvo asmeninė žaizda, – užbaigė kažkaip

staigiai, tarsi jame būtų užvirusi sunki kova tarp būtinybės išlikti mandagiam ir draugystės pareigos.

Visiškai neturėjau ką į tai atsakyti, ir jis po maždaug minutę trukusios tylos tą galiausiai suprato.

– Kaip ten bebūtų, esu iš tiesų laimingas, kad sutikote su mano pasiūlymu! – sušuko trindamas delnus, tarsi kalba suktųsi apie draugišką pokštą, kurį iškrėtėme akademikų pasauliui. – Matote, man atrodo visiškai nenormalu ir nemalonu, kad toks žmogus kaip jūs... turiu omenyje, jūsų lygio žmogus, staiga liktų be dėstytojo darbo, be publikacijų, be nieko!

Po šių žodžių, suvokęs, kad galbūt jo tonas pernelyg dramatiškas, nepastebimai pakilo nuo krėslo; aš taip pat atsistojau, tik guviau.

Žinoma, kad paktui, dėl kurio ką tik sukirtome rankomis, suteiktų daugiau blizgesio, Laku ne tik palydėjo mane iki durų, bet ir nulipo visus tris aukštus („Atsargiai, laipteliai labai klastingi!"), perėjo koridorius („Čia tikras labirintas", – šūktelėjo juokaudamas; iš tiesų nebuvo jokio labirinto, tik du stačiai susikertantys koridoriai, o tada išėjome tiesiai į prieangį) ir iki „Editions Gallimard" išėjimo į Gastono Galimaro gatvę. Orai vėl buvo atvėsę bei sausi, ir tą akimirką suvokiau, kad nepalietėme užmokesčio klausimo. Tarsi skaitytų mano mintis, Laku pakėlė ranką man prie peties – tačiau vis dėlto nepalietė jo – ir sušnabždėjo:

– Šiomis dienomis jums paruošiu sutarties pasiūlymą.

Ir net nespėjęs įkvėpti pridūrė:

– Kitą šeštadienį vyks nedidelis priėmimas Sorbonos atidarymo proga. Liepsiu jums pasiųsti kvietimą. Žinau, kad Roberas labai apsidžiaugtų, jei jums pavyktų surasti laiko.

Šį kartą, prieš paspausdamas man ranką, be dvejonės patapšnojo man per petį. Paskutines frazes ištarė su tokiu lengvu užsidegimu, tarsi jos būtų ką tik šovusios į galvą, tačiau tą akimirką mane apėmė jausmas, kad iš tikrųjų būtent paskutinės frazės paaiškino ir visa kita.

Priėmimas prasidėjo šeštą vakaro ir vyko paskutiniame Arabų pasaulio instituto aukšte, rezervuotame ta proga. Prie įėjimo paduodamas kvietimą buvau šiek tiek neramus: ką sutiksiu? Be abejonės, ką nors iš Saudo Arabijos, mat kvietime buvo nurodyta, kad dalyvaus Saudo Arabijos princas, kurio vardą atpažinau, – tai buvo pagrindinis Naujojo Paryžiaus, – Sorbonos universiteto rėmėjas. Tikriausiai ir savo buvusius kolegas, tiksliau, tuos, kurie sutiko dirbti naujoje įstaigoje – tačiau nė vieno iš jų nepažinojau, išskyrus Stivą, o Stivas, be abejonės, buvo paskutinis žmogus, kurį šią akimirką norėjau sutikti.

Tačiau žengęs kelis žingsnius didelėje sietynais apšviestoje salėje vieną iš buvusių kolegų atpažinau – tiesą sakant, asmeniškai jo beveik nepažinojau, tikriausiai esame persimetę keliais žodžiais, tačiau Bertranas de Žinjakas galėjo pasigirti pasauline šlove viduramžių literatūros srityje: jį reguliariai kvietė į Kolumbiją bei Jeilį ir jis buvo autoritetingiausio *Rolando giesmės* leidimo autorius. Iš esmės tai vienintelė

sėkmė, kuria naujojo universiteto rektorius galėjo pasigirti prieš savo personalą. Tačiau, išskyrus tai, jam nieko daugiau negalėjau pasakyti, man viduramžių literatūra buvo visiškai nepažįstama teritorija; taigi nusprendžiau, kad protingiau bus paragauti *meze* – jie buvo nuostabūs, tiek karšti, tiek šalti, o prie jų siūlomas libanietiškas raudonasis vynas buvo išties neblogas.

Vis dėlto man susidarė įspūdis, kad priėmimas ne toks jau nusisekęs. Grupelės nuo trijų iki šešių žmonių – mišrios arabų ir prancūzų – vaikštinėjo po įstabiai išpuoštą salę apsikeisdamos vienu kitu žodžiu. Iš garso kolonėlių sklindanti arabiška-andalūziška muzika, smelkianti ir kankinanti, neprisidėjo prie atmosferos gerinimo, tačiau problema buvo ne tai, ir staiga, tris ketvirčius valandos sukinėjęsis tarp svečių, po tuzino *meze* ir keturių raudonojo vyno taurių supratau, kas ne taip: salėje stoviniavo vien tik vyrai. Nebuvo pakviesta nė viena moteris, bandymas išlaikyti patenkinamą socialinio gyvenimo lygmenį be moterų – ir be futbolo palaikymo, kuris būtų nederamas šioje visgi akademinėje aplinkoje, – buvo sunkiai įgyvendinama mintis.

Iškart po šio atradimo gausiausioje salės kampe susibūrusioje grupelėje, kurią sudarė keletas dešimčių arabų ir trys prancūzai, įžiūrėjau Laku. Visi kalbėjosi labai įnirtingai, išskyrus vieną maždaug penkiasdešimtmetį vyrą itin kumpa nosimi ir riebiu griežtu veidu. Buvo apsirengęs paprastai, vilkėjo tik ilga balta dželaba, tačiau iškart supratau, kad tai

svarbiausias žmogus grupelėje, o gal net pats princas. Kiti paeiliui įnirtingai klojo savo, kaip rodės, pasiaiškinimus, tačiau jis ir toliau tylėjo, retsykiais papurtydamas galvą, tačiau jo veidas liko užsisklendęs, vienu žodžiu, akivaizdžiai iškilo kažkokia problema, kuri tačiau manęs nelietė, todėl grįžau atgal, paėmiau *sambousek** su sūriu ir penktą taurę vyno.

Prie princo priėjo pagyvenęs liesas labai aukštas vyras ilga išretėjusia barzda, ir jis atitolo nuo grupelės, kad galėtų su juo pasikalbėti akis į akį. Netekusi savo centro grupelė tuoj pat išsibarstė. Be tikslo vaikštinėdamas po salę su vienu iš dviejų prancūzų, Laku pamatė mane ir mestelėjęs neaiškų gestą ėmė artintis. Tarsi nekaip jausdamasis supažindino mus kone be balso, tad man nepavyko net išgirsti, kuo vardu jo kolega, kurio plaukai atgal buvo sulaižyti su begaliniu rūpesčiu, ir kuris vilkėjo įstabia trijų dalių tamsiai mėlyna eilute su nepastebimais baltais dryželiais – tas šiek tiek blizgus audinys atrodė neįtikėtinai minkštas, tikriausiai šilkas, tad man kilo noras jį paliesti, tačiau vos ne vos susiturėjau.

Problema ta, kad princas buvo nežmoniškai įsižeidęs, jog į priėmimą neatvyko švietimo ministras, nors organizatoriai oficialiai buvo pažadėję jį dalyvausiant. Be to, nebuvo ne tik ministro, neatvyko ir joks kitas ministerijos atstovas, nepasirodė visiškai niekas, „net universitetinių reikalų viceministras“, užbaigė Laku suglumęs.

* Vidurio Rytų patiekalas – pyragėlis, įdarytas sūriu, mėsa ar daržovėmis.

– Aš gi tau sakiau, kad po paskutinės pertvarkos nebeliko jokio universitetinių reikalų viceministro! – netekęs kantrybės driokstelėjo jo kolega.

Pasak jo, situacija buvo daug rimtesnė, nei manė Laku: ministras norėjo dalyvauti, jam tai patvirtino vakar dieną, tačiau įsikišo pats prezidentas Ben Abesas ir bandė jį atkalbėti, mat jo akivaizdus tikslas buvo pažeminti arabus. O tai lenkė į tą pačią pusę kaip ir kiti jo žingsniai, daug svarbesni – pavyzdžiui, civilinės atominės programos atkūrimas ir finansinės paramos elektrinių automobilių industrijai didinimas: vyriausybė per trumpą laiką rengėsi pasiekti visišką energetinę nepriklausomybę nuo arabų naftos; žinoma, tai nebuvo naudinga Paryžiaus – Sorbonos islamiškajam universitetui, tačiau man atrodė, kad labiausiai dėl to jaudintis turėtų rektorius, ir tą akimirką pamačiau, kaip Laku pasisuko į ką tik salėn įžengusio ir greitais žingsniais link mūsų einančio maždaug penkiasdešimties metų vyro pusę.

– Štai ir Roberas! – sušuko su nežmonišku palengvėjimu, tarsi išvydęs patį mesiją.

Vis dėlto, prieš imdamas pasakoti apie susiklosčiusią situaciją, nepasivargino manęs pristatyti, šį kartą girdimai. Redižė energingai paspaudė man ranką, kone sumaldamas ją tarp savo galingų delnų, ir pasakė džiaugiąsis susipažinęs ir seniai laukęs šios akimirkos. Fiziniu aspektu atrodė gana įspūdingai: labai aukštas, be abejonės, daugiau nei metro devyniasdešimties, taip pat itin tvirto sudėjimo, plačios krūtinės

ir gerai ištreniruotų raumenų – tiesą sakant, jo kūnas labiau priminė regbio komandos žaidėjo, o ne universiteto dėstytojo. Ryškiai įdegęs veidas, išvagotas gilių raukšlių, kontrastavo su visiškai baltais plaukais, vešliais ir trumpais, styrančiais kaip šepečio šeriai. Vilkėjo, mano nuostabai, džinsais ir juodu odiniu švarku.

Laku jam greitai paaiškino problemą; Redižė papurtė galvą, sumurmėjo kažką panašaus ir nujautęs, tada, kelias minutes pasvarstęs, nusprendė:

– Paskambinsiu Delomė. Jis žinos, ką daryti.

Tuomet iš švarko kišenės išsitraukė nedidelį gana moteriškai atrodantį į dėkliuką įvilktą telefoną, kuris jo delne atrodė miniatiūrinis, ir pasitraukė per kelis metrus į šoną surinkti numerio. Laku ir jo kolega žiūrėjo į jį nedrįsdami prieiti, paralyžiuoti nerimastingo laukimo, ir savo istorijomis ėmė mane šiek tiek užknisti, o svarbiausia, kad abu man atrodė tikri mulkiai: akivaizdu, jog naftos dolerius reikėjo šiek tiek pamaloninti, jei taip galima pasakyti, tačiau iš esmės būtų užtekę paimti bet kurį kolegą ir pristatyti jį ne kaip ministrą – šį galėjo būti matę per televizorių, – bet kaip jo kabineto vadovą, net nereikėjo kur toli ieškoti, tas manekenas su trijų dalių eilute galėjo visiškai tikti kaip tobulas kabineto vadovas, ir arabai nebūtų nieko suuodę, tad jie iš tiesų sau be reikalo komplikavo gyvenimą, tačiau, kaip ten bebūtų, tai jų problema, tad paėmiau dar vieną taurę vyno ir išėjau į terasą – vaizdas į apšviestą Šv. Dievo Motinos katedrą buvo iš tiesų

nuostabus, temperatūra dar labiau sušvelnėjo ir nebelijo, o mėnulio šviesa žaidė Senos bangose.

Tikriausiai ilgai grožėjausi šiuo vaizdu, nes grįžęs į salę pastebėjau, kad svečių būrys, nors ir išimtinai vyriškas, išretėjo, nebemačiau nei Laku, nei trijų dalių eilutės. Na, apskritai paėmus, atėjau ne visai veltui, tariau sau imdamas libanietiško restorano vizitinę, tie *meze* buvo išties puikūs, be to, jie pristato ir į namus, galėčiau pakeisti indišką meniu. Man belaukiant savo palto, priėjo Redižė.

– Išeinate? – Iš nusivylimo šiek tiek skėstelėjo rankomis.

Paklausiau, ar jiems pavyko išspręsti savo protokolinę problemą.

– Taip, galiausiai mums pavyko sutvarkyti šį reikalą. Ministras šįvakar nepasirodys, tačiau asmeniškai paskambino princui ir pakvietė jį darbinių pusryčių rytoj ryte ministerijoje. Bijau, kad tai reiškia, jog Šramekas buvo teisus: tai sąmoningas Ben Abeso, kuris vis dažniau prisimena savo jaunystės draugus iš Kataro, mestas pažeminimas. Trumpai tariant, mūsų bėdos tuo tikrai nesibaigia. Vis dėlto... – Pakratė dešinę ranką tarsi norėdamas nusipurtyti tą nepatogią temą ir uždėjo man ant peties. – Man labai gaila, kad dėl šio mažo nemalonumo mums nepavyko trumpai šnektelti. Taigi privalote užsukti pas mane arbatos, taip turėsime daugiau laiko...

Jis staiga nusišypsojo; jo šypsena buvo žavinga, labai atvira, kone vaikiška, be abejonės, netikėta iš taip vyriškai atrodančio žmogaus; manau, jis tai žinojo ir mokėjo tuo pasinaudoti. Įteikė savo vizitinę kortelę.

– O jei susitiktume kitą trečiadienį apie šeštą vakaro? Ar būtumėte laisvas?

Atsakiau, kad taip.

Vos įsėdęs į metro ėmiau apžiūrinėti savo naujojo pažįstamo vizitinę kortelę; tiek, kiek apie tai išmaniau, ji atrodė elegantiškai ir skoningai. Redižė turėjo asmeninį telefono numerį, du darbinius, du fakso numerius (asmeninį ir darbinį), du neaiškaus turinio interneto adresus, du mobiliojo numerius (prancūzišką ir anglišką), *Skype* kontaktą: štai žmogus, kuris akivaizdžiai darė viską, kad tik būtų pasiekiamas. Iš tiesų po susitikimo su Laku pradėjau suktis aukščiausiuose sluoksniuose, ir tai ėmė kone kelti nerimą.

Jis taip pat turėjo ir adresą, Arenų gatvė 5, ir tai buvo vienintelė šiuo metu man naudinga informacija. Jei gerai pamenu, Arenų gatvė buvo žavinga gatvelė, vedanti į Lutecijos arenas, kurios savo ruožtu buvo vienas gražiausių Paryžiaus kampelių. Čia telkėsi Petitreno ir Pudlovskio rekomenduojamos mėsinės bei sūrių parduotuvės – jau nekalbant apie itališkus produktus. Visa tai nuteikė raminamai.

Monž aikštės stotyje man kilo netikusi mintis išlipti Lutecijos arenose. Žinoma, dėl lokacijos tai buvo protinga – taip

iškart atsidursiu Arenų gatvėje; tačiau buvau pamiršęs, kad ten nebuvo lifto, o Monž aikštės stotis įrengta penkiasdešimt metrų po žeme, tad iš to keisto metro išėjimo, kuris išvedė tiesiai tarp sodo apsauginių tvorelių, išlindau visiškai nusiplūkęs ir uždusęs. Savo masyviomis kolonomis ir kubizmo įkvėptu apipavidalinimu, savo neobabilonietišku stiliumi jis visiškai nederėjo Paryžiuje – ir tikriausiai nederėtų jokiame kitame Europos mieste.

Suradęs Arenų gatvės 5-ą namą supratau, kad Redižė ne tik gyveno žavingojo V kvartalo gatvelėje, bet ir *privačiame name* žavingoje kvartalo gatvėje, o dar tiksliau, *istoriniame* name. Numeris 5 buvo ne kas kita, kaip neįprastas neogotiškas pastatas, prie kurio šliejosi kvadratinis bokštelis, primenantis donžoną, ir jame nuo 1940-ųjų iki mirties 1968-aisiais gyveno Žanas Polanas*. Asmeniškai aš Žano Polano negalėjau pakęsti tiek dėl jo kūrybos, tiek dėl jo *pilkojo kardinolo* vaidmens, tačiau reikėjo pripažinti, kad jis buvo viena iš įtakingiausių Prancūzijos leidybos asmenybių pokario metais – ir kad gyveno itin gražiame name. Mano susižavėjimas Saudo Arabijos finansine parama naujajam universitetui tik dar labiau išaugo.

Paskambinau ir mane pasitiko kamerdineris, kurio kreminės baltos spalvos kostiumas ir švarkelis su Mao stiliaus apykakle šiek tiek priminė diktatoriaus Kadafio aprangą. Prisistačiau ir jis man vos nusilenkė – iš tiesų esu laukiamas.

* Jean Paulhan (1884–1968) – prancūzų rašytojas, literatas, literatūros kritikas ir leidėjas.

Kol profesoriui Redižė praneš apie mano atvykimą, paprašė pabūti nedideliame spalvingais vitražais papuoštame atrijuje.

Palaukus dvi ar tris minutes, iš kairės pusės atsivėrė durys ir įėjo kokių penkiolikos metų mergina su džinsais pažemintu juosmeniu ir „Hello Kitty“ palaidine; ilgi juodi plaukai banguodami laisvai krito jai ant pečių. Mane pamačiusi suriko, nerangiai rankomis bandė užsidengti veidą ir tekina išbėgo lauk. Tą akimirką laiptų viršuje pasirodė Redižė ir ėmė leistis manęs pasitikti. Jis matė visą incidentą ir nusivylęs ištiesė man ranką.

– Tai Aiša, mano naujoji žmona. Dabar jausis labai nepatogiai, nes jūs nebūtumėt turėjęs jos pamatyti be skaros.

– Atsiprašau, apgailestauju.

– Ne, neatsiprašinėkite, tai jos kaltė: prieš pereidama prieangį turėjo paklausti, ar nėra svečių. Ji dar nepripratusi prie šių namų, bet tai tik laiko klausimas.

– Taip, ji atrodo labai jauna.

– Jai ką tik suėjo penkiolika.

Sekiau paskui Redižė per pirmą aukštą iki didelės svetainės bibliotekos, sienos buvo labai aukštos, iki lubų – gal kokie penki metrai. Viena visa buvo skirta knygų lentynoms, ir vos mestelėjęs žvilgsnį pastebėjau, kad jis turėjo be galo daug senovinių leidimų, ypač XIX amžiaus. Viršutinėms lentynoms pasiekti stovėjo dvejos tvirtos metalinės kopėčios su ratukais. Priešais ant tamsaus medžio grotelių kabėjo žalių augalų,

kurie dengė visą sieną, vazonai. Tai buvo vijokliai, paparčiai, laukinės vynuogės – jų lapija pakopomis krito nuo lubų iki grindų ir vyniojosi apie paveikslus: kai kurie iš jų buvo kaligrafiškai išraitytos Korano eilutės, kiti – didelio formato nuotraukos, atspausdintos ant matinio popieriaus, kuriose buvo užfiksuotos galaktikos, supernovos, ūkai. Viename kampe įstrižai stovėjo didelis direktoriškas rašomasis stalas, nuo kurio matėsi visas kambarys. Redižė mane palydėjo į priešingą kampą, kur ratu aplink žemą varinį staliuką stovėjo keli glotnaus raudonų ir žalių dryžių audiniu apmušti krėslai.

– Iš tiesų turiu arbatos, jei norite, – tarė kviesdamas mane prisėsti. – Taip pat alkoholinių gėrimų: viskio, portveino, spręskite jūs. Ir puikaus „Meursault“.

– Tebūnie „Meursault“, – atsakiau vis dėlto šiek tiek nustebęs, mat, kiek žinojau, ar bent jau man taip atrodė, islamas draudžia vartoti alkoholį, bet ši religija man buvo menkai pažįstama.

Redižė išėjo iš kambario – galbūt paprašyti, kad mums atneštų išgerti. Mano krėslas stovėjo priešais aukštą senovinį langą, kurio stiklai buvo atskirti švininiais rėmeliais, ir pro jį matėsi Lutecijos arenos. Vaizdas buvo įspūdingas – manau, pirmą kartą taip gerai mačiau amfiteatro visumą. Vis dėlto po kelių minučių priėjau arčiau bibliotekos; ji taip pat pasirodė įspūdinga.

Dvi apatinės lentynos buvo skirtos 21x29,7 formato aplankams. Tai buvo disertacijos, apgintos įvairiuose Europos

universitetuose; peržvelgus kelis pavadinimus, mano dėmesį patraukė filosofijos disertacija, apginta Katalikiškame Naujojo Luveno universitete, kurios autorius buvo Roberas Redižė ir kuri vadinosi *Genonas kaip Nyčės skaitytojas.* Ruošiausi ją išimti iš lentynos, bet į kambarį grįžo Redižė; pašokau tarsi sučiuptas nusikaltimo vietoje ir suskubau ją padėti atgal. Jis priėjo šypsodamasis:

– Nesijaudinkite, čia nėra nieko slapto. Be to, tokiam žmogui kaip jūs tyrinėti bibliotekų turinį yra kone profesinė pareiga...

Visiškai priartėjęs pamatė aplanko pavadinimą.

– Ak, jums pasitaikė mano disertacija... – Papurtė galvą. – Daktaro laipsnį gavau, tačiau disertacija nėra kuo nors ypatinga. Bet kuriuo atveju gerokai prastesnė už jūsų. Tarkime, šiek tiek pritempiau tekstus, kaip dažnai sakoma. Genoną*, gerai pagalvojus, Nyčė ne taip stipriai paveikė; jo modernaus pasaulio neigimas yra toks pats stiprus, tačiau atkeliauja iš radikaliai skirtingų šaltinių. Kaip ten bebūtų, šiandien disertaciją rašyčiau kitaip. Turiu ir jūsiškę... – tęsė ištraukdamas iš lentynos kitą aplanką. – Kaip žinote, universiteto archyve saugome penkias disertacijos kopijas. Ką gi, atsižvelgdamas į tai, kiek tyrinėtojų kiekvienais metais jos paprašo, nutariau galįs ramiai pasilaikyti vieną kopiją.

* René Guénon (1886–1951) – prancūzų autorius ir intelektualas, studijavęs matematiką, filosofiją, Rytų religijas, savo veikaluose nagrinėjęs Rytų civilizacijų įtaką Vakarams. 1912 m. tapo musulmonu, o nuo 1930 m. gyveno Egipte.

Vos sugebėjau jo klausytis, buvau benualpstąs. Beveik dvidešimt metų akyse nemačiau savo disertacijos *Žorisas Karlas Hiuismansas, arba tunelio pabaiga*; aplankas buvo neįtikėtinai, kone nejaukiai storas – jį sudarė, akimirksniu prisiminiau, septyni šimtai aštuoniasdešimt aštuoni puslapiai. Jiems visgi paskyriau septynerius savo gyvenimo metus.

Su mano disertacija rankose Redižė patraukė prie krėslų.

– Iš tiesų įspūdingas darbas, – toliau laikėsi savo. – Man labai priminė jaunąjį Nyčę ir jo *Tragedijos gimimą*.

– Jūs perdedate...

– Ne, visai ne. Juk *Tragedijos gimimas* iš esmės buvo savotiška daktaro disertacija; ir abiem atvejais susiduriame su neįtikėtinu genialumu, su tuo popieriuje išlietų idėjų proveržiu be jokio pasirengimo, ir dėl to, tiesą sakant, tekstas yra kone nepaskaitomas – be to, iš tiesų įspūdinga ir tai, jog jums pavyko tokį ritmą išlaikyti per visus kone aštuonis šimtus puslapių. Jau *Apmąstymuose ne laiku* Nyčė buvo nurimęs, supratęs, kad neįmanoma užversti skaitytojo per dideliu minčių srautu, kad reikia jį parengti, leisti jam atsikvėpti. *Neologizmų verpetuose* jūs taip pat pereinate šią stadiją ir todėl jūsų knyga yra suprantamesnė. Skirtumas tas, kad Nyčė ir toliau rašė.

– Aš nesu Nyčė.

– Taip, jūs nesate Nyčė. Tačiau jūs esate kažkas, kažkas įdomaus. Ir, atleiskite už įžūlumą, jūs esate kažkas, ko aš noriu. Atversiu savo kortas, nes jūs vis tiek jau būsite tai supratęs:

noriu jus įtikinti grįžti dėstyti į Paryžiaus – Sorbonos universitetą, kuriam vadovauju.

Tą akimirką atsivėrusios durys išsuko mane nuo atsakymo ir pasirodė maždaug keturiasdešimtmetė moteris, apkūnoka ir linksmai nusiteikusi, su padėklu, ant kurio gulėjo lėkštė mažų karštų įdarytų krepšelių ir kibirėlis su ledukais bei pažadėtuoju „Meursault" buteliu.

– Tai Malika, mano pirmoji žmona, – tarė Redižė, jai išėjus, – rodos, jums šiandien lemta susitikti su mano žmonomis. Ją vedžiau dar gyvendamas Belgijoje. Taip, esu kilęs iš Belgijos... Be to, vis dar esu belgas, niekada nepasikeičiau pilietybės, nors Prancūzijoje gyvenu jau dvidešimt metų.

Įdaryti krepšeliai buvo nuostabūs, aštrūs, bet ne per daug, atpažinau kalendrų prieskonį. O vynas buvo stulbinantis.

– Mano nuomone, „Meursault" sulaukia per menko dėmesio! – sušukau entuziastingai. – „Meursault" yra sintezė, tarsi daug vynų viename, ar ne?

Norėjau kalbėti apie ką tik nori, išskyrus savo akademinę ateitį, tačiau iliuzijų dėl to neturėjau – jis sugrįš prie šios temos.

Prie jos sugrįžo po tinkamai išlauktos tylos pauzės.

– Esu patenkintas, kad sutikote kuruoti šį „Plejados" leidimą. Man atrodo akivaizdu, kad esate tinkamiausias žmogus. Kai Laku su manimi tarėsi, ką jam galėjau atsakyti? Kad tai normalus pasirinkimas, teisingas pasirinkimas; taip pat ir geriausias pasirinkimas. Su jumis kalbėsiu visiškai atvirai: turiu

pripažinti, kad iki šiol, išskyrus Žinjaką, man nepavyko pritraukti tikrai autoritetingų, tarptautinio lygmens dėstytojų; žinoma, tai jokia drama, universitetas ką tik atvėrė duris; tačiau vis dėlto šiame mūsų pokalbyje esu prašančiojo pozicijoje, nes negaliu jums daug pasiūlyti. Tiesą sakant, taip, finansine prasme galiu jums pasiūlyti daug, puikiai tai žinote, ir galų gale tai nėra menkas argumentas. Tačiau intelektine prasme katedra Sorbonoje yra daug mažiau prestižinė už „Plejados" leidimo kuravimą; puikiai tai suvokiu. Tačiau galiu pasirūpinti, asmeniškai pasirūpinti, kad jūsų tikrasis darbas nuo to nenukentėtų. Jums tereikėtų vesti kelias lengvas paskaitas didelėje auditorijoje pirmakursiams ir antrakursiams. Galėsite nesirūpinti dėl pagalbos doktorantams – žinau, kad tai sekina, aš pats ilgai tuo užsiėmiau. Biurokratine prasme šį klausimą galiu sutvarkyti be jokių problemų.

Jis nutilo ir aiškiai pajutau, kad išseko pirmosios jo argumentų atsargos. Atsigėrė pirmą „Meursault" gurkšnį, o aš įsipyliau antrą stiklą. Manau, man dar niekada neteko jaustis tokiam *geidžiamam*. Šlovės mechanizmas veikia keistai ir nesuvokiamai, galbūt mano disertacija iš tiesų tokia geniali, kaip jis tvirtino, – tiesą sakant, sunkiai ją prisiminiau, nes intelektiniai viražai, kuriais užsiminėjau pirmaisiais savo jaunystės metais, man atrodė neįtikėtinai tolimi, – tačiau tiesa ta, kad dabar galėjau pasigirti savotiška *aura*, kai iš tikrųjų nenorėjau nieko kito, tik paskaitinėti išsitiesęs lovoje ketvirtą dienos su cigarečių bloku ir buteliu ko nors stipraus, tačiau

taip pat turėjau pripažinti, kad taip gyvendamas numirčiau, numirčiau labai greitai, nelaimingas ir vienišas, o kiek aš turėjau noro numirti anksti, nelaimingas ir vienišas? Iš esmės ne per daugiausia.

Pabaigęs antrą stiklą, įsipyliau trečią. Pro langą mačiau, kaip virš arenos leidosi saulė; tyla tapo šiek tiek nejauki. Ką gi, jis norėjo *atversti kortas*, tada ir aš tai padarysiu.

– Vis dėlto yra viena sąlyga... – tariau atsargiai. – Viena visai nemenka sąlyga.

Jis lėtai linktelėjo.

– Ar, jūsų nuomone... ar, jūsų nuomone, aš esu žmogus, kuris galėtų atsiversti į islamą?

Jis nuleido galvą tarsi pasinėręs į gilius asmeninius apmąstymus; tada, pakėlęs į mane žvilgsnį, atsakė:

– Taip.

Po akimirkos štai vėl pasirodė plati švytinti, tyra jo šypsena. Ją mačiau antrą kartą, tad šokas buvo šiek tiek mažesnis; tačiau ta šypsena ir toliau buvo siaubingai paveiki. Vis dėlto dabar jo eilė kalbėti. Susigrūdau į burną vieną po kito du krepšelius, kurie jau buvo šiek tiek atvėsę. Saulė pranyko už amfiteatro žiūrovų vietų pakopų, ir areną užgulė naktis; atrodė neįtikėtina, kad ten prieš du tūkstančius metų iš tiesų vykdavo gladiatorių ir įniršusių žvėrių kovos.

– Jūs nesate katalikas, o tai būtų galėję virsti kliūtimi... – vėl ramiai prašneko jis.

Ne, iš tiesų, tikrai nepasakytum, kad esu katalikas.

– Ir manau, nesate ir visiškas ateistas. Tikrų ateistų iš esmės reta.

– Taip manote? Aš, atvirkščiai, buvau įsitikinęs, kad Vakarų pasaulyje ateizmas yra plačiai paplitęs.

– Mano galva, tik paviršutiniškai. Vieninteliai tikri ateistai, su kuriais man teko susidurti, buvo *maištautojai*; užuot šaltai tvirtinę Dievo nebuvimą, jie šį egzistavimą atmesdavo Bakunino stiliumi: „Net jei Dievas egzistuotų, reikėtų jo atsikratyti...“, vienu žodžiu, buvo tokie ateistai, kaip Kirilovas, kurie Dievą atmesdavo, nes į jo vietą norėdavo pastatyti žmogų, jie buvo humanistai, jiems aukščiausia vertybė buvo žmogaus laisvė, žmogaus orumas. Įsivaizduoju, kad jūs negalite savęs priskirti ir prie šios kategorijos, tiesa?

Ne, iš tiesų, negalėjau; jau nuo paties žodžio „humanizmas“ mane lengvai supykino, bet gal tai buvo krepšeliai, mat šiek tiek persivalgiau jų; įsipyliau dar vieną stiklą „Meursault“, kad praeitų.

– Esmė ta, – tęsė Redižė, – kad didžioji dalis žmonių gyvena nesirūpindami dėl šių klausimų, juos laiko pernelyg filosofiškais; apie juos mąsto tik tie, kurie susiduria su tragedija – sunkia liga, artimo žmogaus mirtimi. Iš tikrųjų taip yra Vakaruose; nes likusiame pasaulyje būtent dėl šių klausimų žmonės miršta, žudo vienas kitą, pradeda kruvinus karus – ir taip nuo pat žmonijos pradžios: žmonės tarpusavyje kovoja dėl metafizinių klausimų, o ne dėl demografinio augimo rodiklių, ir net ne dėl medžioklės plotų pasidalinimo. Tačiau iš

tiesų ateizmas nėra tvirtai įsišaknijęs net ir Vakaruose. Kai su žmonėmis kalbu apie Dievą, paprastai pradedu parodydamas jiems knygą apie astronomiją...

– Iš tikrųjų jūsų nuotraukos labai gražios.

– Taip, visatos grožis įspūdingas; ypač jos neaprėpiamybė yra stulbinanti. Šimtai milijardų galaktikų, iš kurių kiekviena turi po šimtus milijardų žvaigždžių, skiriamų milijardų šviesmečių – šimtų milijardų milijardų kilometrų. O ties milijardų šviesmečių masteliu pradeda ryškėti tvarka: galaktikos dariniai taip pasiskirsto, jog susidaro labirinto vaizdas. Pabandykite pateikti šiuos mokslinius faktus šimtui atsitiktinai gatvėje parinktų žmonių: kiek iš jų turės drąsos tvirtinti, jog visa tai buvo sukurta *atsitiktinai*? Tuo labiau kad visata yra sąlygiškai jauna – jai daugių daugiausia penkiolika milijardų metų. Žymus yra spausdinančios beždžionės argumentas: kiek laiko prireiktų šimpanzei, kad atsitiktinai spaudinėdama klaviatūrą surinktų Šekspyro kūrinį? Kiek laiko prireiktų aklam atsitiktinumui, kad perkurtų mūsų visatą? Tikrai daug daugiau nei penkiolikos milijardų metų! Tai nėra tik gatvės praeivio nuomonė, taip mano ir patys mokslininkai; matyt, per visą žmonijos istoriją nebuvo iškilesnio proto už Izaoko Niutono – tik pagalvokite, kokia neįtikėtina, niekam neprilygstanti proto pergalė buvo sujungti į vieną ir tą patį dėsnį žemės kūnų kritimą ir planetų judėjimą! Ir ką gi, Niutonas tikėjo Dievą, tvirtai tikėjo, taip, kad paskutinius savo gyvenimo metus skyrė Biblijos – vienintelio jam iš

tikrųjų prieinamo švento teksto – egzegezės studijoms. Einšteinas taip pat nebuvo ateistas, nors tikslią jo tikėjimo esmę apibrėžti yra sunkiau; tačiau prieštaraudamas Borui, jog „Dievas nežaidžia kauliukais", jis kalba visiškai rimtai, jam buvo nesuvokiamas požiūris, esą visatos dėsniai yra pavaldūs atsitiktinumui. „Dievo laikrodininko" argumentas, kurį Volteras laikė nepaneigiamu, išsaugojo visą savo XVIII amžiuje turėtą svorį ir laikui bėgant netgi tapo dar stipresnis mokslui vis glaudžiau susiejant astrofiziką su kvantine mechanika. Ar iš esmės neatrodo šiek tiek juokingai ši trapi būtybė iš įprastinės galaktikos periferijos, bevardės planetos, pakylanti ant savo mažų letenėlių, kad sušuktų: „Dievo nėra"? Prašau man atleisti, per daug įsišnekėjau...

– Ne ne, neatsiprašinėkite, mane tikrai domina jūsų mintys... – nuoširdžiai atsakiau, nors, tiesą sakant, pamažu girtėjau ir skersai žvilgtelėjęs į butelį pamačiau, kad „Meursault" tuščias. – Tiesa, – tęsiau, – mano ateizmas nesiremia į itin tvirtą pamatą; būtų per daug įžūlu teigti atvirkščiai.

– Įžūlu, taip, tai tinkamas žodis; ateistinis humanizmas yra paremtas išdidumu, neįtikėtina arogancija. Taip pat ir krikščioniška įsikūnijimo mintis iš esmės liudija apie šiek tiek juokingą įžūlumą. Dievas, tapęs žmogumi... Kodėl gi Dievas mieliau neįsikūnijo į Sirijaus ar Andromedos galaktikos gyventoją?

– Jūs tikite nežemiškomis būtybėmis? – pertraukiau jį nustebęs.

– Nežinau, dažnai apie tai negalvoju, tačiau tai tik aritmetikos klausimas: turint omeny, kad visatoje yra be galo daug žvaigždžių ir planetų, kurios aplink kiekvieną iš jų sukasi, būtų labai keista, jei gyvybė būtų atsiradusi tik Žemėje. Tačiau nesvarbu, noriu pasakyti tai, kad visatoje esama akivaizdžių ženklų, bylojančių apie protingą sumanymą, kad tai yra akivaizdžiai milžiniško proto pagimdyto sumanymo įgyvendinimas. Ir kad šis paprastas vaizdinys vėl anksčiau ar vėliau taps aktualus, tą supratau dar būdamas vaikas. Visa XX amžiaus intelektinė diskusija vyko tik kaip priešpriešа tarp komunizmo – pavadinkime tai humanizmo *hard* versija – ir liberalios demokratijos, tai yra jo švelniosios versijos; vienu žodžiu, ji buvo siaubingai supaprastinta. Religijos sugrįžimas, apie kurį tuo metu imta kalbėti, buvo neišvengiamas, kaip aš tai žinojau jau būdamas penkiolikos. Mano šeima buvo gana katalikiška – iš tikrųjų nelabai, didžiausi katalikai buvo mano seneliai, – taigi natūralu, kad iš pradžių atsigręžiau į katalikybę. O pirmais universitetinių studijų metais suartėjau su identiterizmo judėjimu.

Tikriausiai nutaisiau aiškiai nustebusią išraišką, nes jis nutilo ir į mane pažvelgė pusiau šypsodamasis. Tą pačią akimirką kažkas pabeldė į duris. Redižė atsakė arabiškai ir vėl pasirodė Malika, nešina kitu padėklu su kavinuku, dviem puodeliais, lėkštute baklavos su pistacijomis ir *briouat**. Taip

* Marokietiški sluoksniuotos tešlos pyragėliai.

pat ant padėklo stovėjo butelis *boukha* – figų brendžio – ir du stikliukai.

Prieš tęsdamas toliau Redižė mums patiekė kavos. Ji buvo karti, itin stipri ir man labai padėjo – akimirksniu atgavau budrumą.

– Niekada neslėpiau savo jaunystės interesų... – tęsė jis. – O mano naujiesiems draugams musulmonams niekada nekilo mintis man dėl jų priekaištauti; jiems atrodo visiškai normalu, kad ieškodamas išeities iš ateistinio humanizmo pirmiausia pasukau link savo šeimos tradicijos. Be to, nebuvome nei rasistai, nei fašistai – tai yra, jei jau visiškai nuoširdžiai, kai kurie identiteristai jais buvo bent jau iš dalies; tačiau aš ne, niekada, visiškai ne. Fašizmą visada laikiau vaiduoklišku, košmarišku ir netikru bandymu sugrąžinti gyvenimą mirusioms tautoms; be krikščionybės europinės tautos buvo tik kūnai be dvasios – zombiai. Bet štai kur klausimas: ar krikščionybė galėjo būti atgaivinta? Aš tuo tikėjau, tikėjau keletą metų – su vis stiprėjančiomis abejonėmis, mane vis labiau veikė Toinbio* idėjos, jo mintis, kad civilizacijos miršta ne nužudytos, o nusižudo pačios. Ir tada viskas sugriuvo per vieną dieną – tikslumo dėlei: 2013-ųjų kovo 30 dieną; pamenu, buvo Velykų savaitgalis. Tuo metu gyvenau Briuselyje ir retsykiais eidavau išgerti į „Métropole" barą. Visada labai mėgau jugendo stilių: nuostabių jo

* Arnold J. Toynbee (1889–1975) – anglų istorikas bei savo laikotarpio tarptautinių santykių specialistas, garsus darbais istorijos filosofijos srityje.

pavyzdžių galime rasti Prahoje ir Vienoje, taip pat įdomių pastatų esama Paryžiuje ir Londone, tačiau man, klaidingai ar teisingai, jugendo stiliaus architektūros viršūnė buvo Briuselio viešbutis „Métropole", ir ypač jo baras. Kovo 30-osios rytą atsitiktinai ėjau pro šalį ir pastebėjau iškabą, kad „Métropole" baras tą vakarą bus uždarytas su visam. Buvau apstulbęs; paklausiau padavėjų. Jie tai patvirtino; tikslių uždarymo priežasčių nežinojo. Iki tos akimirkos tame absoliučiame dekoratyvinio meno šedevre galėjai užsisakyti sumuštinį ir alaus, Vienos saldainių ar kremu įdarytų saldumynų, galėjai gyventi savo kasdienybę apsuptas grožio, ir dabar visa tai tuoj išnyks, staiga, pačioje Europos sostinės širdyje!.. Taip, būtent tą akimirką aš supratau: Europa jau įvykdė savo pačios savižudybę. Kaip Hiuismanso skaitytoją, manau, jus taip pat kaip ir mane erzina jo nenuslopstantis pesimizmas, jo besikartojantys prakeiksmai savo epochos vidutiniškumui. Ir vis dėlto jis gyveno tuo metu, kai Europos tautos kaip niekad spindėjo ir valdydamos kolonijines imperijas dominavo pasaulyje!.. Ypač išskirtinėje epochoje tiek dėl technologijų: geležinkeliai, elektra, telefonas, fonografas, metalinės Eifelio konstrukcijos, tiek meniniu požiūriu – ir čia vardų tiek literatūros, tiek tapybos ir muzikos srityse... tikrai per daug, kad galėtume pradėti vardinti.

Jis, be abejonės, buvo teisus; net jei imtume tik siauresnę „meno gyventi" sritį, nuosmukis buvo ryškus. Siekdamas Redižė man ištiestos baklavos, permąsčiau vieną knygą, kurią perskaičiau prieš keletą metų, skirtą viešnamių istorijai. Tarp

knygoje pateiktų iliustracijų buvo *belle epoque* paryžietiško viešnamio lankstinuko reprodukcija. Patyriau tikrą šoką pamatęs, kad kai kurios *Madmuazelės Ortensės* siūlomos seksualinės įmantrybės man nieko nesakė. Neturėjau nė menkiausios nuovokos, ką galėtų reikšti „kelionė į geltonąją žemę" ar „rusiškas caro muilas". Taigi per šimtmetį kai kurių seksualinių praktikų prisiminimas iš vyrų atminties išsitrynė – panašiai išnyksta tam tikri amatai, pavyzdžiui, batsiuvių ar varpininkų. Ir kaipgi tada galima nesutikti su Europos nuosmukio idėja?

– Ta Europa, kuri buvo žmonių civilizacijos viršūnė, tiesiogine to žodžio prasme susinaikino per keletą dešimtmečių, – liūdnai tęsė Redižė.

Jis net neįjungė šviesos, svetainėje degė tik rašomojo stalo lempa.

– O tada štai ir anarchistų bei nihilistų judėjimai nuo vieno Europos galo iki kito, kvietimas imtis smurto, bet kokio moralinio dėsnio neigimas. Vėliau, po kelerių metų, tam galą padarė nepateisinama Pirmojo pasaulinio karo beprotystė. Froidas neklydo, Tomas Manas taip pat: jei Prancūzija ir Vokietija, dvi labiausiai išsivysčiusios, kultūringiausios pasaulyje šalys, galėjo pasiduoti tam beprasmiam skerdimui, vadinasi, Europa mirė. Vienu žodžiu, tą paskutinį vakarą „Métropole" praleidau iki pat uždarymo. Tada pėsčiomis grįžau namo per pusę Briuselio, palei europinių institucijų būstinių kvartalą – tą niūrią tvirtovę, apsuptą gūdžių varganų lūšnų. Kitą dieną nuėjau pasikalbėti su imamu Zaventeme. Dar kitą – Velykų pirmadienį – dešimties

liudininkų akivaizdoje ištariau ritualinę atsivertimo į islamą formulę.

Nebuvau tikras, ar sutinku su juo dėl lemiamo Pirmojo pasaulinio karo vaidmens; žinoma, tai nepateisinamos skerdynės, tačiau jau 1870 metų karas buvo gana absurdiškas, bent jau kaip jį aprašo Hiuismansas, ir smarkiai diskreditavo bet kokios formos patriotiškumą; tautos apskritai buvo ne kas kita, kaip žudikiškas absurdas, ir tikriausiai visos nors kiek mąstančios žmogiškosios būtybės tai suprato jau 1871-aisiais; man atrodė, kad nihilizmo, anarchizmo ir viso to šlamšto ištakos slypėjo būtent čia. O kalbėti apie senesnes civilizacijas nebuvau pakankamai kompetentingas. Lutecijos arenų soduose jau viešpatavo tamsa, o paskutiniai turistai buvo išėję; keletas žibintų ant arenos laiptų skleidė blausią šviesą. Prieš savo imperijos žlugimą romėnai, be abejonės, jautėsi esą amžina civilizacija; ar jie taip pat save nužudė? Roma buvo brutali civilizacija, nepaprastai pažengusi karybos meno srityje – taip pat žiauri civilizacija, kurioje miniai siūlomos pramogos buvo mirtinos kovos tarp žmonių arba tarp žmonių ir žvėrių. Ar romėnai nesąmoningai troško išnykti, turėjo užslėptą trūkį? Redižė, be abejonės, yra skaitęs Giboną ir kitus šio tipo autorius, apie kuriuos geriausiu atveju esu tik girdėjęs, tad visiškai nesijaučiau pasirengęs imtis šios temos.

– Aš tikrai kalbu per daug... – tarė jis nejaukiai krustelėjęs. Padavė man stikliuką su *boukha* ir vėl priešais padėjo lėkštelę

su saldumynais; jie buvo nuostabūs ir puikiai derėjo prie figų brendžio kartumo.

– Jau vėlu, gal man reiktų judėti namo, – tariau su abejonės gaidele; iš tikrųjų nelabai norėjau išeiti.

– Palaukite!

Atsistojo, nuėjo prie rašomojo stalo, už kurio buvo lentynos, skirtos žodynams ir žinynams. Grįžo su knygute – ant jos viršelio matėsi jo vardas, buvo išleista iliustruotų kišeninių vadovų serijoje ir vadinosi *Dešimt klausimų apie islamą.*

– Tris valandas kankinau jus savo religiniais išvedžiojimais, nors apie tai esu išleidęs knygą, tikriausiai tai man jau įaugo į kraują... Bet gal jau esate apie ją girdėjęs?

– Taip, ji buvo labai perkama, tiesa?

– Trys milijonai egzempliorių, – atsakė tarsi atsiprašydamas. – Regis, išsiugdžiau visiškai netikėtą idėjų populiarinimo talentą. Žinoma, ji labai schematiška... – vėl pasiteisino jis, – tačiau bent jau greitai perskaitysite.

Knygą sudarė 128 puslapiai ir nemažai iliustracijų – daugiausia islamiško meno reprodukcijos; jis buvo teisus, perskaityti daug laiko neužtruks. Įsidėjau knygutę į kuprinę.

Redižė vėl pripylė du stikliukus brendžio. Lauke pakilęs mėnulis visiškai apšvietė arenos pakopas, ir dabar jo šviesa buvo daug ryškesnė už žibintų; pastebėjau, kad fotografinės ant augalų sienos kabančių Korano eilučių ir galaktikų reprodukcijos buvo apšviestos lemputėmis.

– Gyvenate labai gražiame name...

– Prireikė daug metų, kad jį gaučiau, nebuvo lengva, patikėkite manimi...

Jis vėl įsitaisė krėsle ir dabar, pirmąkart nuo apsilankymo pradžios, man susidarė įspūdis, kad visiškai atsipalaidavo: tai, ką ruošėsi man pasakyti, jam buvo svarbu, dėl to nebuvo jokių abejonių.

– Žinoma, ne Polanas mane domina, ką gi gali dominti Polanas? Bet kiekvieną savo gyvenimo akimirką jaučiuosi laimingas gyvendamas name, kuriame Dominika Ori* parašė *O istoriją* ar kuriame bet kokiu atveju gyveno jos mylimasis, nes iš meilės jam ji sukūrė tą knygą. Žavinga knyga, ar ne?

Aš irgi taip maniau. Iš pradžių rodėsi, kad *O istorija* turėjo viską, kad man nepatiktų: fantazijos man kėlė šleikštulį, o ir apskritai visa knyga buvo nuolat brukamas kičas – butas Šv. Liudviko saloje, privatus namas Sen Deni priemiestyje, *Sir Stephen*, vienu žodžiu, viskas baisiai užknisa. Vis dėlto knyga buvo aistros, viską nušluojančios magijos istorija.

– Tai pasidavimas, – tyliai tarė Redižė. – Sukrečianti ir paprasta mintis, išreikšta su dar niekada neregėta jėga, kad žmogiškosios laimės viršūnė pasiekiama per visišką pasidavimą. Gerai pagalvočiau prieš išdėstydamas šią sampratą savo

* Dominique Aury (1907–1998) – Anne Cécile Desclos pseudonimas, nors erotinį romaną *Histoire d'O* ji parašė Pauline Réage vardu.

bendratikiams, jiems ji galėtų pasirodyti šventvagiška, tačiau, mano galva, esama ryšio tarp moters pasidavimo vyrui, kaip tai aprašoma *O istorijoje*, ir žmogaus pasidavimo Dievui, kaip tai suvokia islamas. Matote, – tęsė, – islamas pasaulį, visą pasaulį, priima *tokį, koks jis yra*, kaip pasakytų Nyčė. Budistams pasaulis yra *dukkha* – stoka, kančia. Taip pat ir krikščionybė skelbia apie rimtus jo trūkumus – argi šėtonas nėra apibūdinamas kaip „šio pasaulio princas"? O štai islamui dieviškoji kūrinija yra tobula, pasaulis – absoliutus šedevras. Juk kas iš esmės yra Koranas, jei ne didžiulė mistinė šlovinimo poema? Kūrėjo ir pasidavimo jo įstatymams šlovinimo. Kai kas nors nori priartėti prie islamo, paprastai jam nepatariu pradėti nuo Korano, nebent, žinoma, nori išmokti arabų kalbą, kad galėtų pasinerti į originalų tekstą. Labiau siūlau pasiklausyti surų skaitymo ir jas kartoti, pajusti jų alsavimą ir jų dvelksmą. Be to, islamas yra vienintelė religija, uždraudusi pamaldose naudoti bet kokį vertimą; nes Koranas visas sudarytas iš ritmo, rimų, aidų, sąskambių. Yra paremtas mintimi, pagrindine poezijos idėja, kad skambesio ir prasmės sąjunga suteikia galimybę pasakoti pasaulį.

Jis vėl krustelėjo, tarsi teisindamasis – manau, šiek tiek apsimetė nejaukiai jaučiąsis dėl savo prozelitiškos veiklos, tačiau tuo pat metu turėjo pernelyg gerai suvokti, kad tą pačią litaniją bruko visiems dėstytojams, kuriuos bandė įkalbėti; įsivaizduoju, pavyzdžiui, jog pastaba dėl draudimo versti Koraną suveikė kalbant su Žinjaku, mat viduramžių literatūros specialistai dažnai kreivai vertina jų garbinimo objekto per-

kėlimą į šiuolaikinę prancūzų kalbą; tačiau galiausiai jo argumentai, suvaidinti ar ne, vis dėlto buvo visiškai paveikūs. Ir vis negalėjau liautis galvojęs apie jo gyvenimo būdą: keturiasdešimtmetė žmona maistui ruošti, penkiolikametė – kitiems dalykams... tikriausiai turėjo dar dvi vidutinio amžiaus žmonas, tačiau dabar neatrodė tinkamas momentas į tai gilintis. Pakilau ruošdamasis išeiti, šįkart neabejodamas, padėkojau jam už tą kerinčią popietę, kuri užsitęsė iki vakaro. Atsakė taip pat maloniai praleidęs laiką, ir galiausiai prie durų slenksčio dar trumpai tarsi rungtyniaudami persimetėme mandagumo frazėmis; tačiau abudu buvome nuoširdūs.

Grįžęs namo ir lovoje nuo vieno šono ant kito pasivartęs daugiau nei valandą, supratau, kad užmigti nepavyks. Alkoholio atsargos namie buvo beveik išsekusios, turėjau tik butelį romo – ne pats geriausias variantas po *boukha,* tačiau man reikėjo išgerti. Pirmą kartą gyvenime ėmiau galvoti apie Dievą, rimtai svarstyti apie kažkokio Visatos Kūrėjo, kuris stebi kiekvieną mano veiksmą, idėją ir pirmoji mano reakcija buvo nedviprasmiška: baimė, labai paprastai. Pamažu alkoholis padėjo nusiraminti, vis kartojau sau, kad esu sąlygiškai nesvarbus individas, kad Kūrėjas tikrai turės svarbesnių dalykų ir t. t., tačiau manęs vis neapleido šiurpinanti mintis, jog staiga jis pastebės mano egzistavimą ir *prislėgs savo rūsčia ranka,* pavyzdžiui, sukeldamas man žandikaulio vėžį, kaip nutiko Hiuismansui – tai dažna vėžio forma tarp rūkorių, Froidas irgi juo sirgo, taip, žandikaulio vėžys man atrodė tikėtinas variantas. Kaip aš gyvenčiau po žandikaulio pašalinimo? Kaip išeičiau iš namų, kaip eičiau į parduotuvę apsipirkti, kaip ištverčiau užuojautos ir pasišlykštėjimo žvilgsnius? O jei ne-

galėčiau apsipirkti, kas už mane tai padarytų? Naktis dar buvo ilga ir aš jaučiausi siaubingai vienišas. Ar bent turėčiau paprasčiausios drąsos nusižudyti? Tuo visai nebuvau tikras.

Pabudau apie šeštą ryto kamuojamas didžiulio galvos skausmo. Užstatęs ant ugnies kavą ieškojau *Dešimties klausimų apie islamą,* tačiau po ketvirčio valandos paieškų turėjau susitaikyti su akivaizdžiu dalyku: kuprinės nebuvo, tikriausiai ją palikau Redižė namuose.

Po dviejų tablečių aspirino suradau jėgų pasinerti į 1907 metais išleistą teatrinio žargono žodyną, ir man pavyko surasti du retus žodžius, kuriuos vartojo Hiuismansas ir kurie lengvai galėjo praslysti kaip neologizmai. Tai buvo linksmoji mano darbo dalis, linksmoji ir sąlygiškai lengva; sunkiausia bus su įvadu, tai bus akyliausiai vertinama dalis – tą kuo puikiausiai suvokiau. Anksčiau ar vėliau man teks sugrįžti prie disertacijos. Tie aštuoni šimtai puslapių gąsdino, kone slėgė; kiek man pavyko prisiminti, Hiuismanso kūrybą buvau linkęs nagrinėti per būsimo jo atsivertimo prizmę. Pats autorius skatino taip nagrinėti, ir, be abejonės, aš jam leidau manimi manipuliuoti – jo *Atvirkščiai* pratarmė, kurią parašė po dvidešimties metų, šiuo klausimu buvo iškalbinga. Ar *Atvirkščiai* neišvengiamai vedė prie grįžimo į Bažnyčios įsčias? Galiausiai šis grįžimas įvyko, ir Hiuismanso nuoširdumas nekėlė jokių abejonių, o *Lurdo minios,* paskutinė jo knyga, buvo autentiška krikščionio knyga, kurioje tam vienišam mizantropui estetui, įveikus priešiškumą, kurį jam sukeldavo

šv. Sulpicijaus veidmainystės, pavyko leistis nunešamam paprasto piligrimų minios tikėjimo. Be to, praktine prasme šis grįžimas iš jo nepareikalavo didelių aukų: Ligiužė abatijoje jo, kaip oblato, statusas leido jam gyventi ne vienuolyne; jis turėjo savo asmeninę kambarinę, jam ruošdavusią miesčioniškus patiekalus, kurie užėmė tokį svarbų vaidmenį jo gyvenime; turėjo savo biblioteką ir savo olandiško tabako maišelius. Dalyvaudavo kiekvienose dienos pamaldose, ir, be abejonės, dėl to jautė malonumą, jo estetinis ir kone kūniškas mėgavimasis katalikų liturgija sklido iš kiekvieno jo paskutinių kūrinių žodžio; tačiau jis niekada nesvarsto metafizinių klausimų, kuriuos praeitą dieną iškėlė Redižė. Begalinės erdvės, kurios gąsdino Paskalį ir sukeldavo Niutono bei Kanto nuostabą ir pagarbą, – jis jų net akies krašteliu nematė. Hiuismansas buvo atsivertęs, žinoma, bet ne kaip Pegi ar Klodelis. Mano disertacija, kaip supratau tą akimirką, daug man nepadės; ir net paties Hiuismanso pareiškimai.

Apie dešimtą pagalvojau, kad tai padorus laikas prisistatyti Arenų gatvės 5-ame name; kamerdineris, kaip visada su baltu kostiumu ir su Mao stiliaus apykakle, sutiko mane šypsodamasis. Profesoriaus Redižė namie nebuvo, man pranešė, ir taip, kai ką pas juos palikau. Po mažiau nei pusės minutės grįžo su mano „Adidas“ kuprine – be abejonės, laikė ją pasidėjęs prie šalies jau vos išaušus rytui; buvo mandagus, greitas ir

santūrus, tad kai kuriais aspektais mane stebino dar labiau nei žmonos. Praktinius dalykus tikriausiai sutvarkydavo per akimirką, pirštų spragtelėjimu.

Grįždamas atgal Katrefažo gatve atsitiktinai atsidūriau priešais Didžiąją Paryžiaus mečetę. Mano mintys ėmė suktis ne apie Visatos Kūrėją, bet daug proziškesne kryptimi, apie Stivą: visgi akivaizdu, kad mokymo lygis krito. Aš nė iš tolo neprilygau Žinjako reputacijai, tačiau galėjau būti tikras, kad jei nuspręsčiau sugrįžti, mane būtų pasitikę išskėstomis rankomis.

Tada, jau galutinai tai suvokdamas, ėjau toliau Duvantono gatve į Paryžiaus 3 – Sorbonos universiteto komplekso pusę. Neketinau eiti į vidų, tik pavaikštinėti prie vartų; tačiau mane apėmė tikras džiaugsmas, kai atpažinau senegalietį budėtoją. Jis taip pat atrodė patenkintas:

– Kaip gera jus vėl matyti, pone! Sveiki sugrįžę!

Man nesinorėjo jo nuvilti ir priėmiau kvietimą užeiti į vidinį kiemą. Juk vis dėlto šiame fakultete praleidau penkiolika savo gyvenimo metų, man buvo malonu atpažinti bent jau vieną personą. Pasvarsčiau, ar jam irgi teko atsiversti, kad būtų vėl priimtas į darbą; tačiau gal jis jau buvo musulmonas, juk kai kurie senegaliečiai išpažįsta islamą, ar bent jau man taip atrodė. Ketvirtį valandos pasivaikščiojau po plieninių strypų arkas, šiek tiek nustebęs dėl apėmusios nostalgijos, tačiau vis tiek nė akimirkai pro akis nepraslydo, kad aplinka buvo bjauri kaip reta; tie pastatai iškilo blogiausiu modernizmo laikotarpiu, tačiau nostalgija nėra estetinis jausmas, taip pat ji

nėra susijusi su laimingais prisiminimais, juk nostalgiją kokiai nors vietai paprasčiausiai jaučiame dėl to, kad ten gyvenome, nesvarbu, gerai ar blogai, mat praeitis visada yra graži, ir, tiesą sakant, ateitis irgi, blogai gyvename tik dabartyje ir nešamės tą blogį su savimi kaip skausmingą pūlinį, kuris mus lydi tarp dviejų ramios laimės begalybių.

Pamažu, bevaikštant tarp plieninių strypų, nostalgija nuslūgo, ir tuo pat metu beveik visiškai nustojau galvoti. Dar šiek tiek pagalvojau apie Miriam – nedaug, bet labai skausmingai, – praeidamas pro barą už nugaros, kur įvyko pirmasis mūsų susitikimas. Dabar, žinoma, studentės buvo apsimuturiavusios, daugiausia baltais apdarais, po portikais vaikštinėjo grupelėmis po dvi ar po tris, vaizdas šiek tiek priminė vienuolyno kiemą, o visuma nepaneigiamai dvelkė uoliu mokymusi. Savęs paklausiau, kaip visa tai atrodytų senojoje Paryžiaus 4 – Sorbonos universiteto aplinkoje, jei atsidurtume Abelardo ir Eloizos laikais.

Dešimt klausimų apie islamą iš tikrųjų buvo lengvai skaitoma knyga, o jos turinys buvo labai aiškiai suskirstytas. Pirmas skyrius, kuriame atsakoma į klausimą „Koks yra mūsų tikėjimas?“, man nepasakė nieko naujo. Iš esmės jame buvo tie patys dalykai, kuriuos Redižė man išdėstė anos dienos popietę pas jį: visatos begalybė ir harmonija, sumanymo tobulumas ir t. t. Toliau sekė trumpas pranašų iki Mahometo pristatymas.

Žinoma, kaip didžioji vyriškosios lyties skaitytojų dalis, praleidau skyrius, skirtus religinėms pareigoms, islamo pamatiniams ramsčiams ir pasninkui, kad peršokčiau tiesiai prie VII skyriaus: „Kodėl poligamija?“ Argumentai, tiesą sakant, buvo originalūs: kad įgyvendintų savo didingus sumanymus, teigė Redižė, Visatos Kūrėjas negyvosios kūrinijos atžvilgiu naudojo geometrijos dėsnius (žinoma, neeuklidinės geometrijos; net ir ne komutatyvios, bet vis tiek geometrijos). O štai gyvosios kūrinijos atveju Kūrėjo

sumanymai pasireiškė per natūraliąją atranką: būtent dėl jos gyvos būtybės pasiekdavo savo grožio, gyvybingumo ir jėgos viršūnę. Ir visoms gyvūnų, kuriems priklausė ir žmogus, rūšims galiojo tas pats dėsnis: tik kai kuriems individams buvo skirta savo sėkla pratęsti giminę, iš kurios savo ruožtu gims neaprėpiamas skaičius naujų giminių. Žinduolių atveju, atsižvelgiant į tai, kad patelėms reikia laiko išnešioti vaisių, o patinai gali daugintis kone neribotai, labiausiai atrankos dėsniai liečia vyriškąją padermę. Nelygybė tarp vyrų – jei vieni galėjo pasigirti turintys daugiau moterų, kiti, vadinasi, jų išvis neturi – turi būti laikoma ne iškreipta poligamijos pasekme, o jos tikruoju tikslu. Būtent taip buvo išpildomas rūšies likimas.

Šie keisti samprotavimai jį vedė tiesiai prie įprastesnio turinio VIII skyriaus, kuris buvo skirtas „Islamo ekologijai“ ir kuriame Redižė turėjo galimybę aptarti ir *hallal* mitybos režimo, jo prilyginamo savotiškai ištobulintai biodietai, temą. O štai IX ir X skyriai apie ekonomiką ir politines institucijas atrodė parašyti specialiai Mohamedui Ben Abesui.

Šioje plačiajai auditorijai skirtoje – ir, beje, ją iš tikrųjų pasiekusioje – knygoje Redižė žarstė argumentus, kurie turėjo papirkti humanistinį skaitytoją, čia netrūko islamo palyginimų su prieš jį gyvavusiomis brutaliomis klajoklinės gyvulininkystės kultūromis. Jis pabrėžė, kad poligamiją išrado ne islamas, jis ją

tik ištobulino reglamentuodamas jau egzistuojančią praktiką; ir kad ne su islamu atsirado užmėtymas akmenimis ir apipjaustymas; kad Mahometas vergų išlaisvinimą laikė girtinu dalyku ir kad, nustatydamas principinę visų žmonių lygybę prieš Kūrėją, padėjo tašką bet kokiai rasinei diskriminacijai šalyje, kurioje dominavo islamas.

Visi šitie argumentai man buvo žinomi, juos girdėjau jau tūkstančius kartų; tačiau tai nereiškė, kad jie negali būti teisingi. Vis dėlto ir per mūsų susitikimą, ir dar labiau jo knygoje mane stebino *gerai sukalta kalba,* kuri Redižė neišvengiamai priartino prie politikos lauko. Tą mūsų popietę Arenų gatvėje apie politiką nekalbėjome; tačiau manęs nė kiek nenustebino, kai po savaitės pamačiau, kad po mini pertvarkos ministerijoje jis buvo paskirtas universitetinių reikalų viceministru, tai yra gavo pareigas, kurios buvo atkurtos specialiai jam.

Taip pat atkreipiau dėmesį, kad kai kuriuose straipsniuose, išspausdintuose riboto tiražo leidiniuose *Revue d'études palestiniennes* ir *Oummah,* jis pasirodė daug mažiau apdairus. Žurnalistų smalsumo trūkumas buvo tikras intelektualų išsigelbėjimas, nes dabar visa ta medžiaga buvo lengvai prieinama internete, ir įsivaizdavau, kad iškasti tie straipsniai jam galėtų pridaryti nemažai bėdos; tačiau gal aš klydau, XX amžiuje daug intelektualų palaikė Staliną, Mao ar Pol Potą, ir niekas niekada jiems dėl to iš tikrųjų nepriekaištavo; Prancūzijoje nebuvo laikomasi nuostatos, kad intelektualas turėtų būti *atsakingas*; tai nepriklausė jo natūrai.

Viename *Oummah* straipsnyje Redižė kelia klausimą, ar islamas buvo pašauktas valdyti pasaulio, ir galiausiai atsako teigiamai. Vakarų civilizacijos jau taip akivaizdžiai yra prie savo nuosmukio ribos, kad apie jas jis užsimena tik probėgšmais (liberaliajam individualizmui buvo lemta tiek triumfuoti – kol apsiribojo tarpinių struktūrų, kaip antai tėvynės, korporacijos ir kastos, ardymu, – tiek prieiti savo paties galą, nes puolė ir pagrindinę struktūrą šeimą, taigi ir demografiją; tada logiškai išaušta islamo epocha). Gerokai daugiau dėmesio jis skyrė Indijos ir Kinijos atvejams: jei Indija ir Kinija būtų išlaikiusios savo tradicinę kultūrą, rašė Redižė, ir būtų išlikusios svetimos monoteizmui, būtų galėjusios išvengti islamo įtakos; tačiau tą akimirką, kai šios dvi kultūros leidosi užteršiamos vakarietiškų vertybių, atėjo ir jų galas; ir čia Redižė šį iširimo procesą aprašė itin detaliai, kartu pateikdamas numatomus tikslius jo etapus. Straipsnis, aiškus ir dokumentuotas, akivaizdžiai atskleidė Genono įtaką, jo esminę takoskyrą tarp tradicinių civilizacijų kaip tokių ir moderniosios civilizacijos.

Kitame straipsnyje Redižė nedviprasmiškai pasisakė už visiškai neegalitarinį turto paskirstymą. Nors skurdas tiesiogine šio žodžio prasme turėjo būti išgintas iš autentiškos musulmoniškos visuomenės (išmaldos davimas netgi buvo laikomas vienu iš penkių islamo pamatų), joje vis dėlto turėjo išlikti ryški atskirtis tarp didžiosios populiacijos masės, gyvenančios priimtiname varge, ir mažos saujelės tokiuose neišmatuojamuose turtuose besimaudančių individų, kad šie galėtų sau

leisti beprotiškai ir perdėtai išlaidauti, taip užtikrindami prabangos ir menų išlikimą. Tai buvo aristokratiška pozicija, šiuo atveju atėjusi iš Nyčės; iš esmės Redižė liko ištikimas savo jaunystės mąstytojams.

Lygiai toks pat nyčiškas buvo ir jo sarkastiškas bei užgaulus priešiškumas krikščionybei, kuri, pasak jo, rėmėsi tik dekadentiška ir marginalia Jėzaus asmenybe. Krikščionybės steigėjas kuo puikiausiai jautėsi moteriškoje kompanijoje, ir tai *matėsi,* rašė Redižė. „Jei islamas su panieka žiūri į krikščionybę, – citavo remdamasis *Antikristo* autoriumi, – tai tam jis turi tūkstančius priežasčių; islamas visų pirma iškelia *vyrus...*“ Kristaus dieviškumo idėja, tęsė Redižė, buvo esminė klaida, kuri neišvengiamai vedė prie humanizmo ir „žmogaus teisių“. Tai jau irgi buvo pasakęs Nyčė, ir daug griežtesniais terminais, kaip, be abejonės, būtų pritaręs minčiai, jog islamo misija buvo išvalyti pasaulį išlaisvinant jį nuo žalingos įsikūnijimo doktrinos.

Bėgant metams aš irgi priartėjau prie Nyčės filosofijos, juk tai, be abejonės, yra neišvengiama, kai susiduriama su kanalizacijos problemomis. Ir jaučiausi labiau susidomėjęs Elohimu, didinguoju visatos valdovu, negu jo blankia atžala. Jėzus pernelyg mylėjo žmones, štai kur problema; leistis nukryžiuojamam už juos mažų mažiausiai reiškė *skonio stoką,* kaip būtų pasakiusi ta sena kekšė. O ir kiti jo veiksmai nepasižymėjo didesniu apdairumu, kaip, pavyzdžiui, atleidimas neištikimai žmonai, argumentuojant, kad „niekas nėra

be nuodėmės", ir taip toliau. Juk galiausiai viskas nebuvo taip sudėtinga, pakako pakviesti kokį septynmetį vaiką – pirmą akmenį būtų paleidęs jis, tas prakeiktas snarglius.

Redižė rašė labai gerai, mintis dėstė aiškiai ir glaustai, kartais su humoristine gaida: pavyzdžiui, pašiepdamas vieną iš savo tikėjimo brolių, be abejonės, savo musulmonišką intelektualinį konkurentą, kuris viename straipsnyje pavartojo *imamų 2.0* sąvoką, – jis buvo vienas iš tų, kurie pasiskelbė, jog jų misija yra atversti jaunuosius prancūzus, gimusius musulmonų imigrantų šeimose. Dabar, pataisė jį Redižė, atėjo laikas kalbėti veikiau apie *imamus 3.0* – tuos, kurie atversdavo grynakraujus prancūzų jaunuolius, bet humoras Redižė straipsniuose ilgai neužsibūdavo ir tuoj pat užleisdavo vietą rimtoms pastaboms. Tačiau labiausiai jo sarkazmas buvo nukreiptas prieš *islamo kairiuosius* tikėjimo brolius: islamo kairė, rašė jis, buvo beviltiškas supuvusių ir pašvinkusių, klinikinės mirties ištiktų marksistų bandymas išlįsti iš istorijos šiukšlių konteinerių, griebiantis už stiprėjančios islamo jėgos. Konceptualiame lygmenyje, tęsė Redižė, jie kėlė tokį pat juoką kaip ir žymieji „kairieji nyčininkai". Jis buvo neabejotinai apsėstas Nyčės; vis dėlto nuo jo nyčiškos pasaulėžiūros straipsnių kone iškart pavargau – žinoma, pats buvau persisotinęs Nyčės, jį išmaniau bei supratau kuo puikiausiai ir jis buvo praradęs bet kokį gebėjimą mane žavėti. Keista, bet mane labiau intrigavo jo genoniškoji

pusė – be to, skaityti Genono veikalus apskritai buvo nuobodi kankynė, o Redižė pateikė priimtinesnę jo versiją, *light* versiją. Man labiausiai patiko vienas straipsnis, pavadinimu „Ryšio geometrija", išspausdintas *Revue d'études traditionnelles.* Jame dar kartą sugrįžtama prie komunizmo žlugimo – kuris, galų gale, buvo pirmasis kovos prieš liberalųjį individualizmą bandymas, – kad būtų pabrėžta, jog iš Stalino ir Trockio galiausiai teisus pasirodė antrasis: komunizmas galėjo triumfuoti tik tuo atveju, jei būtų įsigalėjęs visame pasaulyje. Ta pati sąlyga, perspėjo Redižė, galioja ir islamui: jis turi būti visuotinis, kitaip iš jo nieko nebus. Tačiau pagrindinė to straipsnio mintis buvo keistas samprotavimas – ne be savotiško spinoziško kičo, su savo scholijomis ir visu kitu balaganu – apie diagramos teoriją. Tik religija, bandė įrodyti šis straipsnis, galėjo sukurti totalų ryšį tarp individų. Jei imame, rašė Redižė, ryšio diagramą, kurioje taškai yra individai, tarpusavyje susieti asmeniniais ryšiais, yra neįmanoma sukurti diagramos, kuri apimtų individų visumą. Vienintelė išeitis yra eiti per aukštesnį lygmenį, kuriame yra tik vienas taškas, vadinamas Dievu, o su juo individai būtų sujungti kaip viena visuma, tad taip dėka šio tarpininko ir patys taptų visi tarpusavyje susiję.

Visa tai buvo labai malonu skaityti; tuo pat metu, geometriniu požiūriu, įrodymas man atrodė klaidingas; tačiau tai mane bent jau prablaškė nuo kanalizacijos problemų. Tačiau apskritai mano intelektinis gyvenimas buvo pasiekęs mirties tašką: yriausi į priekį su kritinio aparato komentarais, tačiau su įvadu

dar buvau toli atviroje jūroje. Tarp kitko, būtent dėl vienos su Hiuismansu susijusios paieškos internete užtaikiau ant vieno iš įdomiausių Redižė straipsnių, šiuo atveju išspausdinto *Revue européenne*. Hiuismansas jame paminėtas tik epizodiškai, kaip autorius, kurio kūryboje geriausiai atsiskleidė natūralizmo ir materializmo aklavietė; tačiau pats straipsnis apskritai buvo vienas didelis kreipimasis į buvusius jo draugus tradicionalistus ir identiteristus. Tragiška, karštai tvirtino jis, kad neracionalus priešiškumas islamui jiems trukdo įžvelgti akivaizdų dalyką: kad jų nuomonė dėl esminių dalykų lygiai tokia pat kaip ir musulmonų. Dėl ateizmo ir humanizmo atmetimo, dėl būtino moters pasidavimo, dėl grįžimo prie patriarchato: jų kova visais atžvilgiais buvo lygiai tokia pati. Šios kovos, būtinos norint atvesti civilizaciją į naują organišką fazę, dabar jau nebebuvo galima tęsti su krikščionybės vėliava; tai islamas, seseriška religija, naujesnė, paprastesnė ir tikresnė (juk iš tiesų, kodėl Genonas atsivertė į islamą? Genonas visų pirma pasižymėjo mokslininko protu, ir islamą pasirinko kaip mokslininkas – dėl sąvokų sistemos aiškumo; ir taip pat, kad išvengtų tam tikrų neracionalių šalutinių religinių įsitikinimų, kaip kad tikėjimas, esą Eucharistija iš tiesų yra Dievo kūnas ir kraujas), taigi tai islamas šiandien yra perėmęs estafetės lazdelę. Dėl savo manieringumo, gėdingų progresistų blevyzgų ir veidmainystės Katalikų bažnyčia buvo tapusi nepajėgi pasipriešinti papročių nuosmukiui. Griežtai ir įnirtingai atmesti homoseksualų santuoką, teisę į abortą ir moterų darbą. Reikėjo pripažinti tai,

kas buvo akivaizdu: pasiekusi pasišlykštėtiną supuvimo stadiją, Vakarų Europa nebebuvo pajėgi savęs išgelbėti – tikrai ne daugiau, nei Roma V mūsų eros amžiuje. Masiškai atvykstančios imigrantų tautos, ištikimos tradicinei kultūrai, vis dar sumodeliuotai pagal natūralias hierarchijas, moterų pasidavimą ir reikiamą pagarbą senoliams, sukūrė istorinį šansą Europą perginkluoti moraliniu ir šeimos atžvilgiu, suteikė senajam kontinentui naują aukso amžiaus galimybę. Tam tikrais atvejais šios imigrantų tautos buvo krikščioniškos; tačiau reikėjo pripažinti, kad daug dažniau jos buvo musulmonų tikėjimo.

Tai jis, Redižė, pirmas pripažino, kad viduramžių krikščionybė buvo didi civilizacija, kurios meno pasiekimai amžinai išliks gyvi žmonių atmintyje; tačiau pamažu ji vis labiau užleido savo valdas, jai teko taikstytis su racionalizmu, atsisakyti užmačių pajungti sau žemiškąją valdžią ir taip pasmerkti save bereikšmiškumui, ir visa tai kodėl? Giliai pažvelgus, tai buvo slėpinys: taip nusprendė Dievas.

Netrukus gavau Rigo *Modernaus žargono žodyną*, išleistą Olendorfo 1881 m., kurį jau seniai buvau užsakęs ir kuris man turėjo padėti išsklaidyti keletą abejonių. Kaip ir įtariau, kai kurie žodžiai buvo išgalvoti ne Hiuismanso, o reiškė viešnamį arba vietą, kurioje užsiimama prostitucija apskritai. Beveik visi Hiuismanso turėti seksualiniai santykiai buvo su prostitutėmis, o jo korespondencija su Ariju Prinsu buvo itin detali Europos viešnamių klausimu. Peržiūrinėjant tą korespondenciją mane staiga apėmė jausmas, kad turiu nuvykti į Briuselį, mat, tiesą sakant, beveik visi XIX amžiaus antros pusės svarbūs rašytojai, kad išvengtų cenzūros, anksčiau ar vėliau turėjo kreiptis į belgų leidėjus, ir Hiuismansas ne išimtis, nors rengiant disertaciją ta kelionė man neatrodė būtina; ten nuvykau po keleto metų, ir šiaip jau dėl Bodlero; labiausiai mane pribloškė miesto nešvara bei niūrumas, ir taip pat, tik dar labiau nei Paryžiuje ar Londone, juntama neapykanta tarp įvairių bendruomenių: Briuselyje stipriau nei bet kurioje kitoje Europos sostinėje jautėsi, kad buvome prie pilietinio karo slenksčio.

Dabar Belgijoje Musulmonų partija buvo ką tik atėjusi į valdžią. Šis faktas buvo laikomas svarbiu europinės pusiausvyros požiūriu. Žinoma, jau buvo kitų nacionalinių musulmoniškų partijų, kurios dalyvavo valdžios koalicijoje Anglijoje, Olandijoje ir Vokietijoje; tačiau Belgija buvo antra po Prancūzijos šalis, kurioje musulmoniška partija gavo daugumą. Belgijos atveju tas žiaurus europinių dešiniųjų jėgų pralaimėjimas turėjo vieną labai paprastą paaiškinimą: kol nacionalistinės flamandų ir valonų partijos, akivaizdžiai pirmaujančios savo regionuose, niekaip nesugebėjo susitarti ar net užmegzti tikro dialogo, musulmoniškos flamandų ir valonų partijos, remdamosi bendra religija, lengvai pasiekė susitarimą dėl vyriausybės formavimo.

Belgijos musulmonišką partiją su pergale nedelsdamas širdinga žinute pasveikino Mohamedas Ben Abesas; be to, jo generalinio sekretoriaus Reimono Stuveneno biografija turėjo nemažai sąlyčio taškų su Redižė: prieš atsiversdamas į islamą, Stuvenenas dalyvavo identiterizmo judėjimo veikloje ir užėmė svarbų vadovaujamą vaidmenį – ir niekada nesusikompromitavo susidėjęs su atvirai fašistinėmis judėjimo grupėmis.

Dabar „Thalys“ restorano vagone buvo galima pasirinkti tradicinį ir *hallal* meniu. Tai buvo pirmas matomas pokytis – ir, kita vertus, vienintelis: gatvės kaip ir anksčiau vis dar buvo purvinos, o „Métropole“ viešbutis, nors baras ir buvo

uždarytas, didžiąją dalį savo senovinio spindesio išlaikė. Vėl iš viešbučio išėjau apie septintą vakaro, buvo šalčiau netgi nei Paryžiuje, šaligatviai buvo padengti su purvu persimaišiusiu sniegu. Sėdint restorane Daržovių Kalno gatvėje, staiga, kol dvejojau, ką rinktis – viščiuko *waterzooi* ar ungurį su žalumynais, mane aplankė įsitikinimas, kad visiškai suprantu Hiuismansą, geriau nei jis pats save suprato, ir kad pagaliau galiu parašyti savo įvadą, tad tuoj pat turiu grįžti į viešbutį rengti pirminių apmatų, todėl iš restorano išėjau nieko neužsisakęs. Pristatymo į kambarį meniu siūlė viščiuko *waterzooi* – taip galutinai išsisprendė visas reikalas. Būtų klaidinga per daug sureikšminti su pasimėgavimu Hiuismanso minimus „ištvirkavimus“ ir „linksmybes“, tai buvo visų pirma natūralisto tikas, tos epochos stereotipas, susijęs taip pat ir su būtinybe sukelti skandalą, šokiruoti miesčionis, ir taip, savaime suprantama, atverti kelius karjerai; o jo vienuoliško gyvenimo griežtumo priešinimas kūniškiems malonumams didesnės reikšmės neturėjo. Skaistybė nebuvo jokia problema, niekada, nei Hiuismansui, nei kam nors kitam, ir mano trumpa viešnagė Ligiužė man tai tik patvirtino. Pakiškite vyrui erotinių stimulų (be kita ko, kuo standartiškesnių – iškirptės ir mini sijonai visada suveikia, kaip išraiškingai sako ispanai, *tetas y culo**), ir vyras patirs seksualinį potraukį; panaikinkite šiuos stimulus, ir nepraeis nė keletas mėnesių, kartais nė keletas

* Papai ir šikna. (Isp.)

savaičių, ir jis liausis jautęs bet kokius seksualinius troškimus, net nebeprisimins, kas tai yra, juk iš tikrųjų šis dalykas niekada nė mažiausio rūpesčio nekėlė vienuoliams, o antra vertus, ir aš pats nuo tada, kai dėl naujosios islamiškosios valdžios politikos moterų apranga vis santūrėjo, pamažu jutau, kaip mano poreikiai slopo, ir kartais apie tai negalvodavau ištisas dienas. Gal moterims ši situacija šiek tiek kitokia, jų erotiniai dirgikliai labiau išplitę ir todėl sunkiau suvaldomi, bet vis dėlto neturėjau laiko gilintis į detales, nesusijusias su mano tema, mat kaip apsėstas rengiau savo įvado apmatus, tad pabaigęs *waterzooi* užsisakiau sūrių rinkinį; ne tik seksas Hiuismansui niekada neturėjo tokios svarbos, kokią suteikė, bet net ir mirtis niekada nebuvo svarbi, jo nekamavo egzistencinis nerimas, tai, kas jį taip sukrėtė žiūrint į žymųjį Griunevaldo nukryžiavimą, buvo ne Kristaus agonijos vaizdavimas, bet gryna ir paprasta jo fizinė kančia, ir šiuo požiūriu Hiuismansas buvo lygiai toks pat, kaip ir visi žmonės, mat paprastai beveik visi yra kone visiškai abejingi savai mirčiai, o vienintelis tikras jų rūpestis, jų tikrasis troškimas yra kuo labiau išvengti fizinės kančios. Net meno kritikos srityje Hiuismanso išdėstytos pozicijos buvo apgaulingos. Jis aistringai gynė impresionistus ir aršiai ginčijosi su savo epochos akademizmu, susižavėjimo kupinus puslapius parašė apie tokius tapytojus, kaip Gustavas Moro ar Odilonas Redonas; tačiau savo romanuose į impresionizmą ar simbolizmą gręžėsi daug mažiau negu į daug senesnę flamandų meistrų tapybos mokyklą. *Ant seklumos* sapnų vizijos, kurios iš

tikrųjų galėtų priminti kai kurias simbolistinės tapybos keistenybes, galų gale buvo gana nevykusios, ar bet kuriuo atveju atmintyje išliko daug silpniau, palyginti su šiltais ir intymiais valgių Karė namuose aprašymais romane *Apačioje.* Tą akimirką supratau, kad *Apačioje* pamiršau Paryžiuje ir būtinai privalėjau grįžti, tad prisijungęs prie interneto sužinojau, kad pirmasis „Thalys" išvyksta penktą, o septintą ryto buvau namie ir suradau tas vietas, kuriose Hiuismansas aprašo „mamos Karė", kaip jis ją vadino, virtuvę, mat vienintelė tikra jo kūrinių tema buvo miestiečio laimė, ta taip skausmingai nepasiekiama viengungiui miestiečio laimė, ir kalba sukosi net ne apie pasiturinčias šeimas, nes *Apačioje* šlovinamą virtuvę būtų buvę galima pavadinti kuklia šeimos virtuve, ir tuo labiau ne apie aristokratiją – Hiuismansas niekada neišreiškė jokio kito jausmo, vien panieką „herbais apsikarsčiusiems slunkiams", kuriuos kalė prie gėdos stulpo romane *Oblatas.* Jo akimis, tikroji laimė buvo linksmas valgis menininkų ir draugų būry, virta jautiena su krienų padažu, užgeriama „padoriu" vynu, ir po to slyvų grapa bei tabakas šalia krosnies, kai žiemos vėjo gūsiai kaukia tarp Šv. Sulpicijaus bokštų. Tų paprastų malonumų gyvenimas jam pašykštėjo, ir reikėjo būti tokiam nejautriam ir žiauriam kaip Blua, kad nustebtum pamatęs, kaip jis 1895 m. verkia mirus Anai Munjė, vienintelei moteriai, su kuria palaikė pastovius santykius, vienintelei, su kuria galėjo trumpam susimesti „į šeimą" prieš tai, kai nervų liga, tuo metu nepagydoma, Aną privertė atsigulti į Šv. Anos ligoninę.

Dieną išėjau nusipirkti penkių cigarečių pakelių, tada suradau libanietiško restorano kortelę, ir po dviejų savaičių mano įvadas buvo baigtas. Prancūziją užgulė nuo Azorų atslinkęs žemo slėgio laukas, ore tvyrojo drėgmė ir kažkas pavasariško, tarsi švelnesnės temperatūros užuomina. Dar prieš ne visai metus tokiomis meteorologinėmis sąlygomis būtų pasirodę pirmieji mini sijonai. Iš Šuazi aveniu patraukiau Gobelinų aveniu, tada atsidūriau Monž gatvėje. Netoli Arabų pasaulio instituto esančiame bare perskaičiau savo keturiasdešimt puslapių. Radau keletą skyrybos dalykų, kuriuos reikės peržiūrėti, keletą tikslintinų nuorodų, tačiau dėl visa kita nekilo jokios abejonės: tai buvo geriausia, ką kada nors esu parašęs; ir taip pat tai buvo geriausias kada nors apie Hiuismansą parašytas tekstas.

Lėtai kaip koks senukas pėstute grįžau atgal, vis labiau ir labiau suvokdamas, kad šįkart mano intelektiniam gyvenimui tikrai atėjo galas; ir kad taip pat tai pabaiga mano ilgo, nepaprastai ilgo, santykio su Žorisu Karlu Hiuismansu.

Žinoma, nesirengiau šios naujienos pranešti Bastienui Laku; žinojau, kad praeis mažiausiai metai, o gal dveji, kol jis pradės rūpintis šio reikalo eiga; turėsiu pakankamai laiko išnašoms puslapių apačioje patobulinti, tad manęs praktiškai laukė gyvenimo *super-cool* etapas.

Ne toks jau *super*, tariau sau pirmą kartą po Briuselio atidarydamas pašto dėžutę: vis dar liko biurokratiniai rūpesčiai, o biurokratija „niekada nemiega".

Kol kas nesijaučiau esąs tinkamos būklės atplėšti kurį nors iš tų vokų; dvi savaites tam tikra prasme buvau *persikėlęs į idealų sferą*, o, tiksliau, savo kukliame lygmenyje *kūriau*: iš karto grįžti į bendrinio biurokratinio subjekto vaidmenį man atrodė šiek tiek žiauroka. Po laiškais gulėjo didesnis vokas iš Paryžiaus 4 – Sorbonos universiteto. Aha, tariau aš.

Mano „aha" visiškai pasiteisino, sužinojus laiško turinį: buvau pakviestas, ir tai numatyta rytoj, į Žano Fransua Luazelero priėmimo dėstyti į universitetą ceremoniją. Oficialioji dalis vyks Rišeljė salėje, rektoriaus kalba, tada kokteilių vakaras gretimoje salėje, skirtoje tokiai progai.

Aš kuo puikiausiai prisiminiau Luazelerą – tai jis prieš daugelį metų mane įtraukė į *Journal des dix-neuvièmistes*. Savo universitetinę karjerą pradėjo originalia disertacija apie paskutinius Lekonto de Lilio* eilėraščius. Kartu su Heredija laikytas parnasiečių vedliu, būtent dėl to Lekontas de Lilis paprastai buvo niekinamas, vertinamas kaip „uolus amatininkas be talento", kaip jį apibūdina antologijų sudarytojai. Vis dėlto, sulaukęs vėlyvo amžiaus, ištiktas savotiškos mistinės kosmologinės krizės, parašė keistų eilėraščių, kurie visiškai nepanėšėjo į jo ankstesnę kūrybą, ir net į jo laikais rašytą poeziją apskritai, eilėraščių, kurie, tiesą sakant, nepanėšėjo praktiškai į nieką ir apie kuriuos pasakytina tik tai, kad buvo *visiškai beprotiški*. Pirmas Luazelero nuopelnas buvo tai, kad prikėlė juos iš pelenų, o antras, kad jam pavyko apie juos pasakyti šį tą daugiau ir netgi susieti su žinomesnėmis literatūrinėmis tradicijomis – pasak jo, teisingiausia buvo prišlieti šias eiles prie tam tikrų to pasenusio parnasiečio laikų intelektinių reiškinių, kaip antai teosofija ar spiritizmo judėjimas. Taip Luazeleras srityje, kurioje neturėjo konkurentų, įgijo tam tikrą pripažinimą: nors ir negalėjo lygintis su tarptautiniu Žinjako šlovės statusu, reguliariai buvo kviečiamas skaityti paskaitų Oksforde ar Šv. Andriaus universitete.

* Leconte de Lisle (1818–1894) – prancūzų poetas, parnasiečių grupės narys. Parnasiečiai – XIX a. II pusės pranc. poetų grupė, kuri kritikavo romantinės poezijos subjektyvumą, stengėsi kurti objektyvizuotą, intelektualią, harmoningos, meistriškos formos poeziją. Toliau minimas kitas žymus parnasietis José-Maria de Heredia (1842–1905).

Kaip asmenybė, Luazeleras itin gerai atitiko savo studijų materiją; man niekada nėra tekę sutikti kito žmogaus, tokio panašaus į komiškąjį personažą mokslinčių Kosinusą: ilgi plaukai, pražilę ir riebaluoti, didžiuliai stori akiniai, šleivai gulintys kostiumai ir tokios būklės, kad jis neretai atrodydavo kaip nevala ir jau vien tuo keldavo savotišką užuojauta persmelktą pagarbą. Jis, žinoma, nebandė tyčia *vaidinti personažo*: paprasčiausiai toks buvo ir negalėjo būti kitoks; be to, buvo pats mandagiausiais ir maloniausias žmogus pasaulyje, kuriam tuštybė visiškai svetima. Dėstymas, turint omeny, kad reikėjo bendrauti su įvairaus plauko žmogiškomis būtybėmis, jam visada kėlė siaubą; kaip Redižė pavyko jį įtikinti? Taip, nueisiu bent jau į kokteilių vakarą; man buvo smalsu.

Sorbonos priėmimų salės, garsėjančios turininga istorija ir iš tiesų prestižiniu adresu, mano laikais niekada nebuvo naudojamos akademiniams priėmimams, veikiau labai dažnai būdavo išnuomojamos – už nepadorią sumą – mados kolekcijų pristatymams ir kitiems žinomų žmonių renginiams; gal tai nebuvo labai garbinga, tačiau itin naudinga norint subalansuoti biudžetą. Naujieji savininkai arabai šį aspektą sutvarkė, ir dėl jų įsikišimo ši vieta atgavo tam tikrą savo akademinį orumą. Įžengdamas į pirmą salę su džiaugsmu vėl išvydau libaniečių restorano, kuris mane lydėjo visą įvado rašymo laiką, iškabą. Dabar jau mintinai mokėjau jų meniu ir užtikrintai užsisakiau

pirmąjį patiekalą. Svečių būrį sudarė įprastinis universiteto prancūzų ir rėmėjų arabų mišinys; tačiau šį kartą buvo daug prancūzų, ir man susidarė įspūdis, kad kvietimą priėmė visi dėstytojai. Tai suprantama: lenktis naujosios arabų valdžios įnoriams vis dar buvo laikoma šiek tiek gėdingu veiksmu, vadinamuoju *kolaboravimu,* o susirinkę draugėn jie jausdavosi stipresni, vienas kitą paeiliui padrąsindavo, ir proga priimti į savo terpę naują kolegą jiems buvo didelis džiaugsmas.

Vos tik gavęs savo *meze,* akis į akį atsidūriau su Luazeleru. Jis buvo pasikeitęs: nors rodytis viešumoje ir nebuvo visiškai tinkamas, jo išvaizda buvo ryškiai pagerėjusi. Plaukai, vis dar ilgi ir riebaluoti, buvo beveik sušukuoti; švarkas ir kostiuminės kelnės – kone tos pačios spalvos ir be maisto dėmių bei cigaretės pradegintų skylių; apėmė įspūdis, bent jau mane, kad nedrąsiai bus įsikišusi moteriška ranka.

– O taip... – patvirtino jis man, nors nieko jo neklausiau, – žengiau didįjį žingsnį. Keista, anksčiau apie tai niekada nebūčiau pagalvojęs, bet matau, kad tai labai malonu. Beje, džiaugiuosi jus matydamas. O kaip jūs laikotės?

– Ar jūs man sakote, kad *vedėte*? – man reikėjo patvirtinimo.

– Taip, taip, vedžiau, būtent taip. Iš tikrųjų labai keistas tas dalykas būti vienu kūnu, bet man labai patinka. O kaip jūs laikotės?

Net jei jis man būtų pranešęs, kad „sėdo ant adatos“ ar tapo sniego rogučių entuziastu, niekas Luazelero atveju nebūtų nustebinę; bet ši naujiena visgi šokiravo, ir, įsistebeilijęs į

Garbės legiono juostelę, puošiančią jo siaubingą naftos mėlio spalvos švarką, kvailai pakartojau:

– *Vedęs? Moterį?*

Tikriausiai įsivaizdavau, kad šešiasdešimties metų jis buvo skaistus; geriau pagalvojus, visko galėjo būti.

– Taip, taip, moterį, jie man ją surado, – patvirtino energingai linksėdamas galva. – Antrakursę studentę.

Likau be žado, ir tą akimirką jį nusivedė vienas kolega, ekscentriškas senukas, toks pat kaip ir Luazeleras, bet gal labiau prisižiūrėjęs – XVII amžiaus tyrinėtojas, jei neklystu, burleskos specialistas ir studijos apie Skaroną autorius. Šiek tiek vėliau pastebėjau Redižė, stovintį vidury mažos grupelės priešingame salės, kurioje vyko priėmimas, gale. Pastaruoju metu, visiškai paniręs į įvadą, apie jį beveik nepagalvojau ir supratau, kad išties esu patenkintas vėl jį išvydęs. Jis savo ruožtu širdingai pasisveikino. Dabar turėsiąs į jį kreiptis „pone ministre", pajuokavau.

– Kaip sekasi politika? Ar ji tikrai tokia siaubinga? – paklausiau jau rimčiau.

– Taip, tai, ką kalba žmonės, nėra nė kiek perdėta. Buvau pripratęs prie kovos dėl valdžios akademinėje sferoje; tačiau dabar viskas dar prasčiau. Nepaisant to, Ben Abesas yra išties ypatinga asmenybė; didžiuojuosi galįs dirbti su juo.

Tą akimirką prisiminiau Taniorą, tą jo palyginimą su imperatoriumi Augustu aną vakarą jo namuose Loto departamente; palyginimas, atrodė, Redižė sudomino, suteikė jam atspirties

tašką. Derybos su Libanu ir Egiptu vyko sklandžiai, tarė man; buvo užmegzti ryšiai su Libija ir Sirija, kur Ben Abesas atnaujino kai kurias savo asmenines pažintis su vietiniais Musulmonų brolijos atstovais. Iš tikrųjų jis paprasčiausiai bandė per mažiau nei vieną kartų pasikeitimą ir tik diplomatiniu būdu pasiekti tai, ką romėnai įgyvendino per šimtmečius, – išplėsti teritoriją ir be jokio kraujo praliejimo prijungti visą Šiaurės Europą iki pat Estijos, Skandinavijos ir Airijos. Be to, giliai vertino simbolinę dalykų prasmę ir Europos Sąjungos vadovybei rengėsi pateikti pasiūlymą Komisijos būstinę perkelti į Romą, o Parlamento – į Atėnus.

– Retai gimsta imperijų įkūrėjai, – mąsliai pridūrė Redižė. – Sunkus menas yra išlaikyti kartu tautas, kurias skiria religija ir kalba, sugebėti jas įtraukti į vieningą politinį projektą. Be Romos imperijos, manau, dar buvo tik Osmanų imperija, bet daug mažesniu masteliu. Napoleonas, žinoma, turėjo visas reikiamas savybes – jis tikrai įspūdingai tvarkė izraelitų klausimą, o žygio į Egiptą metu parodė puikiai sugebąs derėtis ir su musulmonais. Ben Abesas, taip... Gali būti, kad Ben Abesas irgi iš to paties molio...

Entuziastingai linktelėjau; pastaba dėl Osmanų imperijos manęs nelabai įtikino, tačiau šioje lengvoje, įkvepiančioje, mandagaus išsilavinusių žmonių pokalbio atmosferoje jaučiausi gerai. Vėliau neišvengiamai perėjome prie mano įvado; man sunkiai sekėsi atsiplėšti nuo to darbo apie Hiuismansą, prie kurio aš daugiau ar mažiau to nesuvokdamas praleidau ištisus

metus, – galiausiai mano gyvenimas nebeturėjo jokio kito tikslo, pripažinau tai šiek tiek melancholiškai, neįtraukdamas į šiuos svarstymus savo pašnekovo, ir tai gal buvo šiek pasipūtėliška nuostata, tačiau ne mažiau tikra. Kaip ten bebūtų, jis manęs klausėsi atidžiai, neparodydamas nė menkiausio nuobodulio ženklo. Praeidamas padavėjas mums vėl pasiūlė išgerti.

– Taip pat perskaičiau ir jūsų knygą, – tariau.

– Aha... Esu patenkintas, kad pasivarginote. Man tas mažas populiarinimo siekis buvo naujas iššūkis. Tikiuosi, ji jums pasirodė aiški.

– Taip, iš esmės labai aiški. Vis dėlto norėčiau jums užduoti keletą klausimų.

Paėjome šiek tiek arčiau prie vieno lango nišos – ne kažin kas, tačiau to užteko, kad atitoltume nuo pagrindinio svečių, judančių iš vieno salės galo į kitą, srauto. Pro langą matėsi į blyškią ir šaltą šviesą panirusios koplyčios, kurią atstatyti įsakė Rišeljė, kolonos ir kupolas; prisiminiau, kad joje buvo saugoma jo kaukolė.

– Didis politikas buvo ir Rišeljė, – tariau apie tai iš tiesų per daug nepagalvojęs, tačiau Redižė akimirksniu tam pritarė:

– Taip, visiškai su jumis sutinku, tai, ką Rišeljė davė Prancūzijai, yra įspūdinga. Prancūzijos karaliai paprastai būdavo vidutinybės, taip nutikdavo dėl genetinių dalykų; tačiau pirmieji ministrai tokie būti jokiu būdu negalėjo. Keistas dalykas

yra tai, kad toks ryškus skirtumas yra išlikęs ir dabar, nors ir gyvename demokratinėje santvarkoje. Aš jau jums sakiau, kaip teigiamai vertinu Ben Abesą; o štai Beiru yra tiesiog mulkis, politinis gyvūnas be jokios konsistencijos, sugebantis tik pozuoti žiniasklaidai; laimei, praktiškai visa valdžia yra Ben Abeso rankose. Galite sakyti, kad esu apsėstas Ben Abeso, tačiau prie jo mane veda ir Rišeljė: mat Ben Abesas, kaip ir Rišeljė, ypač pasitarnaus prancūzų kalbai. Prisijungus arabų šalims, europinė lingvistinė pusiausvyra pakryps Prancūzijos naudai. Pamatysite, anksčiau ar vėliau bus pasiūlyta direktyva prancūzų kalbą, lygiagrečiai su anglų, paskelbti europinių institucijų darbine kalba. Bet aš vis kalbu apie politiką, atleiskite... Sakėte, turite keletą klausimų dėl mano knygos?

– Na... – prabilau po ištęstos pauzės, – šiek tiek nepatogu apie tai kalbėti, tačiau, žinoma, perskaičiau skyrių apie poligamiją ir... matote, aš vargiai galiu save priskirti prie dominuojančio vyrų tipo. Apie tai vėl pagalvojau visai neseniai, pamatęs Luazelerą. Tiesiai šviesiai, universiteto dėstytojai...

– Paklausykite, šįkart turiu jums pasakyti, kad smarkiai klystate. Natūralioji atranka yra universalus principas, galiojantis visiems gyviems organizmams, tačiau įgauna labai įvairias formas. Ji vyksta ir tarp augalų, tačiau tuo atveju yra susijusi su priėjimu prie maistingųjų dirvožemio medžiagų, vandens, saulės šviesos... O žmogus, žinoma, yra gyvūnas; tačiau jis nėra nei prerijų šuva, nei antilopė. Jam dominuojančią gamtoje poziciją užtikrina ne nagai, ne dantys ir ne kojų miklumas, o

pačių paprasčiausiai protas. Todėl galiu jums tikrai rimtai pasakyti: visiškai normalu, kad universiteto dėstytojai yra priskiriami prie dominuojančių vyrų. – Vėl nusišypsojo. – Žinote, kai susitikome tą popietę mano namuose, kalbėjomės apie metafiziką, visatos sukūrimą ir taip toliau. Aš puikiai suvokiu, kad paprastai žmones domina ne šios temos; tačiau kalbėti apie tikrai rūpimus dalykus, kaip jūs pats pasakėte, yra nepatogu. Štai ir dabar mes kalbamės apie natūraliąją atranką, bandome išlaikyti intelektualiai aukšto lygio pokalbį. Akivaizdu, nelengva tiesiai šviesiai paklausti: kokia bus mano alga? Kiek moterų turėsiu teisę vesti?

– Dėl algos, tiesą sakant, aš jau gana tiksliai žinau.

– Na, o moterų skaičius, apytiksliai tariant, tiesiogiai priklauso nuo to. Islamo įstatymai numato, kad su visomis žmonomis turi būti elgiamasi vienodai, ir tai jau savaime sukelia tam tikrus apribojimus, vien jau kalbant apie apgyvendinimą. Jūsų atveju manau, kad be didesnių sunkumų galėtumėte turėti tris žmonas – tačiau, žinoma, tas visiškai nėra privaloma.

Be abejo, tai vertė mane susimąstyti; tačiau turėjau dar vieną klausimą, dar nepatogesnį; prieš tęsdamas greitai apsidairiau aplinkui, užsitikrindamas, kad mūsų niekas nesiklauso.

– Yra dar kai kas... Tai labai delikatus reikalas... Tarkime, kad islamiška apranga turi savo privalumų, bendra visuomenės atmosfera tapo ramesnė, tačiau vis tiek yra labai... slepianti, tar-

kime, taip. Atėjus metui išsirinkti, tai gali sukelti šiokių tokių sunkumų...

Redižė dar plačiau nusišypsojo.

– Patikėkite manimi, tikrai neturite jaustis nepatogiai apie tai kalbėdamas! Nebūtumėte vyras, jei jums nekiltų tokio pobūdžio abejonių... Tačiau dabar aš užduosiu klausimą, kuris galbūt jus nustebins: ar jūs tikrai norite rinktis?

– Na... taip. Manau, kad taip.

– Ar tai nėra lengva saviapgaulė? Žinia, vyrai, kai jų prašoma išsirinkti, visi pasirenka tą patį. Būtent dėl to daugelyje kultūrų, ypač musulmoniškoje, atsirado tarpininkės vaidmuo. Tai labai svarbi profesija, kuria gali užsiimti tik labai patyrusios ir išmintingos moterys. Būdamos moterys jos, aišku, turi teisę pamatyti merginas nuogas, atlikti tai, ko niekaip kitaip nepavadinsi, kaip savotišku įvertinimu, ir nustatyti santykį tarp jų kūno ir būsimo vyro socialinės padėties. Jūsų atveju galiu užtikrinti, kad neturėsite kuo skųstis...

Nutilau. Tiesą sakant, man atvipo žandikaulis.

– Taigi, – tęsė Redižė, – jei žmonių rūšis bent minimaliai gali tobulėti, už tai ji turi būti dėkinga intelektiniam moterų lankstumui. O vyras yra visiškai nepataisomas. Ar tai bus kalbos filosofas, matematikas ar popmuzikos kūrėjas, atlikdamas savo reprodukcinį pasirinkimą visada ir neišvengiamai remsis tik grynai fiziniais kriterijais, nekintančiais jau tūkstantmečius. Iš pradžių, žinoma, ir moteris traukia visų pirma fiziniai duomenys; tačiau, tinkamai jas auklėjant, gali pavykti įtikinti, kad

ne čia slypi esmė. Galima, pavyzdžiui, pasiekti, kad jas žavėtų turtingi vyrai – o juk galiausiai norint praturtėti reikia turėti šiek tiek daugiau proto ir gudrumo už kitus. Galima netgi kokiu nors būdu jas įtikinti dėl universiteto dėstytojų erotinio žavesio...

Jis vis labiau šypsojosi, ir akimirką pasvarsčiau, ar kalba ironiškai, tačiau iš tikrųjų ne, nemanau.

– Vis dėlto universiteto dėstytojams galima užtikrinti didesnę algą, taip viskas tik papraščiau... – užbaigė.

Tam tikra prasme jis man atvėrė naujus horizontus, ir aš pagalvojau, ar Luazeleras kreipėsi dėl tarpininkės paslaugų; tačiau jau paties klausimo uždavimas buvo atsakymas į jį: ar galėjau įsivaizduoti savo buvusį kolegą *kabinantį* studentes? Tokiu kaip jo atveju suplanuotos vedybos akivaizdžiai buvo vienintelė išeitis.

Priėmimas ėjo į pabaigą, o naktis buvo stebėtinai šilta; namo grįžau pėstute, ir vis dėlto apie nieką iš tiesų negalvojau, daugiau ar mažiau svaičiojau. Kad mano intelektinis gyvenimas baigtas, buvo vis akivaizdžiau, iš esmės dar dalyvausiu kokiose nors neaiškiose konferencijose, gyvensiu iš santaupų ir pensijos; tačiau ėmiau aiškiau suvokti – ir tai buvo tikrai nauja, – kad tikriausiai bus dar kažkas kito.

Prabėgs dar keletas savaičių, mat priderėtų iš mandagumo luktelti, per kurias pamažu sušvelnės temperatūra ir į Paryžiaus regioną ateis pavasaris; o tada, žinoma, paskambinčiau Redižė.

Jis šiek tiek vaidindamas pabrėžtų savo džiaugsmą, nes jam būtų svarbu pasirodyti nustebusiam, kad sudarytų man *laisvos valios* įspūdį; būtų nuoširdžiai patenkintas dėl mano sutikimo, tą žinojau, tačiau giliai širdyje jis tuo jau buvo tikras, tikras jau nemažai laiko, gal net nuo tos popietės jo namuose Arenų gatvėje – per tą susitikimą net nebandžiau nuslėpti, kokį įspūdį man paliko tiek Aišos fiziniai duomenys, tiek Malikos įdaryti krepšeliai. Musulmonų moterys – nuolankios ir atsidavusios, dėl to galėjau nesijaudinti, jos tam auginamos, ir iš esmės to pakanka malonumui patirti; dėl virtuvės man buvo šiek tiek nusispjaut, šiuo klausimu nebuvau toks išrankus kaip Hiuismansas, tačiau bet kuriuo atveju jos būdavo ugdomos atitinkamai, tad tikrai retas atvejis, kad jiems nepavyktų padaryti iš jų bent jau patenkinamų namų šeimininkių.

Pati atsivertimo ceremonija būtų labai paprasta; tikriausiai vyktų Didžiojoje Paryžiaus mečetėje, taip visiems būtų patogiau. Turint omeny mano sąlyginę svarbą, dalyvautų rektorius, ar bent jau vienas iš jo artimiausių bendradarbių. Dalyvautų ir Redižė, žinoma. Kaip ten bebūtų, dalyvių skaičius nebūtų apibrėžtas; be to, tikrai ateitų keletas paprastų tikinčiųjų, mečetė ta proga nebūtų uždaryta, atsivertimą turėčiau atlikti savo naujųjų brolių musulmonų, su kuriais buvau lygus prieš Dievą, akivaizdoje.

Ryte man išimties tvarka atidarytų hamamą, į kurį vyrai paprastai neįleidžiami; įsisupęs tik į chalatą, eičiau ilgais koridoriais su kolonadomis ir arkomis ir ypač kruopščiai mozaikomis dekoruotomis sienomis; tada mažesnėje salėje, taip pat dekoruotoje rafinuotomis mozaikomis, skendinčioje melsvoje prigesintoje šviesoje, leisčiau savo kūnu ilgai, labai ilgai tekėti šiltam vandeniui, kol jis apsivalytų. Tada apsirengčiau naujais drabužiais, kuriuos būčiau pasiėmęs specialiai tam; galiausiai įžengčiau į didelę ritualui skirtą salę.

Aplink mane įsitvyrotų tyla. Galvoje man pradėtų suktis žvaigždynų, supernovų ir spiralinių ūkų vaizdai; taip pat šaltinių, žmogaus nepaliestų dykumų, neįžengiamų girių; pamažu į mane vis labiau įsiskverbtų kosminės tvarkos didybė.

Tada ramiu balsu ištarčiau šią fonetiškai iš atminties išmoktą formulę: „Ach-Hadou-ane la ilaha illa lahou wa ach-hadou anna Mohamadane rassouloullahi." O tai tiksliai reiškė: „Liudiju, kad nėra kitos dievybės, išskyrus Alachą, ir kad Mahometas yra jo pranašas." Ir tada būtų baigta; nuo tos akimirkos būčiau musulmonas.

Priėmimas Sorbonoje truktų daug ilgiau. Redižė, vis labiau krypstantis link politinės karjeros, būtų ką tik paskirtas Užsienio reikalų ministru, nebeturėtų daugiau laiko eiti universiteto rektoriaus pareigas; nepaisant to, jis pats norėtų sakyti kalbą mano paskyrimo proga (ir, žinojau, buvau tuo tikras, kad paruoštų nuostabią kalbą, ir kad jam būtų tikras džiaugsmas ją pasakyti). Susirinktų visi mano kolegos – žinia apie „Plejadą" pasklido akademinėje aplinkoje, dabar visi apie tai žinojo, tad, be abejonės, nebebuvau ta pažintis, kurią galima praleisti; ir visi vilkėtų togomis – arabų vadovybė sugrąžino šio šventiško apdaro tradiciją.

Prieš sakydamas savo atsakomąją kalbą (kuri, kaip įprasta, būtų labai trumpa), žinoma, paskutinį kartą pagalvočiau apie Miriam. Ji bus susidūrusi, tai žinojau, su daug sunkesnėmis gyvenimo sąlygomis už manąsias. Aš nuoširdžiai palinkėčiau, kad jos gyvenimas būtų laimingas – nors ir tuo per daug netikėjau.

Kokteilių vakaras būtų linksmas ir užsitęstų iki labai vėlyvos valandos.

Po keleto mėnesių vėl prasidėtų paskaitos, ir, žinoma, čia būtų ir studenčių – gražių, su skaromis, nedrąsių. Nežinau, kaip tarp studenčių sklisdavo kalbos apie dėstytojų pripažinimą, tačiau tiesa ta, kad visada neišvengiamai pasklisdavo, ir vargu ar situacija būtų labai pasikeitusi. Bet kuri iš tų merginų, kad ir kokia graži, būtų buvusi laiminga ir didžiuotųsi, jei aš ją pasirinkčiau, ir jaustųsi pagerbta galėdama dalintis santuokos guoliu. Jos būtų vertos meilės; o man savo ruožtu pavyktų jas mylėti.

Šiek tiek panašiai, kaip prieš daugelį metų nutiko mano tėvui, man būtų pasitaikiusi nauja galimybė; ir tai būtų antro gyvenimo, be gilesnių sąsajų su ankstesniuoju, galimybė.

Man nebūtų tekę dėl nieko gailėtis.

Padėka

Nesimokiau universitete, ir visą informaciją apie šią instituciją gavau iš Agathe Novak-Lechevalier, Paryžiaus 10 – Nantero universiteto profesorės. Jei mano aprašymai nors truputį atrodo įtikinami, už tai turiu būti dėkingas tik jai.

Michel Houellebecq
PASIDAVIMAS

Iš prancūzų kalbos vertė Goda Bulybenko
Redaktorė Asta Bučienė

Dailininkė Lina Sasnauskaitė

Išleido
kitos knygos
www.kitosknygos.lt
www.facebook.com/kitosknygos

Spausdino
AB „Spauda"
www.spauda.com

Tiražas 2 000

„Pasidavimas" – jei šį žodį suprantame kaip pasidavimą Dievo valiai – tai ir žodžio islamas reikšmė.

Sorbonos universiteto dėstytojas Fransua, tyrinėjantis XIX a. rašytojo Hiuismanso kūrybą, gyvena išblėsusį gyvenimą, apatiškai stebėdamas savo paties ir visos šalies nuosmukį. Tačiau 2022-aisiais Prancūzijoje rinkimus laimi charizmatiško, išsimokslinusio Mohamedo Ben Abeso vedama Musulmonų brolija. Ji įteisina daugpatystę, moterys nebedirba ir privalo viešumoje dengtis galvą. Fransua priima sprendimą, iš esmės pakeisiantį jo gyvenimą.

Šis žymiausio šiuolaikinio prancūzų rašytojo romanas buvo pavadintas ne tik skandalinga bei islamofobiška, bet ir viena reikšmingiausių šių laikų knygų.

Šiandien nėra jokio kito rašytojo, kurį labiau vertėtų skaityti.

Evening Standard

Nuostabus George'o Orwello vertas sumanymas <...> Tai vizija, kas gali nutikti Vakaruose, kurie galiausiai apleido liberalaus Apšvietos amžiaus vertybes ir puolė į religijos glėbį.

Herald

Neįtikėtina... Jei šiandien literatūroje, ne tik prancūzų, bet ir viso pasaulio, kas nors ir apmąsto tas milžiniškas permainas, kurias visi jaučiame vykstant, tai jis.

Le Monde

www.kitosknygos.lt

9 786094 271953